

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

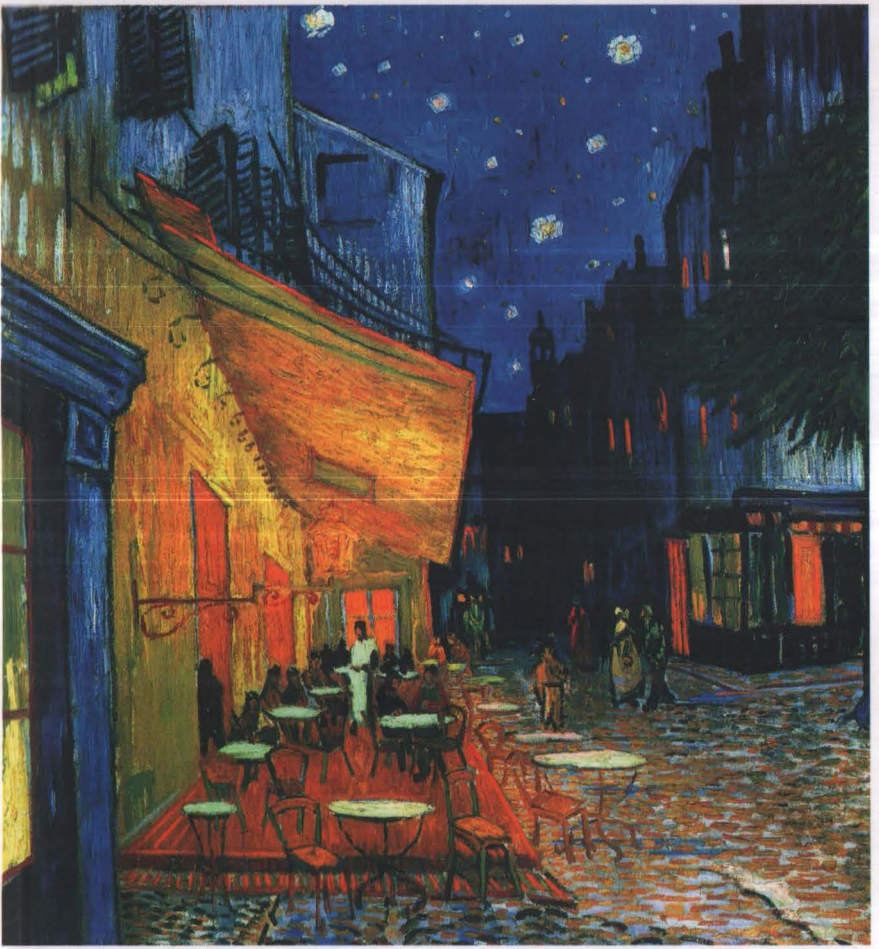
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

RENKLER ve YILLAR

MARGIT KAFFKA

RENKLER ve YILLAR

Margit Kaffka

çeviren: vural yıldırım

AYLAK
ADAM

AYLAK
ADAM

RENKLER ve YILLAR

Margit Kaffka

Aylak Adam 82

Roman 33

Kitabın Özgün Adı: *Színék és évek*

©2015 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık

ISBN: 978-605-9115-39-1

Sertifika No: 27938

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Mayıs 2015

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçioğlu

Yayına Hazırlayanlar: Arda Tezcanlar, Çiğdem Koyuncu

Dizgi ve Mizanpaj: Ulaş Kantemir

Kapak Tasarım: aArt

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay. Prom. ve Kağıt San.

Tic. Ltd. Şti. Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62/C

Güneşli - İstanbul (0212 630 64 73)

Matbaa Sertifika No: 11965

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık

Merkez Mah. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul

Tel: (0216) 640 1979 / (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com

aylakadamyayinlari.com

facebook.com/aylakadamyayinlari

twitter.com/aylakadamyayin

Margit Kaffka (1880-1918). Endre Ady tarafından “çok büyük bir yazar” olarak tanımlanan Margit Kaffka, Nyugat dergisi çevresinde toplanan kuşağın en önemli kadın yazarıdır. En çok bilinen romanı *Renkler ve Yıllar* dışında birçok roman, şiir ve öykü kaleme aldı. 1918 yılındaki grip salgınında genç oğluyla birlikte yaşama veda etti.

RENKLER ve YILLAR

Margit Kaffka

macarca aslından çeviren
vural yıldırım

roman

AYLAK
ADAM

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

XX. yüzyıl Macar edebiyatının önemli yazarlarından Margit Kaffka (1880-1918), anne tarafından büyük bir geçmişe sahip soylu bir aileden geliyordu. Ancak bu aile o doğduğu zaman tümüyle yoksullaşmıştı. Annesi Margit Uray bu açıdan, geçmişi belirsiz olan avukat kocasıyla yetinmek zorunda kalmıştı. Ama ailenin hâlâ çöküşten kurtulacak ve Gyula Kaffka'nın ilin başsavcılığına atanmasını sağlayacak bir gücü vardı. Gyula Kaffka'nın erken ölümüyle aile tam bir maddi ve toplumsal belirsizliğe sürüklendi. Margit Kaffka altı yaşındayken yitirmiştir babasını ve ondan kendisine kalan yalnızca Szatmár'daki 'Sevecen Rahibeler Evi'nde parasız kalabilme olanağıdır. Okullarını burada bitirir, öğretmen olur. Onlarla yaptığı sözleşme gereği Miskolc'taki enstitülerinde bir yıl ders verir (1898-1899). Derken bir devlet kurumu olan Erzsébet Kız Öğretmen Okulu'na kaydolar ve 1902 yılında resmî öğretmen olur. Bu tarihten başlayarak yaklaşık on beş yıl boyunca zamanının büyük bölümünü öğretmenliğe ayırır. Miskolc'ta öğretmenken 1905'te orman mühendisi Bruno Fröhlich ile evlenir; birkaç yıllık birliktelikten sonra 1910'da ayrılır. 1914 yılında ikinci evliliğini biyolog Ervin Bauer ile yapar. Savaş yıllarında Bauer Temesvár askeri hastanesinde görevlidir; bu yüzden Margit Kaffka'nın bu

dönemde Budapeşte'nin yanı sıra ikinci evi Temesvár olur. 1915 yılında öğretmenlikten emekliliğini ister ve kendisini tümüyle yazmaya adar. Gazeteciliği de dener. Ancak çalışmaları kısa sürede yarım kalır. Savaşın sonunda 38 yaşındayken küçük oğluyla birlikte İspanyol gribinden ölür.

Kaffka'yı tüm yaşamı boyunca gerçekten meşgul eden iki konu vardır: Orta sınıfın yok oluşu ve yüzyıl dönümünde kadının yazgısı. Annesinin yaşam öyküsüne, Erzsébet Bayanlar Okulunu canlandıran yaşantılarına, yayınlanmaya başlayan 'Nyugat' (Batı) dergisinin savaşımına ve acımasız otobiyografik itiraflarına bu yolla ulaşmıştır. Gerilimlerle dolu yaşantıları, onun beklentisiz bir orta sınıf kıziyken gerçek yaratıcılar dünyasına nasıl yükseldiğini de açıklar. Ama aile çevresindeki ünlü kişiler de ona ilham kaynağı olmuşlardır. Ancak bunun gerçek açıklamasını aile, çocukluk anıları, savaşım dolu yaşam dersleri vermektedir.

Çıktığı yazarlık yolunda üç dönem söz konusudur: Birincisi 1901 yılından Nyugat'ın yayınlanmaya başladığı 1908'e dek sürer; ikincisine dünya savaşının çıkması son verir; üçüncüyü ise ölümüne dek süren zor yılların yeni yaşantıları belirler. Nyugat öncesi yıllar, denemeler yaptığı yıllardır. İlk şiiri 1901 yılında yayınlanır. Şiirleri daha sonra iki cilt olarak çıkar: 'Verse' (Şiirler, 1903); 'Kaffka Margit Könyve' (Margit Kaffka'nın Kitabı, 1906). İlk döneminin karakteristik yanı, dergiler aracılığıyla benimsenen yeni yazınsal çabaların etkisi altında olmasıdır. Şiirlerinde gündelik yaşamın duygu dünyası ve konuşma biçimine yer verir, 'laik' konular kendisine yasal bir yer edinir. Bakış açısının bir başka yanı da kötümserliktir. Yorgunların sesiyle sık sık seslenir, aldırmazlık, düş kırıklığı konularına da sık sık geri döner. Ama artık kurtarıcı nedenlere karşı isyanı da içinde barındırmaktadır. Duygularını doğuran sessizliktir. Tüm bu özellikleri onun yazınsal ideallerinin yüzyıl dönümü Macar yazınının kentli-kentsoylu bir ruha sahip çabalarına yaklaştırır ve

en belirgin yanı başkaldırıdır. Henüz kentsoylu gelişiminin sorunlarını dile getirmeye yanaşmamakta ve bunu başaramamaktadır; yalnızca toplumsal sorunlar, çağın somut olguları karşısındaki duyarlılığı isyanının derin içeriğini belirtmektedir. Biçimsel çabalarını karakterize eden de isyandır. Sanatı bu dönemde her türlü erdemine karşın bir geçiş karakterindedir. Yazarlık yoluna çıktığı sırada en başarılı türü şiirdir.

Bir yazar olarak açılıp serpilmesi Nyugat hareketinin başladığı yıllara rastlar. Daha önceki dar patikadan Endre Ady'nin (1877-1918) geniş yoluna bu sırada çıkar. Bu yol onu 'Színek és évek'e (Renkler ve Yıllar, 1911) çıkaracaktır. Daha başlangıcında Nyugat dergisine bağlıdır ve muhalefet de artık acıyıp ondan vazgeçmiştir. Kişisel gelişimi ve derginin yazgısı birbirine sımsıkı bağlıdır; Nyugat olmaksızın daha ileriye gitmesi olanaksızdır. Kendisini en çok Ady'ye yakın bulmaktadır. Onun öneminin ayırımına daha öğretmenliğe yeni başladığı yıllarda varmıştır. Yazın politikası görüşleri pek çok yerde birbiriyle çakışmaktadır. Öznellik ve sanat için sanat anlayışını ve dünya görüşünü araştırmaktadır. Dergide de tutumu budur. 1908-1914 yılları arasında iki şiir kitabı yayınlanır: 'Tallózó évek' (Birikimlerin Toparlandığı Yıllar, 1911); 'Utolszor a lyrán' (Lirik Şiirde Son Kez, 1912). Bu sıralar düzyazı yapıtı olarak dört öykü kitabı yayımlar: 'Csendes válságok' (Sessiz Bunalımlar, 1910); 'Csonka regény és novellák' (Yarım Kalmış Roman ve Öyküler, 1910); 'Süppedő talajon' (Batak Topraklarda, 1912); 'Szent Ildefonso bálja' (Aziz Ildefonso'nun Balosu, 1914). İki de roman verir: 'Színek és évek' (Renkler ve Yıllar, 1912); 'Mária évei' (Maria'nın Yılları, 1913). Bu zengin ürün içinde nitelik olarak da, düzey olarak da düzyazı ön plandadır. Bu dönem şiirlerinde ruhsal sürecin betimini yapar ve uyaksız şiire de ulaşır. Bu yıllarında yapıtlarında kimi zaman dekadantik havası da vardır: Öykü kitaplarında da amaç yalnızca sanatsal etki uyandırmaktır. 'Csendes válságok' (Sessiz Bunalımlar)

adlı kitabıyla ruhsal betim görevini keşfettiği ortaya çıkar. ‘Utolszor a lyrán’ (Lirik Şiirde Son Kez) ’da ise acı dolu ve ikircimli şiirler sunar. Kaffka’nın yazar olarak gelişimi 1910-12 yıllarında devrimci savaşla yakından ilgilidir. Verdiği içsel savaş verimli olur. Başyapıtı ‘Színek és évek’ (Renkler ve Yıllar) bu yıllarda doğar. Bu romanın bildirisi yıllardır olgunlaşmaktadır. Kaffka’nın yaşamının iki büyük yaşantısı –orta soyluların yok oluşu ve kadın sorunu– bu yapıtta organik bir biçimde iç içe girmiştir. Kaffka’nın kadınlarını onlara dayatılan yaşam biçimi boğmaktadır; sorunları da tüm toplumun sefaletinden kaynaklandığı için başkaldırıları, yalnızca genel ezilmişlik duygusunun yoğun bir tutkuyla dile getirilmesidir. Ama bu kadın kahramanlar, dönüşüm onları boş bir alana fırlattığı için de acı çekerler: Şimdilik yalnızca geçmişteki kadın yaşamlarının ‘dışına düşmüşlerdir.’ Çağın kadınının yoluna gerçek ve düş, yumuşak bir yok oluş ve acılı bunalımlar, aşağılayıcı bir saygınlık ve yabancı ahlâk anlayışları eşlik etmektedir. Kaffka sorunların nedenini ve bir uyum yaratmanın yolunu aramaktadır. Bağlılık içeren bir betimleme beklentisi onun bir yığın bağlantıyı görmesini sağlar ve vereceği yanıtta da artık yalnızca kadınların çektiklerinden söz etmesi gerekmez: Yakın geçmişe bir göz atmasını ve Macar toplumsal yaşamının da dengesini yitirdiğini göstermesi gerekir. Çöken orta sınıfın yazgısında açıkça toplumsal çöküş belirtileri görülür ve böyle oluşan betimin renklerini, tanıtılan kadın duygularının kırılan ışıkları daha da canlı kılar.

‘Színek és évek’ (Renkler ve Yıllar) yüzyıl sonu orta soylu sınıfının gerçek bir ansiklopedisidir ve çağın toplumsal hareketlerinin tarihini de izlemektedir. Kaffka, öncüllerinin tersine orta soylu sınıfın çöküşünü içten ve dıştan görebilmektedir. Romanı trajik bir renk taşıyan bir nostalji sarıp sarmalamaktadır: Yazar kahramanını sever, yok olması kaçınılmaz dünyaya acır. Ama yine de tarihin yargısını belirtme-

ye gücü vardır; böylece yazarın betimlenen dünyayla kişisel ilişkisi sanatsal etkinin gücünü artırır yalnızca. Ancak kentsoylu düzeni de bir uyum yaratamaz. 'Színek és évek' (Renkler ve Yıllar) izlenimci bir romandır. Kaffka için izlenimcilik yalnızca dilsel bir özellik değil, her şeyi baştan sona etkileyen bir yazarlık tutumudur. Yapıta bir lirizm egemendir ve tekil birinci kişi anlatım, ona bu konuda özgürlük sağlar. Öbür iki romanı, 'Mária évei' (Maria'nın Yılları) ve 'Állomások' (Duraklar), Renkler ve Yıllar'la organik bir bütünlük taşımaktadır. Bunlarda kadın kahramanı Magda Portelky'yi izleyen kuşakların tiplerini betimlemek istemiştir: İlkinde hazırlıksız bir çağda yenik düşen kadını, sonrakinde ise bunalımı kendi yöntemleriyle aşmayı bilenini. Büyük romanının başarısına ulaşamaz bunlarda. 'Mária évei'de (Maria'nın Yılları) psikolojik roman yöntemiyle gerçeğin gizemini aramaya çabalar. 'Állomások'ta (Duraklar) ise yüzyıl başı Macaristan'ının düşünsel devrimini betimlemek ister. Dünya Savaşı, Kaffka'nın yazınsal yaşamında yeni bir dönüm noktasıdır. İkinci kocası da katıldığı için bu tarihsel olayı kişisel bir sorun olarak da yaşamak zorunda kalır. Bu yüzden daha başlangıcında nefretle izler bu 'dünya budalalığını' ve yavaş yavaş savaş karşıtı bir konuma geçer. 'Két nyár' (İki Yaz, 1916) adlı kitabında savaşın sefaletinde açıkça ortaya çıkan toplumsal bunalımı ele alır. Bu yıllarda gazetecilik de yapar. Çalışan insanlardan ve onların dünya görüşünün gerçekleştirilmesinden söz eder. Özellikle kentsoylu devriminin gerçekleşeceği dönemde (1918) artık bir toplumcu olduğunu belirtmektedir. Bu sıralarda eski konularına yöneldiği öykü kitaplarında daha net bir yaşam anlayışı belirgindir. 'A révnél' (İskelede, 1918) adlı öykü kitabında ruhsal sorunların betiminden toplumsal öyküye doğru yol almaktadır; biçimi de daha katı, daha kristalize kılmaya uğraşır. Bu sırada yazdığı şiirlerde ruhsal ikircimi sona erer, sesi durulaşır, biçimi basitleşir, uyaksız şiirden uyaklı, kapalı, temiz bir ritmi olan biçimlere döner.

Savaş yıllarının önemli değerleri, 'Állomások'un (Duraklar) yeni çeşitlemesi ile 'Hangyaboly'dur (Karinca Yuvası, 1918). 'Hangyaboly' (Karinca Yuvası) adlı kısa romanında bir manastırın tıkiş tıkiş, boğucu yaşamı anlatılır, ama bu roman geniş kapsamlı yaşamın küçültölmüş bir betimi olarak da görölebilir. Gözleminin karakteristik yanı anti-klerikalizmdir. Ama bu savaşım, tıpkı Ady gibi onda da genel toplum eleştirisine yaklaşımada bir başlangıç noktasıdır. Düşünsel karakterdeki yazılarında yeni bir dönem hazırlığı söz konusudur, ancak –erken ölümlü yüzünden– artık bunu başaramaz.

Margit Kaffka şiir, öykü ve romanlarının dışında öğretmenliğı döneminde öğrenciler için ders kitapları ve çocuk kitapları da yazmıştır.

Vural Yıldırım

Güzel, koyu bir sessizlik var çevremde uzun süredir. Yaşam benden uzakta sürüp gitmede, sorunlar, paylaşımlar, çalışıp çabalamalar ve kimi zaman tutup da onlara bakacak olursam bir süre, şaşıyorum: Yaşamı *şimdi yaşayan* insanlar, başlarına yarın ya da öbür gün ne geleceği konusunda nasıl da çocukça bir merak içindeler! Şunu düşünmek de tuhaf: Şimdiki işler gençlere, tıpkı bana otuz yıl öncesinde geldiği gibi yepyeni ve ilginç geliyor. Benim bugünkü gözlemlerimle baktığımda, çeşitli insani koşuşturmada ve değişiklikte bir yığın oyunumsu amaç var. Çocuğun bakkalcılık, evcilik ya da deniz fırtınasında gemicilik oynuyorum derken yaptığı gibi yetişkin insan da kendisini bir amaç peşinde, çalışkan, uçar, tutkulu ya da nefret edilesi rolüne kaptırıyor. Zamanı bir şeyle geçirmek gerekir; kendimizi şu ya da bu işin önemli olduğuna bir süre inandırmamız gerekir. Yoksa ellerimizi kenetleyip oturakalırız yolun kıyısında ve belki de doğal olan da budur, bunun dışındaki her şey kendimizi kandırma işgüzarlığıdır.

İnsan yine de iyi kötü, kendi üstlendiği rollerin tümünü sırasıyla baştan sona oynuyor. Ancak tiyatrodaki kurmaca öykülerde olduğu gibi, öteki karakterlerin rolü bir başkahramanın suyuna göre değişikliğe uğramıyor; gerçek yaşamda

herkes kendisinin ayrı birer başkahramanı ve hiç kimse ikincil bir rol üstlenmiyor, kendisi için kendisine oynuyor oyununu. İçinde olduğumuz sürece hepimizin ilgisini çeken o bir yığın ve rastlantısal karmaşa bundan doğuyor. Kim kimi seviyor, kime varıyor, çocuğunu hangi mesleğe hazırlıyor, dünyada nasıl bir yer tutmak için kavga veriyor ve sonuç ne oluyor? Derken insan elinden geleni yapmışsa ve de yaşamı boyunca elinden gelen de buysa, işte o zaman dinlenebiliyor; buna da elveren birkaç yılı kalmışsa tabii.

Dehşete kapılacak kadar korkan gençlere bir haberim var: Yaşlılık, uzaktan görüldüğü gibi pek de öyle korkunç ve kesinlikle *kötü* bir şey değil. İnsan bir durumu öbüründen daha yoğun bir biçimde duyumsamıyor ve içinde, eğilim duymadığı kimi şeylerin eksikliğini de hissetmiyor. Eğer elverir bir sağlığı varsa yaşlılığı kendi bedeninde duyumsamıyor; elini ayağını oynatabiliyorsa, nefis bir sıcak kahve, temiz bir oda, tatlı bir uyku çok iyi geliyor ve bu sevinçler için insan pek öyle büyük bir karşılık ödemiyor, hiçbir şeyi risk altına sokmuyor, bunlar uğruna fazla zahmete girmiyor. Yaşlı bir kadını, baharda ellimi geçtim; yaşlı ve yalnız; ama geriye dönüp de düşünecek olursam şimdiki sessiz işimden çok daha kötü şeyler de geldi başıma, gerçekten iyi olan pek az şey yaşadım; onlar da şimdi bana bir düş gibi geliyor. Kendimi herhangi bir eski günde olduğundan çok daha kötü duyumsamıyorum ve bu nedenle de umuyorum ki, ölüm de –her ne denli şu an için öyle geliyorsa da– yakınıma geldiğinde yüreğime dehşet salamayacak.

İnsan yaşlılığı, dışındaki, yabancı nesnelerde duyumsuyor daha çok. Yavaş yavaş her şeyin gerisinde kalıyor ve bu artık onu rahatsız etmiyor; çünkü insan hiç, ama hiç istemeyecek olursa, görmezden gelinmesine izin vermiyor. Komedinin dışarıda yeniden başlıyor –oyun aynı, yalnızca roller, dış sahne düzenlemeleri değişik– oyunun başlama zili çalıyor, gidiyorlar: Biz artık pek de meraklı değiliz bu konuda. Kimi

zaman seslenmek istiyoruz: “Kesin şunu! Bir şeyin şöyle ya da böyle oluşması neyi değiştirir? Hiçbir şey fark etmez!” Oysa haklı değiliz; çünkü sahnedeki bu oyun onların oyunu. Bu oyunu biz de kendi oyun arkadaşlarımızla çoğu kez böyle oynamıştık.

İnsanın böyle zamanlarda artık belirli amaçları, niyetleri yoktur; ama bu, gençlerin sandığı ölçüde büyük bir sorun değildir. Onlar salt kendi ruhsal durumlarına göre düşleyebiliyorlar yaşlılık çağını; oysa yalnızca ölümden değil, yaşarken de değişiyoruz ve ben, benim adımla anılan o kişinin yirmi yıl önceki eylemlerinden bugün sorumlu olamam. Kimi zaman, onu bir yabancıyı düşünür gibi düşünüyorum. Örneğin, insan soluk soluğa kalıyor ve savaşım veriyor çocukları uğruna ve sanıyor ki bu sonuna dek hep böyle kalacak: Gerçekten de pek çok yaşlı, yaşama şöyle ya da böyle, çocukları aracılığıyla bağlanıyor; ancak o sıralar bu artık bir parça oyun oynama arzusu, bir role soyunmadır, başka bir şey değil. Aslında çok, ama çok uzaklaşıyor insandan çocukları; onların yazgısıyla ilgilenmesi bir amaç edinmekten, kendini uyutmaktan öte bir şey değil; bu sıralar artık hiçbir yazgı, hiçbir değişim çok da yeni ve önemli değil bizim için. Başkaları bu durumda birazcık başka türlü bir konumda olabilir; ben bir başıma çok, ama çok kaldım.

Şurası kesin ki, bunu yakınmak için söylemiyorum; yalnızlık amaçsızlık demek. Ben ki, bir zamanlar insan kalabalığını çok severdim, sürekli bir şeylerin peşinde olurum. Şimdi burada sessizce oturuyorum, bu sıcak, minik bahçede ya da panjurun ardından akasya yaprakları dolu sokağı izliyorum, dışarıya seyrek çıkıyorum ve haftalar geçiyor kapıyı birinin çalması için. Dünyanın benden vazgeçmesi için daha erken diye düşünüyorum. Ama öyle görünüyor ki, alabildiğine yorgunum.

Aynı yerde uzun süre oturabiliyorum ellerimi kucağımda birleştirip; kim inanırdı buna? Bu küçük dairemin dar bir

sokağa açılan ayrı bir kapısı daha var; kiliseye giderken o kapıyı kullanıyorum; ev sahiplerini –hali vakti yerinde, yaşlı Svábları–¹ eğer istemiyorsam görmeme gerek bile yok. Ama her zaman yardıma hazır ve sevecen insanlar. Çardakta kimi zaman böyle oturuyorum; öğle sonrasının sessiz çan sesi yaz mevsiminin mavi-beyaz havasını aşır bana geliyor ve sıcak kokulu, küçük kocakarı çiçeklerim güzel kokularını salıyorlar bana bu bir avuç yerde. Karşıda komşunun çit duvarının dibinde menekşeler açıyor, berisinde muhabbet çiçeği, bir de vanilya tarhı; mahmuz çiçeği, fesleğen, yürek çiçeği,² bir öbek horozibiği çiçeği, çardağın altında zavallı küçük lir çiçeklerinin³ arasında birkaç kırmızı ebegümeci ve üç fıçıda açan zakkum. Bunların sürgünlerini başka yaşlı zakkumlardan –tümü de ailemizin açan ve büyüyen zakkumlarıydı– ben alıp dikmiştim. İçeride ufak tefek eski mobilyasıyla bir oda-mutfaktan ibaret dairem; bu mobilyaların tümünü ilk drahomamla almıştım; şimdi otuz iki yıl oluyor buna. Bu da şaşılacak bir şey! Bir yığın nesneyi kaldırıp atmıştım, benden uzak olsunlar diye düşünmüştüm yaşamım boyunca ve şimdi –çocuklar buna teşvik etseler de– bu alışılmış, köhne ıvır zıvır için bu küçük kenti, bu deliği asla terk etmeyeceğim. Yaşamım burada geçti, beni herkes tanır, bilir: Hiç kimseye kim olduğumu, ne hakla yaşadığımı yeni baştan açıklamama gerek yok. Gençler ve yeni gelenler ilgiyle bakıyorlar bana; hâlâ burada olan o benim eski insanlarımdan birkaçı ise –sevmiş, kıskanmış ya da incitmiş olanlar– artık bana karşı güzel güzel, usul usul yumuşadılar. Her şey öyle silinip gidiyor ki... Kimi zaman Templom Caddesi'nde⁴ karşılaştığımızda, çok uzaklarda bir yerde birbirini bulmuş hemşeriler gibi seviniyoruz.

¹ Svablar: Alman kökenli Macarlar. (ç.n.)

² Yürek çiçeği: *Dicenta spectabilis*. (ç.n.)

³ Portula: Küçük, canlı, alacalı çiçekleri nedeniyle çok tutulan bir bahçe bitkisi. Lir çiçeği, Meryem yüreği diye de bilinir. (ç.n.)

⁴ Templom Caddesi: Kilise Caddesi. (ç.n.)

Kaygısız ve itiş kakışsız yaşamakta olduğumdan beri bu birkaç yılın bana da bir yığın yenilik getirmediğini söyleyemem. Birçok şeye ancak şimdi vakit bulabiliyorum. Şimdiye dek çok az okumuştum ve de bu, ivedilikle olmuştu; şimdi daha çok kitaba vakit ayırabiliyorum bu büyük sessizlikte ve dalıp gitmek de daha kolay oluyor. Ama kızlarım bana bilimsel kitap olsun, yeni tür yazılar olsun, boşuna gönderip duruyorlar; bunlar bana değişikliği, yabancılığı daha çok duyumsatıyor; dillerini anlıyor olsam da. Ben artık belli kimi konularda, yaşamın düzenlenişi konusunda yeni bir biçimde düşünmeyeceğim. Ama ozanların yeni buluşlarını, romanın iyisi ve benzeri şeyleri ancak şimdi seviyorum gerçekten ve yazının iyisini yararsızdan ayırt etmek konusu en sona geliyor. Ayrıca ben, düşünme denince, bu bir yılda düşündüğüm kadarını daha önce üç yılda düşünmemişimdir.

Yalnızca düşünmek öylesine ve de sürekli olarak ne, nasıl oldu ve nasıl olabilirdi diye düşünmek. Ne çok dalıp dalıp gittim böyle; gerçekten de geriye doğru yaşamaya başladım. Başkaları gençlik yıllarında düşler kurarlar; ben sürekli olarak çok etkin biriydim, şimdi o açığı kapatıyorum. İnsanın doğası işte böyle değişiyor! Ama şimdiki benliğim yine de, gizli bir biçimde sürekli yaşamıştı içimde, pır pır ederdi.

Böylece beni gerçek, büyük işlerden, kararlardan alıkoyan tuhaf bir korkaklığım olduğunu anlayabiliyorum. Biliyorum ki, yazgımda birkaç kez büyük değişiklikler yaratabilirdim, tümüyle başka yönde hem de... Ama şimdi nasıl olsa bir şey fark etmez! Yine de benim payıma iyiden de kötüden de pek çok şey düştü; ölüp gidene değin düşünüp taşınacak şey var yani. Geçmişimi yabancı dilde, renkli bir resimli kitap gibi sayfa sayfa evirip çeviriyorum kimi zaman; aklıma ancak arada sırada bu kişi benim demek geliyor. İşte o zaman duruyor ve düşünüyorum: Pekâlâ, olan olmuş biten bitmiş ama ben bunların hiçbirine yeniden başlamak istemem.

Böyle eskiden olup bitmiş şeyleri düşüncede tekrar tekrar yaşarken, yaparken, kimi zaman gözümün önünde bir yığın bağlantı kuruluveriyor. Olan biten her şeyin öyle çok nedeni var ki, eğer *bir tek* neden arıyorsam, acaba her zaman en doğrusunu mu buluyorum bilmem ve de ufak tefek her şeyin gerçekten *öyle* mi olup bittiği, yoksa yalnızca çok sık düşünüp de mi *öyle* olduğunu sandığımı ve sonra tutup buna kendimi de inandırdığımı da bilmiyorum. Bir yerde duymuştum, insan dağlık bölgede dolaşırken kimi zaman bir iki adım öteye gidince gözlerinin önündeki görünümün, ovaların ve dorukların konumunun değişiverdiği olurmuş. Panorama her dinlence noktasına göre baştan sona tümüyle değişirmiş. Olaylarla ilgili olarak da durum böyle belki de ve olur mu olur, yaşam öykümü düşünürken ortaya çıkan resim de yalnızca şimdiki düşüncelerime göre biçimlenmiştir. Ama öyleyse bu daha da *bana ait* oluyor ve bundan daha ilginç, daha renkli, daha değerli bir oyuncak da düşünemem doğrusu. Çan sesleriyle dolu, bu sıcak, özel öğle sonralarında.

Çocukluğumun geçtiği eski Zimán-Evi'nin bahçesinde de bu çiçekler açardı: Kırmızı ebegümeci, hatmi, yürek çiçeği, fesleğen, muhabbet çiçeği bir de dokunma-bana.⁵ Ne var ki –Zimánların o kent arazisi– büyük, çok büyük bir bahçeydi, eskiden Hétsastoll Sokağı'na ve Hajdúváros'a değin uzanırdı; daha sonra Megye Sokağı adam akıllı inşa olunca bizim en büyüğümüz, Ziman nine, iki üç ev yeri satmıştı bayağı büyük paralar karşılığında. Ama yine de biz daha oyun oynadığımız sıralar ahırlardan ve eski meyve kurutma yerinden, mürver ağacının köşesinden '*serin peyke*'ye dek uzun uzadıya koşmak gerekirdi; ekili tarhları aşır terk edilmiş arı kovanlarının sundurmasına dek. Bu tür çocukluk çağı bahçeleri çok, ama çok geniş, her şeyi içine alan cinsinden olur. Geçen yıl yaşlı evi sonunda yıktıkları zaman (Şimdi yeni bir sauna var yerinde) bir gün o yana gittim ve çitin ötesine baktım. Daha da küçük görünüyordu ve de tümüyle sıradan, işlenmemiş bir arazi olarak.

Burada üçümüz koşar, hüküm sürer, çekişir, oynar zıplardık; iki küçük kardeşimle, çok küçük yaştayken, babamızın ölümünden beri; yabanıl bir biçimde, kendi halimize

⁵ Dokunma-bana çiçeği: Balsamina. (ç.n.)

bırakılmış ve –sanırım– mutluluk içinde. Yazık, bellek dediğimiz şey çocukluk çağının zenginliklerinden çok az şeyi saklıyor: Kimi sahneler, ufak tefek olaylar; onları da *o günden beri* düşündüğümüzden, yaşamımız boyunca kimi zaman andığımızdan değişik bir biçimde. Bunların daha sonraki yazgılarını bildiğim şu anda anımsıyorum da, Sándorka hep uysal, düşünceli bir çocuktü; kız doğası sahibi ve zararsız bir küçük oğlan. Onunla eğer baş başaysak tümüyle tuhaf ve fantastik bir oyun bulup buluştururduk ve sürdürmüştük de bunu, yani her fırsatta yaşayıp dururduk bu oyunu. Biz ikimizin aslında yer altında gizli ve karanlık yollarla koridorlar arasında yaşadığımızı ve bunları mavi ve leylak rengi lambaların aydınlattığını anlatırdık. Benim adım Kraliçe Vulpaverga’ydı, onunki Kral Rombertáró. Biz bu yeryüzünde, kılık değiştirmiş olarak dolaşıyorduk ve ninemin evinde yaşamakta oluşumuz salt bir rastlantıydı; gerçekte çok önemli işlerimiz vardı: O, aşağıda ağaçların ve çiçeklerin köklerini bir düzene sokuyor, ne zaman yağmur ya da kar yağması gerektiğini belirliyor; benimse çiçeklerin koku salmasını sağlamak gibi binlerce derdim var; al işte sana, tembel ve yan gelip yatan bir yığın pericik; bunlar çiçekleri açtırmayı ve sabahleyin bu çiçeklerin yapraklarını fırçalamayı hep unuturlar ve daha başka düzensizliklere de yol açarlar. Şimdi bana öyle geliyor ki, bu saçmalığın kaynağı başlangıçta resimli bir Alman kitabıydı, ama sonraları kendimizi iyice kaptırmıştık; saatlerce Vulpaverga-Rombertáró dilinde konuşurduk ve bu düş dünyasında öyle ayrıntılara girerdik ki, sonunda ben bunalır, rahatsız olurum. “Haydi, artık şimdi sen Sándor ol, ben Magda!” derdim hoşnutsuzlukla, ama o vazgeçmezdi; bundan kendini zor sıyrır ve “Ekselansları,” demeyi sürdürürdü. Her defasında güç bela kaçıp giderdim yanından.

Böyle anlarda hep Csaba’yla, daha büyük, suç ortaklığı boyutunda dostluk kurardım ve zavallı Kral Rombertáró’yu –her ne denli gizemimizi hiçbir zaman ele vermediysem de–

bilerek aşığalar, onunla alay ederdim. İleride yine ona döneceğimi bilirdim, ama bu değişiklik benim için gerekliydi. Arılığa dayalı merdivende ‘hüner’lerini gösteren Csaba’yla akrobatlık oynardık o zaman. Bunu çarşıdaki Büyükbaş Hayvan Kayıt Bürosunun arkasındaki palyaço kulübesinde görmüştük. Derken sapanla kuş avlamayı öğretirdi bana ya da birlikte gizlice Hajdúsikátor tarafındaki taş duvarı tırmanıp geçerdik. Belediye Başkanlığı binasının eski burç cephesi vardı orada ve bizim bahçe duvarımızın üstü onunla aynı malzemeye kaplanmıştı. Zimánların baş kâhyalık zamanında, bir duvarcı yapmış olmalıydı bunu.

Buradan, hemen karşıdaki dar ve küf kokulu zindan koridoruna kemerli bir kapı açılırdı; koridorun sonunda da gardiyan otururdu. Karısını tanırdık onun: pazarlıklar eder ve bizim üzümümüzden, ağacında vişnemizden, kayısıımızdan satın alırdı. Yalnızca parmaklıklı, alçak pencereler açılırdı buraya ve biz kimi zaman bu pencerelerin önünde baştan sona koşardık –biraz koşar, sonra dönerdik– gri bir gölge gözüküverirdi, uzun tutuklu gömleğiyle, korkunç, teneke rengi bir yüzle. Yüreğim küt küt ederdi acımasızca, çok korkardım, ama bunu yapmak *zorundaydım*. Bir defasında orada Gergő Oláh adında bir haydut olduğunu duymuştuk, asılacaktı. O gün komşumuzun oğlu Pali Kallós da bizimleydi ve anımsıyorum da, Gergő Oláh’ı görmeye ben kışkırtmıştım onları. Vakit akşamdı ve Hajdúköz’de tek kişi yoktu ortalıkta. Ancak geçide vardığımızda ben korkudan daha ileriye gidemedim, taş duvara yaslandım, ama iki oğlanı gönderdim. “Yürüyün! Üçüncü pencere onunki!” Yürüdüler, loş koridorda parmaklarının ucunda gidiyorlardı ve eğri, dar pencereler arasındayken, hava kararmaya başladığı için, üzerlerine korkunç, uzamış gölgeler düşüyordu. Bir an için bana, sonu gelmek bilmeyen, uçsuz bucaksız koridorda insani olmayan boyutlarda, uzun, şeffaf iki hayalet ilerliyor gibi geldi ve her yerde sessizlik vardı. İşte şimdi çıkıntının

ardında yittiler! Sanki çok büyük, derinlemesine bir uzaklık vardı. Dehşet dolu bir çılgılık attım orada ve yarı baygın eşik taşı üzerine düştüm; ama yine de oğlanların paldır küldür kaçışını duyuyordum, pencerelerden birinden bağırarak çirkin bir küfür savurdular arkaları sıra; derken gardiyanın karısı geldi ve beni ayağa kaldırdı. Evde başımıza büyük bir iş açıldı bu yüzden; ninemin odasında bir saat mısır tanelerinin üzerine diz üstü çöküp oturma cezasına çarptırıldık. On yaşında olmalıydım o zamanlar. Tüm yaşamım boyunca bu korkunç, dehşet uyandırıcı loş koridor sık sık düşlerime eşlik etti; her defasında da tüm dehşetiyle, yabancılığıyla. Üstelik daha sonraları, artık yetişkin biriyken öğle güneşinde, hem de aldırmaksızın yanından arada sırada yürüyüp geçmiş olmama karşın. Şimdi yıllardır yok, yeni hapishane inşa edildi yerine, yeni kanatta.

O güne değin evde öğrenim görüyorduk, özel öğretmenimiz vardı; Klári annem beni Zsófi Wagner Teyzenin okuluna o sıralar götürdü. İlçenin gayri resmi enstitüsüydü burası; Almanya'dan buralara sürüklenmiş bir kadıncağız, eski bir dadı ders veriyordu, iki yetişkin kızı da öğretmendi. Bunların dışında bir rahip öğretmen de haftada bir gün gelirdi ve Piaristler'dendi.⁶ Öteden beriden kimi konular anlattırdı derste; anımsıyorum da bir defasında bir ipe kurşun bir küre bağlamış ve "Sarkaç işte budur" demişti. Ancak bu sarkacın daha sonra başına ne geldiğini pek anımsamıyorum. Kızlarım şimdi bana böyle şeyleri bildiğim için gülüyorlar; o günden beri daha çok kulaktan dolma, gazete okumaları aracılığıyla içime işlemiş bu tür şeyler. Pek de sistematik bir biçimde değil elbette.

Wagner Teyzenin okulunda öğrenim ücreti yoksul için de zengin için de aynıydı; ama 'kentsoylu kızları', sana-

⁶ Piaristler: Gençleri eğitmek üzere kurulmuş papazlardan oluşan eğitim kurumu. (ç.n.)

yiciler ve esnaf çocukları ona “gné-é-édige frá”⁷ derlerdi, biz ise “Tante”.⁸ Almanca konuşmak zorunlu ilan edilmişti ve Teyze bu buyruğa karşı çıkanları sert bir biçimde azarlardı. Magyar Sokağı’nın çizmecilerinin kızları, “Ya bilmiyorsak?” diyerek bu zorunluluktan kurtulmaya çalışırlardı. “O zaman şuna ya da buna ne derler diye sormak gerekir!” –“Soru nasıl sorulur?”– “Şöyle: Wie sagt man das Deutsch?” Bundan böyle biz de yavaş yavaş söyleyeceğimiz her şeye bunu katmaya başlamıştık; uzun öyküler anlatıyorduk böylece. “Ondan sonra, vizakmandasdoych –şudur, budur...” Macarca konuştuğumuz için eğer bizi uyarmışlarsa bu yeterli oluyordu. Yalnızca Sváb kızları ile hali vakti yerinde birkaç köylü kızı kendi uzatılmış, çirkin telaffuzlarını kullanmakta özgürdü. İçimizden birkaçının –ne şans– ailesinde Almanca konuşmak geleneksel bir şeydi; bir de bir iki Szepesség’li⁹ hizmetçi kızı olurdu. Şu sıralar sık sık Almanca kitap okuyorum.

Ayrıca Sophie Teyze de eğitimimizle pek ilgilenirdi; bir defasında ben babası halatçı ustası olan Maris Nagy ile iyi arkadaş olmuştum; bayan öğretmenimiz o günlerde bizi ayrı ayrı yanına çağırtmış ve bana bu arkadaşlığa bir son vermem gerektiğini, geleceğinin olmadığını söylemişti. Bir Pórtelky küçük hanımı yaşama atıldığında bu dostluğu zaten sürdürmezdi; ilişki daha geç sona erecek olursa bu her iki taraf için de acı olur, incinmeye yol açardı. Bugün herkes bu anlayışı yersiz bulabilir, ama o günler düşünülürse haklıydı. Akıllı kadındı ve buradaki ilişkileri biliyordu; Klári annem kızlarına bir iki kez balolarda göz kulak olmuştu, bu tür sorumlulukları olan öbür kadınlar da, dönüşümlü olarak. Buna son derece zorunluydular.

⁷ Almanca Gnädige Frau’nun (Hanımefendi) okunuşu. (y.n.)

⁸ Alm. Hala, teyze (ç.n.)

⁹ Macaristan’ın kuzeyinde Alman kültürünün yaygın olduğu bir kent ve bölge. (ç.n.)

O günlerde iki oğlan da rahiplerin ilköğretim okuluna gidiyordu, ama evde, bahçede, ağılların arasında çocuksu dünyamızı bir süre daha rahatsız edilmeden yaşadık. Her zaman oğlanlarla birlikteydim, bizim iki oğlanla ve komşununkilerle ve de bebeklerimle oynamayı pek de sevmiyordum. Yalnızca onlara büyük, süslü şapkalar ve moda balo giysileri dikerdim, bunların örneğini o sıralar Klári annem Viyana'dan getirtirdi. Onları giydirir, kuşatır, ama sonra bırakır oğlanlarla giderdim.

Daha sonraki günlerden bir akşamı yine çok canlı bir biçimde anımsıyorum.

O sıralar hâlâ bahçeye hizmet veren eski mutfakta yaptığımız kalkıyorduk üçümüz de; her şeyin eski günleri, ninemin gençliğini anımsattığı sevimli, eski bir odada. Ayrı duran bu bina bölümünün –söylendiğine göre– yaşı üç yüz olmalıydı; duvarları kalın, alçak bir evdi, kemerli pencereleri ve kubbeli tavanında kararmış, kalın çam ağacından mertekleri vardı. Sol yana mutfak açılırdı, verandada eski bir bacası açık ocak vardı. Ne denli berrak anımsıyorum bizim odamızı! Caddeye bakan yukarı evden eskiye çıkan eşyaları buraya yığarlardı; büyükannemin, içine farbalı tülден *kotillion*¹⁰ yaftaları –eski, ünlü baloların anıları– yapıştırılmış camlı dolabı burada dururdu. Soluk, altın çerçeveli krinolin¹¹ pasteller ve geçmişteki bir köy konuk odasının eski, kırmızı brokar perdeleri burada asılıydı. Esneyip çukurlaşmış, büyük yataklarımız vardı ve kimi zaman tahta kurdu da çalardı kapıyı ve pirinç kakma, şişkin çekmeceli dolaplar, bir de ayakları haç biçiminde çapraz, koca bir meşe masa. Ailenin en eski eşyası diye bilinirdi bu.

Daha o sıralar kimi zaman dalar dalar giderdim ve eskiden kaç kadın elinin artık solup pas kızılına dönüşmüş bu

¹⁰ Kotillion: Kadril tipinde dans, kotilyon dansı. (ç.n.)

¹¹ Krinolin: Bir tür sert kumaş. (ç.n.)

kadife örtüye dokunduğunu; ağır süslü sandalyelerde ve eski püskü, yaşlı kanepede kimlerin oturduğunu düşlemekten hoşlanırdım. Bu oda ise her dönemde Zimán ailesinin çocuklarının eviydi ve bizden yaklaşık yirmi yıl önce Klári annem de üç kardeşiyle burada yatıp kalkmıştı; aynı biçimde yaramazlık yapmışlar ve bir defasında doktorculuk oynarken küçük kız kardeşi Marika'nın saç örgüsüne karasakız yapıştırdığı için ceza olarak o da mısır taneleri üstünde diz çökmüştü; ninemin hasta köylülere sülük yapıştırdığını sık sık görmüştü de ondan yapmıştı bunu. Böylece eski eşyalar, anılar, anekdotlar aileyi birbirine bağlamış oluyor; bizden önce yaşanmış hayatların salt sürdürücüsü olduğumuzu nasıl da duyumsatıyorlar ve tüm bunlar bir tür şaşmaz kesinlik anlamına geliyor: Onlar gibi işte, bizler de var olacağız! Şimdi yine benim üç kızımı düşünüyorum. Onların ayakları başka toprağa basıyor artık; nasıl olduysa çok ani bir biçimde değişti dünya.

Acaba Klári annem de on dört yaşındayken böyle rahatsız edici, insanın yabancılık çekmesine yol açan tedirginliği yaşamış mıdır, diye düşündüm o zaman. Hatta ninem de, bu sert ve ciddi büyük hanım, o da kulaklarına dek kızarmış mıdır bir iki tuhaf düşünceyle ve karanlıkta kendisinden utanmış mıdır? O an yatakta öne eğilmiş, dirseklerimi yastıklarına dayamış oturuyordum. Bahçenin ay ışığının uyuyan odayı mavi bir yarı karanlığa boğmasını izliyordum. Dışarıda, Hajdúsarok'ta gece bekçisinin melodik, çınlayan düdüğü saatin on bir olduğunu belirtiyordu.

Üst katlarda şimdi piyano çalınmakta, büyük kabul salonunda çardaş¹² oynuyorlar ve annem, görkemli çiçeğe durmuş hanım-annem orada sonsuz, dopdolu güzelliğinin ışıklarını saçıyor. Çevresinde Ilka Teyzeden ve keyfi yerinde iki Reviczky kuzininden başka kadın kısmı yok; erkek konuklar, dört beş genç adam her akşam annemi kuşatıyor-

¹² Bir tür Macar halk dansı. (ç.n.)

lar, gözleri onda, arzu dolular; onunla konuşuyorlar ve her devinimlerinde ona yöneliyorlar. Her birine karşı gösterdiği yapay olmayan, kendine güvenen, basit tavırlarıyla nasıl da sevimli. Çünkü hâlâ, ama hâlâ yedi ilin en ünlü, en güzel kadını! İyi ama bugün o sevdiği Széchy gelmiş midir? Elini, bir defasında gizlice gözetlediğim sırada olduğu gibi o barışçıl, savruk, umursamaz hareketiyle –alışılmış, güvenli, alaycı ya da sinsi arzuya– piyanonun köşesinden ya da albümlerin durduğu küçük sehpadan ona doğru uzatıyor mu? Annem onunla bir kıyıya çekiliyor mu köşedeki divanda; heyecanlı, öfkeli bir fısıltıya boğulmuş sitemle, sabırsız bir aşkla. Her neyse, orada yetişkinlerin ayrı, bizden gizli, gerçek yaşamı akmada; aşk... En önemli şey bu; çünkü canlanıveren bir yüzle, açgözlülükle ya da merakla herkes bundan söz ediyor. “Yetişkinler biz çocukları her konuda bir yana itiyorlar ve dışlıyorlar!” diye düşünerek isyan etmişim ve birdenbire aklıma kremalı pasta ve çevremde taşıyıp durdukları çilekli dondurma gelmişti; üstelik bize bunlardan da düşmüyordu. Yarı yarıya cocuktum henüz ve yarı yarıya da kız.

“Sándorka!” diye seslendim ansızın karşıdaki yatağa doğru; çünkü bir iç kargaşasıyla dopdoluydum ve birine seslenmem gerekiyordu. “Sándorka, uyuyor musun?”

“Hayır!” dedi beklenmedik bir anda hemen.

“Neden hayır?”

“İşte!”

“Ahmaklığın gereği yok! Niye?”

“Akşam dua ederken, tam ‘her şeye kadir Tanrı’nın sağında oturuyor’u söylediğimiz sırada, işte o sırada diz üstü oturmaktan çok yorulmuştum; toplanıp topuklarımın üzerinde çömelmişim. Şimdi durmadan bu duanın geçersiz olduğunu düşünüyorum.”

“Seni aptal seni!” dedim birden bastıran anlaşılmaz bir öfkeyle. “On iki yaşında bir oğlan çocuğu nasıl olur da böyle budala olur!”

“Yalnız o yüzden de değil!” diye kekeleyerek sürdürdü küçük kardeşim korkuyla. “Sabahleyin de erken kalkmak istiyorum. Zsuzsi ayakkabılar için geleceği zaman.”

“Yapmak istediğin ne?”

“Magduska, kimseye söyleme! Csabalar bugün Jani Kalós’la bir karga yakaladılar, şurada örtünün altında, yerde ve yarın da onun gözünü oyacaklar. Ben salıvermek istiyorum.”

Biraz şaşırdım ve düşünceye daldım. Csaba’nın derin horultusu duyuluyordu.

“Pekâlâ,” dedim daha sonra. “Seni erkenden uyandırırım ve sana yardım ederim, ama sen de beni samanlığın asma katına götüreceksin, gizli odanızın olduğu yere.”

“Ne odasıymış bu?”

Numara yapma, seni sinsi, seni! Anahtarı nerede sakladıklarını sen de biliyorsun. Annemin eski piyano sandığının içine kurdunuz odanızı ve oraya kızların girmesini istemiyorsunuz. Anneme orada ne yaptığınızı söylemeyeyim diye.”

“Ben pipo içmedim ki, bana vermiyorlar zaten.”

“Hah, işte şimdi... Şimdi itiraf ettin işte. Tütün yaprağı içiyorsunuz. Yarın ben oraya gitmezsem her şeyi anlatırım!”

“Ne olur, yapma! Magduska! Tamam, ben seni içeri alacağım.”

“Hah ha o kadar da değil!” diye haykırdı Csaba bir yamyam çılgılığıyla. “Hain; alçaklar, haydutlar! Kız! Seni gidi meraklı ördek, utan, utan!

Ondan korkmadım. İçimde gizlenen gerilim boşanıverdi; bir dakika geçmedi, öfkenin ateşine kapılıverdim.

“Bir de üste çıkıyor, seni haylaz! Kulağı delik, uyku numaracısı! Seni gidi ünü ayyuka çıkmış suç ortağı seni, Ágnes Kallós’a diyeyim de bak nasıl dövecektir sen beyzadeyi.”

“Döverlerse seni döverler küçük hanım, bildiklerimi söylersem. Arılıkta Pali Kallós’la neler konuştuğunu ve bir

defasında da üstünde açık yakalı bluz vardı, bir düğmeni daha çözmüştü ve sen de buna izin vermiştin.”

“Doğru değil! Yalnızca ölen ablasının kanser olduğunu ve... Seni yüzsüz, yalancı! Köpek!”

“Sızlanabildiğince sızlan, engerek yılanı!” diye sırtı Csaba zaferle.

“Pöh!”

Ne yapacağımı bilemedim. Elime demir bir şamdan geçti masadan, onu fırlattım yarı karanlıkta. Bir saniye sonra artık pişman olmuştum, tam yalvaracaktım ki, bağıra bağıra ağlamaya başladı. Dakikalar geçti ve hiç kesmeden, öç alırcasına, tazelenen bir güçle bağırmayı sürdürdü. Hizmetçi çoktan yandaki mutfaktan kulaklarını dikmişti bile; bahçe evinin kapısını dövüyordu biri.

“Açın, hey! Zsuzsi! Bunlar birbirlerini öldürüyor!”

Annemizdi. Geldiğine neredeyse sevinmişim, dersimi alırdım, ondan sonra ortalık yine yatıştırdı.

“Ne yapıyorsunuz? Buna ne oldu? Her yanı kan içinde!”

Korkudan ölecektim, yanına koşmak, ağlamak, binlerce kez öpmek istedim; ama biliyordum ki, ben yine de kötüydüm ve ağzımdan tek sözcük olsun çıkmadı.

“Şamdanı fırlattı bana, demir olanı. Omuzum kırıldı, her yanı kan içinde!”

“Zırlama! Bakayım hele! Ah, seni Allahsız, dur hele bir! Seni gidi seni!”

“O başlattı!” diye bağırdım sonunda; ağlamaya başladım titreyerek. “Alay etti, sövdü. Çünkü bir kuş saklamış şuraya ve yarın gözlerini oyacakmış. Her gün de piyano sandığında puro içiyorlar.”

“İsa, Meryem adına! Allahsızlar! Kundakçılar!”

“Evet ve o da Pali’yle arılıkta gizleniyor ve yeleşinin düğmesini çözüyor göğsünden.”

“Seni aşağılık seni! Dur hele, nerede şu oklava?”

Odanın bu ucundan öbürüne bir koşu gitti, eşiğe değin, Zsuzsi oraya bir söve dayamıştı. Orada ninem sessizce yolunu kesti. Elinde gece lambası vardı, ama siyah ipekten uzun yeleği baştan aşağı ilikliydi; şakağına yapışık parlak saçlarına incili dantel özenle yerleştirilmişti. Lambayı kaldırdı ve odayı gözden geçirdi.

“Ben ne talihsizim!” diyerek ellerini başına götürdü annem. “Birbirlerini kan revan içinde bırakıyorlar! Geberteceğim bunu!”

Deli gibi bana doğru saldırdı, ama ninem elini tuttu ve sandalyeye oturttu.

“Aman Tanrım!” dedi annem âcizce ve yüzünü ellerine gömdü.

Ninem lambayı Csaba’nın yatağının üzerine koydu, sonra da sıra Csaba’nın gömleğinin sessizce sıvanmasına gelmişti.

“Yalnızca bir sıyrık,” dedi ve ondan sonra sakın bir biçimde Zsuzsi’den soğuk su istedi. “Ama başına da gelebilirdi!”

Tüm bunlar olurken büzülererek titreyen ve burnunu çektiştirerek mız mızlanan Sándorka’nın yatağına gitti. Başını sessizce, zor farkına varılır bir biçimde okşadı.

“Ne yapayım ben bunu?” diye sordu annem sonra beni göstererek, umutsuzlukla ve acıyla.

“Bırak onu şimdi!” dedi sert bir şekilde ninem, bu sırada Csaba’nın kolunu sarıyordu özenle. Ondan sonra lambayla yanıma geldi ve yıkık yüzümü aydınlattı.

“Büyümüş bu artık!” dedi yavaşça, düşünceye dalarak ve döndü. “Bu artık koca kız!” diye ekledi daha sonra bir kez daha.

Dayak yemedim...

Gece yarısı ortalık yine sessizliğe gömölünce, bu sessizliğe, uykuya dalma halinin solumalarına kulak kabartınca karanlık yatak bölmesinden büyükannenin lambasının sarı, ılık ışığının hâlâ o büyük meşe masada titreştiğini gördüm. Birlikte oturuyorlardı hâlâ; annem dirseklerini dayamıştı ve çiçekli, kıvrımlı patiska giysinin bol yeni, gül beyazı, pürüzlü bileğinden, güzel, dolgun kolundan yılanlı, eski altın bileziğiyle birlikte geriye sıyrılmıştı. Ninemin dümdüz, zarafetten yoksun görünümü sımsıkı yapışmıştı sandalyenin arkılığına; kahverengi gölgeler uzuyordu çevresinde, mum ışığında bir sahneyi betimleyen eski yağlıboya tabloları olduğu gibi.

“Otuz bir yaşındasın evladım!” dedi usulca, ama sessizliğin içinde bir önceki tümceye gerekçe göstererek.

Annem kıpırtısız bir yüzle ışığa baktı.

“Böyle çekiştirilip durulan aşkın,” diye acımasızca sürdürdü, “başı sonu belli olmaz. Uzun süre sandım ki, artık bir şeyler olacak, ama böyle, yetti artık. Dört yıl oluyor neredeyse...”

“Ama anne... Bu yine de benim...”

“Peki, peki! Bu senin bileceğin bir şeydi şimdiye dek, ben karışmadım Klári. Bak evladım! Yaklaşık on yıldır evdeyim, sana bu tür şeyler sormadım: Dünyanı sen de yaşayasın diye; kocanla epey kötü günler geçirdin. Çocuk başınla dul olarak eve döndün, dört kişi olarak.”

“Nedeni kimdi bunun?” diye omuz silkti annem yarı inat, yarı titrer bir devinimle.

“Geleceği hiç kimse göremez Klári. Biliyorsun iki kardeşin büyüdü senden sonra, erken istediler, eh, verdim işte. Sen on altı yaşındaydın, kocan otuz beşti o zaman, doğru; ama sağlıklıydı, hali vakti yerinde. Birinci sınıf avukattı, dört yardımcıyla çalışırdı. Pórtlek'te de o sıralar mirası bölüşmüşlerdi Ábris'le. O günlerin karmaşık dünyasında en iyisi avukatlıktı. Önceden, evlenirken kim bilebilirdi ki, ivedi

gece yarısı işlerinde içkiye başlayacağını? İyi ki zavallıyı zâtürre her şeyiyle birlikte götürmedi.”

Ben annemin aydınlanan yüzünü yatak bölmesinden iyi görüyordum, ama ninem onun geçirdiği spazmın ayrımına varmadı.

“Evet, işte.” diye sürdürdü daha yumuşak bir sesle, “öyle güzel, öyle güzeldin ki, ben de pişman değildim, dünyanı yaşayasan, eğlenesin! O sıralar iki kızı kocaya verdim, baban da ölmüştü, küçük erkek kardeşin öğrenciydi henüz. Buraya sığılabildiniz. Ev, çocuk kaygısı çekmedin, yanıma aldım. Ben öksüz bir kızdım; bana babanın yanında, o ölünceye değin mücadele etmek düşmüştü; yakınmıyorum, bunun için doğmuşum. Bir yaşam boyunca, zaten az olan varlığımızı ikiye katladık ve yaşadık, çocuk büyüttük onurlu bir biçimde.”

Annemin devinimleri şimdi artık neredeyse sabırsızlık doluydu.

“Evet, işlerine hiç karışmadım Klári, yıllar boyunca. İnsanlar dedikodu ediyorlardı, ama ben buradaydım, kimi zaman konuklarıyla oturdum, görünüşü kurtardım. Benim evime hiç kimse dil uzatmaya cesaret edemedi. Canın nasıl istiyorsa öyle seçesin diye düşündüm. Önce Bojér vardı. Uzun süre atlattın onu, sonunda da yaşlı olduğunu söyledin. Dul olmasına duldu, ama ilçenin önde gelen toprak sahiplerindendi. Derken Gebey adlı delikanlı geldi, ondan da bir şey çıkmadı. Kendy’den, evli bir adamdan edineceğini edindin; felçli karısının yerinden kıpırdayamadığı doğru, ama bugün de tekerlekli sandalyesinde yaşıyor. Şimdi sırada şu Széchy var. Bir var, bir yok. Önceki gün, duyduğuma göre bir tiyatro oyuncusu varmış faytonunda.”

“Amma da çok şey biliyorlar, diyerek yumruğunu masaya vurdu annem kızgınlıkla. Doğrulmuş, gözleri alev alev olmuştu. Ninem hiç sarsılmadan, neredeyse aldırmaksızın bakıyordu ona.

“Pekâlâ,” dedi. “Ondan söz etmeyelim. Başka bir şey söylemek istiyorum. Biliyorsun ki benim yalnızca bir oğlum var.

Klári annem şaşırarak ona döndü.

“Bak! István bugün noter yardımcısı. Ama iki yıla kalmaz ihtiyar Bélteky emekli olur; yerine o geçer. Bu yaşta güzel bir şey. Evet, ne diyordum! István, eğer evlenecek olursa burada oturacaklar.”

“Öyle mi?” dedi annem bunun üzerine, bir parça hüzünlü bir sesle.

“Evet. Gelinime ben göz kulak olacağım.”

“Doğru mu yoksa annemin Kallós’un küçük kızını...”

“Bu konuda henüz bir kaygın olmasın! Ama bir şey daha var Klári! Ben sizleri güzelce kocaya verdim, değil mi, üçünüzü de. Bere’deki toprak konusu da bugün artık çözümlenmiş durumda, babanın ölümünden sonra. Yarı yarıya borçlanarak satın aldık. Kiracının ödediği para o günden beri oraya gidiyor. Şimdi benim derdim, sizin üçünüzü de memnun etmek. Çünkü Bere oğlumun olacak, bunu şimdi den söylüyorum.”

Ani bir sessizlik oldu... Sanırım bu annemin beklemediği bir şey değildi.

“Dulluk hakkın on bin forintti... Geriye ne kaldı bu paradan bilemem. Burada yalnızca giysilere para verdin; epey harcadığın da doğru ya! Ben on beş bin forint vereceğim her kıza. Senin çocuklarının sekizer bin forint var.”

“Neden anlatıyorsun bunları anne?” diye sordu annem duyarlılıkla. “Ben başka yerde de oturabilirim, ayrı olarak da.”

“Boş sözler bunlar, biliyorsun ki bu olanaksız. *Burada* ben göz kulak oldum sana... Her ne pahasına olursa olsun... İstiyorum ki evlenesin, Klári.”

“Şu gördüğün ayaktakımıyla mı?” diye bizi gösterdi asık suratla ve canı sıkkın.

“Önemi yok! Çok güzelsin! Oğlanlar çeker gider, okula başlarlar. Kız... O ise artık koca bir kız olmuş. Bir iki yılda...”

“Hoş bir kız olacak mı acaba?”

“Tuhaf olacak! Şimdilerde serpilip büyüyecek... On dördünü geçti. Önümüzdeki kış baloya götürebilirsin. Sanırım bu kedicik sana uzun süre yük olmayacak.”

Ayağa kalktı ve sessizce odayı aştı, yatak bölmesinin perdesinden ötelere baktı. Sessiz, derin soluklar alıyorduk tümümüz de. “Uyuyorlar,” dedi.

Bir ara benim yatağımın başucunda durdu.

“Bu yarından başlayarak yukarıda, senin odanda yatacak Klári!”

Bir dakika kadar orada kaldı ve ciddi bakışlı, iri gözlerinin ışınlarının benim kapalı gözlerime değdiğini duyumsadım. Derken döndü, lambayı sessizce aldı, başını salladı ve çıktı.

Uzun, kavak duruşlu güzel boyunu şimdi de görür gibiyim. Tam bir insandı o; adil, bölüştürücü sevgisiyle, acımasız, ölçülü, akıllı iradesiyle, gerçek bir monark¹³ doğası. Bir ülküsü vardı: Aileyi yükseltmek ve bu uğurda bir yaşam boyunca rahat, üstün, mantıklı bir biçimde çalışabilmiş, savaşım verebilmişti ve her zaman, eylemlerinde ve niyetlerinde kendine güvenmeyi bilmişti. Düşmanlarla, dostlarla, iş ortaklarıyla, hizmetkârlarla ya da bizimle ilgilenirken sözünün iki edildiğine, bir şeyi iki kez, iki değişik biçimde düşündüğüne, öncekini yok sayıp yeniden başladığına hiç tanık olmadım!

Annem yarı karanlıkta önüne bakarak bir süre daha orada oturdu. Dalgın, ama dingindi yüzü, görüyordum;

¹³ Kraliyetçi; krallar gibi davranan. (ç.n.)

duyduđu Őeye karŐı isyan eden ya da karŐı çıkan tek dűŐűn-
cesi yoktu içinde. “Ninemin hakkı var!” diye dűŐűndűm ben
de dingin, basit bir inançla.

Biz o sıralar henűz –anne, nine ve ocuk– yle dođal ve
bađlılık içinde, gűvenle anlayabiliyorduk ki birbirimizi. Gű-
nűműzdekilerden daha alakgűnűllű ya da daha iyi deđildik
belki, birbirimizle eŐ biimliydik daha çok.

Küçük, eski, fiyonklu, yüksek topuklu ayakkabım, kurdeleli bebe şapkam, büyümüş bir kız olarak büzgülü, iç etekli ilk giysim; Tanrım, eski giysilerin paçavraları nereye gider, eski *ben*'imizin oyalanması, geçip giden, bayram seyrarı arası günler, anonim saatlerin izi! Her şeyi yeniden aramak ne iyi olurdu; gençliğimizin renkli dakikalarını, sözcüklerimizin melodisini, giysimizin, saçımızın eski rengini ve üzerimizden atlayıp geçen, parlayan o günlerin güneş ışığını! Başımıza gelen her olayın unutulmuş, aynı zamanda bilinmeyen –ki hiç kuşkusuz yitmiş ya da kabuğuna çekilmiş günlerin gri derinliklerinde, ruhumuzun gizli bir perdesinin arkasında gizlenmektedirler– nedenlerini. Ne iyi olurdu şimdi –çünkü bu dünyadaki her şeyin en ilginç yine de bendim– her şey bir anda rengini yitirse ve bizi çevreleyen yöre grileşse... Yalnızca anımsamadığımız günleri yitirdik biz gerçekten...

Sivri burunlu, parlak ayakkabıyla, kurdeleli ve tünikli giysiyle, kolumda da kadife çanta, dikiş nakış okuluna doğru tin tin yürüdüm Megye Sokağı boyunca ve yarı kapalı jaluzilerin ardında gizlice dikkat kesilen kadın gözlerinin kınayışı, yargısı, kehaneti ya da teveccühü: “Bak, küçük Magda Pórtelky!”, diye haber uçuruyorlardı sessiz, çan sesi dolu öğle saatlerinde; yaşlı akraba evlerinin göz kırpan pencere-gözle-

ri. Artık beni adam yerine koyuyorlar, artık ilgi gösterilebilecek kişilerden sayıyorlar; şu ya da bu biçimde sohbet konusu olacağım; bir iki yeşil jaluzinin şerit dizisi arkamdan usulca, sakına sakına yukarı çekiliyor ve bakışların topuğuma, belimin eğimine, eteğimin kıvrımları üstüne takıldığını duyumsuyorum, üzerime değgin değveriyor bu bakışlar ihtiyatlı, yoklayıcı iğnelerin kancaları gibi.

Bu pencere köşelerinin yarı aydınlığında gizlenen birer çift göz, zamanın akışını, değerleri, olası ilişkileri, yeni kişilerin sahneye çıkışını, yaşamı onyıllar boyunca ölçüp biçmiştir. İnsanlara kendini kabul ettirmek, onları yeni gelmiş biri ya da artık çocuk olmadığına, bu dünyada bir niyeti olduğuna alıştırmak ilkin burada, bu dünyada gerekiyordu; Megye Sokağı boyunca, Hajdúváros'tan Várkert yoluna dek, baştan sona. Buydu, bu kadarcıktı benim dünyam ve belki de içimde şimdi bile bunun renkleri ve yasaları yaşamaktadır; ama bugün biliyorum ki, hiç kimsenin yaşamı bundan daha geniş değildir. Olsa olsa başkadır.

Sevgili Bélteky Teyzenin penceresi, kuleli, tuhaf taş saçığın altından iyi niyetle:

“Boyu posu güzel yeni yetmenin, bir damlacık ayağı var, tam bir dansçı cinsinden yani!” diyerek ardımdan göz kıpıyordu. “Şu küçük kız-göğsünün biçimi tıpkı annesi; o minik piliç boynu birazcık yuvarlak olsaydı, doldurulmuş güvercine benzerdi!”

“Burnunun dibinde de şu bildiğimiz Pórtelky bezeciği var,” diye düşüncelere daldı Reviczky ananın evi ve sarsılan bir omuz gibi öte yana devrildi. “Doğru, ağzı da küçük değil, ama bir tuhaflığı var. Yüzü kar beyazı olan bir çingene kızına benziyor tıpkı! Gözleriyse...”

Kurnazca yukarı çekilmiş sivri kaşlarıyla Ilka Zimán'ın köhne, yere batmış köşedeki evi:

“Ustaca kullanıyor onu!” diye yanıtladı bunu. Düzen-

baz iki pencere ya da bunların hanımlarının sakıngan gözle-ri de sanki gizli bir gazez duyarcasına arkamdan beni işaret ediyordu.

Derken “Baksanıza, artık bayağı da becerikli; demek istediğim, kanlı canlı, kül olup gitmemiş,” diye düzeltiyor çabucak, övgü gibi de algılanabilsin diye; olur a, ya nineme söyleyecek biri çıkarsa gizlice?

Çünkü burada herkes ondan çekinirdi; korkarlar ve saygı gösterirlerdi ve biz, yani onunkiler bunu bilir ve min-netle bu iyiliğinin tadını çıkarırdık; bize saygınlığı, önemli biri olmayı onun yaşamı, akli, kibri, mal varlığı ya da zekice davranışları sağlardı. Ben ileride beceri göstermem gereken yaşamın böylesi ufak tefek bağlantılarının ayrımına çabuk varmıştım. Güçlü, egemen konumda, hiçbir şey karşısında duygusallığa kapılmayan bir soydan geliyordum ve yaşama, canlılığa uygundu her türlü yeteneğim. Çocukken duyup öğ-rendiğim akraba ilişkileri, soya özgü, aile içi kırgınlıklar ya da zorunluluklar örüntüsü bana hiç yabancı değildi artık ve selamladığım sıralar da içgüdüsel olarak ses tonumda titreşi-yordu, başımı eğerken de bunun ölçüsünü belirliyordu.

Yuvarlak ve kentlilere özgü şapkasını alışıldığı üzere yer-lere doğru indirip çember çevirerek yukarıya doğru kaldıran Vodicska’ya “İyi günler,” dedim. Ses tonumda hiç itiraz edi-lemeyecek bir sevimlilik vardı, ama deyiş biçimimi resmi bir havada uzatmıştım. Ama tam bu sırada gülümseyerek, başı-mı yana eğerek, uçarı bir kendine güven duygusuyla, kar-şı kaldırımdaki ‘ilçemiz çocuk’larından birinin selamını da aldığı-mı görmesi gerekmişti. Kendi kendime doğru çınlayıp çınlamadığını ölçüp biçtiğim sırada kendi sesim içimde “İyi günler” diye yankılandı ve de onun “Ellerini öperim”inin¹⁴ tuhaf, okşayıcı, şakacı ya da gazezkâr, güven dolu nüansı an-sızın beynimde canlanıverdi ve o anda benim küçük-hanım

¹⁴ “Ellerinden öperim” bir selamlama sözüdür. (ç.n.)

kanım birdenbire beynime sıçrayıverdi: “Bak hele şu adama! Şu ne idüğü belirsiz takımı da var ya!”

Bu delikanlı artık Megye Sokağı’nın ötesinden sayılıyor-
du; bir dış dünyanın, komşu dünyanın insanıydı. Várkert’te
devasa malikâne parkının ötesinde kontun adamlarının, yani
yöneticinin, kâhyanın, yardımcısının vb. oturduğu yeni mi-
mari yapıya sahip, süslü, taştan kuleleri olan memur evleri
var. Adları yabancı, kim bilir nereden toplanıp gelmiş, geç-
miş bilinmeyen aileler; içlerinden kimilerinin sevgili babası-
nın sobacıbaşılıktan, seyislikten geldiğini bilirdik; iyiliksever
beyefendi arka çıkmıştı onlara. Hatta bu Vodicska’nın baba-
sı, yaşlı mühendis, söylendiğine göre bir zamanlar kontların
oyun arkadaşı gibi bir şeymiş; beyzadeleri öğrenime teşvik
etmek için onun çalışkanlığı örnek gösterilirdi. Derken yurt
dışında da onlarla birlikte dolanmış ve bugüne değin de
akıllılık edip bu yarı-arkadaşlık ilişkisini korumayı bilmişti.
Bu tilki suratlıya kendi çevresinde çok değer verildiğini bi-
liyordum, kontrol memuru da onun sözünden çıkmazdı ve
malikânenin her türlü toprağını ona buna dağıtacak, doğal
su kaynaklarının işgal edilmesine yol açacak dalaverelerin
altından da yalnızca onun kurnazlıkları kalkabilirdi. Bu gibi
olaylara karşı çıkma işini işte bu oğul sürdürecekti ileride;
avukatlık sınavını verip gelmiş ve hemen de malikânenin
hukuk danışmanı olmuştu. Şimdi Megye Sokağı’nın bir uç-
tan öbür uca tüm sakinlerine yeni moda, fötr şapkasını, pırıl
pırıl cilalanmış, nefis ayakkabısını, ipek kravatını sergiliyor.
Bana da elbette... Bak sen şu adama!

Bizden sayılan kimseler yine de deri tozluk çekerler
ayakkabılarına, çeşitli boyunbağı kuşanırlar ve de yumuşak,
hafif şapka ve acemice, hızla çıkarırlar şapkayı; ansızın, dip-
diri, teklifsizce; bir oyun arkadaşını görmüş olmanın sevin-
ciyle: “Minik ellerini öperim, Magduciğim!”¹⁵

¹⁵ Magduci: Magda’nın okşama biçimi. (ç.n.)

Soyumun, benim güçlü, kendini hep yüzeyde tutan, saygın, güzel ailemin her çizgisini, gücünü içimde gururla duyumsuyordum henüz; tüm canlılığıyla, yıkılmazlığıyla. Üstüne üstlük ben artık birçok şeyi bilinçli olarak biliyordum; içten içe hesabını kitabını yapmıştım; annemlerse daha önceleri yalnızca sezgiyle ulaşmışlardı bu sonuca. Özellikle de kadın-bilimini.¹⁶ Kimi zaman aynanın önünde durarak yüzümün her bir yeni çizgisini, kendiliğinden oluşan, anlamlı bir ifadesini, göze hoş görünen bir baş devinimini uzun süre gözlemiş, şaşkınlıkla izlemiştim; ama ardından bunları kafamda bir yere kaydetmişim ve de –yararlı birer silah olduklarını hesaba katarak– kullanıyordum. Annemin, büyük, eksiksiz, aşılmaz ve basit güzelliğini izledim ve bu benim keyfimi kaçırmadı. “Ben yine de tümüyle başka biri olacağım!” diye düşünüyordum. Varlığım tam anlamıyla ondan daha canlıydı, daha hareketli, daha kompleks, daha kaygılı. Sanki bir kez daha ve son kez olarak bizim atasal kadınsılığımız canlılık, sevinç içinde bende çiçeğe durmuştu; ama artık bir kargaşa da söz konusuydu ve değişimler de. Kıvrak ağzımın alışılmadık çizgisine, burnumun ince, soluyan kanatlarına baktım, babamın kartal, kanca burnu incelmış, rafine olmuştu; başa çıkılmaz, şeytani, koyu saçlarım kıvrık kıvrık uçuşuyordu başımın çevresinde ve biliyordum ki: Gözlerimle ne istersem onu yaparım. Sıkılmaksızın uzun süre bakılabilecek biri olduğumu, ikinci kez bakıldığında da aynı görünümü sunmayan seyrek kişilerden olduğumu duyumsuyordum ve de birinin tutup da beni betimleyebilmesi için çok, çok değişik sözcükler bulması gerekiyordu.

Annemin yaşamı gözlerimin önünden geçti, onu seviyor ve onunla gurur duyuyordum. Ondaki cesur umursamazlığı duyumsuyordum... Güzel, güçlü, tetikte ve kıskanılmalı, gizliden gizliye kınanan özgürlüğü. Bu bize serbest! Ünlü Klára

¹⁶ Filo-loji, sosyo-loji, psiko-loji yapısına uygun olarak türetilmiş femino-loji. (ç.n.)

Zimán pazar günü yaşlı Nevvab¹⁷ Bojér'in dört atlı faytonunda ayinden önce sokağı baştan sona geçebilir; açık işaretleşmelerle penceresinden karşıdaki dairenin genç ilçe yazmanlarına şakacıktan sataşabilir. Geçen yıl ışığa boğulmuş öğle saatlerinde Széchy'nin yarı deli şair uşağı her gün pahalı Peşte kamelyaları taşımış durmuştu. Gözetlemiş, tartışmıştı bunu ilçenin yarısı. Şimdi de, bu ilişki bitmişti bitmesine, ama hiç kimse onun üzüldüğünü görmemişti, onun yalnızca kibirli, arsız bir öfkesi var, gürültücü bir keyfi, elini sallasa ellisi... "Evimizi hiçbir zaman bu denli çok damat adayı ziyaret etmemişti, kocaya verilecek kız olduğu çağlarındayken bile!" derdi kimi zaman ninem ciddi ciddi, ama itiraz etmeden. Yurt dışındaki okullardan yurda dönüp gelmiş olan Telekdy mahdumu, bu sinekkaydı tıraşlı genç gelirdi en son sık sık. Bir sabah, yazın, pırıl pırıl güneşli bir öğle öncesi, bir eğlenceden gelirken Bankó'nun tam takım orkestrasını avlu muza sokuvermiş ve bu çingeneleri mutfak yapısının saçağı altına dizmişti. "Çalın kemanlarınızı, en güzel parçaları, çarşaf gibi ak elleriyle meyane karıştıran böyle bir dünya güzeli için değer!" Bu sahne öyle gözlerimin önünde ki! Kırmızı ve sarı güller açıyordu tam o sıralar, büyük çiçek tarhının tepesi cam küre kazıkları, alacalı renkleriyle öğle güneşinin sıcaklığını kor gibi yansıtıyordu; bahçe kapısı tarafından, ağıldan mozakların aklıktan attığı çığlıklar duyuluyordu ve olgun çileğin mayalanmış kokusu uçuşuyordu havada ve de çöp yığınının boğucu, sıcak buharları titreşiyordu ılık dalgalar halinde sıcak havayla birlikte. Orkestra kurtbağı çalıları önünde çalışıyordu; Telekdy kapının sövesine yaslanmış ve mahmur, çirkin, tatsız yüzü, aç gözleri, poğaça yapan annemin, dirseklerine dek sıvanmış kollarını ısıldatan, söylenen, kahkahalar atan, yüzü kızaran annemin ardından ayrılmıyordu. "Bugün herkes bunu konuşacak!" diye düşündüm coşkulu bir sevinçle. Megye Sokağı'nın gözü üzerimizde! Ama bu iyi

¹⁷ Çok zengin ve lüks yaşam süren kimse. (ç.n.)

bir şey, bize serbest! Çiçeğe durmak, çalım satmak, beğenilmeyi kabullenmek; genç yaşta, keyfimizce, dans ederek, varlık içinde her türlü güzelliği yaşamak. Aşkı *güzelce* yaşamak!

Çünkü ben o günden bugüne çeşit çeşit, başka yöre insanı tanıdım tanımasına, ama sanırım yeryüzünün hiçbir yerinde aşkı bizim bu taraflarda eskiden olduğu gibi böyle rol yaparak, salına salına, hüznle, tüm katılığıyla ve törenselliliğiyle yaşayan yer yoktur. O günden bugüne gelen insanlar çok şey öğrendiler, her türlü bilimden anlıyorlar, ama kabaştılar bu konuda. Dolambaçlı sözlerinden hemen çiğ ve acımasız, basit arzu, gurursuz, çirkin kedi ruhsuzluğu ortaya çıkıveriyor –tiyatro oyunculukları dersin sakar, tantanalı bir pozun ötesine geçmiyor– ya da kadını hor görmelerinde küstahça ve sahte, utanç verici bir aptallık göze çarpıyor hemen. Güzel, incelikli bir kültür yitip gitti zamanla –modern deyişle– günümüzde kadına nasıl davranılacağından söz eden sanatı öğrenmeye vakitleri yok! Aşk muharebesinin o bir yığın görkemli, kasıp kavurucu, inatçı ve acılarla dolu yiğitliğe değdiğini, kendi başına ele alındığında sıradan olan ve düş kırıklığına uğratan o ‘amacı’ unuttular.

Sözün ağızdan, eğer bastırılmış binlerce duygudan tomurcuğun patlaması gibi kısaca ve önemle çıkmışsa, hiçbir yerde o denli rengi-tadı yoktur, olamaz işte; üzüntü hiçbir yerde bu denli güzel bir kibirde gizlenemez; hiçbir yerde insanlar burada olduğunca bir iki dakikalığına üste çıkmak uğruna bir yaşamı feda etmezler; burada, bu bataklığın, düzeni bozulmaz sazlıkların-çayların kuşattığı yörede. Bir gün akşamın yarı karanlığında bir geziden ya da ikinci kahvaltısından sonra eve gelirken gözle görülür bir biçimde elini Telekdy’nin kolunun altına ilıştirdiği sırada annemin yüzünü, dudaklarının titreşimlerini görmüştüm; çünkü o sıralar Széchy aylardan beri eşiğimize ayak basmamıştı ve salt öylesine, birden beliriveren bir istekle bir defa daha eve dek anneme eşlik etmek istemişti. “Evet,” diye düşünmüştüm birden coş-

kuya kapılarak. “Bu türden bir an pek çok şeyin karşılığı olacaktır!”

“Erkekler gün geçer kesinlikle döner gelirler yeniden,” demişti o sıralar ninem. “Denerler; kadının da o zamandan beri geçmişi unutabilmiş olduğuna bir türlü akılları yatmaz. Ama böyle bir yeni başlangıçtan hiçbir zaman hayır gelmez!”

O böyle şeylerden anlardı, akıllı kafasında yaşamın bu tuhaf oyunlarını durmaksızın evirir çevirirdi; yaşamın belki de anlamı ve açıklaması olan oyunları. Ama burada sevgililerin işleriyle herkes ilgilenirdi. Onlar güneşin altında dolaşırlardı, gözler önündeydiler, konuları ortak konuydu, konuşulmuş, şarkıya dökülmüş; kötülemede de sevecenlik vardı, sevecenlikte saygı ve sempati vardı onlara karşı, sanki bir sahnede oyun oynuyorlardı, belki de bir ölçüde, yarı yarıya kendilerini izleyenlerin hatırı için. Bunun köylü işi bir yanı vardı; ama beyefendilere özgü, beyefendice konuşma biçimi de bu konuda günümüze gelinceye dek köylününkine yakın duruyor; yalnızca daha renkli, çiçekli böcekli... Benim için kimi zaman şimdi de kitaplardaki gibi konuşmak zor geliyor, oysa kitapların dili de –dediklerine göre– bu yöreden çıkma. Bir yığın yiğit köylü delikanlı gördüm burada yaşamım boyunca, davranışları güzel olanından tutun da bir haydut temposudur tutturmuş olanına, gözleri ateşlisine, kendini bilenine dek; yalnızca herhangi bir genç bölgesel hizmetli yargıcının¹⁸ giysilerini kuşanmak yeterdi onun gibi olması için. Her zaman en çok şarkı bu yöreden çıkmıştır, biliyorum ve de hiçbir yerden bizim ilimizdekinden daha çok gezgin-şarkıcı, ozan, yazın adamı, ünlü kişi çıkmamıştır. Bunun böyle olduğunu bir yerlerde de okumuştum. Şimdilerde sık sık geniş alınlı, karanlık bakışlı, tek gözü kör ozanın başı bir yana eğik, üzgün taş heykelini izliyorum; bu heykel birkaç yıldır büyük pazarın, dallanıp budaklanmış akasyanın yaprakları-

¹⁸ Malikâne hizmetlilerinin davalarını gören yargıç. (ç.n.)

nın gölgelediği köşesinde çitle çevrelenmiş yerinde oturaduruyor.¹⁹ O da buralıydı ve bizim de yakın akrabamızdı.

Nasıl da konunun dışına çıktım yaşlı kadınlar gibi... Şimdi aklıma geliyor da o zamanlar, çok eskiden bir kız çocuğu halimle böyle dalıp dalıp giderdim, kendimi düşlere kaptırırdım, tıpkı şimdiki yaşamımın sessiz, güz günlerinde olduğu gibi. Ancak o zamanlar aklımdan geçenler henüz gelecekteki yaşam üzerineydi, şimdiyse geçip gidenler; belki de böylesine inançla ve imgelem gücüyle renklendirmek irade dışı bir şeydir. Aradaki dönemde yaşamın içindeydim, sağa sola bakmazdım, işlerin üzerine üzerine giderdim yalnızca; büyük bir akıntıyla boğuşurcasına ya da bir süreliğine de olsa varlık içindeyken, güneşli yüzeyde bata çıka oynayıp uçuşarak. Ama sanki o zamanlar, en başında, daha gerçek ve daha içsel bir yaşam sürmüştü gibiyim.

Henüz aşağıdaki eski çocuk odamıza, kurt yemiş koca mertekler, yüz yıllık mobilyalar, krinolin resimler, tuhaf *kotillion* figürleri arasına inip durduğum günler. Sessizlik burada kimi zaman öyle tuhaftı ki! İki oğlanın kahvaltısını ettirmiş, okula göndermişim iyi niyetli sert davranışlarla. Nasıl da büyümüştüm onlara göre! Csaba kimi zaman öfkeyle “Engerek yılanı!” diye tıslardı bana, ama okul arkadaşları arasında artık benimle övünüyor; çünkü artık ayın sonrası kilisenin köşesinde önce ben selamlayacağıma lisenin rahip öğretmenleri beni selamlamaktaydı. Piyano sandığı ‘oda’larını da pek kurcalamıyordum artık ve arada sırada da konukların masasından ona vermek için bir iki gerçek sigara aşırıyordum. “Al bakalım serseri!” diye sırtına vuruyordum barışmak için. Sándorka’ya sesleniyordum: “Gidecek olursanız kitaplarınızı dışarıda bırakın benim için!”

¹⁹ Macar ulusal marşının yazarı ozan Ferenc Kölcsey’den (1790-1838) söz ediliyor. Buna göre romanın geçtiği yer kuzeybatı Macaristan’ın en uç yerleşim yeri olan Kölcse’dir. (ç.n.)

Böyle, dinlenmiş ve aç bir kız aklıyla toz almak yerine bu kitaplara dalıp gitmenin tuhaf bir zevki vardı. Gizemli, yabancı harfleri olan çizelgeler bulmuştum ve de bilinmedik sayı işaretleri; bir yerlerde besbelli ki yaşamlarını buna, bunları bulmaya adanmış, şimdi de uzaklarda yaşayan insanlar olsa gerek diye düşünüyordum. Bizim burada haberimizin bile olmadığı şu koca dünyada ne denli ırak, yabancı amaçlar ve yazgılar olmalıydı! Derken Latinceden çeviri metinlere rastladım ve öğrencilerin kurşun kalemlerinin ve pis parmaklarının izinden arta kalan sayfaları kestim. Şiirler eski gemici bir halktan söz ediyordu, savaş dünyasından, kentlerin yıkılan ya da yapılan surlarından. “Oğlan olsaydım,” diye düşünmüştüm bir defasında, “buradan gider miydim acaba, uzaklara?” Bu düşünce, yeryüzü uzaklıkları düşü öyle masalımsıydı ki... Burada bizi kuşatan her şeye öyle yabancıydı ki. Bizdeki o engin, paha biçilmez bolluk varken –buğday yüklü arabalar, dolu yayıklar, tuzlanmış domuz döşleri dizisi, doldurulmuş kazlar; ad günlerinde düzenlenen geceler ve verilen ziyafetler dünyasında– tutup da hiç de zorunlu olmayan bu yolculuğa çıkmak inanılmaz bir kapris, paraları çılgınca saçıp savurma olur gibime gelmişti. Pek de kimse- nin aklına gelmemişti bu; ihtiyar, tek oğlunu anasız kalınca sürgüne gönderircesine, öğrenim bahanesiyle uzak yabancı ülkelere gönderince, lanet Telekdy’yi ilin her yanında epey kınamışlardı. O bunu neden yaptığını biliyordu! “İnsan olan insanın en çok kendi yuvasında vardır onuru,” derdi amcam Ábris Pórtelky;²⁰ yaşamı boyunca, neredeyse altmış yaşında olmasına karşın ilin sınırlarının dışına hiçbir zaman adım atmamıştı. Bataklığın ardındaki, bir köşeye sıkışmış eski köyü, Pórtelek’i de yalnızca il meclisi toplantısı ya da aile toplantıları olursa terk ederdi, demir yoluyla; söylenenlere bakılırsa daha önce trene hiç binmemişti.

²⁰ Pórtelky, Pórtelek’li demektir. (ç.n.)

“Uzak, yabancı dünyalar, bilinmedik yollar!” diye düşünürdüm o sıralar kimi zaman yine de. “Bir gün beni götürecektir olsa birisi! Bir erkek götürecektir olursa! Toz bezini yere düşürerek ellerimi kenetlerdim tembelce ve de meyve ağaçlarının titreyen yapraklarına bakardım, suskun, güneşin uykuya saldıgı bahçeye.” Kadın olmanın bu ilk, sakar ve şaşkın döneminde öyle mucizevî kökleşmeler var ki! Kız çocuğunun yığınla arsızlığı, anlamsız ve yakışksız ilgileri bekâretin hızla olgunlaşırken bilincinde nasıl da ansızın yok oluveriyor. Utanç dolu bir kindarlıkla düşündüm Pali Kallós’u, ufak tefek, uygunsuz konuşmalarımızı düşündüm ve kadın ve erkeğin birbiriyle ilişkisini birkaç dakika tümüyle değişik, daha açık ve daha ciddi bir renkte duyumsadım. Beni manastıra ya da benzeri bir eğitime gönderseler ben de bu yaşıma gelince ninemin vaftiz kızı Ágnes Kallós gibi, onların evdeki sertliği yüzünden suskun ve içe dönük yaşayan bir kadın olur muydum acaba? “Beni görse ve sevse biri,” diye düşünürdüm bu seyrek, yalnız kaldığım dakikalarda kurduğum düşlerimde. “Çok uzaklardan gelmiş, başka bir yaşam süren biri ve de bilinmezliklere doğru alıp götürse!” Çünkü küçük bir çocukken yaşadığım korkulu zindan koridoru serüveni gibi bunu da ve her şeyi, ancak bir *başkası*, bir erkek aracılığıyla düşleyebiliyordum. “Çok büyük bir beyefendi beni görse –Kont Lajos, belki de genç Kont Szinyéry– il balosunu baştan sona izlese, eğer beni ilk kez götürdüklerinde...” Başımı kaldırdım birdenbire, utanarak ve omuz silkerek o an kendimle alay ettim. Bir Kont Szinyéry! Kim oluyor ki o? Rastlantı ve düzenbazlık yoluyla elde edilmiş malikânelerin sahiplerine karşılık, Ábris Amcamın suratını ekşiterek yaptığı sert, kibirli itirazları geldi aklıma, bunlar bizim eski, daha hakiki malikânemizin olduğu taraflardan çalınıyordu kulağıma. Bir kral uşağına, boyun eğmiş bir Labanc²¹ beyine, yabancıla-

²¹ Labanc: 18. yüzyıl bağımsızlık savaşlarında Avusturya yanlısı olan. (ç.n.)

rın tabanını yalayan hükümdar nedimine Pórtelkylerin orta soylu olarak kalmış dalında hiçbir zaman rastlanmadı; öbür dal ise, baronluk düzeyine çıkmak rezaletine uğramış torun soyundan gelen kuşak ise –ki ataları kırk sekizden²² sonra hükümet komiseri olmak için taraf değiştirmemişti– onlara adını veren atalardan kalma, bataklık arazi ve burada kalmış olan öfkeli bir gurura sahip vakıf sahipleri tarafından küçümsenmiş ve lanetlenmişti. “Hey,” diye düşündüm birdenbire, yüzüm kızararak. “Kont Szinyéry de kim oluyor ki bizim yanımızda?”

“Tozları alalım küçük hanım, hem de bir an önce!” annem dalmıştı içeriye paldır küldür. “Temizlikçi kız senin yaka fırırlarını ütülüyor. Bugün konuk odası da seni bekliyor!”

İrkilip kendime geldim ve deri kaplı albümleri, gümüş kartvizit tepsisini ve altın yaldızlı kuyruğu olan porselen tavus kuşu kibritliğin tozunu almak üzere yukarıya çıktım; bir de büyük piyanonun ısıltılı, siyah ayaklarını. Toz bezini Megye Sokağı’na silktim ve üzerimden, akılsız kum tanecikleri sürüsüyle birlikte her türlü ikircikli, düşsel, sözcüklere sığmaz düşünce savruldu gitti. Belki de ancak şimdi, sessizliğe gömülen günlerimin gün batımında yeniden üşüşüyor, toplaşıyor kırılamaya yüz tutmuş başımda...

Toz bezini silktim ve bir dakikalığına dışarıya eğildim; arkaya bağlanmış kırmızı başörtümün altından kıvrıcık, siyah saç buklelerini öne saldım ve jaluzinin bir kanadına yaslandım. Sanki disiplinli annemin bakışları beni izliyormuş gibi gizlice ve arada bir arkama bakarak, gülümseyerek dışarıya doğru eğildim. İçgüdüsel bir hileydi bu; çünkü biliyordum ki annem aldırmazdı, ninem de buna ses çıkarmazdı. Genç baş kâhya yazmanını başımla selamladım, o sıralar en iyi dans eden kişi diye ün salmıştı; başım yana eğik, tek ko-

²² 1848-49 Özgürlük Savaşı’ndan söz ediliyor. (ç.n.)

lum pervaza dayalı, kıpırdamadan bakışlarını izledim. Çok hoş bir sürprizle karşılaşmış gibi yüzünü yan çevirdi, geri dönüp baktı, sonra birden durdu ve sokağın öbür yanından bu yana koştu. “Başardım” diye düşündüm gizli bir coşkuya kapılarak ve hemen, gülümseyerek edeceği bir çift sözü, hızlı, şakacı soruyu yanıtlamak üzere dirseklerime yaslandım. Tam o sırada Jenö Vodicska’nın köşeyi döndüğünü iyi görmüştüm, ayağında cilalı ayakkabısı, güzel, yeni gri giysisiyle.

Peşte'den Gách işi ipek giysiler gelmişti; konuk odasında sevinçten tir tir titreyerek büyük, kahverengi kutunun çevresinde diz çökmüştük. Anneminki çimen yeşili, uçuşan ipektendi, çilek kırmızısı, minik güllerden yapılma çelengiy-le; benimkivse zorunlu olarak beyaz. Altın tozuna batırılmış, sivri burunlu gece ayakkabıları da yanındaydı, bir de çiçekli saç tokaları.

Bunları kutudan haftalardır camekânlı bahçe köşkünün köşesinde makineyi takırdatıp duran, şu kızıl saçlı, çirkin, dikişçi küçük kız narin ve çilli, solgun parmaklarıyla Hanika çıkarmıştı. Ne kutsal, ne iyi yürekli, zavallı bir minik candı bu sırık boylu, çökük göğüslü yaratık. Şimdi düşünüyorum da başkasının bir yığın işiyle suskun ve barışçıl bir biçimde yakından ilgilenmek ne de zor bir iş olmalı! Ama o bizimle aynı havayı solurdu; bir iki tatlı sözümüz üzerine bağlılık ve sevgiyle dolmuştu. Giysileri, yabancı ustaların başyapıtını dikkatle kaldırdığı sırada nasıl da uhrevi bir saygı ve içtenlik doluydu; parmaklarının ucuyla iki noktadan tutuyordu ve yukarı kaldırırken yeşil, ufak gözlerinin altında kırmızı lekeler belirmişti duyduğu büyük coşkudan. “Ooo, ne kadar görkemli! Bunlarda bir tek dikiş hatası yok! Vay!” deyip duruyordu üzerimize tutarken ve ince, kupkuru avcunu duvağa

benzer tül pliler üzerinde, bizim kalçamız ve göğsümüzün gururlu çizgileri üzerinde gezindiriyordu.

Biz, önce onun giysileri çıkarmasını coşkuyla ve şaşkınlıkla izledik, ondan sonra annemle, kahkahalar atarak ve odanın döşemesinde yuvarlanarak ellerimizi çırttık ve kucaklaştık. Sonunda da bu iki görkemli ve usta işi güzel giysiyi üstümüze geçirince sessiz ve dimdik, irileşmiş, parlak gözlerle, coşkudan rengimiz atmış şekilde, yerlere dek inen aynanın önünde nasıl da dikilmiştik! Annem hışırdayan, hafif kuyruğun yeşil dalgalarını eliyle topladı, döndü ve eğildi, yürüdü, derken birdenbire oturdu. Benim bunu öğrenmem gerekiyordu henüz; güzel, hafifçe tutup zarafetle koluma atmam ya da yılan gibi dalgalandırarak ardım sıra sürüklemem gerekiyordu. Devinimler nasıl da kolayca komikleşebiliyordu bu giysi içinde; ama işte tam da bu yüzden dansın ateşli dönüşlerinde onu yönetebilmek ince ve soylu bir sanattı; uçarken, dönerken ya da olduğumuz yerde titrerken hiçbir zaman kendimizden geçmemek, dış görünüşümüze, her türlü ayrıcalıklı konumumuza bir borcumuz olduğunu unutmamak gerekiyordu.

El ele tutuştuk ve vals yaparak, bellerimiz bükük, büyük yemek odasında baştan sona kanat çırttık. Hanika tekleyen, renksiz, ince sesiyle müziği mırıldanıyor ve önümüze çıkan sandalyeleri hızla bir yana itiyordu. “En güzel onlar, bu dünyada eşleri yok!” diye içini çekiyordu büyük bir heyecanla ve hayranlıkla. Ninem kapıyı açtı ve başını sallayarak, dikkat kesilerek dikildi orada.

“İkisi beş yüz forint... Güzel olmazsa olmaz zaten!” dedi kendi kendisine konuşur gibi. “Evet, görkemli her ikisi de, eh,” diye ekledi daha canlı bir biçimde. “Üstünüze de şıp diye oturuvermiş!”

Hemencecik döndü, avluya bakan büyük odasına gitti yeniden. Son zamanlarda bizimle daha az ilgileniyordu. Pencere nişinin yükseltisiydi yeri, bir tahtta oturur gibi otururdu

orada ve kendisiyle bir işi olanları huzuruna kabul ederdi; ondan yüksek faizle az bir miktar para alanları, kiracılık önerisinde bulunanları ya da ucuz arazi alışverişinde aracılık edenleri; avukatı, satıcıyı, uzlaşmacıyı –en çok da Lipi’yi, iş ortağı ve bu gibi işlerde güvenilir adamı olan, her işe yaran, çevik ve akıllı Yahudimizi. Artık tüm gücünü şu yaşam ülküsüne adanmıştı: Tek oğul mirasçısı aracılığıyla ailenin kalkındırılması. István otuz yaşındaydı artık ve noter yardımcısıydı. Ninemin gözdesi Ágnes, hemen komşu evde saç dümdüz taranmış, beyaz muslin giysi içinde ayrımına varılmaksızın büyümüş, kilise müdavimi, uysal bir kız oluvermişti; benden iki yaş büyüktü ve öyle de değişikti ki. “Bunlar şimdi bir iki demeden ellerinden ne iş geliyorsa haydi yapıversinler!” düşüncesi belirginleşiyordu bizimle ilgili bütün davranışlarında. Bizim bu konudaki yöntemimizin ve bütün araçlarımızın ne denli değişik olduğunu duyumsuyor ve pahalı giysileri annemin başına kakmıyordu. Yenmek, fethetmek, ciddi yaşam savaşını kazanmak için gereken silahımızın giysi olduğunu biliyordu. Lipi onun yanından geliyorsa beni keyifle selamlardı üstü kapalı çardak-balkonda. “Matmazel Magda nasıl da büyümüş! Nasıl da boy atmış! Kolozsvár’da yeni bir fabrika görkemli ceviz mobilyalar üretiyor şimdilerde. Onlardan satın alacağım, artık neye mal olursa olsun!” Eskiler alıp satan çingene kadını Trézsi geldi ve şaşırdı. “Kıymetlim! Ah, lalem! Benim küçük erkek kardeşim senin düğününde kemanını nasıl da çalacak!” Yaşlı Spach Náni,²³ Erdel işi ‘katrinca’ları,²⁴ dantelli, beyaz pamuklu iç eteğini, başörtüsünü sırt sepetinde getirirdi; yükünü verandaya onun da yıkma hakkı vardı ve keyfi yerindeyse annemi bulur, güveli kahvesini alır ve Şam işi masa örtülerinden, o yıl bol ürün alınmış kenevirden, evde üç yılda dokunmuş kumaşlardan, bu kumaşların gelecek güz mevsiminde Lőcse’li tüccar-

²³ Nani: (Alm.) Teyze. (ç.n.)

²⁴ Katrinca: El dokuması önlük. (ç.n.)

larca Debrecen pazarına getirileceğinden söz eder dururdu. “Hem de tam zamanıdır!” dedi ve yaşlı, dalkavuk gözleriyle beni süzdü baştan ayağa.

Ben artık şimdilerde işte böyle gözler önündeydim; herkesin gözü üzerimdeydi ve benim varlığımın ayrımındaydılar. Benim için bu küçük dünyada suyu biraz bulandırmak zorunluluk olmuştu; bir şeyler olmalıydı ki yazgımı anında düzeltiversin.

Yine de biliyorum ki, ilk sahneye çıkışımda, dolayısıyla da tüm balo yaşamımın başarısında birçok rastlantı vardı. Ninem o sıralar yerinde bir içgüdüyle taşralı bir Pórtelky sülale ordusuna karşı duyulan her türlü ufak tefek kızgınlığı yatıştırdı; bu sülalenin delikanlıları her karnavalın kapısını çalarlardı ve bu konularda söz sahibiydiler. Pencereimin önünde dolanan gençlerin bir ikisi başlamıştı belki de ilk kez şundan söz etmeye: “Tanrı hakkı için, bu yıl en birinci kız Magda Pórtelky olacak!” Annem kış başında birkaç akşam yemeği verdi; sevimliliğiyle daha önce umursamadığı kimse-leri bile onurlandırdı ve etkiledi. Bu yeni, özenli ve kaygılı analık rolünde çok büyüleyiciydi! O sıralar belki de iki kez, malikâne ordusundan da bize ‘en aykırı’ düşen birkaç davetli vardı. Müfettişin oğlu Scherer bağışlanmasını istemişti; bunlar barışa yanaşmıyordu. Bunun ardında eski, çok hüznü bir öykü vardı: Güzel, genç kızları Ilonka’nın trajik ölümü; o sıralar ünlü Pista Széchy²⁵ tuhaf bir kaprisle, adetlere aykırı bir biçimde, aptalca flörte başlamıştı onunla. O günlerdeydi, annem kadınca kötülükten mi, kendini beğenmişlikten mi, yoksa tam da o sırada alevlenen sevdadan mıdır bilinmez, gözü peklikle ve bile isteye avlusuna çekmiş ve kendisine bağlamıştı onu; romantik, âşık kız ise babasının veterinerlik ilaçları arasından *Strikinin* bulup içmişti. Altı yıl oluyor buna, ama bu gibi şeyleri unutmak zordur... Ama Jenö Vodi-

²⁵ Pista, İstván’ın okşama biçimidir. (ç.n.)

cska oradaydı artık. Anımsıyorum, avukatlıkla ilgili işler ko-
nuştular ninemle ve kafası iyi bir adam notunu aldı; derken
Telekdy’de ona karşı ateşli bir sempati uyandı. Telekdy eşit-
lik üzerine, aklın tek yetke oluşu üzerine bir parça abartılmış
düşünceleriyle her zaman için tuhaf biri olarak ün yapmıştı;
yabancı, ‘hiçbir işe yaramayan’ bilgisi ve felsefe kitaplarıyla.
“Bu çevreye ne denli aykırı, içindeki bu karmaşa ne denli
tatsız!” diye düşünürdüm kimi zaman, ama Klári annem saf
bir şaşkınlık gösterirdi ve anlardım ki, onunla gurur duyuy-
yor. Ona birinin böyle konulardan söz etmesi alışılmadık bir
şeydi; yine de flört edişi centilmence bir tempodaydı, gele-
neksel güzellik taşıyan bir hayranlık sergiliyordu.

İl balosuna ilk kez götürmüşlerdi beni, sümbülteberli,
kuyruklu, bembeyaz ipek giysiyle.

Hanika saçlarımı tararken, düzenlerken ve kıvrımlar ha-
linde tokayla tuttururken –annem omuzlarım üstünde hafif-
çe pirinç pudrası bulutçukları oluşturduğu sırada– ve böyle,
törensel bir havada, selvi boyumla, gençliğimin saygınlığı ve
gururlu süsüyle aynanın önünde durduğum zaman en birin-
cinin ben olacağım konusunda duyduğum inanç yavaş yavaş
ciddi bir kesinlik kazandı. Belki de korkmaya ve kuşku duy-
maya bir nedenim olmalıydı: Orada tıpkı benim gibi süslen-
miş, birçok başka güzel ve genç kız arasında soluk kalabilece-
ğimi de düşünmeliydim! Ama ben gözlerimdeki bu kıskırtıcı
ve zafer dolu inancın parıltısıyla salona, bir yığın lambanın
saçtığı ışıkların altına adımımı attım. Her devinimime gü-
ven ve uyum getiren buydu; göz süzmelerini başlatırken ve
karşılık verirken bu yüzden cesur ve teklifsizdim ve anında,
yerinde, özgün ve parlak fikirler böylece geldi aklıma; son-
radan ağızdan ağıza dolaşacak olan esprili, canlı yanıtlar da.
Öbür kızlara ölçüp biçen bir kıskançlık ya da kaygılı gözlerle
hiç bakmadım; burada yalnızca ben, *ben kendim* olduğumu
duyumsuyordum ve her şeyin benim hatırım için olduğunu!
Doğru değildi belki ve hiçbir biçimde de adil, ama oldu işte.

Güzel, mahmurluk verici, karnaval kargaşası; kutsanmışlık, ışık, görkemli bir kaygısızlık; balo, balo! Bu balonun silikleşen, birbirine karışan anıları pembe bir sevinç saçıyorlar uzun bir yaşamın üzerine, yatıştırıcı, dinginlik verici, kadın olma bilincini. Bendim, o bendim bir zamanlar!

Mutlu ve güzeldi bu uçup giden zaman, canlı parıltılar saçan renkler ve ağırlıksız, havada uçuşan yıllar. Sanki valsün temposuyla uçup gittiler başımın üzerinden; derin, tatlı bir yarı uykulu durumun orta yerinde. Kimi zaman, şimdi bile uykumda, böyle havalarda uçuyor ve döneniyorum; eski, o zaman moda valslerin melodisi dönüp geliyor ve keyifli bir biçimde uyanıyorum o sıralar.

Oysa uzun, ateşli supe-çardaşların²⁶ canlılığı daha çok yakışıyordu bana! Çingenenin yanı başında bana uygun bir iki dansçıyla aşka gelerek, dönerek ve titreşerek, kıvılcımlar saçan altın rengi bir ateş sisinin ardında duyumsuyordum ki, salonda herkes yorgun ve ortalık sessizleşmekte; ancak bir iki çift dans etmede ve onlar da bırakıyorlar dansı; derken, çevremize toplanıp bizi, beni izliyorlar; her hareketimin, karnımın titreşiminin, düşüncelerimin de müzikle, dansın boş inançlara yaslanmış budalaca ruhuyla kendinden geçmiş kaynaşmasını izliyorlar.

Bundan daha görkemli bir sarhoşluk olamaz ve aşk her şeyini verse bile devinimlerin, gözlerin ve ateşin böyle birbiri içinde erimesinden daha ötelere ulaşamaz...

“Çok cilveli! Tıpkı cıva gibi... Evet! Dikili ağaca bile sataşır!” dedi gözleri keskin bir iki kadın, ama yalnızca konuşmuş olmak içindi bu, bir belirlemeydi. Çünkü birinin çıkıp da bizden hoşnutsuzluğunu belirtmesi, ayıplamaya kalkışması olacak şey değildi. Düelloya hazır, koruyucu erkek akrabalar vardı arkamızda, hizmetli yargıcı enişte, kâhya

²⁶ Supe-çardaş: Büyük balolarda akşam yemeğinden sonra, gece yarısı yapılan ve bir Macar halk dansı türü olan çardaş dansı. (ç.n.)

yardımcısı vaftiz baba, noter kuzen; ninemin alacaklı olduğu kişiler, annemin avlu efradı ve sorun çıkacak olursa yine de yardıma koşmaya hazır taşralı akrabalar. Suskunlukla duyumsardı herkes bunu. “Anasının kızı” dedi Ilka Zimán hala, hoşgörüyü göz kırparak. “Her şey ona nasıl da yakışıyor! Küçük sandalyeyi giysi diye kuşansa bile yakışır, takla atsa bile! Güzele her şey serbest!”

Kadrili annemle teptik ve partnerim hep o idi. Ben istemiştim bunu, büyüleyici, özgün ve hoş bir görünüm olduğunu duyumsuyordum. “Var mı başka sağır dilsiz dansı yapacak olan?” diye sordum flörtlerime, onları telaşlandırarak.

Karnavalın sonuna dek kaçınılmaz gölgemiz olmasına alışmıştık Jenö Vodicska’nın. Giriş bileti ve yelpazeler işini ona havale etmiştik; uysal bir özenle yaptı bunu ve danslarım arasında onu sık sık kapıda dikilirken ya da bir sütuna yaslanmış beni sıcak ve dikkatli bakışlarla, zevkle izlerken gördüm. Ama arada başkalarıyla da konuştu ağır başlılıkla, sevimli bir biçimde ve de göze çarpıcı değildi davranışları. Özenli, aşırı özenli dış görünüşü, değirmiyeye eğilimli, sempatik erkek yüzü çirkin bir figür gibi görünmüyordu.

Akşam yemeğinde bizim masamızda idi, ama hep olduğu gibi benim yanıma oturmamıştı. İkinci dereceden kuzenlerim Kehiday oğulları: “Bu özel ders öğretmeni çocuk çevrende dolanarak senden ne istiyor Maduciğim?” dediler fısıltıyla söylenerek, kıskançlıkla. Kahkaha atarak ve cilveyle omuz silktim. Bunun üzerine onunla ilgili iğneleyici sözler ettiler; bu kez tüm gücünü toplamış ve eğlenmeyi denemişmiş, ama bu ona yaramamış, midesinden rahatsızlanmışmış dördüncü şarap bardağını devirince! Bir de dans etmesi, evdeki komodinin sağ topuğuyla sol bacağına öne atarak ilerlemesine benziyormuş.

Onları dinlemedim, dilimi şampanyaya daldırdım ve gözlerimi başkemancı Bankó’nun ışıltılarını bana saçan hafif ateşli gözlerine diktim. Yakışıklı bir çingene delikanlısıy-

dı ve başı öne eğik, bir gülümsemeye minnettar, hesaplı bir alçakgönüllülükle benim için çalışıyordu. Yavaşça, etkilenmiş bir biçimde bana yaklaştı, kemanın sesini yumuşattı ve eski, ağır, *tárogatólu*²⁷ bir müziğe başladı. Herkes sessizce ve kavrayışla önüne eğdi başını, birbirine uzak düşmüş ailelerin eski, bastırılmış hüznü titreşti sefih masaların üstünde; gizli bir birbirini anlama olgusuna salmıştı müzik onları, birbirine yaklaştırmıştı aynı soydan insanları. Ona yeniden baktım ve gözlerim elmas taşlı yüzüğüne dalıp kamaştı. Kıvılcımlar saçarak gidip geliyordu yayı tuttuğu kıskırtıcı, zayıf, esmer elinde; bu yüzüğü bir İngiliz krallık prensesi protokol görevlisiyle göndermişti ona yurt dışındayken; çünkü, bizim pohpohlanan ve keyfimizce çalan kemancımız, eskici Trézsi'nin küçük kardeşi, yurt dışında 'sanatçı beyefendi' diye biliniyordu. Üstün bir konumdaydı şu an, şampanyaları kafaya dikmiş beyler arasında gönülleri fetheden sanatıyla ve frenlenmiş içgüdüleriyle bilinci tek açık olan oydu; beni baştan aşağı saran, hoş bir sıcaklıkla, onun erkek olduğunu duyumsadım. "Bravo!" dedim çok alçak bir sesle, başımı salladım ve ancak duyulur bir biçimde ellerimi çırpıttım; yere doğru saldı yayıyla derin bir reverans yaptı ve ikinci kemancı elindeki tabakla konuklar arasında para toplarken geri çekildi. Büyük paralar konuyordu tabağa, istemeden Vodicska'dan yana baktım; evet, güzel, onluk koymuştu o da! Coşkuya kapılmaksızın, ayık bir biçimde ve dingin, bakışlarıma karşılık verdi sıcak, akıllı gözleriyle.

Bu hangi balodaydı, şimdi artık bu konuda bir şey söyleyemem; yoksa bahar bayramında mıydı? Olası ki, çeşitli dönemlerden anlık birçok anı birbirine karışıyor zihnimde. Bu denli eski!

Telekdy bizi eve bırakırken anlatıyordu arkamdan: "Görüyor musunuz insanlar bizde ancak bundan anlıyorlar.

²⁷ Eski, nefesli bir çalgı. (ç.n.)

Birbirlerini özgürce kucaklayabilmek için sarılıp tepiniyorlar ya da anlamsız bir üzüntüyle modası geçmiş, gelişmemiş ve çocuksu bir müziğe kulak veriyorlar; bu arada çeşit çeşit zararlı sıvıyı yabanılaştıncaya ya da sığır gibi bönleşinceye dek gövdeye indiriyorlar. Şu Macarlar hiçbir zaman adam olmayacak!”

“Şimdi böyle şeylerden nasıl söz edilir?” diye düşündüm kızgınlıkla, yorgun argın ve duymamak için de çabucak öne geçtim. “Neden herkesin kendisi gibi bilimsel, mantıklı ve yiğit olduğu yerde kalmamıştı ki? Çünkü o da şampanya içmişti; sarımsı, bıyıksız yüzü şişkindi, görmüştüm, içkinin zehrindendi. Dans etmiyorsa bacağındaki küçük sakatlıktan. O da farklı biri değil!”

“Karman çorman bir yığın şey okudu ve şimdi kimi konuları birbirine karıştırıyor!” dedi yanımda yürüyen Jenö Vodicska yavaşça. “Ama soylu bir ruhu var ve de büyük bir fanatik. Aldanacaktır.”

Ona döndüm. Böyle ciddi ve basit, barışçıl sözler ederken yumuşak, etkilenmiş bir ses tonu vardı şu bahar gününün gece yarısında. Aklıma şu an bana eve giderken yalnız onun eşlik etmekte olduğu geldi, ötekilerin tümü de sarhoş olmuştu.

“Keşke şimdi yatsam da iyi bir uyku çeksem!” diye düşündüm o an birdenbire beliren ani bir keyifsizlikle.

Hemen üstesinden geldim bu sorunun; kaliteli, rahat yastıklar arasında ertesi gün öğleye dek hem de. Çünkü akşama yine ev balosuna davetliydik, Béltekylere.

Evde düzen bize göre biçimlendi, geç yatışımız, uykularımız ve giyinmelerimize göre. Kimi zaman Pista Zimán amcamız iki oğlanın yanına, mutfak evine gitti bir koşu; bağırdı çağırdı, bir ara onları bir güzel dövdü; ardından yine barış içinde yaşadılar aylarca. Öğrenimleri, denetimsiz dolanıp durmaların konusunda kimse kaygılanmıyordu. Csaba’nın

yine üç dersten kaldığı aklına gelirse annem hemen sızlanmaya başlardı arada bir; bir defasında gerçekten korkuya kapıldı ve üzüldü birkaç gün. Sándorka'da kökeni belirsiz bir boyun siniri hastalığı baş gösterdi; başını düz tutamıyordu; zaman zaman kasıldı, sancılı, gırtlaktan sesler çıkardı. “Ergenlik belirtileri” dedi yaşlı doktorumuz Jakobi Amca, ama çocuğun zayıf yüzüne, tedirgin gözlerine uzun uzun ve dalgın dalgın baktı durdu.

Uzaklardaki bir iyotlu kaplıcaya göndermek gerekiyordu bu yaz. Çok paraya mal olacaktı, ama ninem de bir an önce gönderilmesini istiyordu. İçimizden en çok Sándorka'yı severdi ve onunla ilgili olarak eski, şımartıcı bir planı vardı: Papazlık öğrenimi görmeliydi, ailede bir piskopos, zengin, saygın, şık bir yüksek papaz olmalıydı.

“Tabii, Katolik bir tilki, pelerinli bir şeytan soyu olsun!” diye öfkelenirdi ara sıra Ábris Amcam, onun niyetini anlayarak. Pórtelkyler her zaman Reformist idiler ve aile yasalarına göre bu iki oğlan çocuğunun mezhebi de bu olmalıydı. Ama büyükannem Zimán ve annem de hiçbir katı dindarlık ve sofuluğa yer vermeksizin kendi Katolik inançlarına değer verirdiler. Onun seçkinliğini, güçlülüğünü, her yönüyle yine de bu dünyaya ait oluşunu duyumsarlardı.

“Kadının saltanat sürdüğü yerde kaos görkemlidir!” diyerek savaşı sürdürdü ve sertleşti Ábris Amcam, ak düşmüş sakalını çekştirerek. “Ne dolaplar çevirdiğiniz geliyor kulağıma, bu piliçle ilgili olarak niyetinizin ne olduğu. Bir kicska...²⁸ Damat efendin Vodicska olacak değil mi?”

“Kocaya verecek olursam düğüne çağrılı olacaksın, kaynım! Gelip gelmemek sizin bileceğiniz iş!” diye yanıtlıyor annem biraz öfkelenerek. “Şimdilik daha hiç kimsenin adı geçmiyor!”

“Evet, tabii, tabii!” diye güldü iğneli bir alayla ve keskin

²⁸ Kicska, Vodicska'nın eşi olacağını kastediyor. (ç.n.)

gözleriyle bana baktı. “Ben hâlâ çok iyi anımsarım yavru-
cuğum, ufak tefek bir öğrenci çocukcağızdım resmi devlet
okulunda. Arkadaşlar odacının kapısından çıkarken dediler
ki: ‘Koşun çocuklar, küçük pazara koşun, yaşlı Vodicska’yı
dövüyorlar!’ Biliyor musun küçük güvercinim, kimdi bu Vo-
dicska? Bu şimdiki kendini beğenmiş yaşlı toprak kadastro-
cusunun sevgili dedesiydi. Toprağa mahkûm bir serf; ara sıra
Vadas Ormanı’nda güvercin yumurtası çaldığı için bekçinin
onu yakaladığı olurdu. İşte o ak saçlı orada, pazardaydı!”

Sonunda ninem yine de başını kaldırdı ve öfkeyle, sert
bir biçimde, meydan okurcasına gözlerini konuğun gözleri-
ne dikti. Bakışlarında kendisinin daha güçlü, daha gururlu
ordusu, ailesinin yanında pek de önemsenmeyen bir soylu
ailesinin, Zimanların sonu gelmeyen karşıt tutumu belirmişti.

“Bir son ver artık şu saçma konuşmalara, kaynım! O
genç adam benim evimin davetlisiydi, itibarımı artırdı. To-
runumun kime varacağı konusunda hiç kaygın olmasın; bu-
rada bu seçimi yapabilecek kadar varız. Bizim aradığımız hiç
kuşkusuz, bir kadını şu berbat dünyada ölünceye dek ne ya-
pıp edip geçindirebilecek biri. Babalarından sonra –toprağı
bol olsun– halleri vakitleri pek yerinde olacak değil!”

Güdülen bu bir yığın yıkıcı, ufak tefek eski kinin öf-
keyle gözler önüne serilmesini sessiz ve ciddi bir inatçılıkla
bir köşeden dinledim. İki tarafın da anmadığı gizli itkiler
konusunda da tümüyle bilgi sahibiydim. Ábris Amcam on
yıl önce, daha annem dul kalır kalmaz, güzel, genç yenge-
siyle evlenmek istemişti. O da duldu ve bir kız çocuğu vardı.
Gerçi sonradan bunu sanki ölen küçük kardeşinin çocuk-
ları ve ailenin iyiliği için yapmış gibi görünmeye çalışmıştı
ama o beklenmedik sepetleniştten beri sürekli hata arayan,
düşmanca tutumu tümüyle sona ermemişti. Ondan sonra bir
de Vodicska! Evet, malikâne mühendisi, mahkeme bilirkişisi
olarak şu sıralar ufak olsa da kuşku uyandıran bir mülk dü-
zenleme kurnazlığını boşa çıkarmıştı.

Bununla birlikte ninemin neden böyle ateşli ateşli, ansızın Vodicska evlatcağızın savunmasına kalkıştığını da iyi biliyordum. Kış sona erince benimle ilgili bir evlilik planı vardı artık; bacağı topal, ama sekiz yüz ‘hold’²⁹ toprağı olan Elemér Kendy ile ilgiliydi bu plan. Olmadı, benim mal varlığımı azımsamışlardı.

O zaman ilk kez elimden bir şey gelmediğı, kız olarak onların insafına kalmış olduğumu duyumsamış ve benliğimi birden bir üzüntü kaplamıştı. Ama bir açılım yolu bulamadı bu üzüntü; aile disiplininin ve –yakınılacak daha üst bir makam olmadığı için– adetlere saygının dinginlik verici sisteminde boğulup gitti. Sonuç olarak, “En iyisini ninem bilir!” diye düşündüm yatışmış bir ruh haliyle.

²⁹ Hold: 0,57 hektarlık arazi ölçü birimi. (ç.n.)

Daha yalnızca ikinci karnavalımdı bu, on sekiz yaşıma geçmiştim.

Bende yavaş, ama çok yavaş bir biçimde, uykudan, kötü, nahoş bir ağız tadıyla uyanırcasına, kimi günler vakitsiz ve hafif bir mide bulantısıdır başladı.

Bu yıl neredeyse hep aynı genç adamlar dans ettiler, ama kış başında bir iki damat çıktı ortaya; memurlar beklentileri az, ayırımına zor varılan kızlarla nişanlandılar sessizce. Bir akraba çocuğu başka bir ilden getirdi eşini; Reviczkylerin büyük kızının hatırı olsun diye adının telaffuzu yabancı gelen, sarışın ve hoş bir teğmen çıktı ortaya.

Beni birkaç yeni kızla da tanıştırdılar ve korkuyla baktım onlara benden daha güzel, daha becerikli olabilirler mi diye. Hayır, benim sarayım aşağı yukarı yerli yerinde kalmıştı yine de. Yalnız, sanki geçen yıldan beri her şey başka bir renge bürünmüştü, daha soluklaşmış, daha alışılmış, daha yoksul. Egemen olmasına egemendim yine, ama artık yenilikten sayılmıyordum; benim için de artık hiçbir şey yeni değildi. Dansın sarhoşluğunun tadını çıkarabiliyordum daha, ama ardından Telekdy'nin huysuzlanması aklıma geliyordu ara sıra: "Bu tekdüze sıçrayış niye, bu gece yarısı sarsılıp durmak angaryası? Bir amaç mı bu?"

Sorun da zaten artık her şeyin kendisi için değil de, gösteriş, katılım, dönenme sevinci için olmasıydı. Bilinçsizce kendimi koyvermişlikten sıyrılıp da eve giderken, çoğu kez, düşünmem gereken şeydu artık: İşlerimde bir ilerleme sağlayabilmiş miydim, zorunlu amaca yaklaşabilmiş miydim? Kocaya, iyi bir kocaya varmaya!

Evimizde hava yavaş yavaş değişiyordu; kızgınlıkla, gerilimle doluydu kimi zaman. Eğlence sonrası annemle birbirimizin yatağının ucuna oturup da zevkle akşamın anılarını, dokundurmaları, iltifatları, ufak tefek olayları konuşmamız giderek daha da seyrekleşiyordu. Şimdi kimi zaman inatla susuyorduk artık; sanki her birimiz ayrı, yabancılık içinde kendi bencil çıkarlarının ardına düşmüş gibiydik. Annem kimi zaman balodaki gülünç bir iki kişiye kötü bir niyetle alay ediyordu; oysa daha önce bu gibi şeylerin ayrımına varacak zamanı olmazdı. Çarıklı erkânı harp kibirleriyle, gülünç, gürültücü taşralılıklarıyla zavallı, yaşlanmakta olan Tyukodylerden iki küçük hanım, uzak akrabalarımız! Şakalarımızın hedef tahtası onlar olmuşlardı: Boyunlarına bataklıktan alıp sülük yapıştırmışlardı baloya hazırlanırken. “Rengimiz böyle köylü rengi olmasın hayatım, solgun olsun yüzümüz!” Ondan sonra da bağıra çağıra herkese, bunu fark etmesinler diye şunu söylemişlerdi: “Sıraca illetine tutulmuşuz hayatım!” Topluluğumuz onların mevzi keşfi yapmalarında da bir eğlence bulmuştu; Erzsus³⁰ uzun, sessiz çardasın hızlı bölümünde, dans eden kişiye güzel bir Ecsed ağzı vurgusuyla çıkışıvermişti: “Hey sen, tan atacak neredeyse!” Sonra bir defasında dans edecek kimsesi olmayan küçük kardeşini acı acı teselli ederek maydanoz standından portakal satış standına çağırmıştı: “Gel, gel de hiç olmazsa güzel bir limon yiyelim!” Klári annem yüksek sesli kahkahalar atarak, annelerinin, tanıştırdığımız zaman boynunu hindi gibi uza-

³⁰ Erzsus: Erzsébet’in okşama biçimi. (ç.n.)

tarak, kibirli bakışlarla Jenö Vodicska'yı nasıl baştan aşağı süzdüğünü taklit etmişti. Bu kadın sonra da dönüp boğuk bir gırtlak sesiyle sormuştu: "Hayatım ben bu adı iyi anlamadım! Bir *aile* mi?"

Aile kibrinin bizde böyle, hem de kahkahalarla gülünç duruma düşürülmesi benim için tuhaf ve yeni bir şeydi. Bu Telekdy'nin marifeti diye düşündüm ve annem de her şeyin nasıl da kolayca etkisi altında kalıyordu!

Oysa tüm bunlardan başka şeyler de anlaşılmıştı; zorunlu bir kendini uyutmayla bizde herkes şu düşünceye ısınmış, Vodicska benim benimsenmiş talibim olmuştu. "Ne aptallık" diye düşünüyordum kimi zaman şaşkınlıkla, "geleceğimin, tüm yazgımın bu denli rastlantıya bağlı olması. Tam bu sırada el altında kim varsa! Benimle aynı yaştaki erkekler arasından şimdi aransa da elverişli olanı yok diye!"

Bir iki yıl daha beklesem! Ama artık hiçbir şey başlangıçtaki gibi değil! Kimi zaman tuhaf bir sıkıntıya kapılıyordum: Ya benim varlığıma alıştırlarsa sonunda; özelliğim ya eskir, bıkkınlık verici olursa, ya benim yerime başka biri geçerse! Benim için artık her defasında bir sonraki dansımı bekleyen iki üç kavalyenin olmaması bile çok büyük bir utanç nedeniydi. Kutsanmış ve ünü yayılmış olarak çıka gelen kızın bir yıldan öte bekâr olarak baloya gitmemesi gerek.

Şimdi üç kez on yıl uzaklıktan yine benim kız çocuklarımla yazgısını görüyor ve o zamanki bana benzetiyorum. En küçüğü on sekiz yaşında, olgunluk sınavına hazırlanıyor, savaşında, dersler veriyor, burs için kapı kapı dolaşıyor zavallı küçük varlık. Kimi zaman da mektubunda diyor ki –kimi zaman haklı olduğunu da düşünüyorum– onun yaşamı gerçek yaşammış, gençliği de daha gerçek bir gençlikmiş. Daha yolun başında, bekleyebilir, planlar kurabilir, sevinebilir gelecek için, kendi avuçlarına konduğunu duyumsadığı gelecek için. Ufak tefek mektuplaşmalarının, aşk işlerinin olduğunu seziyorum, ama bu konularda daha hiçbir planı, niyeti yok;

yalnızca küçük coşkular, sevinçler ve tatlı gözyaşlarının peşinde. Biz eskiler bilmezdik böyle şeyleri...

Yaz aylarında annem köye gitti, küçük kız kardeşinin yanına gönderilmişti.

Hirip'teki büyük, çok odalı, karmaşık yapısı olan çiftlik evi gezi yeri idi o sıralar; her zaman akrabalarından kocaya verilecek bir iki kız bulunurdu burada ve uzak yörelerden de konuk geldiği olurdu her gün. Eski biçimli, dış görünüşü ve modayı pek önemsemeyen, büyük, hoş bir rahatlık egemendi buraya; bir de köylerdeki bolluk. Konuklara karşı bilgece, sevimli, onları tedirgin etmeyen bir davranışları vardı; yabani üzüm asmasının olduğu iki balkon-çardakta masa gün boyu donatılmış, hazır olurdu; herkes kalkar, yatar, yaşar, gezinirdi keyfince; Piroška Teyzem yarım gün çalışılan günlerde bile aralıktan, meyve bahçesinden, kenevir tarlasından çıkmazdı; efendisi biçerdöverin yanına yerleşmişti, tahıl ambarında ya da 'tütünde'; bir yığın ufak çocuk tınazların altında ya da atların döndürdüğü değirmende ücretli³¹ çocukları arasında yitmişti. Eski, ilginç bir çiftçilik yapıldı burada, hiç kimse cimrilik etmezdi, hiçbir şeye kıyamazlık edilmezdi, iyi şeyler tepeleme doluydu; yiyenler de sürüyle; bir yığın konuk, bir yığın tarla işçisi, sürüsüyle çocuk. Lükse, mobilyaya düğünden beri pek para harcamamışlardı; kap kacağı, bardağı Erdel'li hamal getirirdi, evin tabaklarını da eğer kırılırsa telle onarırlardı; ovalanmış döşemede çizgili paçavra kilimler uzanırdı. Ama evdekilerin tümü de bitmek tükenmek bilmeyen acil işlerle uğraşırlardı. Kümesler, meyvelik, süt ürünleri ve sebze küfeleriyle ticaret teyzemin soluğunu keser ve tüm vaktini alırdı; amcam tan atımında kalkardı ve gün batımına dek ayakta ya da at sırtında olurdu; angaryacılar ağızından hiç düşürmediği çubuğuyla Ulahça, Macarca

³¹ Büyük malikânelerin topraklarını bir ücret karşılığı işleyen toprak işçileri. (ç.n.)

söver, derken uzun sessizliğine gömülürdü yine. Kalem, kâğıt olmazdı pek evde, çuvalların sayısını, işçilerin ücretlerini, zararı, kârı, fiyatları aklında tutardı ya da öylesine yönetirdi belki de. Çoğunlukla ürünün arttığı olmazdı pek, her şey yüz yıl önceki düzeyindeydi. Burada ayrıca koyunun içyağından mum dökerler, sabun kaynatırlar, arpa öğütürler, meyve kuruturlar, tarhana yoğururlardı; yağ mumunun ışığında hizmetçiler şarkı söyleyerek dokuma işiyle uğraşırlardı. Oysa o sıralarda kent dükkânlarında tüm bunların daha ucuzu ve iyisi vardı; ama onlar yalnızca çalışırlardı âdet olduğu üzere; çünkü dinlenmenin, düş kurmanın, roman okumanın salt tembel kent hanımlarına göre olduğunu düşünürlerdi. Bunu, bu dünyayı da tanıdım ben üstüne üstlük!

Ama bizleri, konukları çalıştırmazlardı; sabırlı bir küçümsemeyle dünyamızı keyfimizce yaşamamıza izin verirdi. Sık ağaçlı büyük bahçenin sonunda büyük, serin bir dokuz kuka oyunu evi vardı; bir iki takım ya da yalnızlığı seçmiş çift sıcaktan oraya kaçabilirdi her zaman. Eski, boyalı ağaç masanın üstüne atış sayıları yerine çoğu kez itiraflar ya da naif soruların yazıldığı olurdu siyah tebeşirle. Soru, takılma, yanıt; derken korkuyla, sinirli bir biçimde çiziktirirlerdi; eğer o yaşlı bahçe masası hâlâ bir yerlerdeyse, eğer biri çıkar da onu dikkatle, özenerek yıkayacak olursa bir bütün kuşağın kızlarının kısa romanlarını okuyabilir orada; katman katman, birbiri üzerine yazılı bir biçimde.

Ayrıca yazın orada hep büyük bir kalabalık olurdu, çevredeki delikanlılardı bunlar ve biliyordum ki büyük bölümü benim için gelirlerdi. Çok hoş bir zaman dilimiydi bu da yine, hiç unutmuyorum. Kışın tanıdığım oğlanlar gelirlerdi ya da ailesinin adını çocukluğumdan beri duyduklarım. Bana içlerinden biriymişim gibi davranırlardı; canları istediği gibi konuşabilecekleri bir arkadaşları gibi; hoş, eğlenceli, güzel bir varlığa davrandıkları gibi ve tek tek ya da birlikte moda diye, sevimli bir hüzünle, gülümseyerek, güzelce ve boş yere

âşık olunması uygun düşen biri gibi. Güzel, güneşli bir yaz gününün öğle sonralarında ve müzikli, eğlenceli akşamlarda olurdu bu.

Bir defasında evden asfalt yola çıkan ve koyu renkli yaşlı kavak ağaçlarının sıralandığı yolun sonuna dek gitmiştik hep birlikte; görkemli bir dolunay zamanı. Uzaktaki ambar avlusunun üzerinde buğday kokulu yaz tozu gümüş rengine bulanmıştı; tümümüz de büyük bir sessizliğe gömülmüştük, ağustos böceklerinin müziği duyuluyordu; bir iki cılız Ulah gelinceğiz çıktı kimi zaman karşımıza, omzundaki tırmığı yere indiren ve sessizce selamlayan. Endre Tabódy ile ötekilerin epey ilerisinde yürüyorduk.

“Bakın,” demişti o zaman ansızın ve alışılmadık bir sesle. “Bakın, böyle bembeyaz bir yolda böyle sonsuza dek gidebilirim, güzel güzel. Siz koluma girseniz, adımlarımız uygun adım olsa, birbirine bağlanmış iki kayık gibi aynı biçimde salınsak. Her şeyi unutup, baş dönmesine kapılıp gitmek ve de yolun sonu hiç gelmese! Bir an için insan hiç düşünmese!”

Sesi alçaldı, kısılmış ya da etkilenmiş birinin fısıltısına dönüştü. Büyük bir dikkatle, çok hafif bir biçimde bileğimi tuttu bileziğimin üzerinden. Uysal, güzel güzel yürüdük böyle, usul adımlarla; tuhaf bir hafiflik duygusuna kapılmıştım ben de. Ilık bir baş dönmesi konuvermişti başımın çevresine, gümüş rengi, tül gibi bir buhar; yürümeyi sürdürdük. Artık ağaç dizisinin sonundaydık, çiftlik avlusunu kuşatan çalılar bizi gizliyordu. Endre o zaman yavaşça bana döndü, dua eder gibi, hüzünlü, derin bir bakışla, sakınarak, dikkatle yüzüme doğru eğildi. Nasıl olduğunu bugün bile bilmiyorum, böyle yarı bilinçsiz, acı içinde, ama yine de başım kolunda geriye kaydıldı, dudaklarından uzaklaştım; geriye doğru bir adım attım ve başım önde yeniden yola koyuldum. “Haklısınız, Magda!” dedi teyzemi ve ötekileri beklerken; soluk soluğaydı.

Anımsıyorum da akşam her ikimiz de çok sessizdik. Ben yaşamımda ilk kez böylesine ciddi bir havaya girdiğimi du-

yumsuyordum, ama kendim de açıkça anlayamamıştım. Tatlı bir rehavet, içten gelen, nedensiz bir ağlama isteğine kapıldım ve tir tir titreyerek merak ediyordum: “Bu neyin nesi? Bunun devamı gelecek mi?”

Ertesi sabah hepsi geçti. Topluluk öğlene yakın bir vaktte verandada buluştu, yeni konuklar bekleniyordu, komşu aileler. Öğleden sonra Endre hayvanları arabaya koştı ve küçük erkek kardeşiyle yola çıktı. Vedalaşırken elimi biraz fazla sıktı ve göz göze gelmeyi denedi. Bunu bugün sanki bir incitmeymiş gibi algılamıştım; çünkü konu dün kapanmıştı. Yanıtlamadım her iki davranışını da.

O hafta bir de Jenö Vodicska ziyarete geldi. Bölge yargıcı getirdi arabasıyla ve evdekilerle tanıştırdı; resmi bir iş için, kadastro işi için bu tarafa geldiklerini söylediler ve ninemlerin selamını getirmişlerdi. Teyzem tatlılıkla karşıladı; evdekilerin mektupla bu konudan ona söz ettiklerini biliyordum. Ama amcam yine de ona karşı çekingen davrandı, çok da nazikti; genç dostum, dostum efendim diye seslendi, ama kardeşim demedi, öbürlerine karşı davrandığı gibi senli benli olmadı. Öğle yemeğinde şaşkınlık içinde, dalgın dalgın fırçalanıp temizlenmiş, çeki düzen verili haline, güzel kravat iğnesine, bakımlı tırnaklarına, beyaz ellerine, kırkılmış çember sakalına baktım durdum. “Acaba o olabilir mi?” diye düşündüm. “Ama ben yine de âşık olmayacağım, pek bilmiyorum ama!”

“Beni gördüğüne biraz olsun sevindin mi, Magduska?” diye sordu, bizi kendi halimize bıraktıkları zaman, bahçe yolunda, beктаşıüzümleri arasında bir uçtan öbürüne yürürken.

“Evet! Tabii!”

“Başkasını görmekten daha çok, değil mi?”

“Bunu bilmiyorum.”

“Bilmiyor musunuz? Nasıl olur?”

Omuz silktim ve o anda duygularım birbirimizi aptal yerine koyabileceğimizi söylüyordu, oysa aptal değildik. Bana ne söyleyeceğini bilemedi. Gereği de yoktu!

Daha sonra kameriyede “Nereye uçtu gitti güzel gözlerinin ışığı?” diye başlayan bir şiir okudu. Ezbere biliyordu, neresinin güzel olduğunu ve ne demek olduğunu açıkladı. O şiiri ilk kez o zaman duyuyordum, beğendiğimi de sanırım; yalnızca tumturaklılığı yüzünden utanca benzer bir şey duyumsadım. Yazılı olarak bana gönderip gönderemeyeceğini sordu. Aslında onun yakınındayken dingindim ve kendimi kötü duyumsamıyordum, ama evdekilerin ve ötekilerin ona karşı yabancılıkları bir parça rahatsız ediyordu. Belki de onu küçümsedikleri içindi ve dolayısıyla beni de.

Derken güzün eve dönünce bu konuda yakınmaya bir neden bulamadım. Ninem ve annem şimdi artık aşırı ölçüde içten ve neredeyse güven doluydular ona karşı.

Yaşlı Telekdy Noel öncesinde öldü sonunda; o kibirli, savurgan, ünlü toprak ağası. “İhtiyar bela!” deyip durdu ilin her yanında herkes, cenazesinde de. Erken yaşta ölen zavallı karısı zamanında da ahlâksız, savurgan, kaba bir adamdı; köyün bütün güzel kızlarını ondan gizlerler, saklardı; çünkü göz koyduğu birini buyruk salarak evine getirtirdi ve karşı çıkanın da vay halineydi. Veremli genç kadının ölümünden sonra akrabalarının bulduğu günlüğünde sık sık şundan söz ediliyordu: “Benim biricik oğlum, ben gözlerimi yumduğumda ne olacak?” Oğul büyücekti artık o sıralar; babasının yaşamını gördü; ihtiyar onu sürekli kendinden uzak tutardı. Almanca öğrenmeye gönderdi; Kolozsvár’a, Peşte’ye hukuk öğrenimi görmeye; parasız bırakmadı ve hiçbir zaman sınavda geçip geçmediğini sormadı. Daha sonra saygın oğluyla yabancı ülkelere gönderdi, yolculuklara çıkardı, yeter ki evde olmasın. “Talihsizi mahvetti!” derdi hiç şaşmaksızın herkes; gerçi ben neden ve nasıl olduğunu hiç anlayamamış olsam da. İhtiyar bu arada malikâne konağını kumarhane-

ye çevirdi, ücretli kadınların ve kızların hizmet ettiği çılgın seks partileri düzenledi. Bu konulardan, benim yanımdayken fısıltıyla, dehşet dolu yüz anlatımlarıyla söz ederlerdi. Birkaç yıl önce inme indi, kötürüm oldu, eli ayağı tutmaz oldu; tekerlekli sandalyede iteliyorlardı yalnızca; ama güzel, kötü, yaşlı başı sağlamdı, ışıklar saçan kartal gözleri, zararlı dili sağlamdı; lanetler okuyarak bir konuda onu men etmek için, kendisi tanımadan büyümüş, koca adam olmuş oğluna tehditler savurmak için sapasağlamdı –bize böyle anlatırlardı– çünkü annemin, bu mülksüz, üç çocuklu dulun ardına düştüğünü duymuştu. Şimdi öldü, görkemli bir törenle gömdüler. Böylece de yasağın sonu gelmiş oldu!

Sonu gelmiş olmalıydı; bunu, ninemin yabancılıkla karşılayışı, suskun, hemen hemen düşmanca davranışı hızlandırmış, şaşkınlıkla karşılamış, sorgulamıştı o zamandan beri. Ailede fırtına öncesi büyük sessizliğe benzer bencil, sinirli, barışa uzak bir hava vardı. Birbirimizi neredeyse düşman sayıyorduk. Ninem suskundu, annem sinirli, kaprisli. Erkeklerle karşı davranışımı acı acı, insafsızca eleştiriyordu sık sık; beceriksiz olduğumu söylüyordu, taktiklerimi öğrenmişlerdi artık, hiç kimseyi, hatta bu Vodicska'yı bile kendime bağlayamayacağımı, elimde tutamayacağımı söylüyordu. Bu iki sözcük kadınların sözlüğünde eskiden ne denli sık kullanılırdı! Acaba kadının da bıkabileceğini, yeter diyebileceğini, bir erkeği sepetleyebileceğini hiç düşünmemişler miydi? İyi ama kendim de bu suçlamayı neden bu denli sinir bozucu, iğrenç, her şeyden daha çok incitici bulmuştum? Haksız olduğunu biliyordum oysa.

Dans angaryasına böyle başladık yine. Telekdy şimdi yastaydı, bir de çok rahatsız –öyle diyorlardı– borçlu, düşüncesiz babasından kalan işlerle ilgileniyordu. Annem artık dans etmiyordu pek, oysa özverili bir koruyucum ve eşlikçim olmak için gerçekten de elverişli değildi. Bense şiddet dolu ve zorba bir havadaydım çoğu kez; tüm gürültücülü-

gümle yine de eğlencedeydim ve gizli gizli korkuyordum, ya artık buralarına gelirse, ya dile düşürürlerse, eleştirirlerse diye. Böyle olmuş olması da olası. Bir gün ansızın, annemin hemen o anda doğan bir düşüncesiyle hukukçuların Debrecen'deki balosuna gittik. Büyük bir olaydı bu benim için, yabancı, büyük kent, ilk yolculuk, değişik insanlarla karşılaşmanın getirdiği yenilik. Konakladığımız pahalı, seçkin otelde davetiyeye Barones Pórtelky yazmışlardı, itiraz etmedik bu yanılsa ve kadrilleri aristokratlar arasında teptik. Pongrácz adlı yakışıklı, seçkin, hoş bir çocuk döndü çevremde o sırada. Evet, bu insanlar başkaydı, bizim oradakilerden farklıydılar belki de; alçak sesle konuşuyorlar, narin, bir parça kadınsı davranıyorlardı, söylemleri yabancıydı ve ben korkmuştum bendeki yabancılığı duyumsarlar diye. Kimi zaman, gün doğarken bile inanılmaz bir biçimde olduğu gibi kalan göğüslükleri, iyi kesimi yüzünden neredeyse kalıp gibi oturan, çok kaliteli ipek astar geçirilmiş kırlangıç kuyruklu frakları ve pahalı oldukları belli olan ve şimdi ilk kez ve bir kez giyilen ayna gibi parlak rugan ayakkabıları izliyordum baştan aşağı. O an gözlerim fal taşı gibi açık, "Bunun artık bambaşka bir şey, üstümüzde bir dünya!" olduğunu duyumsamış ve ertesi gün yola çıktığımızda da buna pişman olmamıştım. Ninem bu olayı saçma, düşüncesizce bir zevk diye niteledi ve ateş püskürdü; oysa bizi rahatsız etmek âdeti değildi. Bütün kentin yaşamımızı yakışıksız bulacağını söyledi ve şimdi insanların diline düşmüştük tam anlamıyla.

Annem belki de bununla Telekdy'yi kıskandırmak istemişti, ama anlaşılan ciddi ciddi kızdırmıştı. Bu olaydan sonra verilen akşam yemeğine gelmedi. Ama Vodicska yemekteydi ve küçük köşe divanında yanımda oturdu, daha önceleri annemin flörtlerinden bir ikisiyle çekildiği divanda ve suskun bir anlaşmayla bizi kendi halimize bıraktılar. Eh, artık sıra bendeydi. Birkaç kız ve kadın dedikodu yaptı, dalga geçti; bir iki subay da vardı orada, ama bugün her şey başka gün-

lere göre daha sessizdi. Piyanoda beyaz giysisiyle, bir çelenk biçimine sokulmuş gür saçlarıyla István'ın nişanlısı Ágneske Kallós³² vardı. Amcam alabildiğine nazik bir biçimde dolanıyordu çevresinde, her ne denli nişanları henüz açıklanmamış olsa da; ninem annesiyle ilgileniyordu nazik bir biçimde. Eh, diye düşünüyordum üzülererek; bunu bizim haberimiz olmadan yapmışlardı işte! István'ın bugünlerde annemle maddi konuları konuştuğu geldi aklıma; akşam yemeği sonrasıydı, pipo sohbeti sırasında; ninemin örgü şişleri de tekdüze, dingin bir devinimle lamba ışığında parlıyordu. Ben gizlice rakamları dinliyordum; bizim paramızın eğitim harcamaları, yolculuk, balo adı altında ne ölçüde azaldığını ve anneme dul kalarak düşen payın nasıl da suyunu çektiğini. Hem ona, hem de iki kız kardeşine miras payı olarak ne vereceklerini. Annem tüm gücünü toplayarak, zorunlu bir ciddiyetle dinliyordu ve ara sıra tedirgin bir biçimde başını sallıyordu. Dediklerine göre bir şeyi imzalaması gerekiyordu, ama gördüm ki pek anlamıyor. Toplam mal varlığının ne kadar olduğu konusunda da daha açık konuşmaları gerekir diye düşündüm çocuk aklımla ve benim annemin hiç de akıllı bir kadın olmadığı konusundaki kesin duyguya ilk kez kapıldım! Evet, bizim işimizi kolayca hallederler; iki çocuk onların istediği üzere seminerde, askeri okuldalar ve annemle de baş etmek kolay. Ailemin gözümde büyüttüğüm yaşlıları üzerine uğradığım ilk düş kırıklığı bu oldu.

“Benimle neden içtenlikle konuşmak istemiyorsunuz?” diye sıkıştırıp duruyordu Vodicska, salonun bu sessiz köşesinde. “Epey zamandır sizi inciten bir şey olduğunu görmediğimi mi sanıyorsunuz, Magduska?”

Gösterdiği yumuşak yürekliliğin şimdi beni etkilediğini mi, yoksa sıkıntı mı verdiğini söyleyemezdim ki birdenbire. Ama içimden bir güzel ağlamak geliyordu.

³² Ágneske: Ágnes'in okşama biçimidir ve Ágnescik demektir. (ç.n.)

“Hayır, hiçbir şeyim yok,” diye yanıtladım. “Belki de yolculuk yüzünden yorgun görünüyorumdur yalnızca.”

“Yorgun ve üzgün. Çoktandır ayrı mıdayım ben. Sizi neyin üzdüğünü söyleyeyim mi tatlı, sevgili küçük Magda? Yaşlı gözlerinizden utanmamalısınız! Baksanıza, bakın burada sizi yine de en iyi ben anlıyorum. Siz çevrenizden çok farklısınız, daha değerli, daha iyi bir çevreye layıksınız, bu anlamsız, şişinip duran, sinik dünyaya göre değilsiniz. Sizin çevrenizde yalnızca âlem yapmayı bilen, bilinçsiz, kaba erkekler, yalnızca fiyakacı, kibirli bir yürek taşıyan kadınlar vardı her zaman ve iradeniz dışında, bilmeden başka şeyler arıyorsunuz. Bunun adı iyiliktir Magduska, iş, yaşam misyonu, bir de gerçek aile duygusu.”

Ansızın kuruyan, hayranlık dolu gözlerle ona baktım. İçimde o an inanılmaz bir tedirginlik vardı. “Yoksa gerçek mi bu, gerçek mi?” diye titreşiyordu içimde bir şey. Benimle bugüne dek böyle ciddi ciddi, kaygılanarak hiç kimse konuşmamıştı... Ama hemen o an gözyaşlarım, duygusallığım dolayısıyla içimde alaylı bir utanç beliriverdi. İçimdeki öteki ben sabırsızlıkla: “Eh, yaşlı bir profesör gibi böyle boş sözler etmek gülünç bir şey doğrusu!” diyordu. “Bizimkileri yargılamaya nasıl cüret eder? Sevinebilirdi, eğer! Bak sen, sanki şimdiye dek bir şeytan soyuydum da beni yola getiriyordu. Hayır, tüm bunları başka bir biçimde söylemeliydi, daha basit, kısa ve böyle yüksekten atmadan. Kimdi ki o?”

“Hayır,” dedim çabucak ve inatla. “Ben hiç de sizin zevkinize uygun biri değilim. Benimle niye uğraşıyorsunuz ki? Zevkinize eksiksiz uyan kızlar var, Ágnes gibiler örneğin. Ben gerçekten kötüyüm, benimle uğraşmayın!”

“Çocuksunuz, küçük bir çocuk!” dedi ve sessizce başını salladı. “Yanlış anladınız. İleride bir gün en gerçek arkadaşınızın ben olduğumu yine de anlayacaksınız.”

Belki de biraz keyifsizce, bunu sürdüremeyeceğini söy-

lercesine kolunu uzattı; çünkü herkes ayağa kalkmıştı ve onları masaya yöneltmek gerekiyordu.

“Ne geçti aranızda bugün?” diye sordu annem herkes gidince. “İstedi mi seni?”

“Beni rahat bırakın!” dedim ve kapıyı çarptım. Kararan odamda piyanoma kapandım ve ağladım.

Birkaç gün sonra Haznedarlar Birliği gecesi vardı; bu masum ad, karnavalın ilk büyük ve tam anlamıyla kapalı bir çevreye hitap eden balosu anlamına geliyordu. Komisyoncu Lipi’nin dikişçi küçük kız kardeşi Hanika yine ateşli bir heyecanla Debrecen balosunu yaşamış görkemli giysilerimizi yeniledi, çeki düzen verdi, tazeledi. Annem bir akşam önce kollarıma, boynuma limonlu *crème céleste* sürmeyi, saçlarımı kıvırtmayı ve gece eski bir eldiven giymeyi unuttuğum için beni uykudan uyandırdı.

Baloda üç ilin üçünden de bütün taşralı takımı hazır bulunuyordu; ama kentliler arasından yalnızca biz, Kallóslar, Reviczkyler ve Zimánlar vardı. Malikâne çiftliğindekilere her yıl formalite gereği davetiye göndermek âdettendi, ama her zaman olduğu gibi şimdi de içlerinden hiçbiri gelmedi. Oysa bir kez Vodicska’ya ninemin kendisi söylemiş ve tek tek dolaşıp, bütün becerisini sergileyip söz sahibi birkaç ailenin bu davete gelmelerini sağlamıştı. Ama gelmedi. Annem, “Ninen masanın ayağına sarılmış, bırakmıyor bir türlü!” diye kızdı.

Ben hareli, bol dantelli mavi ipek bir giysi giymiştim, annem altın nakışlı sarı bir brokar giysiyleydi. İçeri girdiğimiz zaman yine yüreğim küt küt atarak duyumsadım ki, hâlâ birinciler arasındayız.

Komşu ildekiler ilk “*tour*dan sonra hep birlikte geldiler; içlerinden Endre Tabódy’yi hemen o an tanıdım. Dayatıcı, sabırlı, ateşli kadın bakışlarıyla ona baktım; sorarcasına ve cesaret verircesine. Coşkuyla ve şaşkınlıkla gördüm ki, bunu

duyumsadı ve tedirgin bakışlarla, arayan gözlerle çevresine baktı; derken değişen, şaşkın bir yüzle ayırımına vardı ve hemen bana doğru yöneldi. “Ondan ne istiyorum? Bana ne oldu, içimde ne var?” diye sordum ansızın kendi kendime.

Dansa başladık ve yine görülesi biri olduğumu duyumsadım; insanlar bizi izlemek zevkine ulaşmak için durdular. Yakışıklı, uzun boylu delikanlının kolunda gözlerim yarı kapalı uçtum ve düşündüm ki, dansın sevinci bugüne değin yoksul ve aptalca bir oyundu yalnızca. İşte bu, böylesi gerçektir, anlamını ancak şimdi kavırıyordum. Şimdiye dek yalnızca bedenim salınmıştı, sarhoş olmuştu, yalnızca aldatıcı bir mahmurlukla kanımın hayaleti uçuşuyordu çevremde; ama şimdi ruhumun derinliklerinde, en gerçek biçimde açılmış ve patlayıvermişti bir şey ve bu eriyip tek beden oluş öyle içten, mucizevî ve temizdi ki, ona bir ad vermek olanağı yoktu. Ne denli iyiyim ben şimdi, ne denli gerçek, ciddi ve değerli; çünkü o benimle ilgileniyor, unutmamış; daha o zaman da ciddiye almıştı zaten, yazın.

Kavakları bilerek düşledim yeniden ve dolunayı, gümüş rengi tozu ve uzak, uzak kırları. Şimdi uzaklara özgü, değerli bir masalsı maviliğin rolü vardı bu düşsel resimde; burada müzik çalıyordu ve parıltılarla kokular saçarak uçuyor, havalanıyordu her şey, gençlik, sevinç... Bir kez daha, şimdi bir kez daha!

Yorgunluktan ve mahmurluktan başım dönerek gittim masamıza. Endre annemle nezaketen konuştu biraz. “A, tabii, Nyír’li Tabódylerden! Anna Pásthý’nin oğlu olmayasınız? Olamaz! Sevgili annenizle birlikte gitmiştik okula!”

Çardaş müziği başladı ve beni dansa yine o kaldırdı. Beni bekleyerek oyalanan buralı birkaç tanıdık şakacıktan öfkelenmiş gibi yaparak annemin yanına gitti. Telekdy yine bütün akşam yanında oturdu ve yalnızca kadril oynamak iznini lütfetti. Ancak supe-çardaş sona erince serzenişle, şaşılarak azarladı annem. “Ne yapıyorsun? Aklını başına topla!”

diye fısıldadı boğuk bir sesle ve biraz tedirgin. Sanki bu konu üzerine ne düşüneceğini kendisi de kesin olarak bilmiyordu.

“Seviyorum, seviyorum, seviyorum,” diyerek ateşli ateşli ve inatla büküyor, sarıldığı kolumu bir türlü bırakmıyordu. Delice ve mutlu, ağrıtıcı ve yeniydi bu sözcük; öyle şaşırtıcı ve tuhaftı ki, sanki daha önce hiç duymamıştım. “Birbirine bağlı iki kayak,” diye düşündüm kolunda balo salonunun bir ucundan öbürüne yürürken.

İlk şampanyalar doldurulduğu ve en sonunda, değerli, yaramazlık benzeri, etkilenmiş ve beceriksizlik dolu sözlerimize, davranışlarımıza bir süre için de olsa dikkat edilmediği bir sırada:

“Magda,” diye fısıldadı kulağıma akşam yemeğinde. “Magda, bir tanem, beni bekleyin! Bir süreliğine. Ne olacağını bilmiyorum –ben kendim de düşleyemiyorum daha nasıl olacağını– ama sizin uğrunuza her şeyle boğuşacağım. Hiç olmazsa bu konuyu düşünebileceğim sürece bekleyin! Nişanlı olduğunuzu söylüyorlar...”

“Tüm bunlar benim elimde değil, Endre,” diye yanıtladım teslimiyetle ve üzgün üzgün. Ama çok tuhaf, tatlı bir biçimde işlemişti içime bu büyük, canlı, kutsal hüznün. Dünyada hiçbir şeye değişmezdim.

Annem öte yanda Telekdy ile fısıll fısıll bir şeyler konuşuyordu; bana baktılar ve anladım ki, benden söz ediliyor. Daha sonra Endre Tabódy ile birbirimize ettiğimiz sözler (etkileyici, insana hemen hemen iyi gelen) belirsiz bir vazgeçti. Kendi geleceğimiz ve birbirimizin geleceği konusunda kesin hiçbir bilgimiz yoktu, ama bu soruna değinmeye çok az cesaret edebildik. Tüm bunların çok hızlı bir biçimde geliştiğini duyumsuyorduk; belki biz de inanamıyorduk. “Güzel bir düş!” diye düşündüm , “başka bir şey değil! Bunun da şimdi olması gerekirdi!” Ahmaklık dolu bu birkaç saat –tükenmiş tan müziği, ağır parfüm kokusu, dökülmüş dan-

teller- güzel, hüzünlü, değerli ve hep sakladığım anılarım haline geldi tüm yaşamım boyunca.

Saat üçte -balo bütün hızıyla sürdüğü sırada- annem bana ciddi ciddi eve dönüyoruz diye işaret etti. Tabódy onun bizim durumumuzu onaylamadığının ayrımına varmıştı artık. Çıkışa dek bize eşlik etti; orada el öptü ve uzun uzun gözlerime baktı. Bunun vedalaşma olduğunu biliyordum. Buraya kadardı. Bitmişti.

Arabamıza Telekdy de bindi ve eve dek o eşlik etti...

Annem mumu yaktı ve ayağında terlikleriyle sessizce yatağıma yaklaştı.

“Uyumuyor musun? Ağlıyor musun? Magda! Sevgili kızım, hey! Çocuğum.”

Elindeki o hain mumu hemen üfleyip söndürdüm ve an-sızın, kararlı bir biçimde kollarımı sımsıkı boynuna doladım. Çok seyrek rastlanan bir dakikaydı bu bizim aramızda; bili-yordum ki, ertesi gün gizlenecek, hiç anılmayacaktı; bizim katı, her günkü güler yüzlülüğümüze gömülmüş olan, kan bağından gelen sevgimizdi bu. Karanlıkta birbirimize sarılıp ağladık.

“Canım varlığım, akıllı kızım, bak bana! Bizde bu ola-maz. Böyle bir şey olamaz! Belirsiz, uzun bir şarkı bu ve o denli de çok şey girebilir ki araya. Bunlar varlıklı insanlar; şurası kesin ki, ben buna zor izin veririm! Bu yalnızca öyle-sine bir konuşma yavrum; söz, yalayan alevdir; bunun hiçbir anlamı yok! Olup olacağı bir akşam. Yarın eve gider, öbür gün başkasına söyler; kim bilebilir ki ta üç sınır ötedeki ilde olup bitenleri? Bu gibi şeyler her kızın başına gelir, ama cid-di bir konu değil. Çocuğum şimdi artık bu iş bitsin, tamam mı?”

“Tamam! Tamam!” Ne denli akıllıca konuşmuştu şimdi. Tıpkı, ama tıpkı büyükannemin bundan birkaç yıl önce ona söyledikleri gibiydi. Hakkı ve annelerin tümü de hakkı, bili-

yordum bunu ben. Aptalca, olanaksız bir şeyi düşlemeyecek ölçüde akıllıydım ben, çok daha akıllı. Hıçkırarak söyledim de bunu: “Elbette biliyorum ben, biliyorum! Bırak artık!” Ama bir defa ağlamıştım artık.

“Biz bugün bu konuda anlaştık öyleyse,” dedi daha sonra sessizce. “Ben Telekdy’nin benim hoşuma gitmediğini söylemiyorum; ondan biraz yaşlıyım da ve akıllı adam, yiğit de. Buradan gidip onu koca diye seçmek gerek! Bugün Vodicska’yı andı. Senin yüzünden ana-babasıyla ne savaşlar vermiş –onu konuşmuşlar– ve şimdi artık razı olmuşlar... Eh işte durum bu... Şık, hoş bir çocuk o, güzel bir geleceği var. Bugün artık ün ile uğraşmak aptalca bir şey... Üvey baba yanında kalmak belki senin için de iyi olmaz ve kız kalmanın da bu kadarı yeter! Şimdiye dek birinciydin, güneşinin batmasını bekleme. Daha iyisinin gelip gelmeyeceğini kim bilebilir? Böyle şeyler salt rastlantıdır!”

Bunları söyledi, böyle bilgece sözler etti, ana yüreğiyle; gerçekten de uzun bir süre.

Ertesi sabah siyah giysiler içinde Jenö Vodicska galaya geldi ve bana evlenme teklif etti.

Benim o kızlara özgü, kibirli dudağımı ilk kez törensel, narin ve ciddi bir biçimde öpen erkek, nişanlımdı.

“Magdi, canım benim, bunun üstünde yine kaymak yok!”

“Aman Tanrım, Jenö, gene mi kaymak? Üstündeki kaymak yetmiyor mu?” Börvely’li kadının getirdiği sütün kaymağı ancak bu kadar.

“Sütü taşırdınız da ondan, hayatım!”

Yüzüklü, beyaz eliyle sütü yavaşça fincanına doldururken bunu boğuk ve bir parça kararsız biçimde mırıldanmakta artık.

Yüzüğünde, kepçenin gümüş sapında, fincanın porselen ağızlığında soğuk parıltılar saçan kış sabahının güneş ışığı oynuyor, ısıldıyor. Karlı dünyanın ak sevinci kaplıyor temiz kokulu, yeni yemek odasını; büyük demir sobada odunların çıtırtısı ve kapağının yuvarlak deliklerinden çıkan sıcak, kırmızı parıltılar büfenin parlak, cilalı yüzünde yansıyor ve dalgalanarak oynuyor.

Kocam şimdi kalktı yataktan; bıyığı henüz bağlı, saçları, saça döke yıkamaktan ıslak ıslak yapışmış alnına; güzel kokulu su ve sabun ona bir tazelik vermiş. Ama ben onu az önce, bacaklarını ayırmış nasırını keserken, lavabonun önünde suları sıçratıp dururken, tırnaklarını törpülerken, alkole batı-

rılmış fırçayla ipek kravatını temizlerken gördüm. Üstü başı düzgün bir biçimde şimdi birazdan gidecek buradan. Kahvaltısını etmiş, memnun ve gülümseyerek; ben ise ardından ıvr zıvrı toplayacağım, yatağı düzeltiyor, dünün kirli giysilerini dışarı çıkarıyor, kahve fincanını kurulum ve öğleyin geri geldiğinde burada ortalık toplanmış, temizlik yapılmış, soba yakılmış, öğle yemeği, her şey hazır olsun diye hizmetçiyle birlikte hemen koşuşturmaya başlıyoruz. “Efendimiz ne der sonra?” diyoruz ara sıra birbirimize. Hizmetçi ve ben! Tanrım, şu yaşam ne salakça bir şey! Bundan bir yıl önce baloya giriş biletimi saklıyor ve yelpazemi taşıyordu peşim sıra!

Şimdi –neredeyse bir yıldır– işler hep böyle; neredeyse tekdüze bir yaşam söz konusu. Epey erken kalkıyorum, bu saate dek aceleyle ve savaşlar vererek koşuyorum bu üç odalı evde, mutfakta; konuk odasındaki küçük raflarda duran bir yığın ufak porselen biblonun tozunu aldım, ondan sonra büfedeki fincanları sildim, lambayı hazırladım, gümüşleri tebeşir tozuyla ovaladım, ortalığı süpürdüm, sildim, çeki düzen verdim. Öğleye değin yine böyle; kilim çırpıyor, kapı kolunu parlatıyor, sebzeleri ayıkliyorum ve bu arada aşçı kadını, yani benim özel, tek hizmetçimi yönetiyor, denetliyor, azarlıyor ve eğitiyorum. Şimdi artık bu hep böyle olacak. Ne zamana dek? Yaşadığımız sürece!

Jenö kahvesini içti, gazeteye hızla göz gezdirdi, paltosunu giydi, purosunu yaktı, derken geldi öpmek için. Ama ben şimdi keyifsiz keyifsiz öte yana döndüm birden.

“E, ne var?”

“Hiçbir şey,” diye yanıtladım bükülen dudaklarla. Bir süre yüzüme baktı, ondan sonra birden yakaladı, başımı arkaya eğip zorla, şakacı bir öpücük kondurmak için inatçı ağızımı aradı. Kahkahalarla güldüm; düzenbaz bir yaradılışım yoktu. Bunun üzerine kırmızı eşarbımın altından saçımın bir tutamını çıkardı, şakayla salladı. Kalçama bir iki şaplak indirdi ve birden, aklına acil bir iş gelmiş gibi beni bırakıverdi.

“Bir dahaki sefere sütü taşıırsan dersini vereceğim cadım benim!”

Sokak kapısı ardından kapanmıştı artık ve ben görme-
sin diye pencereden çekildim. Karlı çatıları izledim bir süre,
Hajdúváros Sokağı’nın donuk sabah sessizliğini, derken kar-
şımızdaki Svábların avlusundaki gıcırdayarak çekilen don-
muş kuyu serenini. Nasıl da tekdüze her şey; bugün, dün,
her zaman! Ucuz ve sapa bir sokakta almıştık evi, Jenö’nün
yazıhanesinden ayrı; çünkü tasarruf etmek gerekiyordu. Be-
nim fazla katkım olmamıştı; çeyiz alışverişi, mobilya, güzel
gümüşlerden kala kala az bir şey kaldı geriye. Çok büyük
bir tekdüzelik, sessizlik, bir parça refah doluydu yaşamımız
böylece: Bir şey artık hazırsa, hazır demektir; uğraşacak,
beklenecek bir şey yoktur. Şimdi gitti diye düşünüyordum,
öğleye değin insanlar arasında dolaşır, haber dinler, iki, üç
çift laf eder yine de, yazıhanede yazısını dikte ettirir, müfet-
tişe gider, para işlerini gözden geçirir, mahkemede duruşma-
sı vardır, öğleye doğru Szarvas’ta birasını içer, Megye Soka-
ğı’ndan da geçer, benim kızlık çağımın çiçekli penceresinin
açıldığı ninemin evinin önünden. Derken temiz, sevimli
odalarda iyi bir yemek yemek, rahat bir uyku çekmek, evin-
de beni rahatça kucaklamak için öğleyin eve gelir ve belki
de benim bunun için nasıl da koşturduğumu, acele ettiğimi,
çabaladığımı düşünmez bile. Göze görünmeyen, her gün ye-
niden başlayan bu ufak tefek angarya işler; evi çekip çevirme
mekanizması! Bir erkek uğruna!

Evde, kızlık çağımda zorbalık rolü üstlenen, önemli aile
reisi, yani baba yoktu ve için için kimi zaman hâlâ isyan ede-
rim buna karşı; şimdi balayı günlerinde alıştığım her şeye
boyun eğen tutumum geçince daha da çok isyan ediyorum.
“Kızlar,” diye düşündüm. “Şimdiki kızlar karnavala, dan-
sa, planlar yapmaya ve giysilere kuşanmaya yeni başlıyor-
lar; ufak tefek, canlı gizemler saklamaya; benim yazgım ise
belirlendi artık. Beni kendi halime bıraktılar, onun keyfine.

Annem *Bayan Péter Telekdy*³³ kocasıyla şimdi köyde yaşıyor, küçük erkek kardeşlerim yurt dışında öğrenim görüyorlar, ninem yalnızca İstvn'inkilerle uğraşıyor ve küçük torunu gnes bizden daha gözde onun için. Beni bu adama verdiler ya! Yaşamım şimdi artık bitmiş durumda! Çok geçmeden... Belki de... Kaba ve biçimsiz biri olacağım ve sonra da yine kaba, yine biçimsiz öbür kadınlar gibi! Ama ben böyle şeylere kızdığım için kötü biri sayılmaz mıyım? gnes Kalls'un hiç kuşku yok, aklına bile gelmiyordur!"

Birden sıçradım ve aklım başımdan gitmiş bir durumda işe tutuştum yine. Ev işinin angarya olduğunu duyuyordum, ama içimde bir şey soluk soluğa kalayım, telaşlı bir aşırılığa kapılayım diye iteliyor, zorluyordu; o zamanki bu ruhsal durum tüm yaşamım boyunca bir alışkanlık oldu çıktı. Çekip çevirdiğim küçük ev etrafa parıltılar, ısıltılar saçıyordu; cilalanmış, yağlanmış, yıkanmış, ovulmuş, fırçalanmıştı bakılması gereken her yer. Halıyı rapteden döşeme çivisinin başı pirinç cilasıyla; kömür küreğinin saplı kısıacı kızgın potasyum karbonatla; dolapların göze görünmez köşe bucağı her gün ufak fırça süpürgesiyle. Evet, böyle olmalıydım. Acaba, acaba –diye düşünüyorum şimdi çok uzaklardan bakınca kimi zaman– şu yabanıl yapıp etme arzusunu, battaniyeyi çırpmaya yönlendirdiğim şu budalaca, yüksek iradeyi başka bir şeye, daha önemli bir şeye yönlendirseydim daha iyi olmaz mıydı? Birinci, mükemmel ve ünlü olma arzusu vardı içimde ve buna başka neyle ulaşabilirdim ki? Ayrıca, abartılı, ayrıntılı temizlik soylu, ince, ayrıcalıklı bir renk katmıştı yaşamımıza, her şeyin yeni ve esirgenir olduğu küçük dairemin havasına ve düzen kurmaya, süslemeye karşı doğa vergisi yeteneğim, zevkim her zaman vardı. Bununla da, –kim bilir– başka bir alanda daha başarılı olamaz mıydım acaba? Aman sen de, bu gibi şeyleri kızlarım söyler! Onlar

³³ Péter Telekdy'nin eşi demektir. (ç.n.)

artık benim dünyamı, eski dünyanın düzenini, yaşamımı anlamıyorlar. Onlar artık bambaşka insanlar!

“Seni cadi seni, seni gidi küçük cadi kızım!” dedi kaynam, sevimli, yabancı aksanıyla. “Odanın döşemesinde omlet bile karılabilir, öyle temiz ki! Kendini aşırı yoruyorsun! Neyse, bir şey değil, ileride bunu biraz azaltırsın çocuğum, ufaklıklar geldiğinde.”

Ona, yirmi yaşındaki gelininin büyük bir ün kazandığını, artık kentte kadınların hizmetçiyi benim aracılığımla tutmak istediklerini söylediklerinde gülümser ve başını sallardı. Öğleden sonraları beni ziyarete geldiği zaman artık yıkanmış paklanmış olur, güzel küçük sabahlıklarım ile konuk odasının bibloları arasında karşısına geçer, ayakları altın yaldız, oturağında ipek dokuma şişman *Cupidlerin*³⁴ bulutlar arasında borularını üflediği yeni moda sandalyelerde otururdum. Bu resmin hoşuna gittiğini anlamıştım ve o da bu makart³⁵ vazolar, çiçekli sepetler, dantelli perde, boy aynası ve sevimli bir biçimde oraya buraya serpiştirilmiş ipek yastıklar, örtüler, ufak tefek şeylerle tam bir uyum sağlamıştı. İnce, bol yüzüklü, enfiyeli parmaklarıyla, güzelim dantel yakasıyla, hışırdayan siyah giysisiyle, incili bonesinin altındaki özenle dalgalandırılmış gri saçlarıyla, sevimli, ufak tefek bir Fransız kadını.

“Biliyor musun Jules, inanır mısın bilmem, bu ipek babamın fabrikasından kurtardığımız o kumaş topundan kalma. Lyon’dan, iflas zamanından. İlk kez Paris’te otelci amcamlarda gördüğün o giysi de yine aynı top kumaştan... Gerçekten. İki kez astarını değiştirdim, geçen yıl küçük bir dantel getirttim, incisi de eski kısa mantodan!”

“E, tabii, biz her zaman tasarruflu davrandık!” diyerek onayladı ve benim Hanika’yla birlikte evde gerçekten çok

³⁴ Eski Roma’da aşk tanrısı. (ç.n.)

³⁵ Makart: Yapay çiçeklerden ve palmiye yapraklarından oluşan devasa buket. 20. yüzyıl başlarına değin evlerde süs olarak kullanılırdı. (ç.n.)

ucuza mal ederek ustaca diktiğimiz sabahlığımıza baktı. Bu gibi durumlarda adalet duygum beni üzer, içim içimi yerdı. Olmaz, olamaz, hangi cins olursa olsun eski hareli ipek kumaş kırk yıl dayanmazdı. Sertlik gösterisi yapan bu yaşlı adamın kafası işte böyle karıştırılabiliyordu.

“Barış,” diye fısıldadı annem. “Çocuğum esas olan bu, değil mi? Her şeyi konuşmak gerekmez, açıklamalar yapmak, ciddiye almak!” Derken biçimli küçük elini kolumda gezindirdi dostça, hilekâr bir tavırla. “Evlilikte bir parça kurnazlık esas bilimdir. İşlerin arasından sıyrılmak, biraz hoş tavırlar sergilemek; ondan sonra ne istersen onu yapabilirsin. Tartışmalarda üste çıkmak değildir esas olan, içsel olarak özgür kalmamız ve kolayca yaşamamızdır. Erkek olduğu için kafasını biraz karıştırmalıyız onun; sevgidendir bu! Onlar bunu sezerler, ama onlar için gereklidir bu, hatta onlarla bu kadarcık olsun uğraşmamızı bizden istiyorlardır! Ancak bu her zaman sevimli ve güzelce olmalı!”

Ufak tefek hanımefendi gülümsedi ve ben onun belki de haklı olabileceğini düşünüyordum. Ama yalan bende sırtırdı, ağızımdan acemice çıkardı. Ben yalnızca benimle flört edenlerle, aşk oyunlarında bir parça kurnazlık edebilirdim, günlük yaşamda değil. Bu beni incitirdi, istemiyordum! Oysa belki de iyi bir şey, zor ve gerekli bir şeydi iyilik olsun diye, güzelce, akılcıca yalanlar söylemek. Ama bunu öğrenmenin bir yolu yok.

“Görüyorsun ya ‘babası’ ne hoş bir yerde küçücük bir gelinimiz var, ne çalışkan, ne düzenli!” dedi durdu kadıncağız gülücükler saçarak ve bir utku kazanmışçasına; Jenö’nün evliliği konusunda yaşlı adamı ikna eden, sonuç olarak oydu da ondan. “Güzel, güzel”, diye başını salladı yaşlı adam, ama gülümsemesinde bile gizli, inatçı bir kötü niyet vardı. Yoksa ben mi böyle sanmıştım? Zorunlu olarak, başkalarının hatırı için bir uğursuzluğu açıklamayan, olumsuz kanısını erteleyen, ama vazgeçmeyen biri gibi. “Sonunu bir görelim hele!”

sanki hep böyle düşünmüş gibiydi. Ah bu yaşlı mağrur! Onun her zaman, yaşlı, inatçı, koca kafasıyla, önüne geçilmez tilki kurnazlığıyla her konuda haklı çıkması gerekir! Nasıl da sıradan bir kendini beğenmişlikten kaynaklanıyordu tümü de! Onun onurlandırıcı ‘Saygılarımı sunarım’larına annem her zaman kısa, bir parça mesafeli, canlı, güzel kadınlara özgü “İyi günler!” karşılığını verirdi hep; başını yerlere dek eğerek, yaşına, mesleğine ve bilime duyulan saygıyla ve tatlılıkla “İyi günler dilerim, başmühendis beyefendi!” demezdi bir türlü. Eh, bize itiraz etse etse ancak bu kadarcık bir konuda olabilirdi. Düğünümüzden önce de demişti ki: “Sanki cenazeye gider gibiyim!” ve bunu da kendisi anlaşılan, bir dakikacık olsun hiç unutmuyor; düpedüz haksız olmasına karşın hem de. Ah nasıl da nefret etmiştim o zaman!

Jenö’nün doğum günü şubattaydı ve her iki taraftan da yakın akrabaları ilk kez o zaman davet etmiştik. Kocam akşam yemeği verelim dedi, böylesi de yakışık alırdı artık. Büyük, üçlü düğünden beri iki aile böyle, resmen bir araya gelmemişti. Günler öncesinden hazırlandım, koşturdum, yoruldum; canlanmıştım ve hırslıydım; çünkü sınavdı bu, ev hanımı olarak yayılmış ünüm söz konusuydu. Zsuzsanna Képiro’yu, ünlü düğün aşçısını daha gün doğarken yardıma çağırdım; kâğıtta domuz rostosu ve fırında lahana dolması yapıldı, kadını denediğim yemekler öyle zordu ki; tan atmadan önce şarkılar söyleyerek kurdum sofrayı, en güzel Şam işi Lócse³⁶ masa örtüsünün üzerine; yeni aldığımız monogramlı gümüş çatal bıçak takımını sıraladım ve de kesme, ince bardaklar dizisini. Jenö eve geldi, bir hamal sırt küfesinde şarap şişelerini taşıyordu; büyük avizeyi tutuşturdu, masaya göz gezdirdi, ondan sonra birden aklına bir şey gelmişçesine koştu gitti yine. Koca bir demet taze çiçekle geri döndü, çuha çiçekleriydi bunlar, sarı ve leylak rengi; saksısıyla

³⁶ Erdel’de bir kent. (ç.n.)

birlikte satın almak zorunda kalmıştı, kentteki tek bahçıvan şaşkınlıkla kesmişti bu çiçekleri onun için. Öyle güzeldi ki, öyle de görkemli! Jenö bunları tek tek ya da demetler halinde sağa sola, gümüşlerin ve altın yaldızlı porselenlerin arasına saçı. Evet, Debrecen'deki aristokrat balosunun supe-sofrasında¹⁷ gördüğüm gibiydi tıpkı; Jenö de Peşte'de bir yerde görmüş olmalıydı. İyi ama nasıl öğrenmişti? Nasıl da zevkliydi! Halimizden memnun, sevinç içinde gülüştük ve bu dakikada tam anlamıyla birbirimize aittik. Güzelce kurulmuş sofranın önünde birden beni kucakladı ve ben de keyifle sarıldım ona. O sırada pastacı çocuk bu kutlamanın olağanüstü süsü olan, etkileyici, kule gibi, görkemli turtayı, "Krokambus"u getirdi. Ortaya yerleştirdik ve köşedeki divana oturduk; ellerimiz kucağımızda, sessizce düşlere daldık seçkinlik, gösteriş, incelik üzerine.

Önce gürültüler kopararak, daha pencerenin altındayken koca kahkahalar atarak ninemler geldi. Karşılama koştuk hemen. Amcam István da gelmişti Ágnes'le birlikte; Ilka'yı getirmişlerdi, bir de Reviczky'nin küçük kızını. Daha sonra harp okulu giysileriyle tatilde olan Csaba'yla birlikte Pali Kallós geldi; en sonunda da biraz törensel bir biçimde ve büsbütün sessiz sedasız yaşlı Vodicska çifti.

İlk yarım saat zor oldu, bunun nedeni belki de benim iki değişik tür akraba takımını bir araya getirirken daha baştan korkmamdım. Ama benim ufak tefek Fransız annem öyle sevimli olmasını bildi ki; üstünden yabancılık akıyordu, gevezeydi ve yine de ihtiyatlı davranıyordu; kısa zamanda bizimkilerin yüreğini fethedeceğini anlamıştım. Bu denemeyi bunca geciktirdiğim için neredeyse pişman olmuştum. İşte ninem de yaşlı beyefendiyle biraz çiğ düşen takılmalarla, büyük hanım cilveleriyle tatlı tatlı söyleşi-

¹⁷ Supe-sofrası: Supe-çardaş akşamları gece yarısı dolayında yenen yemek. (ç.n.)

yordu; yaşıllıklarından söz ediyor, gülüyorlardı; kaynatam da işte, biliyormuş demek ki böyle şakalar yaparak insanın üzerine titremeyi! Fena da olmaz onun için; ne yazık ki hemen, aklına kendisinin herkesin saygı gösterdiği bir aile reisi olduğu geliyor ve bir dakika geçmeden bile bile donuklaşıyor, ciddileşiyor.

Anımsıyorum da akşam yemeğinde, servis görkemliydi, su gibi akmıştı; Zsuzsi güzel güzel ve zamanında yaptı servisi, yemekler olağanüstü başarılı oldu; artık bir kusur bulamayacaklarını biliyordum ve ben yemek dizisi tükenirken giderek daha dingin, daha sevinçli bir havaya girdim. Keyifler de canlandı. Masanın öbür ucundaki Ilka hiç de doğru olmayan, ama esprili bir çift anlamlı söz söylemiş olmalı ki, Ágnes yeni yetme bir kız gibi kızardı, akraba çocukları gü-rültülü kahkahalar attılar. Tilda Reviczky zincir bileziklerini şingirdatarak, uzun uzun, cilveleşerek, aşırı bir canlılıkla konuşuyor ve tatlı şaraptan ufak yudumlar alıyordu. Yaşlılar yemekleri övdüler. Jenö István'la kadeh tokuşturdu ve içiyormuş gibi yaptı. O zaman ayrımına vardım, kaynatam ikinci yemekten beri hiçbir şeye dokunmuyordu. Unutkanlığımdan korkarak ikramda bulunmak istedim, ama Jenö çabucak, yapma anlamında bir işaretle bulundu. Bu durumu görmemiş gibi davranmak gerekiyordu.

“Bu semiz horoz nefis, dünürüm, rahatça yiyebilirsiniz!” diye seslendi bunun üzerine ninem, biraz kışkırtırcasına ve cesaretle.

“Teşekkür ederim! Ben akşam yemeğinde tek çeşit et yerim.”

Buz gibi, nahoş, kötü niyetli bir sözdü bu yine ve beni birden alabildiğine öfkeliyordu. “Peki, ama yatıştırmak olanaksız mı, rahat bırakamaz mı?” diye düşündüm gizli bir huysuzlukla. Jenö konuyu değiştirdi. Ilka yine bir kaha attı, ninem, artık kıpkırmızı olmuş olan ve yanındakinin kulağına yüksek sesle bir şeyler söyleyen Csaba'ya baktı. Gece

yarısına doğru büyükannemin işareti üzerine ciddi, ev hanımı havalarında hanımları konuk odasına geçirdim.

Burada taze, dumansız ve güzel kokulu bir sıcaklık vardı; neşeli, dedikoducu sesler ortalığa yeniden egemen oldu. Ninem gizlice yatak odasına, Ágnes'in yanına gitti, şarap içmeye. Ágnes o sırada küçük bir kadeh seçmişti ve soluk bir yüzle, acı çekercesine oturuyordu aramızda. Jenö'yü biraz gelmesi için içeri çağırdık; çünkü annesi vereceği doğum günü armağanını çıkarmıştı. Güzel, büyük, kapaklı bir gümüş kupaydı; tam camlı büfeye göre, ayağında da yedi kollu, taçlı bir arma vardı. Baktık, övdük.

"Nereden buldunuz? Ne kadar güzel! Bir kontun armağanı mı yoksa?" diye sordu ninem doğal olarak.

"Hayır," dedi kaynanam aynı biçimde hiç önyargılı olmaksızın. "Bu bize kırk sekizde geldi. Erdőd yakınlarında iki haftalığına bir Macar alayı konaklamıştı, subaylar yemeklerini bizde yerlerdi, karşılıksız bırakmak istemediler ve bunu verdiler. Onlar bu tür eşyayı komünyon sofrasından³⁸ almış olmalılar, parasını ödeyerek. Macarcası böyleydi değil mi? Alayın karargâhında bir sandıkta masalımsı güzellikte gümüşler vardı... Subaylar kendi aralarında eşit olarak paylaşırlardı bunları..."

Daha sonra, bana vermek üzere sedef kakmalı abanoz ağacından bir kutu çıkardı paketinden. Bunu ta yurdundan, Fransa'dan getirmiş, kızlık çağında biri vermiş ona. Minik bir tabut gibiydi tıpkı.

Yemek odasında amcam István gençlerle gürültülü bir biçimde konuşuyor, çocuğu yaşındaki Kallós'la politika yapıyordu. Csaba kem küm ederek durmadan Bankó'dan ve çingene orkestrasından söz ediyordu. Sarhoşluk canlılığı alışık olmadığım bir şey değildi, ama şimdi bıraksalar yakınmazdım doğrusu. Büyükannem hazırlanmak gerektiğini söy-

³⁸ Aşai Rabbani sofrası (ç.n.)

ledi. O sırada kaynatam bizim yanımıza geldi; o zamandan beri tümüyle ayık ve isteyerek sessiz kalmıştı gürültücülerin arasında. Bir süre bekledi, sonra benim yanıma, divana yerleşti, benimle ciddi ciddi konuşmak istiyordu.

“Buyurun babacığım!”

“Yalnızca bir soru kızım. Soracağım şeyi yanıtlamanı istiyorum.”

“Tabii, severek!” dedim ve sinirli bir gülmedir aldı beni.

“Münasebetsiz olsa da böyle bir yaşlı adamın isteğine katlanman gerek!” diye sürdürdü; elimi elinde tutuyor ve yavaşça, sürekli olarak, yağlı elleriyle, insanın sabrını taşıracak biçimde sıkıyordu. “Söyle bana yavrucuğum, o masanın ortasında duran pasta kaç mal oldu?”

“Bağışlayın babacığım, ama...”

“Yanıtlamak istemezsen başka soru sormaya hakkım olmaz. Seni konuşmaya zorlayamam.”

“Eh işte, altı forint idi, eğer tam olarak... Ama...”

“İyi! Peki, tatlı şaraplara ne ödediniz? On şişeydi yanlış görmediysem...”

“Bilmiyorum ki!”

“Bir buçuk forint şişesi. Şimdi, üç türlü kızartma et bir yana, yalnızca şu yaban otu çiçeğini bilmek istiyorum. Kış ortasında...”

“İşte onu bilmiyorum baba? Niye soruyorsunuz bunları?”

“Bak kızım, benim hesabıma göre yirmi beş forint dolayında bugünkü tümüyle gereksiz harcamanız. Yalnızca bir akşam için. Biz yakın akrabalar birkaç saat birlikte olalım diye. Baksana, turta neredeyse hiç yenmedi. Bu denli çok şeyi kim yiyebilir ki? Peki, pahalı şarapların yararı ne? Ve de çiçekler! Kont evlerinde bile bu sıralar limonlukları yıkalım mı yıkmayalım mı diyorlar. Sevgili kızım deneyimli bir ihti-

yara geç olmadan kulak ver. Ben her zaman bundan korkmuşumdur; görüyorsun, şimdi artık söyleyebilirim. Yıkıma doğru giden bir eğimdir bu. Daha gençsiniz, geç olmadan aklınızı başınıza toplayın, sana söyleyeceğim bu!”

İnatçı, sert bir yüzle, yüksek sesle söylenen bu vaaz kürsüsü konuşmasını dinledim. Ne diyeyim ki? Jenö burada olsaydı. Acaba birazcık haklı olabilir mi? Ama böyle konuşmak, böyle iğrenç bir biçimde! İyi biliyorum, ne olursa olsun bana katlanamaz zaten. Birden sabrım taşıtı, elimi avucundan çekip aldım.

“Baba, bırakın lütfen... Biz bunu biliyoruz... Biz uygun gördük. Ben vaazlara katlanamam.”

Birden takıldım ve sarardığımı duyumsadım. Artık söylemiştim bir kez, biliyordum ki, yüz yaşına da gelse beni hiçbir zaman, ama hiçbir zaman bağışlamayacak, ölünceye dek sözünü edecekti. “Eh, fark etmez!” diye düşündüm bunun üzerine inatla. Ayağa kalktığını ve karısına işaret ettiğini gördüm.

“İyi ama babacığım, neden böyle birdenbire?” diye telaşlandı Jenö. “Ahır bakıcıları araba gönderecek...”

“Evinizde bana yer yok oğlum” dedi soğuk bir acımasızlıkla ve ötekilerle vedalaştı. Ben sinirimden ağlayarak başımı divan yastığına gömdüm; olan bitenleri nineme soluk soluğa ve öfkeyle Ilka anlattı; çünkü az önce yarım yamalak da olsa bize kulak vermişti.

“Haydi, artık izin verirsen dünürüm, bunun için daha uygun bir zaman bulabilirdin diyeyim, bu kesin!” dedi kararlı ve ciddi bir biçimde.

“Sevgilim,” diye söze karıştı ılık kadın sesiyle kaynam da tek saplı süslü gözlüğünü hemen gözlerine kaldırıp, ” sevgilim, Jules burada konuk sonuç olarak ve de kocanın babası.”

“Bu konuda haklı değildi.”

“Ama onu başka bir biçimde söylemek gerekirdi.”

İki yaşlı kadın birbirine baktı; öyle yabancı gözlerle ki, tüm varlıklarının, soylarının, yaşamlarının yabancılığıydı bu.

“Magda,” dedi ninem, bir annenin o en büyük dayanışmasının duyumsandığı bir sertlikle, “yolcu etmemiz gerekiyor!”

Ansızın kalktım arkalarından gitmek için. Dışarıda, soğuk, karlı balkon-çardaktaydılar; öbürleri de çıktı arkalarından, sessizlik içinde ve bir şey anlamaksızın. Kaynatam donmuş kilidi çekiştiriyordu o sırada.

“Barıştır!” dedi kadın oğlunun omzunu ürkek ürkek okşarken, yalvaran, neredeyse aciz bir fısıltıyla. Ama Jenö o sırada benim soğuğa şalsız çıktığımı görmüştü. Korkuyla bana yaklaştı içeri götürmek için.

Csaba’yı, küçük kardeşimi gördüm o sırada, yalpalayarak, sarhoş; sendeliyordu öbürlerinin önünde, bir an Vodicskaların önüne geçti ve savaşı bir ruhla onları durdurmayı, gözlerini gözlerine dikmeyi denedi.

“Ne uka... ukalalık ediyorsunuz siz, ne... ne... ne kabalık edi...”

İhtiyar sessizce savuşturdu. O anda çocuğun ayağı takıldı, parmaklığa devrildi ve ona tutundu. Başı yere eğildi ve ağzından iğrenç şeyler boşaldı geçirtilerle.

“Görüyorsun ya” dedi o zaman Vodicska oğluna, “sizin çevreniz işte bu! Böyle bir çevreye girdin işte sen!”

Gittiler.

Tedirgin edilmiş, saygısızlık eden, sarhoş, gürültücü, benden yana olan toplulukta birden soğuk bir yabancılık duygusuna kapıldım.

Onların da yola çıkmasını güçlükle bekledim.

Artık kendini tutamayan István’ın büyük bir öfkeyle sokakta, alçak pencerenin önünde: “Daha ne modalar çıka-

cak bu aşağılık, beş para etmez dünyada!” dediği duyuldu. “Hangi yeni kurallar çıkacak delikanlının biri bir güzel sarhoş olmasın diye!”

“Evet, evde hazırlanan turta daha ucuza gelir elbette, şarap dersen, bizim şarabımızdan olsa da olurdu; ama bin yılda bir! Senin iyiliğini istiyordu! Kendi aralarında perhiz yapacaklardır,” deyip duruyordu ninem, sanki her zamankine göre birazcık daha kararsızca bir sesle.

“Büyük ağırlamalar olur oysa onlarda da; yalnız şu da var ki, kontun kesesinden çıkınca kolaydır tabii!”

“Zavallı kadıncağızı böyle kışkırtıp durmanın zararlı olup olmadığını biliyor olmalılar artık!” dediğini duydum Ilka’nın, keskinleşen bir sesle, vedalaşan, dağılan toplulukta. Sonunda ortalık sessizleşti. Jen bir koltuğa gömülüp keyifsiz, sessiz, kederli, purosunu kemirdi durdu.

Bayan Bélteky'nin akşam yemeğine davetliydik ve Hanika bir hafta uğraşıp geçen yılki, çeyiz olarak aldığım vişne rengi giysimi yola koydu. Bir parça genişletmek, kalp biçimine getirmek üzere kesip biçmek gerekmişti; sevimli, ağır başlı, kadınsı bir nesne oldu. Bir şey duyumsamış, beklemiş miydim o zaman; o tuhaf, tatlı, tedirgin edici sancı bir sezgi miydi, yoksa salt sabırsızlık, yaşam susuzluğu muydu? Kimi zaman bu –zaman ya da insanın ruhsal olarak hazır oluşu öyledir– bir şeyin olması gerekir ve her ne olursa, her nereden gelirse gelsin bizi yakalar: Sarıp sarmalar.

Béltekylerde Endre Tabódy ile karşılaştım.

Eh, bunun böyle olması gerekirdi. Yazgının getirdiği bir şey bu ve benim bu arada geçirdiğim günler, bu zorunlu, kabuğuna çekilmiş, evde oturularak geçen yılım; evliliğimin ilk yılının o bildik yorgunluğu; bundan böyle hiçbir zaman, hiçbir şeyin olup bitmeyeceği korkusu. Bizim küçük romanımız bitmemiştii daha. Hatta neredeyse ağız birliği etmişçesine bir şey istiyordu bizden, bir şey tasarlıyordu bizimle ilgili olarak çevremiz de; romana aç aile romantizmi de. Ilka'nın coşkulu, devingen gözlerinde bu türden şeyler parlıyordu; birden canlanan zayıf yüzüne tuhaf, budalaca bir sempati oturmuştu ve Bélteky Teyzenin göz yuman, bağışlayıcı gü-

lümsemesinde ve törensel suskunluğunda –ki o sırada herkes bizi kolluyordu– bunun gibi bir şey vardı kesinlikle.

Özel bir şey olmadı o akşam, yalnızca belirli bir bekle-yiş tedirginliği ve sevinciydi duyumsadığım ve biliyordum ki, onu da aynı duygular sarmıştı. Gözlerine zor bakmıştım oysa. Yanıma oturdu ve alçak sesle zararsız, basit şeyler söyledik –yine de bir anda, gizlenen, hızla söylenen, kısa sözcükler– bunlardaki gizem, suç, tatlılık yalnızca bize bakan olmadığı zaman söylenmiş olmalarındaydı. Tıpkı ortak bir gizi saklayan eski suç ortakları gibi.

“Ee, mutlusunuz, değil mi?”

“İyi bir kocam var!”

“Hiç olmazsa sizin çok iyi olmanız gerekir, kesinlikle. Bu gerekli.”

Bir süre sonra yine ben sordum çabucak.

“Burada işiniz ne? Ne zamana dek kalacaksınız?”

“Herkesin bildiği, satılık mülk ardında dolaştığım; mirası paylaştık da.”

“Ya evlilik konusu?”

“Öyle sanıyor da olabilirler!”

“Ya bunun gerçek yanı?”

“Aradığım bir şey var. Ben kendim de bilmiyorum bunu. Geçen yılki –eski bir kötüyü– birini.”

“Ya o artık yoksa?”

“Belki de salt daha iyi anımsayayım diye. Uğruna insanın mezara gidebileceği. Kimi zaman acı da gerekiyor!”

Bu ilerlemiş yaşta acı bir gülümsemeyle bir aşk başlangıcının böyle eskimiş, tekdüze sözlerini yazmak ne denli tuhaf ve utanç verici. Çünkü bunlar birer şablon; çünkü bunu ezberlemek olanağı var; sahne oyunculuğu için bile böylesine basit bir ıstırap uygun düşmezdi! İyi ama gerçek duyguyu

ve tasarlanmış hoppalığı belirten özel tanıtıcı sözcükler var mıdır? Tıpkı iki tür dudakla öpüşmenin olanaksızlığı gibi; kadının erkek aşkı üzerine ölçüsünün hiçbir zaman olmayışı gibi. “Her aşk bedenseldir!” diyorlar bugün, ama en değersiz serüveni bile, imge ve coşku olmaksızın gerçekleştiremeyeceği için ruhsal olarak da nitelemek olanağı var. Çünkü *baştan aşağı* yalan söylemek bir erkeğin üstesinden gelemeyeceği bir yorgunluk ve fedakârlıktır. Niye yapsınlar? Bu bilinemez. Elli yaşındayım ve dünyayı iyi gözlemledim şimdiye dek, ama erkekleri yeterince tanımadığım besbelli.

O zaman, eh işte o zaman söylediği, sezgilere yol açan, soluk soluğa söylediği her sözcük beklentili, heyecanlı büyüleyiciliğiyle ruhuma işledi. Sözcükler çevremdeki havayı ateş gibi etmişti ve ben –kendim de açıkça bilmeksizin– belki de bunu istiyordum, bunu arzuluyordum, başka bir şeyi değil.

İlka vedalaşırken sımsıcak bir sevgiyle kucakladı ve üç gün sonra beni ziyaret edeceğini fısıldadı kulağıma. Bütün bir öğle sonrası saçlarımı taradım –düşler kurarak ve kendi kendime gülümseyerek– güzel, sarı şalıma sarındım ve uzun uzun tırnaklarımı cilaladım durdum. “Heyhat, kadınlık yaşamı –gibi şeyler düşündüm– o da son bir vazgeçiş ve kopuş değil her şeyden; beklentisi var, öyküsü, arzusu, acısı da belki!” Tabódy gerçekten de bize değin eşlik etti İlka’ya.

Küçük konuk odasındaki masaya oturduk üçümüz, modaya uygun, gül rengi tül dantel ile kapladığım ayaklı abajurun altındaydık. Bu dakikaları anımsıyorum –en güzel dakikalardı belki de her biri! Burada böyle korunmalı bir biçimde oturmak, güzel, sıcak, insanı saran bir odada, sessizlik içinde– ılık ılık saplanan hüznlerle; romantik, ulaşılmaz bir biçimde, dünyadan kopuk ve gizemli, kışkırtıcı, gizli bağlarla birbirine bağlı olmak ve birbirini duyumsamak; bilerek yapılmış ya da rastlantısal devinimler boyunca, söylenmiş ve anlaşılmış sözcükler boyunca.

Bir dakika olsun şunu düşünmedim: “Keşke Ilka Teyze burada olmasa!” Hatta onunla severek konuştum, inanarak, kadınca bir ağır başlılıkla –ara sıra yaşamı, yazgıyı andık– Ilka içini çekti ve ben donuk donuk lambanın ışığına baktım. Endre ciddileşerek, koltukta yorgun, sabırla ve neredeyse hiç konuşmadan beni izledi.

Kocam eve geldi, canlıydı, buz gibi olmuştu, keyifli bir selam verdi. Yüzümü ona uzattım ve pişman da değildim, istiyordum ki, öperken Endre görsün.

Dakikalar sonra ciddi ciddi, konuya dalmış söyleşiyordu artık iki erkek. Bir ara onlara kulak kabarttım; malikâne-nin satacağı ya da kiraya vereceği topraklar üzerineydi.

Tabódy bunları bahane ederek birkaç hafta boyunca bize geldi; oldukça sık ve her defasında da Jenö’nün gazino-dan gelmesinden önce.

“Elimden bir şey gelmez: Kentten ayrılamıyorum. Hiç bir şey bekleyemeyeceğimi biliyorum, ancak biraz daha sabredin. Sizi, sizleri göreyim.”

Başımı salladım ve elimi koltuğun püsküllerinde gezdirdim baştan sona. Lamba hafif hafif cızırdıyordu, alev canlanıp duruyordu arada bir; dışarıda karlı döşemede küt ayak sesleri duyuldu; uzaktaki mutfaktan hizmetçinin yarattığı kap kacak sesleri geldi. Öyle değerliydi ki bu çeyrek saatler, öyle güzeldi ki böyle. Beni seven bir adam ki onunla yine de böyle cesurca yalnız kalabiliyordum, tam da beni sevdiği için belki de, oysa düşüncede ya da düşünde bir zamanlar bana kendinden emin saldırmış, öpmüş, kucaklamıştı.

O zaman, böyle sessiz, sımsıcak bir yarım saatten sonra, bir buçuk yıllık kadın başımla, tam anlamıyla tatmin olduğumu duyumsadım. Jenö geldi, sevimli, dostça davranıyordu, akşam yemeğine alıkoydu konuğu.

“Kendimi burada iyi duyumsuyorum!” dedi Endre dalgın dalgın, birkaç kez, bir iki bardak şaraptan sonra. “Ger-

çek mutluluğu görmek insana iyi geliyor!”

“Eh, gerçekten de mutluyuz, biz... Cadım benim!” diye güldü Jenö elime doğru uzanarak. “Öyleyse bu güzel örneği izle dostum, sen de bir an önce evlen. Doğrusu da bu ya!”

“Bir gün bu olacak mı bilmiyorum!”

“Aman, aman! Birini senden alıp kaçırmışlar gibi sanki.”

“Öyle gibi bir şey!”

“Buna neden izin verdiniz?” diyerek ben de dalmaya kalkıştım oyuna.

“İnsan kimi zaman korkaktır, budaladır. Derken, derdine ölünceye dek katlanır.”

“Ohoo kardeşim, onun yetiştiği yerde başka kızlar da vardır!” diye güldü Jenö, kuşkudan gerçek kocalara özgü bir biçimde uzaktı ve bardağını doldurdu.

“Ne yazık ki bu acılı hoş dakikaların da yakında sonu gelecek!” dedi Endre ertesi gün yenik bir tavırla. “Artık korkarak geliyorum, ya insanların gözüne batarsa diye.”

“Ben kesinlikle inanıyorum ki, benden söz edeceklerdir!” diye yanıtladım savunma konumuna geçerek ve korkuyla.

“Kesin! Ama ben, ben dayanamıyorum! Ne düşünüyorsunuz, ben neyim?”

Bir süre sustu, hızla, duyulacak biçimde soludu; derken birden kalktı ve gitti. O sıralar birkaç gün görmedim ve gece yarıları gözlerim açık, kıpırtısız yatarak Jenö’nün hafif horultusunu dinledim. Bir öğle sonrası Bélteky Teyzeyi ziyaret etmek üzere yola çıktım. Megye Sokağı’nın köşesinde, kışın alaca karanlığında, sessizlikte onun ardımdan gelen ayak seslerini tanıdım.

“Nereye gidiyorsunuz?”

“Teyzenize.”

“On dakika sonra bir rastlantıymış gibi orada olacağım. Sizinle konuşmam gerek.”

Orada gergin bir durumda yarım saat oturabildik, eğlenceli ve sabırsız bir söyleşi oldu, ondan sonra ansızın yola çıktık. “Şimdi göze çarpacağımız kesin, dile düşeceğiz” diye düşündüm. “Ama şimdi artık pişman değilim, fark etmez!”

Gün batımının sisli örtüsü altında seğirterek yürüdük sokak aralarında –gezinti alanının kırağı bağlamış ağaçları arasındayken ortalığı artık yalnızca kar aydınlatıyordu– derken bir mil uzunluğundaki demir parmaklığın malikâneyi kuşattığı Várkert’in³⁹ eteğine vardık. Yazın burası gezinti yeridir, ama şu sıralar in cin top oynuyordu. Uzaktaki göz kırpan lamba ışıkları, dükkânlar dizisinin aydınlık kapılarından, uzaktan delip geçiyordu sisi. Ardımızda büyük, devasa meşe ağaçları karla kaplanmış, sessiz duruyorlardı ve de ak giysiye bürünmüş küçük çamlar. Bir banka oturduk ve Endre elimi öptü, bileklerimin eldiven üzerinde kalan beyazlığını. “Eyvah, evden ne denli uzaktayım!” diye düşündüm biraz dehşete kapılarak.

“Magda, sanmayın ki deliyim, ne de kötü niyetliyim. Ama olanaksız, olanaksız bir şey bu, bir yanılğı yaşamımı mahvetsin. Yaşamımızı. Benimle gelin.”

“Endre, siz...”

“Ayrılın, benim olun!”

“Endre, nasıl böyle konuşursunuz?”

“Evet, benimle gelin! Olduğunuz gibi. Magda, hiçbir şey umurumda değil artık. Ne siz, ne de ben bir daha böyle sevmeyeceğiz birini. Gelin!”

Sözleri ruhumu tıpkı yaşamın güçlü, olağanüstü ısıltıları gibi etkiledi –önüme serilen olanaklar– tıpkı *bütünsel* bir yaşantı gibiydi, tuhaf, devinimli düşlere benziyordu. Ama

³⁹ Kale parkı demektir. (ç.n.)

saniyenin yarısınca bile hayal dünyasında gezinmedim ki, söylediğini uygulayayım. Güzel dakikaların renk oyununu gündüz sergilenen duyarsız sahnelerinden ayırt edebiliyordum. “Zaten onun da yarın sabah artık başka türlü düşüneceği kesin!”

“Bakınız Endre” dedim ruhumun derinliklerinden gelen bir sesle, ciddi, inançlı. “Size her şeyi değiştirecek bir şey söylemek zorundayım. Ben yedi ay sonra... Benim küçük bir bebeğim olacak o zaman ve... Ben özgür olamam şimdi artık...”

Büyük bir sessizlik çöktü üzerimize; görkemli, etkileyici, acıtan ve vedalaşan. Ama sanki bir tür kurtuluştı da...

Daha yeni yeni canlanan bu yaşamın beni artık koruduğunu duyumsadım; belki de bendeki korkulası, bunalımlı, zorbaca bir dönüşümü, eylemi, kararı savuşturmuştu. Bu bana fazla gelirdi artık. Ama böylesi, bu gerekliydi. Güzel ve zengin bir akşamın anısı.

Sessizce, başı öne eğik eşlik etti bana eve dek. Dar Yahudi geçidinde birden çevresine bakındı ve kolumu sıktı.

“Bana bir kez daha bakın!”

Ona döndüğüm zaman ağzını ağzıma yapıştırdı, bu öyle ansızın olmuştu ve öyle güçlüydü ki karşı koyamadım. Bir an sonra alt üst olmuş bir durumda ve utançla, korkarak kendimden itip uzaklaştırdım.

“Gidin, şimdi hemen! Bir daha görmek istemiyorum.”

Geçitten koşarak çıktım. Hajdúváros’ta üçüncü ev bizimkiydi. İçeride her şey tertemiz ve sıcaktı; hizmetçi akşam yemeği için sofrayı kurmuştu. Soluk soluğa üstümdeki sokak giysilerini ve korseyi çıkarıp attım, iki dakika sonra her zamanki ev giysisiyle, sahte bir dinginlikle sayvanlı lambanın altında dikiş dikiyor ve kocamı bekliyordum.

“Bugün bir yere gittin mi?” diye sordu umursamazlıkla.

“İlka'daydım,” dedim ilgisizliğe gizlenmiş, büyük, içsel bir korkuyla. Yalan söylemiştim, oysa sözde yalan yoktu.

“Düşünsene,” dedi ertesi gün öğleyin Jenö. “Bizim Endre'miz birdenbire kentten ayrıldı. Yazıhaneye geldi vedalaşmak için, evden çağırılmışlar acele. Ellerinden öpüyor!”

Hafiflemiş olarak ve neredeyse mutluluk içinde oturdum öğle yemeğine. Öğleden sonra hizmetçi seslendi ve bir dakika dışarı çıkmamı istedi. Birisi benimle konuşmak istiyormuş.

“Kimmiş?” diye sordum içgüdüsel bir korkuyla.

“Gazeteci çocuk.”

“Hey Tanrım!” Şaşırarak güldüm ve rahatladım. “Ama lütfen, Jenö!”

“Mektup getirdi sana, baksana. Endre'nin yazısı mı? Amma da budala! Seninle böyle vedalaşıyor!”

Mektubu verdi ve çarşaf gibi büyük Peşte gazetesini açtı. Ancak dakikalar sonra başını kaldırıp konuştu.

“Ee, ne yazıyor?”

“Hiçbir şey!”

“O mektup nerede?” Yine masum bir şaşkınlıkla soran gözlerle bana baktı.

“Ateşe attım!”

“Ateşe mi! Okumadan! Neden?”

“İşte!”

“Magda!”

Sapsarı, her yanımda titreyerek bir dolaba yaslandım.

“Magda, haydi konuş!”

Ayağa kalktı, yanıma yaklaştı, dehşete kapılmış, değişmiş bir yüzle gözlerini gözlerime dikti.

“Konuş! Bir şey... Bir şey mi geçti aranızda? Neden saklıyorsun? Benden saklayıp ateşe attığına göre bir nedeni olmalı. Ne yazıyor, biliyorsunuz!”

“Beni rahat bırak!” diye inledim titreyerek, ama artık inatçı bir öfkeye kapılmaya başlamıştım. “Soru sorma, görüyorum ki, zaten inanmayacaksın! Umurumdaydı sanki!”

İki omzumdan yakaladı –çarpık, acizliğin verdiği bir öfkeyle dişlerini gıcırdatıyordu– sarstı ve sonra vazgeçip birdenbire, nefretle beni tutup bir yana savurdu. Bir rastlantı mıdır bilmiyorum, tam da Türk sedirine düştüm boylu boyunca. O ise yatak odasına gitti ve kapıyı içeriden kilitledi.

Bir süre oturdum orada, kendime gelinceye dek, titreyerek ve nefretle. Yani şimdi her şey bitmiş miydi? Bu, yaşamın öbür yüzüydü, romantik, ilginç, narin güzelliklerin. Jenö böyledir işte! Ah zavallı, zavalıcık! Ama vurdu bana... Ve şimdi... Ve de sorup soruşturmadan. Erkekler ne denli zayıf bu konuda; eli kolu bağlı, korunmasız ve neredeyse de gülünç. Ne yapıyor içeride şimdi? Ayağa kalktım ve bacaklarım titredi, sanki ölesiye yorgundum. Kilidi zorladım ve biraz bekledim; seslendim de ama hiçbir yanıt alamadım. Bunun üzerine sendeleyerek kürklü mantomu, şapkamı giydim ve düşünmeksizin ninemin evine doğru yola çıktım.

Ágnes karşıladı. Oturdum ve gizlediğim tedirginliğim yüzünden ağzımdan hiçbir sözcük çıkmadı. Ayrımına varmadı. O bildik sessiz, cansız tavrıyla evin sorunlarından, çocuklardan söz etti. István, ufaklık gece yarısı ağlarsa çok sinirleniyormuş, saklaması gerekiyormuş çocuğu ondan; çünkü dövebilirmiş de belki. Kimi zaman gece yarıları beşikte sallıyormuş ve artık ikincisi de yoldaymış. Eh çaresiz, yaşam işte böyleymiş!

O güzel, ufak tefek, Meryem Ana’ya benzeyen, o zengin saçlarının oluşturduğu tacın altındaki başını salladı.

“Béltekylerde iyi eğlendiğinizi duydum!” dedi daha sonra birdenbire.

“Siz niye gelmediniz?” diye sordum bir şey söylemiş olmak için

“Ninem istemedi! Yeni bir giysi boşuna masrafmış şimdi ve de genç bir kadının her yerde görünmesi iyi değilmiş.”

Tuhaf bir ruhsal mide bulantısıyla dinledim. Çünkü gizli bir düşmandı o. Beni kıskanıyor! Kulaklarım uğuldadı, gözlerimi yumdum ara sıra. Dakikalar boyunca hiçbir şeyi düşünmek zorunda olmayışım iyi gelmişti. Fark etmez, fark etmez! Yeter ki soru sormayın, bana dokunmayın. İşimi nasıl istiyorsanız öyle bitirin! Onlar biliyor! Beni ilgilendirmez!

“Kocan nasıl?” diye sordu büyükanne daha sonra aramıza katılınca.

“İyi.”

“Telegd’e ne zaman gideceksiniz, annenlere?”

“Bilmiyorum.”

“Ben, kuşkusuz,” diye konuştu yavaşça, alışılmadık bir biçimde artan bir güvenle , “kuşkusuz, onlarla pek ilgilenecek havada değilim. Tuhaf haberler alıyorum.”

“Sahi mi?”

“Eh işte, Tanrının bir ucube hayvanı, o da bir kez çıkar ortaya... Üvey baban Péter. Tımarhaneye kapatmak gerek onu; bir yığın abuk sabuk, zırva kitabını da çarşının ortasında yakmalı. Onlara gömülüp gitmekten başka bir şey yapmıyor; yaşamını yiyip bitiren de bu.”

“Sahi mi?”

“Annenin azıcık mal varlığını bir yığın pahalı makinelere, inşaat işlerine bağladığını biliyor musun?! ‘Toprak işçisi’nin de –köylülere böyle diyor– sağlıklı, nemsiz, daha kim bilir nesiz evi olması gerekirmiş. Her ücretli ailesine ayrı bir bahçeli ev, tahta döşemeli, süslü... Bir yerlerde gördüğü resimdeki gibi tıpkı. Dahası, babasının eski tahıl ambarını da yeniden yaptırdı; ‘başat rüzgâra’ açılmış da penceresi. Bir sığır ki, bu kadar olur!”

“Tanrım!”

“Ondan sonra, köylülere de hasta insanlara davranıldı-
ğı gibi davranıyor. Elini sürmüyor hiçbirine, ahırdar çocuğa
bile değnek kaldırmıyor. Çünkü efendim, insanın saygınlı-
ğına aykırıymış. Kışın çiti de çalıp odun yapmışlar; bunun
üzerine *zsellérleri*⁴⁰ avluya çağırtmış ve göz yaşartıcı bir vaaz
vermiş adalet ve ‘özel mülkiyet’ üzerine. Ya buna ne denir?

“Korkunç!”

“Gelecek yıl için, diyor ki, buğday ekmeyecekmiş; çün-
kü Macar toprağını mahveden de aslında buymuş. Pancar
tarımı yapacakmış. Pancar. Tanrı belasını versin! Annene de
bir Alman hayvanat bahçesinden yeni bir cins yumurta ge-
tirmiş; üstüne her şey, hangi tavuğun, hangi horozdan, ne
zaman yumurtladığı damgalıymış; o da böylesini üretecek-
miş. Yumurtadan çıkar çıkmaz tümü de telef olmuş pahalı ci-
vcivlerin; oysa süte doğranmış hafif salatayla beslemişlermiş,
tıpkı küçük hanımları besler gibi.

“Olacak şey değil!”

“Ondan sonra efendim, asıl delilik bundan sonra baş-
lıyor. Bildiğin gibi babası ihtiyar Allahsızın bir eniği vardı
orada, bir hizmetçisinden. O da öldü artık, oğlan Váralja’da
bir ayakkabı tamircisinin çırağıydı; çalışkan, dürüst bir çı-
rak; ara sıra kayışla dövdükleri olurmuş biraz, ustası söyledi.
İşte bunu yanına çağırtmış; yaşlı adamın cenazesinde –yeni
duydum– onu tabutun ayakucuna oturtmuş, kendisi de ba-
şucuna oturmuş ve demiş ki: ‘Sen de benim gibi babamın
kanındansın!’ Efendime söyleyeyim, şimdi onu mesleğinden
çıkarıp yanına almış; işsiz güçsüz, havadan yaşayan biri ola-
rak. Babasının hakkından yararlanсын diye; delikanlı yozlaş-
mış, içki içiyormuş, piposu ağzındaymış, hizmetçilerle oy-
naşıp duruyormuş bütün gün, avarelik ediyormuş; annen de
bütün bunlara ve daha başka şeylere katlanıyormuş. Klári’ye
isteyen herkes istediğini yapabilir. Öyle budala ki! Âşık. İyi

⁴⁰ Zsellér: Malikânede ücret karşılığı çalışan ve orada yaşayanlar. (ç.n)

ama bunun sonu ne olacak?”

“Ne olacak?”

“Sen, ya sen... Ne oldu sana?”

“Bilmiyorum nine! Tanrım!”

Gözlerimin önünde birdenbire her şey birbirine karışarak karardı, başım yavaş yavaş dönmeye başladı, kulağım hafif hafif çınılıyordu; kendimi bırakıp geriye doğru devrilmek öyle güzeldi ki; unutmak sözcükleri, kurtulmak sözcüklerden, yüklerden, bu ağır ve çok, ama çok zor yaşamın tümünden.

Daha sonra yemek odasındaki divanda yattığımı ancak hayal meyal anımsıyorum; epey sonraydı belki de; büyük saatin tik takları duyuluyor, lamba yanıyor ve Ágnes usulca dolanıyordu çevremde. Derken kapıların açılışı dışarıda ve alçak sesle, ateşli konuşmalar.

“Sevgilim, benim küçük kadınıml!” Jenö’nün korkmuş ve sevecen yüzü eğildi üzerime. Yanımda yere diz çökmüştü ve elimi, yüzümü okşuyordu yalvar yakar bir sevgi gösterisiyle.

“Minik cadım, hastam benim, biricik anneciğim! Kızma, her şeyi biliyorum! Annem tam zamanında çıkageldi bugün. Ona benden, kocandan daha mı çok güveniyorsun? Yakışır mı bu? Doğrusu en iyi öğütler veren de oydu; sana âşık olan o zavallı deli çocuğu bir an önce göndermelerini söylemişti. İyi ama neden hemen söylemedin? Ninen her şeyi biliyor olmasaydı, açıklamasaydı nasıl bir yanlış anlama söz konusu olacaktı? Ancak doğru olmayan şey, olan bitenleri bana anlatmamış olman; siz hemencecik de düello ve benzeri şeyler olacak diye korkarsınız. Peki, biz şimdi artık yalnızca sana, senin sağlığına bakalım, cadım benim!”

Ben her şeyi kabullendim sessizce, tatlı yalanları, gösterilen bakımı, özeni; yaşamın çevremde yeniden gelişen yumuşak, doğal rutinini. Dinginlikle katlandım öpüp okşama-

larına, çevremde dolanmasına ve sevecenlik gösterilerine; en gerçek doğasını sergileyişine, yani bir baba gibi davranmasına, kendisi için de en iyisi buydu zaten...

Çok geçmeden onu bir kez daha böyle gördüm, uzun, insanı yiyip bitiren bir hastalık geçirdiğim sıradaydı; gece yarıları ateşler içinde yarı uyur, yarı uyanıkken; ilaç kokuları, ağır gölgeler, duygusuz acılar içinde kıpırtısız yatıyordum ve o sessizce, beyaz giysisiyle, titreşen mum ışığında –tıpkı tek parça, devasa, sıcak, canlı bir yaşam heykeliymiş gibi– dolanıp duruyordu. Beni burada tutan bir şey gibi, gözaltında tutan, özenle bakan... Onu gördüğüm sürece korkacak bir şeyim kalmamıştı artık. Odadan odaya, mumun loş ışığında dolanıyor, beyaz geceliğiyle tedirginlik içindeki, ağlayıp duran bir damlacık şeye, oğluna sımsıkı sarılıyor, onu avutuyor, kollarında sallıyordu.

İyileştiğimde artık bir yaşındaydı Pityu; yerde sürünüyor, babasının dizlerinde ata biniyordu. En kısa zamanda söyleyebildiği ilk sözcük de ‘baba’ oldu.

Ben ise dünyayı yeniden arşınlamaya başlamıştım; neredeyse terk etmek üzere olduğum dünyayı. “İnsanın kendisini yaşama yeniden uyarlaması gerek!” diyordu Doktor Jakobi Amca. Ama yaşam bir parça kaymıştı altımdan; ayaklarımı yeniden yere basmak zor geliyordu. Anımsıyorum da, aylarca oyalanıp durmuştum yalnızca ve belirsiz bir korkuyla gençliğimin güzel bir yılının bir daha geri gelmemek üzere geçip gittiğini, yittiğini duyumsuyordum ve her şeyde bunun eksikliği duyuluyordu: Anne olma yolundaki gelişmelerimde bile. Ufaklık güzel bir çocuk değildi; zayıftı, yüzü de solgundu. Yattığım sıralar ya da komşu il kaplıcasında tekerlekli sandalyede otururken –burada ona başkası bakıyordu– süttannenin emzirme saatleriyle ve küçük-adama özgü yemeğiyle babası ilgileniyordu; oynamayı, dikkatini toplamayı, ‘anneciğin sağlığı için’ dua edercesine minicik ellerini birleştirmeyi de o öğretmişti. Ama savruk ve zevksiz küçük giysiler içinde gezdiriyor ve biraz şımartıyorlardı. “İlk işim,” diye düşünüyordum, “elim ayağım tutunca ona Hani ile birlikte güzel, küçük, dantelli, beyaz pike kumaşlardan giysi dikmek

olacak. Bir de kırmızı ipekten minicik bir palto; üzerinde de iri, ceviz büyüklüğünde altın rengi düğmeleri olacak!”

Kocam bana karşı çok iyi ve sevecendi. Ah, şimdi, onca yıl sonra ve onca olan bitenden sonra aklıma onun sadakatli sevgisinin değerini yeterince bilip bilmediğim geliyor. Böyle düşünmek günahtır, ama bir parça hantallık vardı bunda, bir ağırlık, biraz sıkıcı ve çoğu kez insanın sabrını taşıran bir yapışkanlık vardı bu sevgi gösterilerinde; aşırı, bile bile yapılan, yağcılığa kaçan bir şey. Bir de babasını anımsatmasaydı ara sıra!

Ana babası artık burada oturmuyordu. Emekli olmuşlardı; Yukarı Macaristan’daki daha büyük bir kentin havası tavsiye edilmişti ihtiyara; oraya taşındılar.

Yaşamları dingindi şimdi ve her türlü maddi sorundan da uzaktı. “Değerini bil bu iyi kocanın,” derdi ninem. “Seni böyle rahat ettirdiği için; yoksa senin o azıcık paran hastalığına harcanır, tükenirdi!” Evet, Jenö o sıralar artık güzel para kazanıyordu. Templom Sokağı’nda daha büyük bir eve taşınmıştık ve yazıhanesi de oradaydı; pazar kurulduğu günler öğleden önce hödük, gaty⁴¹ giymiş Börvely’li davacı Macarlar ve keçe pantolonlu Erdőd’lü Svâblar dolardı yazıhaneye. Kadınlar piliç, kaz getirirlerdi, evin yumurtasını sağlamak onların işiydi. Kimi zaman yine de telatin kokan, çamur içindeki çizmeleri yüzünden söylendiğim için Jenö’nün beni susturması gerekirdi. “Sus, evladım, sus, onlar geçindiriyor bizi!” derdi böyle zamanlarda ve kimi zaman daha ayrıntılı şeyler anlatırdı bu tür konularda. Benim ilgilenmem belki de hoşuna giderdi ve tuhaf hukuk olaylarını, ana çizgileriyle yasanın ruhunu, gerçeği savunmanın şeytanca, akıllıca ve hilekârca yollarını açıklardı. Artık uzmanlık terimlerini de iyice öğrenmiştim. Yavaş yavaş emin oldum ki, kocam gerçekten de yetenekli, hızla karar verebilen ve kendi alanında çok iyi eğitim görmüş biriydi.

⁴¹ Gaty: Şalvara benzeyen, çok geniş kesimli köylü pantolonu. (ç.n.)

“Péter Kendy’nin müşterek varislik davası ne oldu?” diye sorardım kimi zaman. “Çözecek misin?”

“Çok sorun var,” diye elini salladı keyifsizce. “Malikâne de ilgileniyor bu konuyla!”

“Oysa yine de... ‘Akrabalık hakkı’ için bu işi sana verdi; böylesine kibirli bir adamın ettiği bu sözün çok önemli olduğunu biliyor musun?”

Sustuk –öğle yemeği sırasındaydı bu konuşma– ama bu konu bana rahat yüzü vermiyordu. Kendyler gerçekten de ilin önde gelenlerindendi –benim çok uzak akrabalarımı onlar– ve işin her nasılsa önemli olduğunu, bunun tuhaf bir şans olduğunu duyumsuyordum. Benim ‘soylu’ kocamın onları kendisine borçlu duruma düşürebileceğini düşündüğüm-den. Derken, kahvelerimizi içerken –bir anda ve şaşırtıcı bir biçimde– düşündüklerim ortaya seriliverdi.

“Ne dersin, onların tümü, koskoca il sana, senin o burnu büyük kontlarından daha fazla gelmez mi?”

“Neler söylüyorsun, çocuk?”

“Evet ya, babandan da nefret eden müfettiş Scherer’in senin iyiliğini gerçekten istediğini düşünüyor musun?”

“Ben ona bağlı değilim!”

Bu konuyu kafasında ölçüp biçtiğini fark ettim ve kendim de şaşırdım. Evet, gerçekten de ciddiye alıyordu benim yarım yamalak bildiklerimi; belki de yalnızca kadınca bir içgüdüyle söylemiştim bunu.

“Benim gelinciğim şimdi artık gerçekten sağlığına kavuşmuş,” diyerek gülümsedi daha sonra , “politikaya da hevesleniyor.”

“Ben politikayı pek önemsemem Jenö” dedim bunun üzerine cesaretleterek , “ben burada, Szinyér’de *birisi* olmak istiyorum, biliyor musun? Hiç kimsenin küçümsemeye cesaret edemeyeceği bir yöneticinin eşi olmak. Anlıyor musun?”

Peki! Anlaşılan, gerçekten sağlığıma kavuştum.”

Sözlerimi bitirirken kahkahalarla güldüm, Jenö kucakladı ve öpücüklerle boğdu beni. “Görelim bakalım cadım benim, görelim!” Ben ise neredeyse tümüyle rastlantısal bu konuşmadan çok mutlu olmuştum. Gerçekten de bu malikâne çetesinden bir gün kurtulmak olanağı vardı. Onlarla şimdi herhangi bir biçimde yine de ilişki içinde olmak zorundaydım. Nezaket ziyaretleri, kaçınılmaz davetler ve toplantılar aracılığıyla. Bütün o varlıklı, sağlam, diplomatik, sakıngan ve kıskırtıcı yaşam biçimleri; kont ailesinin iç ve dış işleri, mahrem dedikoduları, ufak romanlarının konusu ve ilgi alanı sıkıcı ve kıskırtıcıydı. Efendilerinin sözcüklerini yineliyorlar, sıradan esprilerini kulaktan kulağa yayıyorlar, yapıp ettikleri şeylere kimi zaman gerçek, büyük bir coşkuyla bulup buluşturup bir yığın açıklama getiriyorlardı. “Hizmetçilerimden de daha alt düzeyde bunlar,” diye düşünüyordum. “Onlar hiç olmazsa kendi yaşamlarını yaşıyorlar!” Sık sık kaynanam geliyordu aklıma; içlerinde gerçekten de en özeli oydu: Okumuş, dünyayı görmüş ve iç dünyası da sevimli, cana yakın, doğal. Burada olduğu sıralardı, yaşlı kontes eğer kış gecelerinde yalnızlık çekiyorsa sık sık yanına çağırtırdı onu; gece yarılarında dek piket⁴² oynarlar, piyano çalarlar ve ona kentin dedikodularını sorardı. İyi ama benim büyükanem de sırtında küfe taşıyan bohçacı kadın Spach Náni’ye, ya da eskici Trézsi’ye tıpkı böyle davranmaz mıydı? Gerçek bir hizmetçi dizisi! Bir de Jenö’yle, nikâhtan sonra saygılarımızı sunmak üzere ziyaretine gidişimizi unutamadım; ana kontesle tanıştırmak istiyordu beni. Bu ziyaretlerin iadesinin sözü bile edilmezdi ve malikânede bunu herkes doğal karşılardı, ben de biliyordum bunu, ama aklıma her gelişinde küplere biniyordum. Kont Lajos’un o sıralar evlenip getirdiği genç karısına artık her ne olursa olsun gitmek istemiyordum; oysa

⁴² Piket: Bir çeşit kâğıt oyunu. (ç.n.)

ötekiler, yaşlı kadınlar bile, tümü de kutlamaya gitmişlerdi onu. O sıralar bu konuyu öyle abartmıştım ki, Jenö bile buna karşı çıkıyor, ama kendisi sık sık Kont Lajos'la birlikte yaban ördeği avına bataklığa gidiyordu ve her zaman da keyifle dönüyordu eve. "O yapsın," diye düşünüyordum , "onun resmen adamı o." Biliyordum ki, babasının arkadaşının oğlu diye görüyordu Jenö'yü ve aklına da çok değer veriyordu.

Şimdi artık yaşamaya girişmiştim yeniden; ama bu arada çocukluktan kurtulup yetişkin de olmuştum aynı zamanda. Belli başlı kimi işler başka biçimde, insani yönüyle de beni ilgilendirmeye başladı. Elimde dantel yastık işiyle sık sık, akşam yemeğinden sonra Jenö'nün öksüz Péter'le ateşli konuşmalarına veriyordum kulağımı. Péter sorun yüklü işleri nedeniyle şimdilerde sık sık geliyor ve geldiği zamanlar bizde kalıyordu hep.

"Olanaksız koşullar söz konusu burada, olanaksız!" diye huysuzlanıyordu yüreğini alabildiğine Jenö'ye açarak. "İnan bana, şu bizim ülkemiz nasıl da çürümüş bilemezsiniz siz! Baştan aşağı... Bu yöresi ise özellikle. İlin altını kazmalı, bombayı yerleştirmeli, her şeyiyle havaya uçurmalı! Salt enişte-kayın ilişkisi her şey, tembelliklerini, bilgisizliklerini, despotça kötülüklerini gizlemek üzere karman çorman evliliklerle güçlendirilmiş bir çıkar birliği. Güney İtalya'nın haydut çeteleri başkadır; çünkü onlar bir şey ister ve yaparlar; suyu bulandırırılar. 'Köyün Noteri'⁴³ adlı romanı anımsıyor musun? Her şey orada yazılı! Görüyorsun ki, o zamandan beri hiçbir şey değişmedi!"

"Eh, yine de bir şey bu! Burada da örneğin, seni temin ederim ki, kafası çalışan, namuslu adam var!"

"Aman bırak! Dar görüşlülük yuvası tümü de. Yani yer-yüzünün herhangi bir yerinde, şarabı ve buğdayıyla ünlü Macaristan'da olduğu gibi tembelce ve mantıksızca tarım

⁴³ Macar roman yazarı Eötvös József'in (1813-1871) ünlü romanı. (ç.n.)

yapılan; böyle savurgan, pazarı olmayan, rastlantısal ve yüzeysel üretim sistemi uygulayan bir yer olduğunu sanıyor musun? Peki, peki sen elini sallama bakalım! Senin işin kolay enişte, dava, sınıf, çekişme bol bol var nasıl olsa. Avukatların El Dorado'su⁴⁴ burası, üstelik her zaman da böyleydi, bu kesin."

"Hey, hey, dur hele bir delikanlı!"

"Tabii ya, malikâne çiftliğinin makinelerinin ortaklaşa alımını sağlayacak olan karar –geçen yıl ben uğraşmıştım– oylandı ve reddedildi. Akıllıca bir itirazları olsa da ciddi ciddi görüşmeler bari. İlgilenmediler bile, gözlerini belertip baktılar ve her yeni düşünce karşısında olduğu gibi yakayı sıyırdılar. Aptal havasına yattılar."

"İzin ver enişte, sen gerçekten de insanların dilinden anlamıyorsun, hepsi o kadar. Akıllıca bir iş olurdu bu ama tümüyle değişik bir biçimde yaklaşmalıydın; daha bir onlara göre olmalıydı ve işin pratik çözümünü, ayrıntıları daha da belirginleştirmeliydin. Sen her zaman yalnızca genellemelerde, işin kuramsal yanında kalıyorsun."

"Eh, pekâlâ, bu küçük bir iş. Ama şimdi bir de bataklık kurutulması işi var. Güneş altında, apaçık, herkese havadan çıkar sağlayan, birkaç yıl içinde çözümlenebilecek bir sorun ve ulusal ekonomi açısından da acil bir zorunluluk. Görüyorsun ya yıllardan beri nasıl da sürüncemede. Şimdi yeniden başarısızlığa uğradı."

"Malikâneyi suçlayamazsın, bu işi çözümlmeyi ilk fırsatta denemişlerdi, ta yetmiş yılında."

"Yaa, tıpkı babanın düşündüğü gibi... Yanlış anlama; adil de değildi pek! İhtiyar bu işten iyi anlıyordu. Her şey kont için! Önceki hükümetin bakanlıkta denediği gibi, eski arsa-ilişkilerinin saptadığı paylaşım oranına göre; o yine de

⁴⁴ El Dorado: Altınlarla donanmış yalancı cennet. (ç.n.)

daha onurluydu. Ama olmamıştı işte. Her hükümet gideceğini hissedince akıllıca, uygarca niyetlerini bir an önce gerçekleştirmeye başlar!”

“Bak Péterciğim,” Jenö de biraz ciddileşmişti bunun üzerine , “bütün bu sulama düzenlemeleri içinde en çok çıkarı olanın malikâne olduğu besbelli. Ne çare! Ama yine de mülk sahiplerine de bundan bol bol pay düşer. Yalnızca inat ediyorlar; çünkü bu kontlara karşı duyulan atalardan kalma antipatiden başka bir şey değil ve de Szinyér kıyısındakiler kaçınılmaz olarak yeni bir vergi yükü altına girecekler.”

“Haydiii... Tanrı belasını versin! Yani ben Szinyér kıyısından değil miyim? Yeterince karıştırılmadım mı bu işe? Yine de diyorum ki...”

“Büyük bir idealistsin, Péter, bu kuşkusuz! Evet, çünkü... Kont Lajos güzün milletvekilliğine soyunacak. Bakalım kim ne diyecek buna?”

“Hey, sen... Bu kesin mi?”

“Eğer durumun umutsuz olduğunu anlarsa çekilecek; ama niyetinin olduğuna kuşku yok.”

“Bir niteliği var mı onun?”

“Modern, aydın ve kararlı. Sürprizlere yol açacaktır. Burada olmazsa... Başka yerde olacaktır; bizde kalsa, bizim için daha iyi olur.”

“Eveet! Bu konuyu daha konuşuruz enişte. Haberler dolanıyor ortalıkta, ama ciddi bir şey olduğuna inanmamıştım. Babasını politikadan soğuttular.

“Ama karısının ailesi onu politikaya sürüyor.”

“Ama ne var, biliyor musun? Benim köylülerim yarım litre şaraba bile yüz vermez. Onlar benim ardımdalar her koşulda; kendilerini benim için ateşe bile atarlar!”

Coşkuluydu bir parça, birkaç bardak Homok şarabı yüzünden; buna karşılık Jenö mantıklı ve dingindi her zaman olduğu gibi.

“Biliyor musun?” dedim ona Péter gidince, “onun köylülerini, söylediklerine pek aldırmamak gerek. Kendy konusunda malikâne ödün verebilir! Böylece sen kendin de...”

“Ah, seni gidi küçük hilekâr!” diye güldü ve parmağını alnımda gezindirdi. “Eh tabii, bu konuyla uğraşacağız daha sonra. Ancak sen dilçeğizine sahip ol, mademki her şeyi biliyorsun!”

“Ne sanıyorsun beni?” dedim biraz incinmiş bir havada ve bu gizi gururla sakladım. ‘Ciddi işler’e bulaştırılmış olmaktan dolayı bir oyun oynarcasına seviniyordum bir parça ve o günden sonra Jenö benimle pek çok konuyu konuştu.

Yeni bir bağdı bu bizim aramızda.

Eski noter, benim iki küçük kardeşimin de vasisi Bélteky Amca o sıralar öldü. Aile bunun üzerine onun yerine kocamın görevlendirilmesini istedi. Bir yığın sorun çıkardı bu da; çünkü Jenö çok üzülüyordu. Csaba’nın borcunu, ufak külhanbeyliklerini çözümlmek gerekmişti sık sık. Sándorka ise hastalanmıştı kimi zaman.

Güzel yüzlü, ince uzun boylu, kızlara özgü davranışları olan bir papaz okulu öğrencisiydi. Tatilde okuldan eve geldiğinde tıka basa yedirir içirirdik; eğlendirmek de isterdik, ama o gözleri yerde, dua kitabını okuyarak dolaşırdı ve öğle vakti çan sesi duyulunca nerede olursak olalım, yanımızda kim olursa olsun dudaklarının ucunun kıpırdamaya başladığını görürdüm; selam duası okuduğu için.

“Bu ne ekşi suratlı bir gülümseme,” diyerek sırtına vururdu István Amcamız kimi zaman. “Böyle giderse hiçbir zaman piskopos olamayacaksın, çocuk. Aynı cins vaftiz duasını aşamadın daha.”

“Aynı cinsten merhem ona sürülmedi daha,” diye kahkahayı bastı Ilka. “Şeytanın mumunu da tutuşturmak gerekir.”

Ona acıdığım için kulaklarının dibine dek kızardı. Kimi zaman onu kardeşçe, arkadaşça karşıma alırdım.

“Bana doğruyu söylesene Sndor, siz dine, yazılı olduğu biçimiyle mi inanıyorsunuz?”

“Magda! Böyle Şeyleri nasıl sorarsın?”

“Yalnızca düşünüyordum; baksana, ne kadar sevimli, akıllı, dünyevi, Şık papaz varsa senden başka türlü davra-nıyor. Yine de her biri iyi birer papaz ve kariyerlerinde de ilerliyorlar. Acaba aranızda gizli bir anlaşma mı var gerđeklik konusunda?”

“Ama Magda, sen bunu ciddi bir biçimde mi?”

“Yalnızca yle düşünmüştüm. Belki de sen daha bilmi-yorsun! Bir gün her Şeyin gizli bir anlaşma olduğunun –el-bette insanlara karşı iyi niyetten dolayı– ayırımına varacak olursan ne olurdu? OkunmuŐ ekmek konusundaki öğreti ve yeniden dirileceğimiz konusu. Bilseydin ne olurdu?”

“Magda, Tanrı aşkına, kes Şunu! Bunları dinlemeye kat-lanamıyorum! Bilsem ki hiç kimse inanmıyor, ben o zaman da inanırdım. Çünkü gerđek; o yüzden!”

“İyi ama kanıtı nereden buluyorsun?”

“İçimden. Çünkü gerekli! Gerđek olmasaydı bunca kiŐı yüzlerce, yüzlerce yıldan beri inanmazdı. Kilise gibi böylesi-ne yetkin, olağanüstü bir rgtlenme! Ben paydaŐıyım inan-cın, benim içimde o. Eğer dokunmanın ötesinde tutunabile-ceği bir kesinlik yoksa insan yiter gider. Her Şeyi düşünmek gerekmez, düşünce ikincildir. Bir Şeyi bilmek için ona sarıl-mak gerekir. Ama hayır, ben bu konuda iyi konuŐamıyorum, ben yalnızca basit bir askeriyim bu inancın.”

“Ama sanırım seni anlıyorum ve haklısın!” dedim abu-cak; çünkü tam o sırada yanımıza biri gelmiş ve rahatımızı kađırmıŐtı. “Bir parđa budala belki,” diye düşündüm kendi kendime, “ama ne denli iyi, sevimli ve temiz!” Bizimkiler için-de, aramızda kan bağı olduğu duygusu en çok ona yönelikti ve kŐk oğlum da sanırım ona benziyordu. Pityu’yla oynarken,

yürütücüsünü sürerken, tonzurlu,⁴⁵ genç başıyla tıpkı eski resimlerdeki çocuk İsa'yı avutan aziz, genç rahipler gibiydi.

Yanımıza gelen kişi, o sıralar kente inen ve kocamın da hemen ders vermek üzere tuttuğu Fransızca öğretmeni-ydi. Bir kış boyunca kitaptan eylem çekimi, *grammaire* gevelemiştik; Bardeaux Bey giysileri toz içinde, tırnağı kirli bir adamdı; geçmişi yarı karanlık, tuhaf bir varlık, dolmakalemini her zaman kalın telleri olan, kara saçlarına silerdi ve kimi zaman da pis pis pálinka⁴⁶ kokardı. Bahara doğru onu birkaç kez Várkert altındaki banklardan birinde bulmuşlardı sabahleyin. Bunun üzerine derslerinden oldu ve günün birinde de –geldiği gibi– kentten çekip gitti.

Jenö o sıralar bana böyle jestler yapmaktan hoşlanırdı. Bir gün dişim ağrıdı, Debrecen'den en pahalı diş doktorunu buraya getirtti; sonuç olarak sinirlendim, ağladım ve çekilmesine izin vermedim ve harcanan büyük paralar da boşa gitti. Bu gibi konular ötelerdeki memur evlerinin ikindi kahvaltılarında hemen dedikodu konusu oldu. “Bırak da kıskansınlar, iyidir” diye düşünürdüm kimi zaman kibirli bir tavırla.

Derken güzün gürültü patırtıyla, verilen bir yığın ziyafetle, içilen şaraplar, yapılan konuşmalarla Kont Lajos Szinyéry milletvekili oldu; Péter Telekdy köylülerini kendi cebinden geçindiriyordu güzelce; Jenö kentte yarattı atmosferi ve malikânenin gerçekten de desteklediği Péter Kendy'nin kampanyası da büyük bir seçim kampanyası idi. Evet, Jenö bu başarıyı akrabalarım borçluydu; kontun kendisi de bunu biliyordu ve dostça bir ses tonu olduğu söylenebilecek özel, güzel bir teşekkür mektubu yazdı. “Schererlere böylesi gerekir!” diye utkuyla coştum.

⁴⁵ Tonzur: Katolik papazlarının tıraş edilen tepe bölümü. (ç.n.)

⁴⁶ Pálinka: Macarların konyağa benzeyen, meyve aromalı sert bir alkollü içkisi. (ç.n.)

O sıralar baharda vali yardımcısı Jolsvay buraya geldi; karısıyla kardeş torunuyduk, Barones Mealine Pórtelky. Biraz kuşkuyla ve hazırlıklı olarak bekledim ilk ziyaretlerini; ya kadın bana Bach döneminde⁴⁷ çevrilen entrikalarla edinilmiş baronesliğini ve mülk üstünlüğünü duyumsatmayı denerse diye. “Eb ura”⁴⁸ diye düşündüm, onun daha dedesinin dedesi bile bataklık, ıssız bir köşedeki köyü, Pórtelek’i görmedi; benim babamın ana babasının oturduğu sütunlu ata evini de; o evi ben soluk çocukluk anılarımla zihinsel olarak gezebiliyorum, tınazlı avlusunu, atın çevirdiği aşağıdaki değirmenini ve ‘şato’nun taş saçaklı, çatısı sırt yapan cephesini görebiliyorum! Karar verdim, aşırı dost ve aristokrat akrabalarına sarılan biri gibi görmesin diye çok, ama çok dikkat edecektim. Ama başka türlü oldu. Biraz yabancılıkla, tuhaf bir nezaketle tamamen savunmasızdı.

Güzel, dolgun bedenli, sarışın bir kadındı Melanie, Pórtelkylerden olduğunu gösteren yalnızca burnunun tuhaf eği-

⁴⁷ Bach dönemi: Avusturyalı Başbakan Alexander Bach’ın dönemi. 19. yüzyılın ellili yıllarında 1848-49 Macar Özgürlük Savaşı’nı izleyen ve 1867’deki uzlaşma yılına dek süren baskı dönemi. (ç.n.)

⁴⁸ Eb ura fakó: “Ben kendimin efendisiyim,” anlamındaki deyimın kısaltması. (ç.n.)

miydi, ama yüzü yumuşak ve temizdi, bir parça da buyurgan, tıpkı Mária Terézia'ninki⁴⁹ gibi, ama daha güzeli.

Büyükannenle bir yığın ufak tefek sorun yüzünden çekişen ve pek az görüştüğümüz Ábris Amcayı sordu. Ondan sonra bana, dostluğuma ne denli çok gereksinme duyduğundan söz etti; onu burada insanlar, ilişkiler konusunda aydınlatacaktım. Jenö'ye karşı belirgin bir biçimde nazıktı; öyle görünüyordu ki, onu tam anlamıyla kazanmak istiyordu. Aile kibrinin ya da önyargının izi bile görünmüyordu. "Değişik bir cins, bunu aşmış mıydı yoksa salt gizliyor muydu güzelce?" diye düşünüp duruyordum merakla.

Onun dostluğu birçok gelip gitme, toplantılarda görünmek, konukluklar etmek anlamına gelmişti benim için. Evimin her yanının düzenli, temiz olabilmesi için şimdi artık bir hizmetçi yetmiyordu; bunun üzerine çevredeki köylerden bir iki küçük salak Sváb çocuğu getirttim on beş yaşında ve iki haftada benim eğitimimle tümü de görkemli birer oda hizmetçisi oldu. Masaya dakik ve seçkin bir servis konusunu çok fazla dert ediniyordum ve Jenö de böylesini seviyordu. Bu tür gösterişte özellikle şimdilerde giderek daha sık konduğumuz olan taşralı beyler huzurunda doyuma ulaştık. Çoğu kez kocamın baktığı bir işleri vardı ve şimdi yakınım geldiklerinde pek öyle önemli biriymiş gibi beni etkilemiyordu bu ünlü Széchylar, Kendylar, Rábalar ve benzerleri; daha önceleri, çocukluğumda olduğu gibi aile söylencelerine, hurafelere dayalı saygınlıklarından gelen bir etkileri vardı üzerimde. Sanki eskimiş gibiydiler; yoksa ben mi gelişmiştim? Böyle, önemsiz sıkıntılarla dolu, kaygılı ve korunmasız olarak avukatın elindeyken ve gruplar oluşturup, elde pipolar, hava durumundan yakınırken –ya da atını, köpeğini, eski delikanlılık günlerini anlattıkları sırada olduğu gibi yavaş

⁴⁹ Maria Theresa (1717-1780): Avusturya arşidüşesi, Macaristan kraliçesi. (ç.n.)

giden, ağır, alışılmış konuşma biçimleriyle– benim gösterişli, göze çarpacak ölçüde temiz odalarımda kumlu, kâğıt süslü tükürük hokkalarımın ne olduğunu anlamayıp oraya buraya tükürenler... Ah, kimi zaman nasıl da görgüsüz ve kaba birer köylüydüler!

Ama şimdi artık onlarla ilgili olarak Jenö'nün dediği: "Aman ihtiyatlı bir biçimde, sevimli davran, onlar sayesinde geçiniyoruz!" Altı ay sonra üçüncü konutumuza taşındık; belediye başkanlığı binasına ve lokantaya yakındı; çünkü artık büyük pazardan değil de buradan geliyordu müvekkillerin çoğu. Ne denli çok mülk topraklarını düzenleme davası vardı o zamanlar; alt sınıf avukatları için ne zengin bir hasat dönemi idi o günler! Bataklığın kurutulması işi daha yeni başlayan, planlanan bir iş idi ve hemencecik de bir yığın serüven dolu hesaplar, kaygılar, spekülasyonlarla kuşatılmıştı; zilyet davaları, el koymalar, vaat edilen gelecekteki topraklar için yüzlerce çeşit ağgözlülük; bunlar sazlıklar, sumercimeği kümeleri altında dinlenmedeydiler daha ve yalnızca su kuşlarına yuva oluyorlardı. Evet, Megye Sokağı'na yakın, Hétsas-toll Sokağı'nın köşesinde kiralamıştık büyük, yeni yapılmış bir evin tamamını. Eskiler daha alçaktı mertekli tavanlarıyla ve lentolarıyla;⁵⁰ ama bizimkini yeni bir kalfa yapmıştı; panelleri olan yüksek pencereler yapmıştı panjurların yerine ve birçok güzel, geniş odanın önüne de avluya bakan tarafta süslü bir veranda eklemişti. Ohoo, buraya yerleşmek benim için artık bir sevinç kaynağıydı; her ikimiz de burada birdenbire özgürleşmiş ve kendi evimizmiş gibi duyumsamıştık. Evet, şimdi, bunları uzaklardan gözümde canlandırırken ben kendime karşı da adil olmak istiyorum, ama kesinlikle biliyorum ki, bütün nefis, hoş şeylerden, daha hali vakti daha bir yerinde olanları, daha bir yeni âdetleri, daha gelişmiş bir yaşam biçimini yalnız ben değil, kocam da seviyordu ve bek-

⁵⁰ Lento: Üst söve, üst eşik. (ç.n.)

lentimiz de böyle idi. “Avluya *echeveria*’lardan⁵¹ dikelim,” diye planlar yapıyordu büyük bir coşkuyla. “En ortaya gül ağacı dikeriz çepeçevre, yüz kadar; ahırın duvarına hanımeli sardırırız; leylakların dibine Pityu’nun salıncağını ve beden eğitimi aletlerini yerleştiririz. Küçük revak boyunca yığınla zakkum ve nar ağacı; köşeye de güzel bir asma çardağı. Kira sözleşmesi on yıllık; kendi malımız gibi düzenleyebiliriz, Magdi! O zaman da belki satın alacağımız tutar.”

“Bu, daha uzak bir olasılık! Ama şimdi, eyvah, bana ne çok iş çıkaracak bunca oda; nasıl baş edeceğim, Tanrım? Görkemli olmasına, görkemli ya! Ne güzel desenleri var bu duvarın, altın yıldız ve eflatun; salon, burası... Burası olacak!”

Çünkü konuk odasına salon diyorduk artık; Melanie bu yeni Fransızca sözcüğü getireli beri.

“Magdi, revakın ucundaki o ayrı odayı küçük kardeşlerin için düzenleyelim; tatile geldiklerinde kendilerini evlerindeymiş gibi duyumsayacaklardır. Biliyor musun, şu düğünümüzde yemekleri yapan Zsuzsi Képíró’yu, duyduğuma göre aşçı olarak tutabilecekmişiz. Tabii on iki forint ister. Kendylerde çalışmış daha önce, çiftlikte. Ne dersin?”

“Aa, evet... Çok güzel yemek yapıyor o! İyi ama gelirmi? Onun gibi Magyar Sokağı’nın soylu bir kadını... Bize?”

“‘Bize’ de ne demek? Haydaa! Ancak, ona ayrı bir küçük oda gerekir. Evi çekip çeviren hanıma benzer biri olur artık o.”

Eh, yeni bir yaşam sevinciyle, canla başla düzen kurmaya giriştim. Mobilya da yeterli değildi, birçok şey eklemek gerekiyordu; konuklar için koca bir yatak odası, bir çocuk odası, küçük bir mavi oturma odası. *Cupid*’li ipek koltukların ayaklarını ve aynayı yeniden yıldızla kaplatmak, piyanoyu akort ettirmek, gümüş eşyalar, şamdanlar satın almak. “Bili-

⁵¹ Kaktüs türünden süs bitkisi. (ç.n.)

yorsun ya, bu şimdi yeni bir yatırım demek artık!” diyordu Jenö ciddi bir yüzle.

Bir gün seyis iki hoş midilli atından söz etmiş ona, Erdőd malikânesinden göndermişler; oradaki küçük kontesler artık çocukluktan çıkmışlar da. Çok ucuza verdi ve evde zaten ahır da olduğundan ve zaten sulayıp süpürsün diye avluya bakacak bir çocuk tutmak da gerektiğinden, aldık ve ben sevimli, süslenmiş minik ihtiyarlarla coşkuyla ve oyun oynarcasına Váralja’yı⁵² boydan boya geçip bağlara doğru sürdüm. Bir parça da düşüncesizlik ettim ve yolun memur evleri dizisinin önünden geçtiğini de umursamadım.

Ama kocam bunun üzerine, güzelce azarlayan ve uyarı bir mektup aldı kendi ihtiyarından; öyle sert ve patetik bir ses tonu vardı ki, sanki havarilerin İncil’deki mektupları gibiydi. Belki de üç gün uğraşmıştı yaşlı adam bunu kaleme alırken. Jenö bana da verdi okumam için, ondan sonra da konuşmadan kaldırdı ve ben suçlamalara karşı konuşmaya, tartışmaya, haklı olduğumu ileri sürmeye başlayınca biraz hırçın bir biçimde suskunluğu yeğledi. Birkaç gün bu yüzden aramızda bir gerginlik oldu, ama sonra, bu gerginliğin geçmesi için ona yardım ettim. Bir kadının tek daire başkanı kocasıdır; koca ise, eğer biraz seviyorsa, her zaman baştan çıkarılabilir.

Ama şimdi hiç olmazsa malikânedekilerin nasıl da sinisi, kıskanç, entrikacı bir çete olduğu konusunda aydınlanmıştık. Evet, yaşlıyla onlar mektuplaşmışlar ve suçlamışlar, allayıp pullamışlardı bizim ‘cılgınca savurgan’ yaşam biçimimizi. Umurumdaydı sanki! “Eh, öyleyse şimdi inadına!” diye düşündüm öfkelenerek. Benim için bu iyilik kisvesine bürünmüş entrika iğrenç bir şeydi.

Ninemin de bize son zamanlarda daha soğuk davranması beni daha da sinirlendirdi; daha seyrek geliyordu (iyi-

⁵² Kale eteği, taban demektir. (ç.n.)

ce de yaşlanmıştı artık) ve sık sık keskin, kısa iğnelemelerde bulunuyordu bizim yaşam biçimimize. “Böyle şeylere de sıra geldiğine göre işleriniz çok iyi olmalı!” Sonra: “Benim evim de manastır değildi, ama sizdekine benzer bir çekirge sürüsü görmedim! Şifalı kuyuya gelir gibi geliyorlar, mutlusu, mutsuzu!” “Tabii, diye düşünüyordum, şimdi onun için iyi olan yalnızca gelininin yaşama biçimi; dördüncü çocuğunu bekleyen, hiçbir yere gitmeyen ve gençliği sıkıntıyla, kaygıyla, iradesiz boyun eğmelerle uyuşmuş olan Ágnes’in yaşam biçimi!”

“Ciddi bir iş için geldim!” diye başladı Melanie dolgun, canlı, insanı ferahlatan sesiyle ve gür, sarı saçlarını geriye attı. “Yine sizin kapınızı çalıyorum, bana yardım edin, tatlım! Kadın Derneği kurmamız gerekiyor burada. Burası gibi büyük bir kentte, il merkezinde şimdiye dek olmaması utanılası bir şey. Başına biz ikimiz geçeriz diye düşündüm, başlangıçta tabii, yerime daha uygun biri geçinceye dek. Ana kontesi de onursal başkanlık için kazanmalıyız. Bu Jenö’nün görevi olacak, ona ulaşmak konusu.”

“Severek, tabii!” dedi kocam nezaketle.

“Ancak başka bir şey daha, sıkıcı bir iş de bekliyor sizi!” diyerek ona döndü gözleri temiz, pırıl pırıl, gülümseyen bir sevimlilikle. Birliğin sekreteri olmanız gerekiyor ki, her zaman yanınızda olup tavsiyelerinizi alabilelim, resmi işleri bir hale yola koymak için. Biz yalnızca korunmasız kadınlarız çünkü! Bu ciddi, soylu amaç dağınık öğeleri bir araya getirecektir. Bunu sempatiyle karşılamamanız olanaksız! Bakın, işleri size yıkmamaya uğraşacak ve biz yapacağız; yalnızca adınız, kişisel saygınlığınız gerekiyor ve kimi zaman da tavsiyeleriniz. Evet, bunu düşünmeyeyim... Vodicska lütfen, anlaştık değil mi?

Jenö’nün artık kurtulamayacağını görüyordum, ama bu işin hoşuna gidip gitmediğini anlayamamıştım. İyi ama niye olmasın? Bizim için kimi roller üstlenmesi gerekiyordu; bu olsa olsa bizim lehimize olurdu.

“Oğlun kaç yaşında?” diye sordu Melanie daha sonra çabucak ve o bağışlanır alışkanlığıyla çocuğun giderlerini sorguladı. “Dördünde yok değil mi? Artık ne güzel konuşuyor? Baksana, ona şimdi yabancı dil öğretecek bir kız tutmalı; istersen İsviçre’den birlikte getirebiliriz; ben de şimdi bu nedenle yazacaktım, küçük kızlarım için istiyorum da.”

“Ah, minnettar olurum Melanie! Gerçekten çok iyisin.”

Jenö bu konuda daha sonra biz bize kalınca kaygılandı. Şimdi artık dört hizmetçi olacaktı ve neler diyeceklerdi! Ama Melanie karşısında geri adım atmak olanaksızdı ve ben gizli bir sevinçle düşünüyordum: Ne güzel olacaktı midillileri arabaya koşup da Pityu’yu ve *bonne*’yi⁵³ güzelce giydirip kuşatıp arkama oturtmak.

Bugün belki de ülkenin her yanında bilinen tenis oyunu modasını Melanie çıkarmıştı. Ama o sıralar Peşte’de bile oynamıyorlardı; Jolsvaylarda bir İngiliz dans öğretmeni vardı yazın; küçük kızlara o öğretmişti. Melanie valilik binasının avlusunda ilk tenis kortunu yaptırdı.

Beceriksizdik kuşkusuz; insanın zorunlu olmamasına karşın sıçraması, koşturması, soluk soluğa kalması alışılmadık bir şeydi burada ve de bir çocuk gibi renkli topun ardında. Biz kadınlar öğleden önce ev işleriyle zaten yeterince adımlar, eğilir kalkar, terlerdik, özellikle de ben; öğleden sonra insan artık güzelce giyinip korseyi bağlayıp oturmak ister; taranmış saçını keçeletirmemek, bir düzene sokulmuş yüz cildini yabancı erkekler önünde terletmemek ister ve de güzelim topuklu ayakkabısını tozlandırmamak.

Ben kuşkusuz pek çaba göstermedim oyun için, ama topluluk içinde olmaya, eğlenceye çok iyi bir bahaneydi bu.

Bir yaz öğle sonrası geç vakitte, annemlerde birkaç hafta gölgenin tadını çıkarıp da Telegd’den tam gelmişim ki,

⁵³ Fr. Dadi. (ç.n.)

teniste, geldiğinden beri herkesi ziyaret etmiş olan yeni bir adamla tanıştırdılar beni. Adı Horváth idi (Bu tür adların, sonu h ile bitse bile bir anlamı yok),⁵⁴ o da avukattı ve artık çocuk da değildi, kocamla aynı yaşlarda olmalıydı. “Melanie her önüne geleni kabul ediyor” diye düşündüm ilk dakikalarda; ama sonra elinin bir sakatlığı yüzünden oyun oynamayan yabancıyla yine de konuşmaya başladım.

Bir anımsasam şimdi açıkça o sıralar onu nasıl bulduğumu ve beni nasıl etkilediğini!

Sanırım bana yabancı gelmişti, buradakilerden başka biri gibi, oldukça da sempatikti; ama ona çoktan hayran kalmış kadınları biraz kinci bir küçümsemeyle düşünmüştüm.

İnsanın yüzüne tuhaf bir biçimde bakabiliyordu, sevinçli ve uysal bir zevkle, arzulamayan ve başka bir şey aramayan bir biçimde ve de şükran doluydu buncası için. Şükran doluydu; çünkü kadınlar oradaydı ve güzeldiler, bakımlıydılar ve de sevimli.

“Saç biçiminize bakıyordum!” dedi sessizce düşünceye dalarak. “Eğer yukarı doğru hiç taramaz da hepsini yana indirseniz, şapkanın altında gizlenenleri de, evet, yüzün önüne daha çok saç düşmüş olur böylece ve bunların tümü de güzelliğe güzellik katar! Doğal olarak aşırı olur böylesi, biraz abartılmış, ama olağanüstü etkileyici. Ne görkem katar saçlara böylesi, en seyrek görülenidir hem de! Kendiliğinden kıvrılan ve bigudi gerektirmeyen bir saç biçimi; bu hemen göze çarpıyor; ama şimdi olduğu gibi büyük dalgalar halinde ve göze hoş görünmeyen bir biçimde tel tel karışmış olunca...”

“Demek siz feminolojiden bu denli anlıyorsunuz, öyle mi?”

“Anlamak değil bu! Yalnızca şöyle bir yorumluyorum.

⁵⁴ Horváth: Sondaki h harfi soyluluk belirtisidir. (ç.n.)

Sizin dış görünüşünüze gelince, kitaplık dolusu bilim bile az gelir. Büsbütün farklı. Ama yine de birine benziyorsunuz! Çok hem de!”

“Sahi mi? Benim benzerimi mi tanıdınız?”

“Evet, eğer giyimi aynı olsa, davranışı aynı olsa, tıpa tıp. Ama böylesi çok daha iyi.”

“Kimdi o?”

“Ünlü, çok ünlü bir Alman tiyatro oyuncusu.”

Sustuk ve sonra gizlice, yandan onu iyice gözledim. Etkin bir yüzü vardı, temiz, sarışın bir adamdı, canlı bir ağıza ve beyaz dişlere sahipti, yüzü biraz kırmızıydı ve saçları da gözle görülür bir biçimde yumuşak ve hoştu. Yüzü baştan sona düzenliydi, elleri bakımlı ve çok iyi, alışılmadık, hafif ve güzel bir parfüm kokusu vardı üzerinde. Yine de züppe gibi ya da bir tür nahoş ‘güzel adam’ gibi görünmüyordu; bütünüyle düşünüldüğünde üzerinde biraz savsaklanmış bir yıpranmışlık vardı.

“Birçok ülke dolaşmış olmalısınız,” diye laf kalabalığına yeniden başladım, bu arada oyuncuları izliyordum, dolaştığını da başkalarından duymuştum. “Burada, aramızda sıkılmayacak mısınız?”

“Hiç de değil! Yaşamaya değer olan her şeyi buluyorum burada, inanın! Güneş parlıyor, genç, sevimli kadınların gözleri ıslık ıslık; iyi niyetli, içten, dostça insanlara rastlamak olanağı var, yaşam sevinç dolu, insanlar güzelce ve yürekten eğlenmeyi biliyorlar. Başka ne gerekir ki? Şunu da söylemeden geçemeyeceğim, burada bana çok iş var, avukatların kendileri yakındılar az sayıda olduklarından, işlerle baş edemiyorlarmış. İyi, temiz, adil, gelir sağlayan ve saydam davalar. Evet; çünkü ben neredeyse on yıldır küçük bir taşralı ikinci sınıf avukattan başka bir şey değilim.”

“Bizim işimizi bozacaksınız!” diye gülümsedim şakakçıktan kızarak.

“Eh, benden korkmanıza gerek yok!” diyerek elini salladı hafifçe açık yüreklilikle ve güldü. “Vali yardımcısı Jolsvay’nın kendisi ayarttı beni buraya gelmem için; seve isteye bana verecekler buralı üç kişinin uğraşmak istemeyeceği arta kalmış, sıkıcı, ekstra, aşırı kolay, ufak tefek işleri. Sizin kocanız da, Jenö yani, bu arada belirteyim içlerinde en özeli o, buraya fazla gelir desem yeridir. Evet, ben de aşırı beklentileri olan biri değilim; yalnız yaşıyorum. Yeter ki güneş böyle parlasın, bunu çok seviyorum.”

“Çok yıl geçti mi artık,” diye sordum düşüncelerime yeniden dönerek , “sanatsal çalışmalarınızı bırakalı?”

“Evet, sekiz yıl oluyor, kolumda bir romatizma ağrısı başladı ve keman yayı kullanmakta güçlük çektim. Bir bütün olarak ele alındığında pek önemli değildi; çok yazık olduğunu sanmayın. Ben yalnızca Perényi’ye, büyük sanatçıya eşlik ediyordum; o günden beri başkası eşlik ediyor. Beni çok severdi; çünkü çalış biçimine ve o değerli, budala, kaprisli sanatçı doğasına uyum sağlayan biriydim. Ama ben tek başıma çalarken bu ciddiye alınacak bir şey değildi! Çok gençken doğal olarak ben de ciddiye alıyordum, ama yabancı ülkeleri dolaşınca ve oralarda sahne alınca artık anlamıştım. Gördüm ve hayran kaldım ustaya ve derken kendimi de artık zorlamadım, değmezdi. Olası ki, tembellik konusu çok önemli bu işlerde, ama tembellik de doğuştan gelen bir günah.”

“Nasıl böyle konuşursunuz!” diyerek ona baktım şaşkınlıkla ve kızmıştım da hemen hemen. “Siz ki, dünyayı, yabancı ülkeleri, yaşamları görmüşsünüz; ünlü ve olağanüstü insanları. Birçok kent, bütün güzellikler.”

“Ah, Tanrım, insan böyle dolaşırken menajeri ensesindedir; gece yarısı çalmak ve tanışmak, gündüz yolculuk yapmak ve dinlenmek gerekiyordu. Kimin vakti olur ki, eski kiliseleri, müzeleri, ünlü yerleri görmeye? Ama eğer insan görürse bu da bir olay sayılmaz; yakından bakınca hiçbir şey büyük bir olay değildir. Yani her gelenin gidenin şaşkınlığıyla

kirlettiği, açığa vurulmuş nesneler değildir gerçekten olağanüstü olan; ağızları bir karış açık, yalan söylerler utanarak, anladıkları konusunda. Kimi zaman tren penceresinde birden göze çarpan, koşturmakta olan, devinen yörenin derinliklerinde parlayan bir su yüzeyi ya da çıplak kayaların bir köşesinde bir başına ve daha yeni dikilmiş pembe renkli bir kayısı ağacı görürdüm. İşte o sıralar ayrımına vardım ki, güzel olan bu, benim hoşuma giden bu. Bu gibi şeyleri yalnızca ben görürdüm ve de bir gün dönüp geriye gitsem bulamam da onları yeniden. Bir gün İsviçre’de ya da başka bir yerde bir göl kıyısına kaçtım ve üç küçük veledede rastladım, yalın ayaktılar ve yuvarlak çakıllarla zar atıyorlardı. Aralarına katıldım, konuşmaları anlamıyordum, ama sevinçle attıkları çılgınlıklar, sıçramaları, yuvarlanmaları olağanüstüydü; beceriksizlik ettim ve gümüş paralarını onlara kaptırdım. Ertesi gün ustaya anlattım, bunun üzerine: ‘Beni de oraya götür, onları bulalım, zar atan çocukları bulalım!’ dedi. Ancak bu tavuk hırsızlarını bir daha bulamadık, benzerleri bile yoktu; insan böyle şeyleri zorla yaratmaya kalkışırsa, zorlamadır o, tatsızdır. İyi ama bu karmaşık, bilinçsiz konuşma sizin başınızı ağrıtmıyor mu?”

“Hiç de değil, hiç de değil! Yalnızca düşünüyordum! Öyle tuhaf ki! Ama ünlü, büyük insanlar yine de, öyle değil mi?”

“Oo, böyle düşünmeyin! Bildikleri, herkes için bilimleri gereken şeylerdir; ama içlerine bir bakacak olursanız çok basit insanlar. Biliyor musunuz, onlar sahneye çıkıyor, müzik yapıyor, ilginç yanlarını sergiliyorlar ya da nasıl söylesem, bir yığın şeyden oluşan bireşimlerini. Ondaki ötesi, yorgunlar, içlerine kapanıklar, utangaçlar da; soytarı olarak görülmekten korkarlar ve düşünürler: Buncası yeter, şimdi kendimin efendisiyim! Ve böyleyken, böyle küçük bir yerde, bu kentte, bakın, haftalardır buradayım ve çok daha ilginç, renkli şeyler gördüm. Daha hoş ve özgeci olanını. Büyük in-

sanlar! Ustamın babası iplik bükermiş; büyük bir tiyatro akt-
risti ve bunların pek çoğu da ya bir apartman yöneticisi kızı
ya da banliyöde satıcılık yapan birinin kızı ve bu gibi şeyler
yine de her şeyde duyumsanıyor.”

“İyi ama bir yığın para!”

“Oo evet, o çok güzel, ama uçup gidiyor! Benim bü-
tün param uçtu gitti.” Yüzü, sesi bu sırada bir çocuk gibi
pişman, üzgündü. “O tür para kalıcı değil! İnsan sanıyor ki
sonuna dek böyle olacak ve iyi şeyleri ve kadınları seviyor;
öyle gelip geçici kadın her yerde var, hem de güzel, sevimli,
pahalı giysiler giyen cinsinden olanı; benim her zaman ka-
zandığımdan fazlası uçup gitmiştir. Bu alışkanlıktan, şeytan
götürsün, bugüne değin kurtulamadım! Ama sizi bu gibi ko-
nularla rahatsız etmeyeceğim, keyfinizi kaçırdığım için kız-
mıyorsunuz, değil mi? Size evinizde de saygılarımı sunmama
izin verir misiniz? Jenö’yü iyi tanıyorum artık ve ona çok
değer veriyorum!”

Eve giderken, anımsıyorum, o sıralar aklımda bana
daha önce verilen haberler vardı; dul halam Ilka Zimán’ın
bu Horváth’la flört etmeye başladığı konusu. “Güzel, diye
düşündüm, olsa olsa bir gün daha gençtir ondan, eğer daha
yaşlı değilse!” Ondan sonra burada, Szinyér’de her zaman
yeni bir adam bulma modası vardı. Sefih bir dil öğretmeni
ya da piyanist bir küçük hanım çağırdıkları, eğlendirdikle-
ri de olurdu; buralı olan, burada doğup büyümüş olanlara
karşı çok kibirli davrananlar da yapardı bunu. “Su testisi su
yolunda kırılır!” diyerek omzumu silktim şöyle bir; ama yine
de sempatik, tuhaf, aşırı içten, rol yapmayan, sıradan biri.

Çocuk odasının masasında yeşil abajurlu lamba uyuk-luyordu ve uyuyan minik bedenden az önce dışarı çıkarılan banyo suyunun temiz buharı uçuşuyordu yatağın çevresinde. Jenö gazinodan geldiğinde buranın kapısını açtı, beni bura-da buldu ve her nasılsa konuşmadan ikimiz çocuğun yanına oturduk. O gün konuğumuz yoktu ve bize iyi gelmişti bu; bir kez olsun akşam sessiz kalmak, çocuğa banyo yaptırmak, akşam yemeğinde öğle yemeğinin sebzesine soğuk et eklemek ve süslü püslü giysiler giymemek. Bir süre kısa kesil-miş sarı saçlarına, minik ince yüzüne ve kapalı süpürgemsi kirpiklerine baktık. Sanki duyumsamış gibi huzursuzlandı ve anlaşılma-z bir şeyler söyledi; bunun üzerine babası dikkat-le, çok dikkatli bir biçimde duvara çevirdi, üstündeki temiz, minik gömleği güzelce düzeltti, örttü, okşadı. Ondan sonra birbirimizin elini tuttuk. Sustuk.

“Üçümüz bir araya ne de seyrek geliyoruz böyle!” dedi Jenö birdenbire.

Elimi avucundan çektim ve hiçbir şey söylemedim. Bu siteme benzer bir şey gibiydi belki de, ürkek ve narin olma-sının yanı sıra; aklıma Jenö’nün sık sık yumuşak ve acıyan gözlerle çocuğa baktığı geldi ve bunda duygusal bir haksızlık sezdim. Beni kızdırmıştı neredeyse. Savruk ya da kötü bir

anne olmadığımı biliyordum; ondan birazcık daha serttim; o neredeyse şımartmaya vardırmıştı işi ve bunu bir ölçüde dengelemek gerekiyordu. Çünkü ben yine de evde ondan daha çok bulunuyordum –öğleden önceleriye sürekli– benim gözetimim altında gerçekleşiyordu yemeği, giyimi, gezintisi ve her şey dakikti; Doktor Jakobi bunun için beni sürekli övüyordu ve de böyle bir yaşam biçimini... konuklarla düşüp kalkmayı da... elimden ne gelir... ben mi seçmiştim yalnızca? Yorucu sorumluluğu zaten her zaman benim üzerimde! Jenö böyle bir şey diyeceğimi duyumsadı; çünkü birden dönmüş ve fısıltıyla küçüğümüzü göstermişti.

“Baksana beyaz gömleğiyle ne güzel! Şu hoş, narin boyu, akıllı, küçük yüzü; dadı haklı, tıpkı küçük bir İsa! Artık mö harfini de tanıyor, biliyor musun; üç ayaklı diyor!”

“Akıllı olacak,” dedim sevinçle . “Niye olmasın ki?

“Babasına, annesine çekmiş!” diye fısıldadı Jenö ve birlikte güldük. “Hey, sana şunu anlatmadım daha değil mi, Magdi! Dün yazıhanede benimleydi, ben divana uzanmıştım, o ise yere oturmuş, Almanca ansiklopedinin sayfalarını karıştırıyordu. Bir ara şu soruyu sordu: ‘Baba, bu küçük yuvarlak ne?’ ‘O Güneş’ dedim. ‘Şuradaki küçük nokta ise Dünya; görüyorsun ya Güneş’ten bu denli küçük!’ Uzun uzun baktı ve ‘Ay’dan da küçük mü?’ dedi. ‘Hayır, Pityu, Ay Dünya’dan da küçük!’ ‘Peki, onu nasıl çizebilirim buraya?’ ‘Eh, onu da bir nokta olarak!’ ‘Onu bebek nokta olarak, değil mi, baba?’”

Uyandırmamak için ağzımızı elimizle kapatarak sevimli bir içtenlikle, gece lambasının ışığında, sıcak, loş küçük odada uzun uzun güldük. Derken Jenö yine düşüncelere daldı.

“Neyse ki hastalıkları atlattı,” dedi kaygılı bir yüzle. “O ilk yıl acı bir yıldı. Kimi zaman sandım ki, beni ikiniz de bırakıp gideceksiniz. İyi ki atlattık.”

“Sorun, kaygı şimdi de var yeterince!” diye yanıtladım ciddileşerek.

“Her şey düzelecektir yavaş yavaş, göreceksin! Yeter ki sağlıklı olsun! Her zaman bu ölçüde giderimiz olmayacak, Magdi, ayrıca gelirimiz de her zaman için daha fazla. Ne desek boş, şimdi bir miktar oy toplamak, insanları, akrabaları kazanmak gerekiyor. İnsan bir kez başlayınca bu işe...”

“Elbette Jenö, yalnızca başlamaktır önemli olan. İl, ne de olsa!”

“Eh, tabii...”

Soran bakışlarla ve biraz dehşete kapılarak baktım ona. Aramızda ilk kez o zaman söz konusu olmuştu bu. Ani bir devinimle boynuna sarıldım, başımı kolunun altına soktum.

“Tanrım, kocacığım, buna bir erişebilsem ben! *Orada*, bir kadın olabilsem! Yaşamımın doruk noktası bu olurdu; başka bir şey de istemezdim artık!”

“Sıpam, sıpam benim, küçük kadını, cadım.” Öpücüklerle boğdu, kucakladı; ben kucağında soluk soluğaydım ve kahkahalar atıyordum; ama bu arada aklıma şimdi, bu tür maskaralıklardan sonra her zaman olduğu gibi, hemen eğitici, ciddi bir konuşmanın başlayacağı geldi.

“Anlıyorsun ya sıpam benim, bundan böyle artık onun için çalışacağız, onun için biriktireceğiz, bu küçük sincap için. İnan ki, çok düşünüyorum ben bunu. Baban Péter’i, Telegd’de son demlerini yaşarken görelî beri hep aklımda olan şey, orada ne yapılabileceği! Bir olasılık, iki çocuğun parasıyla oradan bir yer almak; mezatta üçünüz için, bir parça şansım olursa yapabilirim bunu; ondan sonra çocuklar büyüdükleri zaman gereksinim duyacakları para karşılanabilir. Çünkü evden, bizim ihtiyarlardan da gelecektir epey bir miktar! Yeter ki şu Péter iki yıl kadar daha dayanabilsin!”

“Eyvah, bitti her şey! Annem sanıyor ki, mezat önümüzdeki güzün olacak. Hasattan da önce.”

“Her şey nasıl da hızla baş aşağı gidiyor bir başlayınca. Hiç olmazsa biz ayakta kalalım, Magda! Ne pahasına olursa

olsun! Gerçekten de şimdi bile öyle çok para harcıyoruz ki!”

“Yoksa bugün yine Kassa’dan mektup mu geldi? Evet ya, doğru bu Jenö, sen böyle zamanlarda başlarsın buna! Neyi kısayım, bir tek onu söyle bari? Kızken, biliyorsun, Gách’tan giyinirdim; şimdi her şeyi Hani’yle birlikte çırpıştırıyorum. Başka bir kadın olsaydı bunca parayla nasıl giyinebilirdi, her yerde nasıl hazır ve nazır olurdu, Melanie’yle nasıl yarışabilirdi, bunu bir gün anlarsın! Yani, şimdi ondan geri kalayım, bir yana çekilelim mi, istiyorsun?”

“Biliyorum, yavrum... Tabii, tabii ki istemem! Niye böyle konuşuyorsun ki; ben yakınmak için söylememiştim. İleride bir gün... Magdi... İleride bu başka türlü de olacak! Hey, sahi, sana büyük bir yeni haber vereceğim daha sonra! Bir sır!”

“Ah, benim küçük kocacığım, hemen, ne olur hemen!”

“Sonra, önce bunu hak etmen gerekir. İyi bir akşam yemeği, sıcak çay, fındıklı pasta, iyi bir küçük hanım!”

Sarsıyor, okşuyor, paylıyor ve kızdırıyordu küçük bir çocukmuşum gibi. Kendimi ona bırakmam gerekiyordu: Görünüşte kimi zaman tam anlamıyla bir budalaydım ve pepeliyordum; bu biraz tepkiydi de gerçekte. Ev işlerinde enerjik ve toplulukta başattım; ama hiçbir zaman on forintten çok bir para geçmemişti elime; bundan daha çok param da olmadı bir defada; hiçbir zaman sorumluluğu üzerime alarak ve özgür bir iradeyle çok önemli bir yaşamsal iş, hatta ev seçimi ya da yakacak odun sağlamak gibi bir iş bile yapmadım. Her zaman birine soru sormak, biraz paylanmak, biraz umarsızmış gibi yapmak, biraz somurtmak ve benim yerime ve bana karşın da her şeyin özenle, güzelce yapıldığından emin olmak öyle güzel, öyle sıcak bir şeydi ki.

Çaydan sonra yemek odasındaki divanda yanına sokuldum.

“Evet, haydi bakalım anlat, şu giz neymiş!”

“Eh, pekâlâ bana bak şimdi! Ama sonra da dilini tut!”

“Tabii.”

“İlkin, boş valilik koltuğuna önümüzdeki baharda Jolsvay oturacak. Bu artık kesin!”

“Deme! Yani Melanie...”

“Kısa bir süre sonra vali eşi olacak, Kont Lajos nisanda getirecek atama kararnamesini.”

“Peki ya vali yardımcılığı?”

“Sırasını bekle. Güzün, eğer o tarihe dek araya bir şey girmezse genç taht varisi şatoyu ziyaret edecek. Sürek avı olacak burada.”

“Aa, sahi mi? Burada, Szinyér’de mi?”

“Ama bu konuda gerçekten de tutup da bir şey söyleme kimseye, şimdilik. Bugün yalnızca ben biliyorum, kont söyledi. Ondan sonra, biliyorsun ya, biraz zor olacak burada il politikası yapmak; tam da görev değişikliği öncesinde; bu konuda kontun kendisi de aynı düşüncede. Geleceğin kralı geliyor, bu her durumda büyük bir şey; Macar yüksek soylularıyla böyle dostluklar kurması aynı zamanda tüm ülkenin çıkarına! Doğal olarak çok güzel, çok görkemli bir biçimde karşılanmalı! Malikâne ve kent yetmez, il de gerekir bu iş için, örneğin soyluların *banderim*’u⁵⁵ ya da onun gibi bir şey. Ama biliyorsun sulama düzenlemeleri konusunda burada bir yığın kişi şimdi huysuzluk ediyor. Beylere karşı birlik oluşturan bir hava yok. İşte bunu başarmalı... Bir yolunu bulup... O zamana değin.”

“Sen mi yani?”

“Eh, ben ve Jolsvay ve siz, Melanie ile ikiniz! Biraz bunun havasına girilmesini sağlamak, biraz propaganda; çünkü sonuçta akrabalar, minnettar kişilerden söz ediliyor ço-

⁵⁵ Banderium: Büyük fiyeflerin kendilerine ait, özellikle atlılardan oluşan ordusu. (ç.n.)

ğunlukla! Çünkü kontun onlarla ilgili olarak söylediği üzere bir yığın taş kafalının, bir yığın ‘boyunduruk kilidi yontucusunun’,⁵⁶ ukalalığın cezasını sonuçta kendilerinin çekeceğini görmesi gerekir. Şimdi onlar her konuda denenmeli; çünkü bunlar pasif direniş gibi bir şeye, aktif düşmanca davranışlara bile kalkışabilirler. Şimdi neler biliyoruz ona bakalım!”

“Peki, biz ne olacağız bu arada?”

“Ah, seni gidi çingene! Kes!”⁵⁷ Eh, bu olaydan hemen sonra –daha kasımda– memur yenilemeye gelecek sıra. Jolsvay tayin için emir alacak, kont da kurulda her şeyi harekete geçirecek; bu gibi işlerde şimdiye dek de kont ne istediye oldu. Sonuç olarak ili onun için kazanabilirsek, bu kendimiz için de kazandığımız anlamına gelecek. O durumda da vali yardımcılığı, öyle görünüyor ki, önemsiz bir konum!”

Sessiz bir sevinç çılgılığı attım, alkışladım ve iki kolumu boynuna doladım. Duygularım bana her düşümün ve arzusunun gerçekleşeceğini söylüyordu ve ondan sonra da başka bir şey istemezdim artık. Bu adamı, bu dünyada benim hırslımın arzuladığı şeyleri yerine getirmek ve uygulamakla görevli bu adamı hızlandırmak, itelemek, sıkıştırmak istiyordum. Evet, evet, diye düşünüyordum, bir erkekle her şeye ulaşılabilir; onlar aracılığıyla her şeye erişilebilir, yalnızca teşvik etmek, istemek, tedirgin etmek gerekir; inatla ve kurnazlıkla, kadınların işi bu.

Holden zilin sesi duyuldu: Dénes Horváth geldi, Jenö’nün yeni meslektaşısı. “Eh, bugün de bir başımıza kalamayacağız!” diye söylendi önce kocam, ama onu görünce yüzü aydınlandı ve sevinçle karşıladı.

Yazdan beri bu iki adam birbirini içtenlikle seviyordu ve çok sık birlikteydik; birbirinden öyle ayrı insanlardı ki. Horváth, başka zaman gelmezse, böyle akşam yemeklerin-

⁵⁶ Boyunduruğu kilitleyen sırık sürgü. (ç.n.)

⁵⁷ Çingene orkestrasına verilen, çalmayı kes komutudur. (ç.n.)

den sonra sürekli bitiverirdi; Jenö bir şişe şarap çıkarır, ben dantelimi alırdım elime, purolarını yakarlar ve vakit gece yarısını bile geçerdi söyleşe söyleşe.

Horváth, gerçi biraz yavaş, insanı bekleterek konuşurdu ama tatlı, renkli bir konuşma biçimi vardı. Kendine özgü tuhaf, aldırıışsız yöntemiyle bizim için uzak, alışılmadık şeyler konusunda bilgilendirirdi bizi: Yabancı insanlar, geniş dünya, tiyatrolar, yaşam, kadınlar. Severek dinlerdik; çünkü kurumlanmazdı ve hiçbir şeyi özene bezene, ‘bilimsel olarak’ incelemediğini –bu sezinlenirdi de– söyler dururdu; bir yığın şey aklından çıkıp gitmişti; belki de en birincil felsefesi, sık sık söylediği: “Tümü ele alındığında şu budalaca yaşam yine de sevimli bir şey!” tümcesiydi. Sessiz, fısıltılı kış akşamlarında ondan bunu duymak insana iyi geliyordu; yumuşak sesli, hoş, temiz, sarışın bir adamdı. Jenö’yü meşgul eden işler onun konusu değildi; aydınlık bir aldırılmazlıkla bu konuların hemen hemen üstündeydi. Bir yabancı gibi ilgiyle ve şaşkınlıkla dinliyordu; Jenö’nün yargılarına katılıyordu da –kamu yönetimi üzerine, şimdiki sistemin ataleti üzerine– ama o hiçbir şey istemiyordu onlardan. Yalnızca, burada dingin bir yaşam, temiz, küçük davalar, iyi bir topluluk, sevimli dedikodular... “Sudaki balık gibi yaşıyor yeryüzünde!” diyordu Ilka Zimán ve şakayla, kıskançlıkla elindeki kapkara devekuşu yelpazesıyla omzuna vuruyordu.

Ilka’yı her yerden olduğu gibi bizden de alıp evine dek nezaketle eşlik ediyordu ona; ama her nasılsa başkalarının yanındayken ona aşırı güveniyor, şakayla karışık kötülüyor ya da kızdırıyordu. En çok da benim yanımdayken belki de –ve Ilka’nın kışkırdığı da görülüyordu– çünkü bana karşı her zaman saygıyla ve çekingen bir incelikle davranıyordu. Akşam, Jenö daha evde yokken de geldiği olmuştu sık sık; bu gibi durumlarda küçük mavi odada otururduk; ben dikiş dikerdim, o sessizce, kendinden memnun, önüne bakardı; daha sonraları pamuk ipliğini yumak haline getirdiği olmuş-

tu ya da biraz sakat eliyle iğnelerime iplik geçirirdi. Eğer Jenö gelirse Horváth'ın ad günü ya da Noel için yapılmakta olan terlik, şapka, daha bilmem neyi ivedilikle saklaması gerekirdi... Ben öyle alışmıştım ki ona, sanki sevimli bir akrabaydı, yakın bir dosttu, sevdiği için insanın biraz ilgilendiği biri gibiydi; ama onunlayken dingindim; güvenilirli, her durumda hesaba katılabilecek biriydi. "Siz daha çocuksunuz, hanımefendi, çocuk yaşamı sürdürüyorsunuz!" derdi ve her defasında da bu yüzden paylanırdı. Giysilerime, el işlerime ilk kez o bakardı her zaman ve odalarda yapılacak her ufak tefek değişiklikle ya da konukların karşılanmasıyla ilgilenirdi. Övdüğü zaman çok sevinirdim; çünkü en büyük arzumu buydu.

O sıralar artık gerçekten de Melanie'lerinkinden sonra ilk ziyaret edilen ev bizimkiydi Szinyér'de. Buraya yeni gelen kim olursa olsun, subay, memur ya da yabancı, onların ardından hemen bize uğrarlardı, ancak bize uğradıktan sonra ötekilere giderlerdi. Eğer topluluk akşam bizdeyse Jenö büyük salondaki *makart* demetlerinin ve Japon işi vazoların arkasındaki bir yığın mumu sırasıyla kendisi yakardı; şık yeni piyano kar beyazı tuşlarıyla açık olurdu ve de Horváth'ın keman kutusu da yanında dururdu; bu kutunun kadife örtüsündeki kırmızı gülleri ben işlemiştim; sandalyeler ve aynaların altın yaldızlı ahşap bölümlerinde bir yığın sinirli, devingen, sıcak ışık parlayarak titreşirdi. Gencecik, kız akrabalar şarkı söylerler, flört ederlerdi; erkekler çevremde koşuşturur, bana boyun eğen bir davranış sergilerlerdi. Çok ustaydım, gerçekten ustaydım böyle zamanlarda; bir yığın insan arasında, gözler önünde, etkin ve rol yaparcasına, pırıl pırıl; saygıyla ve kıskançlıkla kuşatılmış olarak.

Her zaman Dénes Horváth sağlardı nefis Fransız parfümlerini ve görkemli el losyonlarını. Öğleden önceleri ev işleriyle yoğun bir biçimde ilgilendiğim için bu losyonlar çok gerekliydi. Koca ev temizlenmeliydi; oda hizmetçisi bir ta-

neydi ve *bonné*'nin çocuğun yanından ayrılmasına Jenö izin vermezdi. Ben ise yarım yamalak işe dayanamazdım. Sayısı alabildiğine artmış olan porselen bibloları her gün silmek gerekirdi; parke döşemeyi de eğer kendim cilalayacak olursam içime sinerdi. Saat on bire dek beni hizmetçiden, sebze satıcısı kadından, temizlikçi kadından, dilenci ya da kocamın kimi zaman gönderdiği basit bir adamından başka gören olmazdı; ama orta sınıf insanından kaçırdım ya da kendimi hizmetçi diye tanıttırdım. Ondan sonra aynanın önüne geçer ve kırk beş dakikalık bir iradeyle kendimi hanımefendiye dönüştürürdüm. Bu ikili kişilik beni sevindirirdi desem yalan olmaz; neler biliyordum ben! Öğleden sonra çoğu kez kadınlar derneğine giderdim, paten kayardım, Melanie ile birini ziyaret eder ya da araba gezintisine çıkardık.

Her zaman çok sevimli, neredeyse aşırı içten ve çekici idi bana karşı bu kadın; ama hiçbir zaman yakın değildi. Tuhaf bir üstünlük havası duyumsuyordum onda ve bu bende kimi zaman kibir ve öfke duygusu uyandırıyor; ama ilişkimizde şimdilik hiçbir şeyi değiştiremeyeceğimi biliyordum; çünkü geleceğin vali takımına, vali ailesine gerek duyuyorduk. Melanie'yi, bu zengin ve düzeyli akrabamı topluluk yaşamında da görmezden gelemedim artık; anlaşmaz ve doğal bir yetenekle tüm kentte ve çevrede egemendi. Onun, benim olduğu gibi düşmanları ve kıskananları yoktu, en çok da buna şaşıyordum; her sınıftan ve düzeyden insan bir ağızdan ona övgüler düzüyordu: Güzel, iyi, akıllı, sevimli, erdemli diye. Yeni, yabancı âdetler getirmişti buraya ve herkes anında, düşünmeksizin benimsemiş ve taklit etmişti onları. İnsanları çaya alıştırıran da oydu ve de o zamana değin moda olan sütlü kahveli, marmelatlı, çörekli, kremalı, turtalı büyük ikindi kahvaltılarının yerine geçmişti; kış başında hemen üç büyük çay partisi vermişti akşamları ve sırasıyla ayrı ayrı çağırmıştı. İlkine 'topluluğu' (en başta da bizi doğal olarak), ikinciye malikâne kadınlarını ve kızlarını, üçüncüye

kadınlar derneği dayanışması adı altında hali vakti yerinde tüccarları ve Yahudi kadınlarını. Bu popülerleşme işinden ben gerçekten anlamıyordum. Herkesle nasıl da kendi diliyle konuşuyordu! İster istemez görünüşte her şeyi benim de taklit etmem gerekmişti. Ufak masalarda oraya buraya örtüler serpiştirmek, salonda oraya buraya takılmak beni nasıl da sinirlendirmişti. İl binasının samanlık salonlarında bu münasebetle bütün *hajdú*⁵⁸ kızlarını, kadınlarını oda hizmetçisi kılığına sokmak kolaydı onun için. “Eh, ileride bir gün ben de yapabilirim!” diye düşünüyordum bu gibi anlarda umutlanarak ve neredeyse yürek çarpıntısı başlıyordu bende kuşkudan ve sevinçten. Olacak mıydı acaba?

O günlerden, ne anlaşılmaz, tedirgin edici, farklı, küçük anılar doluyor şimdi kafama! Büyük, ateşli, coşkulu bir temizlik sırasında kocamın yazıhanedeki kâğıt sepetini ters yüz etmiştim. Yırtılmış müsveddeler, basılı kâğıtlar, buruşturulmuş mektup zarfların içine oyun oynayarak ve merakla neden uzanmıştım.

Mütevazı ve üzgün saygılarımı sunarım, bilmeniz gerekir ki, Melanie’ye ve ona asla, ama asla başka bir ad vermeye cesaret edemeyeceğim...

Karalama kâğıdında çizilmiş satırlar, bir mürekkep lekesi... Kin güden ya da sabırsız parmakların buruşturduğu sert, tedirgin çizgiler, devamını boşuna aradığım karalama kâğıdı. Tanrım! Daha sonra olanlardan sonra neredeyse unutmuştum bunu; belki de yaşamım boyunca hiç düşünmemiş ya da bilerek belleğin derinliklerine gömmüştüm. Çünkü öyle yabancı, özel ve tuhaftı ki: Şimdi de hoş olmayan ve insanı sinirlendiren bir düş gibi geliyor bana. Jenö, örnek bir koca, en özenli aile reisi olan Jenö, –bunu kesinlikle biliyorum–

⁵⁸ Hajdú: Özel üniformalı valilik görevlileri. (ç.n.)

beni sonuna dek severdi, benim onu sevdiğimden daha çok ve de dünya, ilçemiz, ailemiz bunu böyle bilirdi ve yaşamda ben de buna göre bir yer edinmiştim. Acaba zayıflık mı yoksa korku mu; beğeni, akıllılık ya da rahatlık mı alıkoymuştu beni bu konudan ona söz etmekten ve hesap sormaktan? Sağlıklı kadınsal içgüdüm mü fısıldamıştı hiç ses çıkarmamayı, belleğimin derinliklerine gömmeyi? Gönderilmiş miydi acaba böyle bir mektup herhangi bir tarihte? Kapris miydi, düş mü, şairane bir yapmacıklık, düşsel ya da gerçek bir anlam mıydı; yoksa hiçbir anlamı yok muydu, bir deyim miydi, ailenin başına bir şey gelmesin diye yapılan bir çıkar avcılığı mıydı? Erkeği kim tanıyabilir ki... İnsanı? Hatta şimdi bile tuhaf, hoş olmayan bir utanç belirliyor içimde bu konuda! Aman, ne aptallık...

O sıralar baharda –sessizce, zor ayrımına varılır bir biçimde– annemler de Telegd'den buraya taşındılar. Açık artırma yapılacağı ilan edilmişti. Büyük Pazar kıyısındaki Cifrasor'da büyük dut ağaçları, kaz gütmeye alanı olan, çok çocuklu bir köylü avlusunun (bir badanacınındı) sokağa bakan “beyefendi katı”nı satın almışlardı. Artık o sıralar hiç kimse onlardan söz etmiyordu; çok önceden davası görülmüştü zavallı Péter Telegdy'nin kaprislerinin; sürücüsü olmayan, ama yine de büyük bir ün salmışengin aklı, yanına yanaşılmaz, eleştirel doğası görüşülüp tartışılmıştı. Bunun böyle olup bitmesine yine de şaşırmıştım neredeyse; atalarından kalma, tapusu üzerlerinde olan topraklardan, babasının, dedesinin evinden basit bir biçimde tahliye edilmeleri ve de dünyanın dönmeyi sürdürmesi! Köydeki insanlar da bunu duyumsamışlardı; ana kapının önünde toplaşmışlar ve isyan ederek sınırdan içeri başka beyleri sokmamaya karar vermişlerdi, sopayla dövecekler ve şatoyu ‘yeniden ele geçireceklerdi.’ Péter onları güçlkle yatıştırabilirdi. Taşınır eşyaları taşıyan dört öküzün çektiği arabanın ardından ta üçüncü köye dek gittiler, her köyde durup ağlaya sızlaya vedalaştılar: Yargı-

cı, astyargıcı,⁵⁹ jüri üyeleri, mal sahipleri, tümü; Péter geri dönmelerini rica etti, yeniden yola koyuldular; yolculukları böyle olmuştu, evlerinden çıkıp da yaptıkları son yolculukları. Klára annem anlatmıştı bunları o kendisine özgü renkli, mizahlı biçimiyle, gülerek, kocasına biraz söylenerek. Hâlâ güzel, temiz yüzlü, dişleri sağlam bir kadındı; güzelim kaşlarıyla, griye çalan saçlarıyla, kırkını geçeli beri sağlamlaşmış, biraz şişmanlamış biçimli bedeniyle. Şakalaşma ve neredeyse hafif bir keyiflilik hali onda hep vardı ve şimdi, zamanla daha da gelişmişti. Belki de şansı bu olmuştu, konuya üzölmeyi, trajedi yaratmayı bilmezdi, her şeyin insanı kahkahalara boğan, acı bir biçimde alaycı yanını görürdü ve başka insanların utanarak ve acı çekerek gizlediğı şeylerle o eğlenmesini bilirdi. Geleli beri bizde çok oturuyordu; kahve içen, çorap öreri ya da sigara içerdii; belli ki evde, “küflenmiş, aptalca bir yığın İncil’in, Tanrının yıldırımını çarparısca, cehennemnin dibine gidesice bir yığın tomar arasında!” vaat edilen bir kadastro memurluğunu beklerken deliğinden çıkmayan Péter’in yanında sıkılıyordu. Eğer Telegd’den söz edilecek olursa annem kimi zaman pek de sızlanmadığını söylerdi; hiç olmazsa köyün yükü ağır, yönetici büyük kadını olmaktan kurtulmuştu; sıkıcı, kapalı yaşamdan, köylülerden; kendisine ait insanlar arasına, gençliğini yaşadığı kente geri dönebilmişti.

Yaz geldi yine, büyük, yakıcı, sıcak günler; ilçenin bahçelerindeki fesleğenlerin, mine çiçeklerinin hafiflemiş ve de tatlı kokuları; güzel, açık renk, sevinç saçan patiska giysiler; büyük, tuhaf bir bedensel açılım. Bedenim dolgunlaştı, tüm varlığım şaşırtıcı bir biçimde güzelleştii o sıralar; herkes ayrı mındaydı bunun. Kadın olgunluğuna gerçekten şimdi eriştiğimi söylüyorlardı. Yirmi altı yaşındaydım.

⁵⁹ Astyargıcı: İlçelerde görev yapan, sorumluluk alanı kısıtlı, kadro olarak ikincil konumdaki sözleşmeli yargıcı. (ç.n.)

Bu yazın anısı her zaman canlı bir biçimde kalmıştır belleğimde ve tuhaf bir biçimde de olgun çilek kokusuyla bağlantılıdır; o sıralar bahçemizde çok bol olan ve kokusu verandaya dek gelen çilekle. Bu verandada geç öğle sonralarının geç saatlerinde güneşin bronz renkli ışığında oturur dururdum. Derken bu saatlerde ya yanımda ya da arkamda oturur oldu Horváth.

Bu sahne belleğime şöyle kazındı: Jenö aşağıda büyük çiçek tarhının gül ağacı kökleri arasında uzun, yeşil bahçivan giysisi, irileşen bedeniyle eğilip bükülüyor; hizmetçiler sulama kaplarını taşıyorlar yol boyunca; ötede kuyu çıkırgı gıcırıyor; Pistike⁶⁰ beyaz giysisiyle koşuyor, beyaz giysili Alman kızıyla top oynuyor; güneş biraz daha alçalıyor ve su kaplarının süzgeçlerinden altın rengi, gökkuşağı rengi sular dökülüyor; eğim yaparak, eğimli ışıktaki yüzlerce renk taşıyan çiçek halısı üstünde. Olgun çileğin enfes, yoğun kokusu uçuşuyor havada. Yanımda Dénes Horváth oturuyor ve benim gibi avludan öte, bahçenin erik ağaçlarına doğru ve ağaç çitlerden öteye, öbür uzak bahçelerden öteye, gül rengi kuşaklarla dolu göğün ötelere bakıyor. “Eviniz bir cennet! Dokunduğunuz, sizi kuşatan her şey güzel, hoş olacak, insanı sarıp sarmalayacak. Burada mutluluktan, hanımefendi, hepimize pay düşecek, hatta uygun bir davranışla kuytusuna çekilen ve yalnızca izleyen bana bile!” O yaz mevsimi akşamlarında Horváth bunları söylemişti ve ben bütün bunlara karşılık basit, büyük, sevinç dolu bir gülümsemeyle başımı sallamıştım. Daha sonra Jenö gelmiş, üstünü değiştirmiş ve köpüklü kahvesini içmek üzere aramıza oturmuştu. “Jenö, hanımına tam aşk ilan edecektim, ama yaşlı bir budala olduğum için senin ortaya çıkmanı bekledim!” Gülmüştük. “Kocam neden kıskanç değil?” diye düşünmüştüm bir an; kısa bir beden alıştırması yaptıktan sonra yeniden yazıhane-

⁶⁰ Pistike, Pityu’nun küçültme biçimidir. (ç.n.)

sine çekilmiş, lambayı yakmış ve akşam yemeğine dek bizi orada bırakmıştı o sırada. Ve Endre Tabódy'nin yıllar önceki birkaç ziyaretini anımsadım. O başkaydı, coşkulu, ateşli, genç, beklentisi olan bir âşıktı: Jenö'ye karşı pusudaymış gibi düşmanca davranışları olan biriydi ve ağzı sıkıydı. Bu ise, buradaki... Doğrusu sesi çıkmayan bir adam... Oysa yalnızca bir iki yaş daha büyüktü Jenö'den. Ve ben... Ben o zamandan beri neredeyse *başka* biri oldum çıktım; evet, artık çocuksu bir kadın değilim, düşünün düşünün bir yığın şeyi anladım. Baştan sona düşünmeye *cesaret ediyorum* ve kimi zaman kızgın ve gizli düşleri, bütün olup bitenleri düşünmeye cesaret ediyor ve bunu istiyorum. İnsan, düğününün gecesi tutup da kadın olmuyor; işte ben, benim kadın olmam için yedi yılın geçmesi gerekmişti. Ama Jenö bunu sezinlemiyor. Âşık olmadığım doğru, o başka bir şey belki de... İyi ama niye düşünmüyor bunu? Güveniyor mu, yoksa saf mı, yoksa onun için fark etmiyor mu? Belki... Melanie? Ben yine de benim; bunun için ne denli şükretse azdır...

“Şu senin kocandan daha yiğit, daha özel, daha çalışkan, daha yetenekli adam yeryüzünde bile yoktur belki de Magda!” dedi o sırada Horváth bir parça hüznü dolu bir içtenlikle. Ona baktım bir an ve birdenbire, aklıma Ilka Zimán geldi. “Tabii, o dul, bağımsız bir kadın, rahat, bir tehlikesi yok! İyi olan o! Ben yalnızca izlenecek, kaş göz edilecek biriyim, başına bir iş açılmasın diye... Öf, erkeklerin şu çirkin, yaşlılara özgü içten pazarlığı yok mu, her kadından yalnızca başlarına bir iş gelmeden elde edebileceklerini istemeleri... Çünkü besbelli ki, ben daha fazlasını vermem, ama işin doğrusu, onun *istemesi*, uğraşması ya da hiç olmazsa öyle görünmesi!”

“Ne de güçlü şu bahçeden gelen yoğun çilek kokusu!” dedi yavaşça. “Tıpkı mayalanmış, tatlı, ağır şarap kokusu gibi; insanı neredeyse sarhoş ediyor!”

Çilek olgunlaştı, ağustostu ve Hanika şimdi artık haftalardır bendeydi ve dikiş dikiyordu. Gelin olacaktı, küçük kardeşim Csaba'nın alaycı deyişiyle zavallı, ufak tefek, çilli kraliçemiz; onu aile reisi Lipi'nin salık vermesi üzerine, fotoğrafına bakarak isteyen, Pozsony'lu bir saatçi olan Bay Feinsilber'di. Hanika nişana hazırlanıyordu yani, bekliyor, neredeyse sık sık soluyordu; içten içe sakladığı mutlu coşkuyla soba gibi tutuşmuştu desem yeridir ve heyecan içinde, düşsel iyiliklerin karşılığını vermek için minnetle, kendisini bu işe tutkuyla adanmış bir durumda benim giysilerimi dikiyordu; ucuza çıkacak biçimde, görkemli ve sanat yapıtı yaratırcasına.

Artık o sıralar güze doğru ilerliyorduk, beklenen olaylara, umulan büyük değişikliklere, savaşımara, utkulara doğru.

Jenö tümüyle işlerine gömülmüştü; kimi zaman ona koca gün boyu seslenemiyorduk; yazıhaneye girmek isteyen Pityu'yu bile başından savdığı olmuştu. Oysa kimi zaman onu gözetlemiştim; sürekli çalışmıyordu, odada saatlerce bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

O günlerde öyle de çok şey bir araya gelmişti ki. Csaba, Temes'in aşağılarında bir yerde teğmendi ve boğazına

dek borca batmıştı; bu yüzden Jenö'yü arayıp duruyorlardı. Olgunluk çağına erişmesi için yalnızca üç ayı kaldığı, sonrasında her şeyin yoluna gireceği yanıtını veriyordu. Bizim şimdi kendi işimize bakmamız gerekiyordu. Nineme, onun taşradaki sıkı ve eski bağlantılarına o denli bel bağlamıştı ki; ama o tam da o sırada yatağa düşmüştü. Çoktandır hastaydı artık; bunu saklamıyor, doktor kabul etmiyordu; Jakobi Amca sonunda üzgün üzgün, bir olasılık mide kanseri olduğunu söylemişti. Biz bununla uğraşmak, ah vah etmek istemiyorduk; o denli çok kaygımız vardı ki. Jenö bana birkaç mektup dikte ettirdi –amcam Ábris'e ve annemin eniştesine, Piroska'nın kocasına– hatta acayip iki geçkin kızı olan ihtiyar Tyukody Amcaya da. Öbürlerine kendisi yazdı, eski müvekkili Kendy'ye ve genç Kehiday'ye kendisi uğradı. Şimdilik yalnızca ihtiyatla, bizim işimizden çok prensin karşılaşmasından söz ederek olmuştu bu; ama güvendiğimiz için yakın akrabalara her şeyi anlattık. Biliyorum ki, Jenö mektubun kimi yerinde özenle şunu da sezdirmek istemişti: Eğer kontun etki alanından tümüyle çıkacak olurlarsa belediye sarayında da hiçbir şey malikânenin isteği doğrultusunda gerçekleşmeyecekti. Ama bu seçim çalışması hilesinde çok ihtiyatlı davranmak gerekiyordu; çünkü müfettiş Schererler bizi giderek daha çok gözetliyordu ve kokunun ardına düşmüşlerdi. Acaba yaşlı boşboğaza böyle bir konuşmayı fısıldamışlar mıydı?

Parsellenmiş toprakların satılması gibi bir işi nedeniyle –Jenö yapmıştı bunu– durmadan bir şeyler karalıyordu ve sonunda oğlu Imre'yi gönderdi. Hasattan sonra hesap işinin bitmiş olması gerekiyormuş! Jenö sonunda konta yazdı ve tabii bunu ertelemeyi başardı. Bu uzun boylu Imre'ye gülümseyerek bir bakmak isterdim; *öylesine* bir bakışla değil de, hiç olmazsa şöyle gururunu okşarcasına! Ne de kolay vazgeçerdi o ağır resmi ciddiyetinden, aile geriliminden! Ama başka birini yeğlerdim doğrusu; çığ bir kaçınıklığa ve

kimi zaman insanı inciten ahlâksızlığa sarılıp sarmalanmış, yontulmamış, kaba arzusuyla bu inatçı, Alman köylü çocuğundan –öyleydi çünkü– öyle nefret etmiştim ki. Yalnızca bir işaret bekliyordu.

Zaman hızla geçiyordu. Kardeşim Sándorka'nın ilk ayını için şu komşu piskoposluk kentine bile gidemedik; Klári annem yalnız gitti. Çok yakışıklı bir genç papazdı, uysal davranışları, beyaz giysileriyle altardaydı. Tanrının kuzusu gibi titriyor ve kutsanmış ekmeği havaya kaldırıyordu. Ekmeği ve şarabı gösterdikten⁶¹ sonra baygın, yere düştü. “Sinir hastası,” dedi doktorlar, “tedavi görmesi gerek!” Oysa piskoposluk ikametgâhının ikinci sekreterliğine adaydı.

İnsanı nasıl da tedirgin eden, karmaşık bir olay! Telegd gerçekten de açık artırmaya çıkarıldı, bizim istediğimizden de daha çabuk ve Endre Tabódy satın aldı, ablası Bayan Bélteky getirdi bu haberi paldır küldür. O sıralar artık evliydi; karısı da benim evlendiğim yıl il balosunda tanıştırdıkları küçük Anna Pongrácz'dı; o zaman yerli yerinde, küçük böcek gözleri olan, tostoparlak bir doldurulmuş kaza benziyordu. Eh işte, Szinyér kıyısındaki mülk sahiplerinin yeni önderi, yeni toprak ağası Endre Tabódy olmuştu! Yapılacak olan su kaynağını düzenleme işi en çok onlardan özveri istiyordu –ki bu işi il yönetimi, kontun hatırı için yapmıştı, sonra da Jolsvay ve benim kocam hatırına– her nasıl olacaksa olsun bunu yapmak zorunda kalacaklardı. Ama Tabódy de borçlu olmadığı için –karısıyla birlikte satın almış– on beş, yirmi yılda ödediğinin altı katını çıkaracaktı! Acaba... Acaba, kocamın işi konusunda nasıl davranacaktı?

Çünkü yavaş yavaş oluşmakta olan bir muhalefet sezilebiliyordu artık. Tótfalusyler, Ecsedyler, gürültücü Gábor

⁶¹ Katolik inancına göre ayin sırasında kilisede İsa'nın bedenine dönüşmüş olan ekmeğin ve kanına dönüşmüş olan şarabın gösterilmesi töreni. (ç.n.)

Berey ve annemin eski flörtü Széchy. Birisi vali yardımcısı adaylarının o olacağından da söz etmişti.

Ama bizim cephe de güçlü bir birlik içindeydi. Eylül sonunda özel bir akşam yemeği verdik, ama çok gösterişli, parlak bir akşam yemeği. Yeni valiler dışında herkes geldi, toplandı; kendisini bizden sayan akrabalar, dostlar ve çıkar grupları. Ábris Amca yıllar süren bozuşmadan sonra ilk kez aileye o sıra yakınlaştı yeniden. Belirgin bir içtenlikle karşıladık. Akraba köylü aile Hiripyler de hazır bulunuyorlardı; en son genç bir kızken ay ışığında, kavakların altında yürümüştük onlarla. İnsanı nasıl da alt üst ediyor yıllar, başka düşler, amaçlar, renk değişimleri! Amcamız şimdi milletvekiliydi, bölgesinde bizim için çok şey demekti. Davetli olan, ama geleceği pek de umulmayan kudretli Péter Kendy'nin arabası da neredeyse servis öncesi çıkageldi. İlde, prens için hazırlanmakta olan av partisine kontun davet ettiği tek kişi oydu. Ama bu işin de gizliden gizliye Jenö'nün marifeti olduğunu iyi sezinlemişti doğrusu.

Çiçekli, gümüşlerle parlayan masanın üzerindeki hava önceleri biraz gergin, güvensiz ve soğuktu. Birbirine iyice alışmış, dedikoducu, sahte tavrılı kent kadınlarının yerinde şimdi, yalnızca yaşlıca iki üç teyze ya da tuhaf bir biçimde, görmezden gelinmekten korkarmış gibi duran kibirli köy gelini vardı burada, bıkkınlık getirilmiş, uzaklaşmış akrabalar. Erkekler de dolambaçlı yollara saparak 'konu'ya hiç mi hiç yaklaşmak istemediler; soylu *banderium* sorunu hiçbir biçimde çözümlenmek bilmiyordu. Aile politikası nedeniyle, kısmen de güvendikleri için, artık onayladıkları için de ilde kocamın işini yoluna koymaya hazır dılar; ama atalardan kalma üç yüz yıllık muhalefet geleneğini gösterişli bir biçimde duyumsatmak için en elverişli ortam varken kontu özellikle de onların desteklemesi gerekiyordu!

Szinyérylerin mülkleri ele geçirmiş olan atası da Almanların çevresinde böyle çanak yalamıştı –bir yığın imparator-

luk cseléd'i,⁶² bir yığın hilekâr labanc–⁶³ müşterek varis akrabalar, atalar ilin üçte birini, günümüzde bile beş, altı yüz *holdluk*⁶⁴ toprakta savaşım veren ya da yoksul düşmüş soyluların gerçek ya da sanal hakkını böyle haraca bağlamışlardı. “Ama hiç olmazsa her zaman bağımsızdık. Eb ura!”

Kadınları eğlendirmeyi denedim ve Jenö’nün –şaşıarak ve onaylayarak– sözü döndürüp dolaştırıp nasıl da ustaca ülkenin hükümetine duyulan kızgınlığa getirdiğine ancak yarım yamalak kulak verebildim. Kálmán Tisza’yı⁶⁵ ve öbürlerini yermek ya da desteklemek; bu konuda çoğu kez anlaşma, uyuşma ya da ayrışma havası vardı. Melanie’nin getirttiği iki valilik görevlisi şampanyaları açmaya başladı.

Gece yarısına doğru kadınlarla salona geçtim. İçeride gürültüyü artırmıştı artık beyler, sigara dumanı giderek yoğunlaşmış, tartışma daha da canlılık kazanmıştı. Artık birçok kişi ateşli jestlerle, konudan saparak bir ağızdan ve öteden beriden konuşuyordu ve de herkes yanındakini ikna etmeye çabalıyordu. Bir süre sonra, kız kahve tepsisiyle girerken kapıdan içeri baktım. Ábris Amcam neredeyse bağıra çağıra söylev çekiyordu; boğucu duman bulutları arasında serflerin azat edilmesine yükleniyor ve güzelim bardakla masayı dövüyordu; sonunda bardak parçalandı ve elinde dağıldı. “Ben hiçbir zaman aldatmadım, çalmadım!” diye yineleyip duruyordu Péter Kendy neredeyse ağlayacak gibi bir sesle, oysa hiç kimse ona karşı çıkmıyordu. “Tanrı tanığımdır, bilerek parmağımı bile dokunmadım başkasının malına! Yalan söylemiyorum, arkadaş! Doğru, hasattan sonra başaklar demet halinde kümелendiğinde başkalarının tarlasının yanından

⁶² Cseléd: Malikânelerde karın tokluğuna çalışan ve orada barınan toprak işçisi. (ç.n.)

⁶³ Labanc: 18. yüzyıl Macar bağımsızlık savaşlarında Avusturya yanlısı olanlar. Osmanlı yandaşlarına “kuruc” denirdi. (ç.n.)

⁶⁴ Hold: 0,57 hektarlık arazi ölçü birimi. (ç.n.)

⁶⁵ Kálmán Tisza (1830-1902): Politikacı, başbakan, intihar etmiştir. (ç.n.)

geçtiğim oldu. Arabadan indim ve dört, beş sap buğday çektim, o taraflarda ürünün nasıl olduğunu anlamak için. Yaşamım boyunca hırsızlığım buncadır benim. Bu denlisi olur, öyle değil mi?” Kehidaylerden biri Galgóczylerden birinin boynuna sarılmış, omzuna yaslanmış yeminler ediyordu: “Ben seni hiçbir zaman, arkadaşım, hiçbir zaman!” Jenö’ye baktım. Ayıklığın verdiği küskünlükle yerinde oturuyordu, bu gibi durumlarda sürekli olduğu gibi; afallamış, yorgun, neredeyse utanarak. O an ilk kez içtenlikle şu düşünceye ulaştım: “Ne denli yabancı bunların arasında; buraya hiç de yakışmıyor! Benim sürüklediğim bu yere!”

Melanie’nin arabası yanaştı. Piroska Teyzemi ve başka iki kadını konuk odasına aldım. Bir kez daha, ölümüne yorgun bir biçimde yemek odasının eşliğinde durduğumda artık tan atıyordu. Artık yalnızca Hiripy Amca oturuyordu orada ciddi ve donuk bir biçimde, suskun; masanın öbür başında yarı karanlıkta iki kişi daha vardı; sandalyede arkalarına yaslanmışlar, dudakları titrek, başları öne eğik uyukluyorlardı. Biri hafifçe horluyordu, bu Tibor Gencsy idi, öbürü Galgóczy. Lambaların tümü de sönmüştü, çiçekler dağınık, bükülüp sarkmış, ölü bir biçimde yatıyordu şarap lekeleriyle dolu, puroların kirlettiği masa örtüsünde. Jenö usul usul, dingin, hüzünlü, kucağındaki kahverengi benekleri olan tazının, Sport’un başına hafif hafif dokunuyordu.

Daha haftalar vardı ve ben, beni saran ve çok sinirlendiren boğucu güvensizlik duygusunu, gergin kaygıları hazırlıklarla, giysi işiyle ve ufak tefek şeylerle ilgili büyük, ateşli bir coşkuyla bastırmıştım. En çok da herkesin niyetini, gerçek düşüncesini kesin olarak bilmemek işkence gibi geliyordu bana; seçimin konuşulduğu, havasının yönlendirildiği, rastlantısal çıkarların tekrar tekrar çatıştığı her yerde hazır bulunamamak. Kocamın ne denli ciddi olduğunu görmek; neredeyse varoluş sorunuydu bu onun için. Sanki her şey bu zarın atılışına bağlıydı.

Yazıhaneye komisyoncu Yahudi Lipi'nin sık sık girip çıktığını gördüm ve para işlerinden söz edildiğini anladım; ivedilikle ödünç para gerekiyordu, tefeciden bile olsa. Artık Jenö'nün seçim ve benzeri harcamaları için hiç nakit parası olmadığını açıkça biliyordum. Çok bir para da olamazdı oysa! Birkaç büyük akşam yemeği, toplu bir öğle yemeği, buraya dek yapılacak birkaç yolculuk gideri, benim giysilerim (Birini yine de Gách'tan almıştım), Kral Günleri⁶⁶ sırasında düzenlenecek şenliklerde kısa süreli de olsa ortalıkta kendini bir gösterme. Öyle görünüyordu ki el altında bunca para bile yoktu.

“Jenö, canım, bana tüm içtenliğinle anlatmanı istiyorum. Yolunda gitmeyen bir şey mi var?”

“Daha neler yavrucuğum! Hatta... sanırım! Jolsvay kurul üyelerini özel bir toplantıya çağırdı, çelişkileri azaltmak için. Sanırım böylece durum lehimize olmak üzere açıklığa kavuşacak. Her şey bunu gösteriyor.”

“Ama... Seni üzen bir şey var yine de. Yadsımaya kalkma, gördüm, senin ihtiyarlardan mektup geldi.”

“Eh, geldi evet! Özel bir şey yok!”

“Göster!”

“Sanırım attım bile.”

“Ne diyorlar? Seni etkileyen ne? Hemen söylemeyecek olursan benden söz edildiğine inanacağım. Kötü bir şey mi? Schererler kara mı çalmış!”

“Magda! Nasıl gelir böyle şeyler aklına? Neden, ne konuda, hiçbir nedenleri yok ki?”

“Eh, öyleyse göster babanın mektubunu. Ciddi işlerin gizlenip saklanmasına katlanamıyorum. Ben senin karınım.”

Kassa'dan gelen mektubu sessizce önüme koydu. Yanılmamıştım! Bir yanıttı bu, anlaşıldığına göre yüklüce bir

⁶⁶ İmparatorun tahta çıkışının kutlandığı günler. (ç.n.)

miktar para istemişti borç olarak ondan. Neredeyse üç bin forintten söz ediliyordu! İyi ama niye bu denli çok? İhtiyar reddetmişti, acımasızca, sert, sıkı paylamalarla. Paylıyordu, aklını başına toplaması, daha geç değilken kibirli gösterişi bir yana bırakması ve çalışmasını –kendisi gibi– yaşlılığı için para biriktirmesini, çocuğunu düşünmesini söylüyordu. İşte, büyüklük hırsının ve beyefendiliğe soyunmanın onu nereye götüreceğini önceden biliyormuş o, birçok kez uyarmışmış, hiçbir şey için sitem edemezmiş; işte yaşadığı ve sefihliğinin bulaştığı o çevre kendisini buraya sürüklemişmiş. Bundan beni ve ailemi anlamamız gerekiyordu! Böyle iğrenç göz boyayıcı sözlerle tek oğlunun yaşamsal önemdeki, ciddi işine bir çeki düzen veriyordu. Baba dediğin böyle mi olurdu?

“Anneciğimin hiç kuşkusuz bu konudan haberi yok!” dedi Jenö usulca.

“E, yazalım ona! İçtenlikle!”

“Hayır, bunu istemiyorum! Buna kalkışma, Magda! Onun elinden zaten bir şey gelmez, mülk babamın! Yalnızca üzmüş oluruz.”

“İyi ama sen ne olacaksın Jenö? Doğru söyle, kendine bir yardımın dokunabilir mi? Daha büyük bir sorun yok mu? Çünkü birinden sağlanabilir... Bir polişe!”

“Bu hiç olmaz! Bunun şimdi seçim öncesinde sözü bile edilemez. İleride, daha sonra... Her durumda... O zaman da iş kolaylaşır diyor Lipi. Bir vali yardımcısı olunca, su işlerini düzenleyen bir yönetici olunca istenen miktarda sağlayabilmiş ve o zaman öbür kaynaklar da birden açılmış, ben kendimi toparlayıncaya dek. Çünkü bunların tümü de, olup olacağı çocuk işi, zaman kısa, sorun bu.”

“Ya o zamana dek?”

“O zamana dek şu an için gereken tutarı Lipi veriyor: O böyle bir Yahudi işte, görüyorsun ya, insanın en yakınından daha değerli!”

Bir koşu Pityu girdi içeri, zayıf küçük eliyle koca bir uurtmayı kaldırıyordu havaya. Püsküllü kuyruğu hışırdayarak uzanıyordu ardından eşikte.

“Baksana baba, kasap Mitru bana ne yaptı! Rüzgâr olunca bu ta göklere çıkar. Ancak şimdi rüzgâr yok, beklemek gerek. O zamana değin buraya, senin masanın arkasına saklayacağım; ona sen bakabilirsin de ondan baba!”

“Gel buraya, gel benim küçük varlığım! İyice bir sarıl bakayım! Ben bakarım tabii! Rüzgâr olmadığı zaman! Baban senin uçurtma şvallyen olacak!”

Ekimin parlak bir öğle öncesi. Küçük tren istasyonu çiçeklerle, devinimle, kadınların güzel, yeni güz giysileriyle, ayna gibi parlayan silindir şapkaların ve frakların siyah kalabalığıyla, üniforma ışıltılarıyla dolu; her şeyde neredeyse çocuksu, törensel bir hazırlanmışlık. Kentte –insanı gülümseten bir şey bu– pek çok evin sokağa bakan pencereleri yıkanmış, taze saksı çiçekleri yerleştirilmiş ve gece aydınlatmasında kullanılan lambalar asılmış. Kentin dışında, uzaklarda, ta av korusunun malikânesine değin –avcılar topluluğunun geçeceği yere dek– yarım saat uzaklıktaki araba yolu ilin kesesinden silindirle düzeltilmiş, buraya denk gelen üç köyün yola bakan evlerinin duvar çatlakları sıvanmış, kireç badana ile boyanmış. “İyi hal kulisleri!” dedi Péter Telekdy ekşi bir suratla söylenerek. Elinde Rousseau’su⁶⁷ vardı.

Süslü tren geliyor, yığınların dalgalanması, delegeler –uzaktan kısa bir iki söylevin yitip giden sözcükleri– birden büyük kalabalığın boğucu sessizliğini bölen ve üç kez haykırılan “Yaşa!” sesinin ölçülü yankısı. Şimdi Melanie’nin konuşurken canlı canlı titreşen, hoş sesini duyuyorum; beyaz, ciddi yüzüyle prensin eşine doğru dönüyor, geriye taranmış,

⁶⁷ Kast edilen Jean Jacques Rousseau’nun bir yapıtıdır. (ç.n.)

zengin dalgalar halindeki altın sarısı saçları yansıyor sabah güneşinin ışığında; onun görkemli, özellikle basit, temiz güzelliği parlıyor giysisinin kül yeşili, nefis renkleri arasından. Küçük eldivenli eliyle büyük bir kamelya buketini kaldırıyor, ben yanında duruyorum ve konuşan yüzüne gözlerimi bile kırpmadan bakarken, kesin bir içgüdüyle yabancı bir erkeğin bakışlarını üzerimde duyumsuyorum. Şimdi çiçeklerin gölgesi koruyor beni; kararlılığın o basit ve coşkulu bir biçimde riskli düşüncesiyle geriye bakıyorum –soran ve arayan, anlayan ve çözümleyen bir bakışla– bu tür bir bakış için yalnızca istemek yetmiyor, şakacılık havası kimi zaman yeterli: Seyrek rastlanan bir uyum anı gerekiyor bunun için ve de şu, olup olacağı *her şey* bu kadar diyebilmek konusunda duyulan güven; süreceği konusunda duyulan kuşku ya da risk de bunun önüne geçemez. “Prens!” diye düşündüm kontrolsüz ve tuhaf bir şaşkınlıkla. Dalgın dalgın bakan mavi, ciddi erkek gözleri gördüm; değirmi, yumuşak çizgilere sahip yüzün donuk beyazlığını, koyu sarı bıyığı altında hemen hemen hastalıklı bir kırmızılık içindeki dudakları. Peygamber çiçeği mavisi *atilla*’nın⁶⁸ klapasında iki altın kartal parlıyor, göz kamaştırıyordu; kırmızı bir şerit ince uzun, genç bedeninde yukarıdan aşağı akıyordu. İşte böyle... Şimdi çiçekleri sunuyorlar, arkamda kadın derneğinin “Yaşa!” çığlıkları, yeren birkaç Macarca sözcük; gidiyorlar.

Bütün kent sokaklarda; Várkert’in altında yeni giysili kadınlar geziniyor; garnizonun piyadeleri kıpırtısız bir duvar oluşturmuş, pırıl pırıl bir geçit törenindeler. Şimdi atlı arabalarda sıra... nasıl da hızla geçtiler; genç mabeyinciyle ana kontes, kır saçlı yüksek rütbeli subaylar ve derken *banderium*. Tırıs giden, güzel, haşe örtülü atlar tatlı, alabildiğine süslü hayvanlar, nasıl da güzel her biri; insana özel, görkemli, canlı bir araç şu at denen hayvan; nasıl da etkileyici, ne-

⁶⁸ Atilla: İçine ya da kenarlarına kürk geçirilmiş, omzu kordonlu uzun ceket. Eskiden Macar saray muhafızları ve atlıları giyerdi. (ç.n.)

redeyse kadınsal duyguları gıdıklıyor. Ötede halamın oğlu bölge yöneticisi genç Hiripy; Kendy nasıl da gösterişli! İki Kehiday yan yana; Galgóczyler, baba ve oğul! Ah, şu Tabódy! Gerçekten o mu? Atıyla geriledi... Ne demek oluyor bu? Hey, şurada kır saçlı Bojér var, menekşe rengi, güzelim altın yaldızlı pelerini, büyük turkuaz sorgucuyla kır saçlı Bojér, ardında dört uşak; Tibor Gencsy, bir iki kişi daha. Hayır, çok fazla olmadıkları kesin; görkemli, ama sayıca az bir takım!

Ondan sonra bütün gün bir hazırlık –uyku, taranma, giyinme– başladı akşam eğlencesi için. İçeride vakit geçiren, cebi dolu ve eğlenmek arzusundaki taşralı bir yığın aileyi düşünerek kadın derneğiyle bir kermes düzenledik. Yukarıdaki malikânede yüksek soyluların katılacağı akşam yemeğine yalnızca Péter Kendy’yi ve yaşlı Bojér’i –onu da ancak eşi olmaksızın– çağırılmışlardı.

Ulah kilimi, köylülerin ağaçtan oyma oyuncaklarını, *katrinca*,⁶⁹ zencefilli çörekler ve başka bir yığın ıvır zıvır satıyorduk. Yemek çadırı vardı, puro satılıyordu, pasta kulübesi ve de şampanya çadırı. Ben iki akraba kızıyla burada didiniyordum; çingene kulübesinin taklit edildiği, ipek tenteli, altın yaldızlı bir kovuktaydık ve kırmızı ve kıvrımlı ipeklerle, altın paralarla, doğuya özgü, renkli süslerle, dağıtılmış, mücevher iliştirilmiş saçlarla girişin önünde oturuyorduk.

Dénes Horváth daha işin başında oraya geldi, arkamdaki bir oturağa ilişti ve Jenö’den orada kalabilmek için izin istedi. Oysa Ilka Zimán ötede puro standındaydı.

Bu akşam çok parlak, görkemli idi. Acaba yalnızca benim anılarımda mı böylesine keskin biçimde yer etmişti de bunca yıl hiçbir şeyi unutmamıştım? Taşralıların hepsi oradaydı, ama ilçe halkının da özgürce giriş hakkı vardı; bir yığın insan valilik yapısının büyük salonunda, sütunlar arasın-

⁶⁹ Katrinca: El dokuması önlük. (ç.n.)

da akıyordu, ta kulübelerin ve küçük dükkânların kuşattığı kilimli yola değin. Şampanyayı iki kuzinim dağıtıyordu; ben iskambil falı açıyor, el falına bakıyordum. Ama öyle herkese değil, ucuza da değil.

“Yazgıyla böyle oyun oynamaktan korkmuyor musunuz?” diye mırıldandı arkamdan Horváth, o kendine özgü yavaş, ağzı doluymuş gibi çıkan sesiyle. “Siz buna bile kalkışabilirsiniz hiçbir ceza görmeksizin. İnsanı nasıl da korkutan cinsten bir güzelliğiniz var bu çingene halinizle, abartılı olduğu bile söylenebilir ve birisi tutsun böyle olsun, bu doğru değil! Çakan şimşeğin insanı sinirlendirmesi, oklarını göndermesi gibi bir şey! Bakışlarınız acı veriyor.”

“Benimle seyrek flört ediyorsunuz,” diyerek elimle kalsın, istemez anlamında bir işaretle bulundum kahkaha atarak, ama gözlerinin içine baktım iyice, “ancak ardından tüm çevrenizi kendinizden uzaklaştırıyorsunuz. Altı aylığına olsun yeniden rahata kavuşmak için.”

“Benim o büyük dinginliğim konusunda siz ne bilirsiniz ki?!” dedi ve bakışlarım üzerinde kaldı ciddi bir biçimde. Ona sırtımı döndüm, ama şimdi, büyük bir hayranlıkla kuşatılmışlığın ortasında bile onun sürekli, güvenilir saygısının bana iyi geldiğini duyumsuyordum.

Gece yarısından önceydi. Salonda parfümlü tıkış tıkış bir kalabalık ve sıcak vardı. Topluluktan olmayanlar, kent halkı yavaş yavaş çekildi, kendiliklerinden uzaklaştılar, eğlence şimdi artık alışılmış, kapalı çevre akşamlarının rengine bürünmeye başlamıştı. Karşımda şimdi Széchy duruyordu ve kolları iki yanında kartları karmamı bekledi.

“Kesin!”

“Hangi elimle?”

“Sol ile!”

Gözü pek bir biçimde yüzüne baktım. Şakakları ağarmaya başlamıştı artık ve biraz özensiz biçilmiş frakı içindey-

ken, öğleden önceki süslü Macar üniforması, dans eden süslü atının sırtında görüldüğü gibi pek de boylu poslu görünmüyordu. Ama yine de sert görünüşlü, *kuruc*⁷⁰ başı, kartal biçimli, kemerli burnu, keskin bakışlı kartal gözleri ilginçti ve bir de üzerindeki annemi on yıl önce egemenliği altına alan biraz çiğ, biraz üzgün savruklu; bu tavrı, geçmişte düşüşü bir genç kızı ölüme yollamıştı. Böyle bir insanın şimdi bile zararı dokunabilir miydi?

“Ee, uzun süre yaşayacak mıyım?”

“İstediğinizden de uzun! Ama sırasıyla bakalım! Geçmişte olanlar şunlar: Devinip durmuşsunuz, suları bulan-dırmışsınız, ama gerçekten pek az dinlenebilmiş, gerçekten unutmuşsunuz. Şimdi olanlar da şunlar: İnsanın yüzünü buruşturan ekşi bir doymuşluk ve bir insanın ayağı burkulup da durması ve de şunu söylemesi gibi bir bekleyiş: ‘Eh, şimdi artık ya *hiçbir* yere gitmiyoruz ya da *her şey* bir kez daha yeni baştan başlayacak: Ama bu her ne olursa olsun kendiliğinden gelsin yanıma, bir zerrecik olsun kımıldamam yerimden!’ Olacaklar da şunlar...”

“Her şeyi söylemene izin vermiyorum, cadı!” Bir el devinimiyle elimdeki gevşek kâğıt destesini avuçladı, bileğimi de yakalamıştı onlarla birlikte ve sert iki parmağıyla bastırdığını duyumsadım bileziğimin üzerinden. Ondan sonra kâğıtları elimden aldı ve küçük sıranın üzerine koydu.

Onları böyle sözlere dökmenin, gözler önüne sermenin gereği yok. Benim için inanın ki fark etmez gerçekten de! Ben artık kolay bir düşmanım. İnsanı işler alıp götürüyor, buna karşı çıkmak da yorucu oluyor; eh, kendimi bırakıyorum, ama hiç de fark etmiyor!

Öksüz çocukların kumbarasına para attı ve çekti gitti. Genç delikanlılar, subaylar yığıldı Reviczky’nin kızı ve ye-

⁷⁰ Kuruc: 18. yüzyıl Macar bağımsızlık savaşlarında Osmanlılardan yana olanlar. (ç.n.)

ğeninin çevresine; şampanyanın buzlu köpüğü bembeyaz kaynarak aktı, içlerinden birinin *atillasını* yeninden aşağıya, dirseğine dek ıslattı; kızlar kahkahayla güldüler, gümüş paraları şingırdattılar; yeni bir küme geldi.

Boş bulunduğum bir anımda Tabódy birden karşımda bitiverdi. Kırmızı kadife çadır direğine yasladım bir yanıma, ona döndüm ve yalnızca baktım, ciddi ve kıpırtısız, kâğıtlara uzanmadan. Sanki burada ve ses çıkarmadan birbirimize bakmamız için başka hiçbir şey gerekmezmiş ve başka bir eksiği gediği de yokmuş gibiydi.

“Benim geleceğim konusunda hâlâ söyleyebileceğiniz bir şey var mı Magda?”

“Hayır!” dedim derin, şaşırtıcı bir yumuşamayla usulca ve başımı önüme eğdim. “Artık her şey söylendi.”

“Oysa ne güzel olurdu yine de!”

“Çok güzeldi!”

“Şimdi de biliyorum ki, gerçekti!”

“İki budala çocuğun oyunuydu. Bunu aştık.”

“Her ikimizin de yeniden düşünmeye vakti olacak bunu, belki de yaşlanınca ve ne olup bittiğini anlayacağız.”

“Hiç olmazsa düşünecek bir şey olacak. Bu kadarla kalması bu yüzden iyi. Yaşlılığımıza saklayalım.”

Elime eğildi ve nazik bir devinimle uzun uzun öptü, soluk soluğaydı ve gitti.

Bir süre sonra istemeden gözlerimle aradım ve bir sütuna yaslanarak gizlendiğini ve büyük bir içtenlikle söyleşen bir çifti ciddi ciddi izlediğini gördüm. Kadın, karısıydı ve eski dans arkadaşı Kallós’la konuşuyordu. “Kıskanıyor şimdi!” diye düşündüm ve tatsız bir keyifsizlik çöktü üzerime. Duygular, bağlar ne de karmakarışık... Geriye dönünce Dénes Horváth’ı gene orada gördüm; sessiz bir zevkle her devinimimi izliyordu gözleriyle.

O sırada kendine özgü, gürültüsüz bir itiş kakış başladı girişin çevresinde. Uzak olduğu için ve de uzayıp giden direk ayaklarının ikili sırası yüzünden göremiyordum. Müzik sustu; derken karşıdaki yükseltiden şimdiye dek burada çalan ikinci orkestranın çingenelerinin indiğini gördüm; birinci orkestra, Bankólar malikânedeki akşam yemeğine katılmışlardı. Güzel, yepyeni, altın düğmeli, kırmızı üniformalarıyla ortaya çıkmışlar ve yerlerini almışlardı. Kıpırdanma sessiz bir fısıltıya dönüştü ve itişen kümeler hızla ikiye ayrılarak sütunlar arasındaki geniş halıda bir duvar oluşturdular. “Ekselansları!” diye fısıldadılar yanımdakiler korkuyla karışık bir şaşkınlıkla.

Küçük topluluğun satıcıların arasından geçerek yaklaştığını gördüm. Arşidükün eşi köylü işi dantel satın alıyor, derken oyuncak seçiyor ve ana kontesin de onun yerine şakayla pazarlık yaptığı duyuluyor ta buradan. Erkeklerin bir bölümü birkaç adım ilerliyor ve başka şeylere bakıyorlar. Kralın oğlu o sırada benim çingene çadırımın önüne kadar geldi. Beni tanıdı. Sıkıntılı yüzü bir an için aydınlandı, devinimindeki hızlı bir aldırmazlıkla birden döndü, gülümsedi ve elini bana uzattı. Mabeyincisi İtalyan kontu iki üç adım arkasına çekildi.

“*Meine Zukunft!*”⁷¹ dedi çekingen denebilecek bir uysallıkla rica ederek; fısıldar gibiydi. Uzattığım avucumu hafifçe, ama cesaretle onun avucunun altına yerleştirdim, öbür elimin parmak ucunu şakacı bir biçimde, göstererek avucunun ortasında tutuyor, ama gözlerinin içine bakıyordum. Önyargımı gizlemeyi çok istiyordum, hemen bütün irademi kullanarak ruhsal durumumu gizledim. Uzaklardan da gizli herkesin bize baktığını duyumsuyordum, her ne denli sözlerimi duymasalar da.

“Mükemmel bir yaşam!” diye başladım, derli toplu ve oldukça başarılı bir Almancayla; sesim çok az titriyordu.

⁷¹ Alm. Benim geleceğim. (ç.n.)

“Güvenli ve güçlü bir yaşam, tıpkı büyük bir dağdaki kapalı, görkemli bir beyaz kule gibi; bu kuleyi milyonlarca, milyonlarca insan yüreğinden artan, minik toz tanesince küçük artı değerlerle o yüksek yere dikmiş. Güzel bir yaşam bu, görkemli bir kule, ancak bir an bile buradan inmek arzusuna kapılmamalı ya da yüreklerden artanlarla yapılmış güzel, elmaslı kumları kazmamalı derinlere doğru.”

“Ya ben?”

“Ekselansları hiçbir zaman da bunu yapmak istemeyecekler! Güçlü olacaksınız; çünkü daha şimdiden biliyorsunuz... Ben de kesinlikle söylüyorum ki, pek de değmez.”

Son sözcükleri söylerken artık elini bırakmıştım. Bana yönelik o şaşırmış, ciddi ve ölçüp biçen, sürekli bakışlarını unutamıyorum; oyun havasındaki bir erkeğin bakışları değildi bunlar, daha çok insan arayan birinin duygularıyla bakmıştı. Yalnızlığa vakti olan, düşünceye dalma saatleri olan bir insanın gözüyle; kardeşçe bir bakıştı bu. Eğildi, topuklarını birbirine çarparak askerce bir selam verdi:

Macarca “Teşekkür ederim, *madame!*” dedi, selam verdi ve kadın topluluğuna katıldı.

O zamanki halimi sık sık, neredeyse anlamaksızın düşünmüşümdür. O bir yığın canlı düşünce hangi ani esinle biçimlenmişti içimde? Bu düşüncelerle o zaman günlerce meşgul olarak resmini betimlemiş ve yaşama dair bilgilerime katmıştım; bir kralın yazgısı, prensin sevinci ve özel mi özel bir krallık sefaletinin resmini. O ‘pek de değmez’in tatsız ve düş kırıklığına uğramış biçimde ortaya attığım kesinlik anlamını acaba benim genç, daha yakınlarda çocuksu ve her bakımdan şımartılmış olan benliğimde o sıralardaki coşkulu, birkaç haftada edindiğim deneyim mi hazırlayıp olgunlaştırmıştı? Yoksa kendi geleceğim mi eşlik etmişti buna? Yaşlı biri olalı beri artık biliyorum ki, en kötü şey bile kendimizi ya da birbirimizi korumaya ya da korkutmaya geçecek ölçüde kötü değil.

Bir dakika için büyülenmiş gibi arşidükün ardından baka kaldım. Yanındakilerle ilerledi, peygamber çiçeği mavisini atıllasının renkli bir leke gibi uzaklaşmakta olduğunu görüyordum daha ve iki büyük altın kartalın ışıltısını da gördüğümü sandım. Piskoposa ve binbaşıya bir soru yöneltti; mabeyinci benim yanımdaki ipek püsküllü hayır işleri kesesine uzandı ve büyük bir kâğıt parayı kıvrarak içine attı. Çingene Bankó bir işaret üzerine bir kez daha prens şarkısına başladı: “Geceleyin eğirdi, gündüz yıkadı...” Artık ötedeki, arabaların beklediği avlu çıkışıındaydı, omuz püskülleri parlıyordu daha, ama gözlerim görkeminde yitip gitmişti, o ise hiçbir zaman falı açılmamış, bilinmeyen yazısına doğru yürüdü gitti...

Birdenbire bir yığın insan kuşattı beni. Merak, kıskançlık ve şaşkınlık fısıltıları oldu çevremde dakikalarca ve ben gülümseyerek o eski, deneyimsiz ve büyülenmiş genç kadının başıyla bunun tadını çıkardım. Yalnızca kont ve takımı uzaklaşmıştı, öbür davetli, akşam yemeği konukları şimdi burada kalmışlardı ve beni çepeçevre kuşatmışlardı; on kişi vardı falına bakılmayı bekleyen. Konuştum, şimdi artık Kibele biçiminin karmaşasını giderek daha iyi öğreniyordum. İl piskoposu da elini avcuma koydu. İnanılmaz bir yücelmeden söz ettim ona; buradaki, yeryüzündeki bir yükselmeden kardinal şapkasından, büyük şatolardan ve ona inanan biri ve kızı olarak, bu özel sevgiyi bahane ederek iri, şişman, beyaz parmaklarını azıcık sıkarak iki avucumda ısıttım. “Bu yaşlı papazın benim için zaten bir anlamı yok,” diye düşündüm düz bir mantıkla, “yarın gider, belki bir daha da görmem, ama zavallı küçük kardeşime bir yararı dokunabilir!”

Çingene orkestrası şefi Bankó’nun da, eski, dilsiz hayranımın da el falına baktım, Çingene usulünce. Sessiz ve itirazsız, beyefendilere özgü çekingen bir devinimle uzattı elini; nezaketle eğilerek teşekkür etti, buradaki beylerden herhangi biri gibi. Yerel gazetenin yöneticisi geldi ve soluk soluğa

sorguladı beni arşidüke neler söylediğim konusunda. Tümyle değişik şeyler anlattım –savaşta şan kazanmak, mutlu aile yaşantısı türünden şeyler söyledim– ve bunları gazetesinde yazmasını ekledim. Kocam da yakınımdaydı artık, belki yorgun olduğumu düşünmüş, sağlığım için kaygılanmıştı ya da her neyse bir şey onu sinirlendirmişti; alışılmadık bir biçimde bir an önce eve gidelim diye tutturdu. Tan atıyordu artık ve bu maskeli balo giysisiyle dansa gitmek istemiyordum; arabaya bindirdi. Belleğimde bugün bile tıpkı renkli bir düş gibi rengârenk ve canlıdır bu eski bayram gecesi.

Sonra geldi geçti. Buruk ve uykulu bir gün geldi sonra, her zaman olduğu gibi.

Ondan sonra üç gün boyunca akşam gezintisine çıktım Várkert altında; her defasında da yepyeni, güzel giysilerle ve de öbür güzel giysili kadınlar arasında dolaştım ve avdan dönen arabalar da üç akşam boyunca ışıklar içinde yüzen kentte, aydınlatılmış zafer takının altında koşuşturup durdular.

Ama artık hiçbir şey olmuyordu! Oysa ilçe devinimli ve doluydu, taşralıların büyük bölümü hafta sonunda yapılması kararlaştırılan memur yenileme seçimleri için kalmıştı ve sokaklarda ve alanlardaki bir yığın alışılmadık yüzde o sıralar bana ve bize karşı duyulanları araştırdım. Önceden beklenmeyen, yakıcı, sinirli bir belirsizlik geldi oturdu içime ve şimdiye dek alabildiğine dingin ve inanarak yazgımın değişmesini bekleyebildiğim için kendime şaşıtm. Kendime de neden olduğunu açıklayamazdım, ama birdenbire kocamın hafta sonunda vali yardımcısı olması konusunu korkunç önemli, her şeyin ötesinde bir ölüm kalım sorunu olarak duyumsamaya başladım. Artık oyuncu kadın-hırsıyla değil de, çok ciddi ve korku dolu bir sorumlulukla da istiyordum bunu kocam için. “Ben kıskırttım,” diye düşünüyordum, şimdi artık tüm yüreğiyle istiyor, şimdi artık bunun olmaması olanaksız.

Dénes Horváth genel hava ile ilgili haberlerin kokusu- nu alıyor ve bana yetiştiriyordu. Yüksek düzeydeki konuklar

gitmişlerdi, artık vedalaşma töreni için istasyona bile gitmemiştim ve ilçe ertesi gün sanki unutmuştu onları. Şimdi artık tüm dikkatler yeni sansasyon, seçim üzerinde toplanmıştı. Kontlar şimdi geri çekilmiş, konukluğun ve yapılan büyük harcamaların yorgunluğunu atıyorlardı; bir an önce yola çıkacakları haberi duyuldu. Jolsvay'yi bir kez malikâneye çağırttılar, belki de işler konusunda aydınlanmak için, ama ne konuda görüştüklerini hiç kimse bilmiyordu.

“Endre Tabódy de içeride onlarlaydı, değil mi?” diye sordum Horváth'a hiç beklemediği bir anda.

“Yoo! O daha kurula alınmadı. Daha yeni gelmiş olduğun için, iki ay oluyor geleli. Szinyér kıyısının öteki sakinleri burada.”

“Bu da zaten başlı başına bir sorun!”

Çekingen ve sıkıntılıydım artık ve Horváth'ı bir kenara çekip de düşüncesini açıkça söyletmeye cesaret edemiyordum: Emin olabilir miydik, olamaz mıydık? Artık yalnızca iki gün kalmıştı. İçeride oyalanan taşralılar büyük cümbüşler düzenliyordu; belli ki seçim kampanyasındaydılar. Neredeyse her gün bir iki akraba ya da taşralı tanıdık bizde öğle yemeğindeydi; akşam Jenö'yü alıp gidiyorlardı; birbirimizle hiç konuşamıyorduk neredeyse. Ábris Amcam içerideki 'prens-seyri'ne katılmamıştı, onun ancak seçim sabahı gelmesini bekliyorduk. Oraya gitmek üzere sokağa çıkmaya bile keyfim yoktu artık.

O sabah saat dokuz sularında büyük bir gürültü patırtıyla geldi Jenö'nün adamları. Serince bir sabahtı, Erik palinkası içtiler ve bir de yemek odasında poğaça yediler; havaya girmişlerdi, çok keyifliydim ve güveniyorlardı kendilerine; birden benim içime de bir ruh, sevinç kattı onların bu halleri. “Alıp geleceğiz, sayın vali yardımcısı bey birazdan burada olacak!” diye kapıdan içeriye doğru bağıırıyordu Galgóczy yola çıkarken.

Özenle, keyifle, güzel, gri ipek ev giysimi kuşandım yine.

“Bir haber var mı?” diye koşarak karşıladım Horváth’ı, oysa yarım saat ya geçmiş ya geçmemişti.

“Şimdilik yalnızca sizi görmeye geldim, nasıl olduğunuza bakmaya? Şimdi gidip balkona çıkmayı deneyeceğim. Jenö valilik hizmetlisine bir şey dedi mi? Belki içeriye de bir göz atabilirim, bulabildiğimce haber getiririm.”

Bir saat geçmişti ki geri geldi.

“Ne oldu? Çabuk söyleyin!”

“Henüz hiçbir şey. Ama bu kadar tedirgin olmanıza gerek yok! Bir ölüm kalım sorunu değil bu!”

“Neler biliyorsunuz?”

“Öyle görünüyor ki, Jolsvay Széchy’yi de aday göstermek zorunda kalmış yine de. Tüm bunların yanı sıra, sanırım enfes bir oy çoğunluğumuz olacak. Jenö her nasılsa bir konuyu, zengin boyacı Korporák ile Ulah papazının doktor oğlu Korbuj, tuhafiyeci Hankó gibi ilçede en çok vergi ödeyenleri unutmuş. Olup olacağı birkaç kişi, ama tümü de paldır küldür çıkıp gelmiş. Széchy’nin kendisi yukarıya çıkmamış, ama yandaşları çok yaygara ediyor. Bu yine de sorun değil. Jolsvay artık kapıları kapattırdı, olası ki artık Jenö’nün kazandığını ilan etmişlerdir”.

“Gidin öyleyse, kesin bilgi edinin Tanrı aşkına! Lütfen!”

“Sakin olun canım! Ya iyi haber getirirsem... Bana daha iyi davranacak mısınız?”

“Yani iyi davranmıyor muyum?” diye sordum elimi birden eline koyarak. Sıcak olmalıydı bu dakikada ve de titremekte –ama başka, yeni– kadınsı bir coşku da titreşiyor olmalıydı bu devinimde. Son altı aydır neredeyse her gün gördüğüm ve sabırlı, yumuşak, hayranlık dolu aşkının yanı başımda olduğunu duyumsadığım bu adama karşı duyula-

rım yavaş ve ayırımına varılmaz bir biçimde olsa da bir yöne doğru ilerlemiş ve gelişmiş olmalıydı. Kesin olan şu ki, son haftalarda bir *değer* olarak duyumsuyordum onu. İşte *yabancı* bir erkekti, hoş bir dış görünüşü olan, her toplulukça benimsenen, sevilen ve beni de o denli yüceltmişti ki.

“Ah, evet, evet, siz bana karşı çok iyisiniz, Magda!” diyordu durmadan ve ateşli ateşli öpüyordu elimi. “Ben artık siz ortalıktasınız, varsınız diye de minnet duyuyordum. Evet, şimdi gidiyorum. Haber getireceğim.”

Saat on bir sularında yeniden yanıma geldi, bir parça güvensizdi; alnı terlemişti koşuşturmaktan. Oysa il binası çok da uzak değildi.

“Sanırım oybirliğiyle Jenö seçildi; gerçi bu konuyu şimdi böyle yargılamak doğru değil ama! Jolsvay neredeyse ilan edecekti bunu, ama Széchy’nin yandaşları ad okunarak oylama yapılmasını istediler birden. İmzalı pusulaları da önceden hazırlamışlardı. Yeniden koşup gideceğim, daha kesin bir şey söyleyebilmek için; sizi de yatıştırmak için.”

“Hayır, Horváth; lütfen gitmeyin artık!”

“Neden? Yoksa...”

“Benimle kalın, yalnız kalamıyorum. Çok bitkinim.”

“Ah, zavallı, zavallı, sevgili, güzel, küçük cadı kadın! Sevgili iyi kadın!”

“Şşşt, hayır, konuşmayın şimdi!”

Yanıma oturdu, koltuğun hemen yanına, elimi eline aldı ve sessizce sımsıkı tuttu uzun süre. Onlar geri gelinceye dek. Yürek atışlarım yatıştı, hoş, uykulu bir uyuşukluk çöktü üzerine böyle kıpırtısız oturarak kaldığım için ve neredeyse her türlü kaygıyı ve kökeni dışarıda olan, nedeni yabancı sıkıntıyı unuttum.

Tam öğle vakti geldiler. Hiripy Amca, Jenö ve üvey babam Telekdy; tedirginlikten ve sessiz yenilgiden ter için-

deydiler. Onları görünce sanki bir düştten uyanmışım gibime geldi. Yenilgi, böyle miydi yani? Üzüntü keskin bir acıyla üzerime çöktü: “Zavallı, zavallı sevgili kocam benim!”

Ondan sonra olanları artık bir düş gibi karmaşık biçimde anımsıyorum... Masaya oturduk, çok basit, iyi kotarılmamış bir öğle yemeği vardı ve Jenö’yü düşünüyordum o sırada; çünkü bugün Jenö zafer kazanan yandaşlarıyla birlikte yiyecekti öğle yemeğini. Hiripy Amca öfkeyle homurdanıyordu, “haksızlık”tan söz ediyordu doğal olarak sinirli sinirli; Péter acı acı felsefe yapıyordu, ama tıpkı daha önce olduğu gibiydi ve onun bu aldırmazlığı da sinirlendirmişti beni. Horváth sessizce oturuyordu ve ben ona bakmıyordum. Küçük Pit-yu kaşığıyla gürültü yapınca sert sert çıktım ona. “Kızma, bırak oynasın zavallı!” dedi babası sessizce. Hâlâ sinirli görünüyordu, ama yüzündeki, alnındaki az önceki kırmızılık şimdi geçmişti; çok solgundu ve hızla, titreyerek kaşıkladı çorbasını. “Sabahtan beri aç olmalı!” diye düşündüm ve iştahla yemesine sevindim. Tabaklar toplandığında kalktı, yazıhaneye bir dakikalığına göz atması gerektiğini söyledi.

Eti bekletmelerini işaret ettim. Topluluk ses çıkarmadan oturuyordu; avlu penceresinden dışarı baktım ve karışık güz bahçesini, dağınık avluyu, don vurmuş *echeveria*’ları gördüm; öyle hüznü, öyle hüznüydü ki. Soğukça bir gündü ve oda hizmetçisi sobaya atmak için kor halinde bir kürek kömür getirdi. Elinde kürekle hole gelmişti ki açık kapının önündeyken titrediğini ve elindekileri yere düşürdüğünü gördüm. O daha net bir biçimde duymuştu atılan silah sesini.

Herkes yerinden fırladı... Ben kapıda yere yığıldım... Ötesini anımsamıyorum...

O anda... Orada her şeyin, ama her şeyin sonu gelmişti.

Evet, evet, eğer şimdi anılarla yaşamımın sonuna dek ilerlemek istiyorsam burada durmamalıyım; o günün dehşetinden kaçınmak ve birkaç haftayı, onu izleyen topu topu birkaç haftayı, bana indirdiği gümbürtülü, korkunç darbeyi, büyük değişimi, büyük çöküşü, tıpkı değirmen taşı gibi benim o güne değinki benliğimi, yazgımı, yaşamımı, her şeyi öğüten, ufalayan büyük çöküşü bir yana bırakmalıyım ve şunu söylemeliyim: Bu yeni bir bölüm, yeni bir yaşam öyküsü; çünkü içinde başka biri, değişmiş, dönüşmüş bir ruhun durumu var, yeni başlamış bir yaşamın yazgısı yazılıyor ve de tüm bunların benim başıma nasıl geldiğini bilmiyorum, bilmiyorum.

Oysa durum bu işte! Bilmiyorum. O zaman yaşam bana sillesini indirdi, parçalara ayırdı, ezdi, kökümnden kopardı, dünyadaki yerimden oynattı, uzaklara fırlattı, ayağımın altındaki toprağı çekip aldı, başımın üzerinden de çatıyı ve ben hiçbir zaman ne denli uğraşıysam o eski benliğimi bulamadım; eski, gerçek bilincime yeniden kavuşamadım. Daha önceki benliğim tükendi, geçti gitti; ama tümüyle yeni, başka, değişik bir havayı soluyan, değişmiş olan, çok anlamlı olabilecek dünyama yerleşebilmeyi (Belki o zaman bu değişik dünyaya ayak uydurabilirdim) bir daha hiçbir zaman

başaramadım. Evet bu... Bu zorlama, bu uğurda harcanan bir yığın güç ve çekilen acı ve bu acımasız ikiye bölünmüşlük açıklayabilir benim bundan sonraki, daha sonraki yazgımı; tüm bu uzun. Uzun ve zor yaşamı. Şimdi artık fark etmez biliyorum; şimdi artık baştan sona şanslı gelişmiş ve bir bütünlüğü olan yaşamdan sonra olduğumdan başka biri de olamam; sessiz, aldırışsız bir yaşlı kadın; hatta bunu başarmış olsaydım bile bu büyük ölüm öncesi yalnızlığına katlanamam, dinginlikle karşılayamam.

Şimdi artık o eski, işkenceye benzer acıları yeni bir acı gibi duyumsamıyorum ve şu anda belki de bana en iyi gelen şey nefis kokan sıcak bir kahve oluyor. Geçmişini yargılamaya ve incelemeye, bunu yalnızca sanki dışındaki bir kişiden, ikinci bir kişiden söz ediyormuş gibi yapabilen kişi kalkışmalı. Evet, eğer günümüzle, gelecekle yüz yüze gelemiyorsak, hiç olmazsa geçmişle yüz yüze gelebilmeliyiz. İlk korkunç darbe indiğinde yirmi yedi yaşındaydım ve bu darbe tüm yaşamımı alt üst etti.

Eh işte, bilmiyorum, şimdi bile o kara, kanlı, ufacık ölümcül yarayı, şakağındaki kurşun deliğini dehşete kapılmaksızın, öfkelenmeksizin düşünemiyorum... Bundan sonra olanları: Cenaze marşı, cesedin kokusu, çelenkler, çan seslerinin boğucu ve acımasız akışı, baygın hıçkırıklar ve yalnızca kafasına ansızın bir şeyle vurulanın duyumsayabileceği donuk bir yarı sersemlik.

Yoğun dokulu dul peçesinin arkasından insanların çevremdeki şaşkın koşuşturmasını ağlamaktan şişmiş gözlerimle sisli ve belirsiz bir gölge oyunu gibi görürken bir uyurgezer gibi koluma girilip yönlendirilmeyi, yatıştırılmayı, özendirilmeyi kabullendim.

Bir gün annem bana şunları söylediğinde bir hafta geçmiş olmalıydı: “Şimdi artık kendini biraz toparlaman ve geleceği düşünmen gerekiyor!”

Geleceği... Ben!

O zaman keskin, insanı tir tir titreten büyük yalnızlığı-mı ilk kez annemin bu sözleriyle duyumsadım. Benim ve çocuğumun yazgısını düşünüp taşınmamı söylüyorlar; her şeyi yitirdiğimi, hatta kendimi bile yitirdiğimi iyi bilenler bunu söylüyorlar; o sevilip okşanmış, her türlü gereksinimi giderilmiş ve şimdiye değinki durumuna çok iyi uyum sağlamış birine, yirmi altı yaşına dek sürekli olarak başka birinin baktığı kimseye. İyi ama bu ikircimli, sorumsuzca baştan savmaya benzeyen öğütten başka bir şey verebilirler mi bana; benim için bir şey yapmak, bana yardım etmek istiyorlar mı? Aile denen ünlü, duygudaşlık, birlik içindeki kurumun ilk kez o sırada, benim talihsizliğim sırasında artık ne denli dağınık, zayıf ve aldırıışsız bir bağ olduğu görülmüştü. Elinden bir şey gelmez bir biçimde ve yıkılmış bir durumda kendi halime bırakılmışım ve neredeyse inanamıyordum yazgıma, neredeyse mucizevî bir uyanış bekliyordum: Her şey yalnızca bir düştü, hiçbir şey olmamıştı.

Annemlerde kalıyordum o sıralar, Cifrasor'da,⁷² geçici olarak; çünkü zavallı ölümün kanının döşemesine aktığı eski evimden hastalıklı bir biçimde dehşete kapılıyordum. Bir ad verilemeyen, kimi zaman beni uykudan bile uyandıran sisli bir suçluluk duygusu da çökmüştü üzerime. Kaynağı içimde değildi bunun, yabancıların nazarı değmişti; kötülüğümü isteyenlerin, eskiden beri beni kıskananlarımin alevli bakışları, arkamdan fısıldaşmalarıyla bu duyguya kapılmışım ve ben dehşete kapılarak kendimden kaçıyordum. Bunun nedeni ben olabilir miydim? Hayır, hayır, bu böyle değildi, bugün artık kesinlikle biliyorum bunu. Çok eskiden beri toprağında dinlenmekte olan o zavallı belki de yazgısının yoluna benimle evlenerek çıkmıştı, ama yine de seçmiş ve arzulamıştı beni; çünkü başkaydım, ailesinin öbür üyeleri

⁷² Süslü püslü (ya da gösterişli) iki yanı ağaçlıklı yol demektir. (ç.n.)

gibi değildim, soğukkanlı, ölçülü kentsoyluları tutan ve dar görüşleri kızları gibi. Beni istedi; çünkü yazgısını istiyordu: Yalnızca korkunç bir rastlantıyla beklediğimiz ve istediğimiz gibi olmamıştı. Hayır, o fısıltıyla ve kötücül baş sallamalarla anıştırılan ‘eksiklikler’ yaşamını mahvedecek ölçüde değildi. Küçük kardeşlerimin parasal durumunda bir düzensizlik vardı, bu doğru ve malikânenin parsellenmiş arsalarının fiyatının da hemen hesabını verememişti; ama hey Tanrım, Kont’a bir söz söylemesi ya da Ábris Amcamdan ya da Hiripylardan ödünç para istemesi yeterdi ya da herhangi bir şey. Ama buna gücü yoktu, dakikliği ve temiz elleriyle ün salmış olan kendisi için rahatsız edici ve zor olurdu böyle bir davranış. İçinde bunu aşabilecek ölçüde yaşama arzusu yoktu; bunu aşmak ve insanların gözüne yavaş yavaş yeniden, yeni baştan girmeye yol açabilecek bir yaşama arzusu. Oysa zavallı küçük kardeşim Sándorka ruh hastası haliyle olgun biri yerine konamazdı zaten; Csaba ise alabildiğine nazik, beyefendilere özgü bir basitlikle, konuşma biçimiyle, bir açıklama yapmaksızın kendi payından bile vazgeçmişti. Evet, bu kargaşaların kaygısı korkunç olmuş olmalıydı, ama kurtarabilirdi bundan kendisini! Ancak o sıralar seçim işleri, kuşku, bekleyiş, derken yine de beklenmedik bir yenilgi onu ölümüne meşgul ediyordu ve bu gerilime anlık bir histeri nöbeti son verebilirdi. Eğer ben o zaman, son öğle yemeğinde birlikte olabilseydim, eğer derdini dökseydi, eğer birlikte üzülsedydik ve her şeyi anlatsaydı bana... İnsanın yaşamının ne ufak rastlantılara bağlı olduğunu düşünmek bile korkunç!

Bu konuyu en çok Dénes Horváth ile konuşmam tuhaftı ve beni de şaşırtıyordu; onu sorguluyor, dinginliği, yatıştırıcı kendine güven duygusunu ondan bekliyordum. “Doğru değil, olanaksız, değil mi? Onu ölüme ben mi gönderdim? Yani bu denli sefil, böyle bir canavar mıyım ben? En iyisi benim de onun ardı sıra gitmem!”

Derinliklerinde basit, çocuksu bir sevincin yattığı o

kendine özgü yazgıcılığıyla, nazik bir çabayla açıklamalar yapıyor, konuşuyordu bu gibi zamanlarda. Haftalar boyu, konuşurken rastlantıyla olsa bile, elimi eline alıp da saatlerce tuttuğu o talihsiz günkü gibi tutmamıştı; bunda tuhaf bir sakınma duyumsuyordum. Oysa her gün beni görmeye geliyordu. Annemlerde uzun süre oturmuyordu, şapkamı, mantomu eline alıyor ve gezintiye götürüyordu. Mezarlığa gidiyorduk birlikte, neredeyse her gün, kırağılı ya da sisli, nemli soğğun egemen olduğu tan atımlarında, öğle öncesinin bulutlu saatlerinde. Birlikte, yan yana duruyorduk mezarın başucunda ve sessiz bir duayla kendimizi acıya teslim ediyorduk. Ruhumuzdan taşan bütün üzüntüleri canlandırmayı ister, destekler gibiydik; o bizi ele geçirmiş olan, onaylayan, birbirimize bağlayan, ama aynı zamanda iyilik olsun diye bizleri birbirimizden uzaklaştıran ve birbirimizi görmemizi engelleyen o üzüntü selinin tümünü. Böylesine tertemiz bir ruhla suçluluk duymaksızın ölüyle yüz yüze geldiğimiz zamanlar sanki her ikimiz için de bir onaylama, bir özür dilemeydi; ölüyle ilgili olarak dindar bir inanca salmıştık kendimizi, bir yerlerde yaşadığı ve bizden haberdar olduğu, arınmış gözlerle her şeyi gördüğü ve anladığı konusunda. Biz ona karşı hiçbir zaman bir suç işlememiştik! Yüreğime acı salan bir etkilenmişlikle Horváth'ın tutumuna çok değer vermiş, o talihsiz sabahtan beri daha önce olduğu gibi elimi eline almaya kalkışmamasının güzel, soylu bir nezaket davranışı olduğunu duyumsamıştım. Oysa tüm varlığında, her sözcüğünde kaygılı ve özverili bir aşk görülüyordu.

“Ne olur, ne olur,” diye yalvarıyordum tan atımının loşluğunda köylülerin sessiz, dar sokaklarında eve dönerken, “bana doğru söyleyin, içtenlikle konuşun, bu konuda ne düşündüğünüzü bilmek istiyorum! Doğru mu, ben miyim bunun nedeni bir ölçüde ben miyim? Gösteriş ardındaydım, ya da... Bilmiyorum, bilmiyorum. Bir şey söyleyin Tanrı aşkına!”

Kesik kesik, işkenceye benzer bir hıçkırığa boğuluyordum sözlerim. O en içten gelen bir duygu paylaşımıyla bana sesleniyor, neredeyse sevip okşuyordu. Uysal bir teslimiyetle kaçınılmaz yazgıdan, ölünün değişik bir sonu olduğundan, düşünceleriyle araçlarının oransızlığından söz ediyordu; onun çevreden farklı olduğunu ve çok ürün verdiğini, ama bundan kopmaya ya da bunu aşmaya enerjisinin yeterli olmadığını anlatıyordu. Her zaman saygı dolu bir biçimde olayların dışında kalarak, beni sonsuz bir sakınganlıkla koruyarak o beklentisiz, neredeyse özenle seçilmiş basit sözleriyle bunları söylüyordu.

“O benim tek gerçek ve sadık erkeğim!” diye düşünüyordum bunun üzerine coşkuyla, “bir yatışma duyumsayarak ve bütün ruhumla ona karşı minnet ve güven duyuyordum. Ne iyi, hiç olmazsa böyle bir erkeğim var! Sefil, alçak, ağzı bozuk dünya beni ondan da etmek istiyor!”

Çünkü dünya –ve hatta şimdi bile nefret ederek söylediğim bu sözcük benim için malikâne yönetimindekilerin eşleri anlamına geliyordu– dünya artık bizim kutsal ilişkimizde varlığını duyumsatmaya başlamıştı. Büyük pazarı yolumuza düşürmeksizin sessiz adımlarla akşamın buğulu karanlığında birbirimize sokulmuş, yan yana giderken insana acı veren düşmanca bir öfkeyle büyük çimenli alanın sisinde ışıklar içindeki aynı boy, büyük pencerelere doğru bakıyordum; Várkert burada çam ağaçlarının ağırbaşlı, koyu renk, büyük kümesiyle sona eriyor ve eski su kulesinin dik, ucu küt taş konisi bir hayalet gibi loş göğe yükseliyordu. Orada yaşıyorlardı, bir örnek, soğuk ve sınırlı yaşam biçimlerinin giderek daha da artan etkinliği bu sefil kente doğru yayılıp uzanıyordu. Beni gözetliyorlardı oradan şimdi, geçmişimi karıştırıyorlar, adımlarımı kolluyorlardı önyargılı bir kötü niyetle. “Gözlerini büyüme hırsı bürümüş ve bunun kurbanı olmuş zavallı kocası daha yeni gömüldü, ama o, dünyanın alay konusu olmak üzere flörtüyle geziniyor!” Alçakça, acı-

masız yakıştırmaları neredeyse kulağıma geliyor ve korkulu bir öfkeyle, yeisle, nefret ederek düşünüyordum onları; ama artık eskiden olduğu gibi küçümseyerek umursamadan geçemiyordum. Eskiden... Bundan üç dört hafta önce. Tanrım! Güzün o güneşli sabahlarında, ılık akşamlarında, giyinip kuşanıp gururla, sinirli sinirli, o koca yaşama keyfimle, güzelliğimin kadınsı kahkahasıyla bu kaynaşan kalabalığın ortasında meydan okurcasına dolaşan ben miydim? Nereye gitti birdenbire o zamanki dünyam, eski çevrem, eski ilgiler ve ilişkiler? Birkaç kısa taziye satırı, neredeyse veda anlamına gelen bir iki zorunlu ziyaret ve uzaklaştı bile, neredeyse birkaç günde nasıl da uzaklaştıverdi benden tüm geçmişim! Bugün o eski, küçümseyici umursamazlığımla düşmanlarımdın beni yargılamalarına dayanamıyorum; bunlar beni kıskırtıyor, korkutuyor; keyfimi kaçırıyorlar; bana, ben zavallı, başkalarının yanına sığınmış bu dula sanki artık herkes karışabilirmiş, sanki artık herkes zarar verebilirmiş gibi; korkakça onları yatıştırmayı arzuladığım dakikalar olmuştu. Çünkü kaynatam cenaze için buraya geldiğinde onlara inmişti ve tek oğlunun tabutuna da sıkıntılı sıkıntılı, acılarını yüreğine gömerek, gözle görülür bir biçimde benden ve ailemden uzak durarak eşlik etmişti mezarlığa dek; kim bilir ona benimle ilgili olarak neler söylemişlerdi, ne alçakça yalanlar söylemişlerdi! Oysa onun düşüncelerinin şimdi benim için önemli olması gerekiyordu; çünkü öksüz küçük oğlumun zengin dedesiydi o. Tanrım! Bu benim deneyimsiz, zavallı başıma neler, neler salmıştı.

“En iyisi benim de onun ardından gitmem!” deyip duruyordum sessiz, söz dinlemez bir umutsuzlukla ve Horváth yatıştırmaktan tükenmiş, susmuş, elinden bir şey gelmez bir durumda, ağır bir üzüntüyle annemlerin evinin önünde elim bir veda öpücüğü kondurdu.

Verandada ta ötekine ucuna doğru yürüdüğüm sırada mutfağın aydınlık penceresi açıldı; küçük oğlumun yara-

mazlık dolu, ağlayan, yakınan sesini duydum ve bir an içeri baktım. Koca cüsseli köylü hizmetçi asık suratla, sırtı bana dönük ayakta duruyor ve cızırdayan tencereden ete benzer bir şey çıkarıyordu. Pityu arkasında mutfak sırasında oturuyor ve gözyaşlarıyla lekelenmiş solgun ufak yüzüne duvar lambasının ışığı vuruyordu. “Sizi ben anneme söyleyeyim de görürsünüz!” diyerek ağlıyordu tekdüze, umutsuz bir çocuk inadıyla ve bu durumu öyle korkunç acıklıydı ki. “Sizin anneniz benim çok umurumdaydı da sanki! O bana karışamaz!” diyerek kaba bir biçimde güldü hizmetçi ve çocuk tedirgin, acılar içindeki bir yüzle, anlamaksızın ona baka kaldı. Ah zavallı, zavallı öksüz! Daha bir hafta önce *bonne* bakıyordu ona, yanından ayrılmıyor, yüzünü gözünü siliyor ve oyun oynayarak eğlendiriyordu: Şimdi kendi haline bırakılmış durumda ve yüzüne karşı annesi aşağılandığında susmak zorunda.

“Gel benim küçük oğlum, tatlım, ben buradayım!” dedim alışılmadık bir biçimde kabaran bir sevgiyle ve ağlayarak öptüm, içeri götürdüm, yıkadım, küçük yatakta dua ettirdim ve uyuyuncaya dek yanında kaldım. “Çok değil, pek yakın bir geçmişte yanında babasıyla birlikte oturmuştuk!” diye düşündüm uykulu ince yüzüne bakarken. Oğluna hayranlıkla bakmayı, onu okşamayı nasıl da severdi! Yüreği onu böyle bırakmaya nasıl razı olabilmmişti? Onu ve beni nasıl bir yazgıyla baş başa bırakmıştı? Onu ne yapacağım, kendimi ne edeceğim? En iyisi ikimizin de birlikte ölmesi.

Ama yatıştırıcı gözyaşlarına boğulan hıçkırıklar bu dehşet dolu düşünceleri uzaklaştırdı. Büyük bir acıyla, ağlayarak şimdi benim de belki de epey bir süre çocuğa veda edeceğimi düşündüm; cenaze töreni sırasında ruhsal sarsıntıyla ağır hastalanan babaannesi –yazdığına göre– şu sıralar oğlunun mezarına gelecek ve küçüğü kendisiyle götürecekti; benim yaşamım bir biçimde hale yola girinceye değin. Göndermekten başka çarem yok ve o zavallı kadın da iyi bir insan, nazik

bir ruha sahip, sevimli de, üstelik çocuğu da çok seviyor. İyi ama ihtiyarı çocuğa bakmaya yönelten bir tür pişmanlık, ruhsal suçluluk duygusu muydu, yoksa bana karşı duyduğu nefret ve beni küçük görmesi mi? Belki de çocuğun benimle kalmaya layık olmadığını düşünüyordu... Şimdi yine de, böyle bile olsa, onlara vermem gerekiyor çocuğu. Başka ne yapabilirim ki?

Ağlamaktan kızarmış gözlerle akşam yemeğine oturdum ve annemle kocası sessiz bir yabancılıkla, suskunluk içinde oturdular bir süre karşımda. Durumum bana artık alarm kuşkusuna kapılmayı öğretmişti, bugün ben yokken baş başa verip benden söz ettiklerini duyumsuyordum ve bana karşı, bir konuda anlaşmışlardı. Péter sonunda bir gazete makalesinin bayağı ve modaya uygun fırsatçı ağzıyla, okumayı bırakarak:

“Heyhat, bugünlerde yaşam zor, gün geçtikçe daha da zorlaşıyor!” diye başladı. “Bugün artık herkesin yaşama kendi gücüyle sarılması gerekiyor ve günümüz koşulları da kadın olsun, erkek olsun *prozelita*’yı⁷³ kaldıramıyor. Bugün artık herkesin yükü kendine yetiyor.”

Annem kararsız bir yüzle, suskun, geçen yılın Telegd bahçesinden bir elmayı yiyordu. Ben soğuk bir duyguyla emin oluyordum ki, bunlar şimdi bana karşı anlaşmışlardı. Péter ise giderek daha genel konuları ele alarak –alışık olduğumuz üzere– apaçık durumdan ve pratik bir çözüm düşüncesinden uzaklaşarak konuşuyordu.

“Gelişmiş toplumsal düzenin kadın ideali artık o eski, sevilip okşanan, erkeğin baktığı bir bebek değil. Bağımsız, güçlü, savaşıma elverişli kadınlar çağı başlıyor; sorun karşısında da güçlü kalan, kendilerinin ve doğanın onlara emanet ettiklerinin sorumluluğunu üstlenebilecek kadınlar. Eskiden, ev çevresinde her şey bol bol yetişiyordu ve basit ev yöne-

⁷³ Prozelita: Toplumsal konumunu değiştirmek. (ç.n.)

timi daha çok kadın gücü gerektiriyordu: Evlenmemiş ya da dul kalmış bir kadın, akraba ailelerin yanında kalabilir, ölünceye dek orada oyalanabilirdi. Ama şimdi bu bitti. Bugün herkes kendisinin efendisi, ama kendi ayakları üstünde de kalmak koşuluyla. Ben bağımsız, evlenmemiş bir kadının dünyasını keyfince yaşamasını yargılamıyorum; eğer belli bir saygınlık kazanmışsa yaşamını kendi başına da sürdürebiliyorsa ve kimseye de muhtaç değilse. Ama aylak aylak yaşamak en büyük ahlâksızlıktır! Hatta sanırım yeni bir kadın tipi de şimdiden gelişmekte, aşkın kaprislerinin ve zayıflıklarının etkilemediği ve kendilerini çocuk doğurmanın, bakımının güçlüklerinden kurtarmış, güçlerini tümüyle insanlığa adanmış kadın tipi: Tıpkı arı kovanının gereksiz sayıdaki, ama çarpık doğaya sahip, gelişmemiş dişileri, işçi arıları gibi. Gelişmenin yolunun da bu olması gerekiyor; çünkü giderek daha çok kadın doğuyor ve giderek daha az erkek...”

“Çarpıtmayı nasıl da beceriyorsun, duyuyor musun beni; bırak artık!” diyerek söze karıştı annem, keyifsizce dönüp büfeye gitti. Ben alabildiğine incinmiş, kuru ve kısa bir iyi geceler diledim onlara.

Ah, korkuyorlar, başlarına kalacağım diye korkuyorlar; kendi başıma kaldığımda içimdeki insanlık özsaygısı kabardı, isyan etti ve yeni, acı gözyaşlarına yol açtı. Hayır, üvey babamın korkması gerekmiyor, onların kıskandıkları ekmeği uzun süre yemeyeceğim! İyi ama burada, kendi annemin evinde yine de bir yerimin olması gerekiyor şimdi! Ne istiyorlar, nereye gideyim, ne iş yapayım, neden akıllıca, elle tutulur bir şey söylemiyorlar? Annemin mülkünü tüketen bu acayip adam burada yalnızca vecizeler geveliyor her zaman olduğu gibi; bunları en son okuduğu bir kitaptan almış ve bu işten bir an önce sıyrılmak istiyorlar. Çünkü benim bunu düşünecek zamanım bile olmamıştı daha. Yaşamın bu yönünü tanımıyorum –paranın değerini– insan ne kadar parayla yaşayabilir ve para nasıl kazanılır bilmiyorum. Bizde o denli az

sözü edilirdi ki bunların ve benim evimin kapısı her zaman aylarca, altı ay boyunca, örneğin küçük kardeşlerime açık olurdu, hesabı yapılmaksızın, ayırımına bile varılmaksızın, ne yediklerini hiçbir zaman düşünmeksizin; o da bir değer oysa: Para. Yeni, tümüyle yeni bir şeydi bu benim için ve korkunç haksız, çirkin, nezaket dışı bir şey gibi geliyordu. Yani, herkes böyle aşağılık ve bayağı mıydı yollar ayrılırken? Olamaz, gerçek nezaketin, özveriye hazır sevginin bir yerlerde kalmış olması gerekirdi daha, tıpkı benim sevgili kocamda olduğu gibi. Ama nerde? Dénes Horváth? Ama o da yalnızca konuşmayı biliyor! Hayır, bu çirkin, kötü bir düşünce! O, yabancı, yalnızca iyi bir dost, böylesi ayrıntı sayılabilecek sorunlara karışması da o sakin ve saygısı gereği doğru olamaz. Ama bana karşı ne kadar iyi, benimle nasıl da duygu birliği içinde ve sevdiği için nasıl da kaygılanıyor. Şimdi artık tüm dünyada beni gerçekten seven tek kişi bu, başka herkes yüz çevirdi. O anda sözcüklerini anımsamaya çalıştım ya da yalnızca sesinin kaygılı, sıcak titreşimini ve bu öyle iyi geldi ki, öyle yumuşak düşlere saldı ki beni, neredeyse yüceltti beni. Böyle sefil bir durumdayken bile beni çok önemli ve değerli bulan biri var yine de.

Ertesi gün Melanie ziyaret etti, malikâne yöneticisinin eşi. Arabacıyı gönderdi ve on dakikalık formalite ziyaretine gelmediğini, kendisini buraya gerçek sevginin getirdiğini ve bir akraba olarak benimle ilgilendiğini söyledi. Sözün kısası her zaman olduğu gibi yine sevimli, göz alıcı ve anlaşılmaz idi.

“Sevgili Magdacığım, münasebetsiz olduğu söylenebilecek sorularımı kötüye yoruyorsundur, ama geleceğin beni ilgilendiriyor ve kaygılandırıyor. Ne planlıyorsun? Sana yardım edebilir miyim? Hiç olmazsa şimdilik sana destek olabilecek bir miktar nakdin var mı?”

Acı verircesine kızardığımı duyumsadım; çünkü biliyordum ki malikânenin parasal açıkları ve kimi başka düzen-

sizliklerin öyküsü konusunda bilgisi olmalıydı; yazıhanenin her türlü gelirini tüketen ve ne yapıp edilip bir çözüm yolu bulunan yolsuzluklarını biliyor olmalıydı. Müdahalesi incitti ama cevap vermek zorunda kaldığım hızlı ve cesur soruları mahcup etti.

“Sanırım, topu topu eski bir yaşam sigortasından bir şeyler gelecek olması, belki de dört bin forint. Başka hiçbir şey yok.”

“Hımm! Eh tatlım bu gerçekten de bir şey değil, ama hiç yoktan iyi. Bunun dışında sekiz oda döşeyecek mobilyan var, değil mi?”

“Ah, evet, ama onu...”

“Hepsinde sen oturacak değilsin doğal olarak! Ama evin kirasının bildiğime göre altı aylığı ödenmiş ve sözleşme de on yıllık. Daha beş yıl var geriye. Doğru mu? Magda, ben şimdi senin akrabam olarak konuşuyorum, söyleyeceğim şeyler eğer senin yerinde olsaydım ne yapacağım konusunda. Örneğin, hazır, mobilyalı odalarını kiraya versen nasıl olur; örneğin maliyenin, adliyenin, demiryollarının bekâr memurlarına; ondan sonracığıma yemek de vereceğin iki, üç öğrenci alsan. Sen o avluya bakan iki odada oturabilirsin. Elinden iyi iş gelen hizmetçin, usta aşçın da seninle kalabilir.”

Şaşkın bir yabancılıkla, sessizce baktım ona. Sözünü ettiği olanağı uğradığım şaşkınlıktan dolayı düşüncede sonuna dek izleyememiştim. Araştıran gözlerle yüzüme baktı.

“Ya da bak,” dedi ansızın düşünceye dalarak, “eğer buna gönlün yoksa çok daha iyi bir şey de becerebilirsin. Ama düşüncelerimi anlatırsam yanlış anlamazsın, değil mi? Sende öyle bir el becerisi var ki Magdacığım, eğer sen şöyle bir iş yaparsan, örneğin burada güzel, seçkin işi bir şapka süsleme salonu ya da ona benzer bir şey açsan büyük kentlerdeki gibi. Derken Peşte’ye de gidersin biraz bir şeyler öğrenmek için; eğer bu ilçede kalmak istiyorsan inan ki, hepimiz elimizden

geldiğince yardım ederiz. Dükkân değil, hayır, kendi evinde bu amaca göre düzenlenmiş bir oda; şimdiye dek olduğu gibi sana geliriz bir iki bardak çay içmeye, bu arada dedikodu yaparak, tavsiyelerine uyarak, şimdiye dek Peşte'den, Viyana'dan fiyat listesine bakarak, rastgele getirttiğimiz şapkalarımızı seçeriz. Ama... Ben şimdi Magdacığım, tüm bunların senin en duyarlı yanına dokunmuş olup olmayacağını bilemiyorum. Ah! Evet bana gücendin!”

“Aa hayır, nasıl olur... Çok, ama çok sevimlisin her zaman olduğu gibi. Ben buna layık değilim...”

“Evet, haklısın, bunun için şimdi çok erken daha. Büyük acıdan sıyrılıp da bilincine kavuşamadın daha. Bağışla beni ve şimdilik hiçbir şey düşünme. Yalnızca sağlığını, önemli olan bu. Nasılsın? Küçük oğlun da iyi mi?”

Şaşkınlığını gizleyerek ya da öfkesini, konuyu çabucak, ustaca değiştirdi ve bir yığın başka şeye yöneltti; o erişilmez sevimliliğiyle, ama yine de anlaşılmaz bir biçimde yabancı, üstünlük havası taşıyan tatlı sözler söyledi, sevgisi konusunda güvence verdi ve yarım saat sonra yine arabasına bindi, görkemli sarı saçlarıyla, güzelliği, inceliğiyle yoluna gitti ve belki de bir daha beni düşünmedi bile. O iyiliksever, mağrur doğasının gereğini yerine getirdi, bana iyi tavsiyeler verdi.

“Korkunç, korkunç bir şey bu!” diye birden patlayıverdim o akşam Dénes Horváth'ın yanında, mezarlığın yapraksız ağaçları arasında ilerlerken. “Ben yaşamaya katlanamıyorum. Öyle geçişsiz ve öyle acımasız ki! Benim şimdi burada kiracısına yemek veren bir kadın ya da şapkacı kadın olmamı istiyorlar. E, olacak şey mi bu, söylesenize? Böyle birdenbire, daha aynı evdeyken! Herhangi bir yere kaçıp gizlenmeyi yeğlerim hiç görmesinler diye!”

Bir süre mezarlar arasındaki yapışkan ve kaygan yolda sessizce ilerledik. Bizimkinin yanına gelince birden başlayıveren, yoğun bir hıçkırıkla, sığınacak yer arayarak mezarın

başucundaki tahta haça sarıldım, Horváth sessiz bir acıyla arkamda duruyordu.

“Magda,” dedi eve dönerken ve o an elimi tuttu, sessizce, uzun uzun dudaklarına yapıştırdı “inanın bana tek düşüncem sizsiniz; sizi nasıl sevdiğimi biliyorsunuz ve bu yararsız, bir işe yaramayan yaşamımı, bir parça yararı olacağını bilsem sizin için kolayca verebilirim. Şu sizin yazgınız gibi bir şey çoktandır yüreğime çökmemişti. Nasıl düşünüp taşıyorum bir bilseniz! Şimdi benim bugüne değin yaşadığım hafiflik dolu, amaçsız yaşama, sersemliğime, yarınını düşünmeyen bana lanet okumayı öğrendim; dünyada en çok değer verdiği kişiye destek olamadığım, şimdi elimden hiçbir şey gelmeyen biri olduğum için. Acıyın bana Magda, bunun için beni kınamayın! Neyim varsa sizin emrinizdedir ve de eğer özverili bir dosta herhangi bir konuda gereksinmeniz olursa bana bir işaretiniz yeter. Bana karşı sabırlı olun, yanınızdan kovmayın, zaten gidemem de. Belki beklenmedik bir şey çıkar da her şeyi çözer; yazgı kimi zaman bizden daha yaratıcıdır. Bugün yalnızca bildiğim, sizi sonsuza dek sevdiğim!”

Kapının önündeydik ve dudaklarının eldiveni aşan sıcaklığını uzun uzun duyumsadım. Derken deri eldivenin bileğimin üzerindeki klipsini açtı ve orayı öptü, ondan sonra yine öptü, yine öptü. Bunun üzerine elimi birden çektim ve içeri girdim.

“Ne çok boş söz söyledi!” diyordu içimdeki buz gibi mantığın sesi, ama elimin üstündeki öpücüğünü daha sonra da duyumsadım, yatmadan önce bile hâlâ hissediyordum.

Evde beklenmedik bir mektup buldum. Annemin Peşte'deki kız kardeşi, kocasıyla birlikte taziyelerini bildiriyor ve bir akraba sıcaklığıyla kış geçinceye dek yanlarına çağırıyordu. Bir parça eğleneyim, durumum konusunda da akıllıca bir çıkar yol bulalım diye. Çarşaf vb. getirmemi ve Peşte koşullarını göz önünde tutarak yapılacak harcamalara aylık otuz forintle katılmamı da not olarak ekliyordlardı. Anımsı-

yorum, o zaman kızmış, bir üzüntü ve mide bulantısı kaplamıştı içimi; oysa (Bugün çok iyi anlıyorum) bu doğal ve yerinde bir davranıştı. O zaman üzüntüye kapılarak, ama yine de tir tir titreyerek, yarı korkak yarı cesur, düşüncelere dalarak, cesarete kalkışma arzusuyla ve coşkuyla bu mektubu tekrar tekrar okumuş ve buruşturup yastığımın altına sokmuştum. Geleceğim konusunda akıllıca bir şey düşünmek, şansımı denemek mi yoksa yalnızca bilinmeyen büyük kent, değişik yaşamların görüntüsü mü çekmişti beni; yoksa buradan kaçmak mı istemiştin, Telegdylerin acımasızlığından, karalamalarından ya da anılarımdan mı kaçmak istemiştin, yoksa boşuna bir aşkın inadı ve korkusu mu yönlendirmişti beni? Ertesi gün gitmeye karar verdim.

Evimde geçen o bir iki haftayla ilgili olarak ayrıca karmaşık düş sahnelerine benzer şeyler de geliyor aklıma.

Tren istasyonunun peronunda duruyorum, bir tren hareket ediyor ve küçük oğlumun uzattığı beyaz minik kolları, sahipsiz bir tutunma davranışıyla vagonun penceresinden bana veda ediyor. Ağlayan küçüğün zorlama gülümsemesini görüyorum daha ve arkasında kaynanamın yaslara bürünmüş, birden yaşlanmış titrek başını; ondan sonra bir başıma oturuyorum vagona ve gözyaşlarım yakıcı bir biçimde boşanıyor. “Yalnızca bir süre için!” diyerek kendimi avutuyorum, ama duygularım bana onun yüreğimden sökülmesine izin verdiğimi fısıldıyor. Derken rüzgârlı, soğuk bir akşamı anımsıyorum, can çekişen büyükannemden vedalaştığım günü. Bir oda mutfak evin verandalı odasında yatıyordu kararmış meşe merteklerin altında ve ben uykulu gözlerle eski, ağır, çapraz ayaklı masayı, şişkin karınlı büfeyi, içine yüz yıllık baloların kadril madalyaları yapıştırılmış camlı dolabı yeniden gördüm. Geçip gitmiş olan çocukluk yılları! Beni onlardan bir dünya ayırıyordu artık! Çok solgun bir durumda orada yatıyordu; güzel, güçlü başı binlerce parşömen kıvrımına benzeyen kırışıkla beyaz yastıkların üzerine düşmüş-

tü; burnunun çevresinde, çenesinde artık yakın bir ölümün leylak-mavi gölgeleri. Ama daha vedalaşılıyor, o akşam neredeyse tümümüzün orada olmasından, ailenin çevresini sarmış olmasından yararlanarak ölmeye hazırlanıyordu. Avukat çağırttı, István'ın bile o ana dek bilmediği şeyler söyledi: Vasiyetiyle üç kızına ölünceye değin sürecek, bağışa benzer bir para bırakıyordu, az bir paraydı bu, yıllık dört yüz forintti topu topu; bu bir miktar para ancak ileride ellerine geçecek ve onları yaşlılıklarında dilenmekten kurtaracaktı. Ne denli akıllı, ne keskin görüşlüydü o zaman bile bu mükemmel, güçlü kadın; bu kadın bir patrikti; çünkü 'ailenin anası' olmaktan daha çoğunu ve daha ötesini de biliyordu. Péter Tegedy bana yeni tür kadın konusunda neden nutuk çekmişti acaba? Tümümüz bir aradayken István'ı yanına çağırdı, gözlerimizin önünde değerli elmas yüzüğünü parmağından sıyırdı ve küpelerini çıkardı. "Bunları sana veriyorum... Şimdi herkes görsün ve edecek sözleri de olmasın... Ayrıca ev ve mülk de oğlum István'ın; borcu yok artık mülkün. İsteğim bu!" Ve başını yeniden yastığa koyduğu zaman sinek vızıltısı bile duyulmuyordu.

İşkenceye benzer veda ziyaretlerini anımsıyorum bir de ve Ilka Zimán'ın birbirimizi öptüğümüz zamanki dondurucu, solgun dudağını. Şimdi gidiyorum diye en çok sevenin oydu belki de. Çok acımasız bir günü mobilyalarımı sarıp sarmalamakla geçirdim. Naftalinli değerli halıları ve güzel, altın yaldızlı, Cupid'li salon takımını avludaki iki küçük odaya, tavana varıncaya dek üst üste yerleştirdik. Melanie öndeki odaları yoksul, delirmiş bir ağabeyi için kiralamıştı. Akşamın alaca karanlığında avluda, harap olmuş, hüzünlü bahçenin önünde duruyordum; otların бүрүдүğü çiçek tarhlarının kurumuş saplarını, çimenin pas kahvesine dönüşmüş lekelerini, zavallı Jenö'nün diktiği yapraksız ağaçları ve bu yaz güçlü, tatlı tatlı kokan çilek ağaçlarının siyah, karmaşık çizgisini izledim. Ne korkunç bir geçmiş idi! Boş verandada

yabancı deliyi bakıcısıyla baştan aşağı dolaşırken o zaman gördüm.

Sonunda trenin vagonunda oturuyordum ve kendi kendime şunu dedim: “Şimdi ayrılıyorum, şimdiye değin olan biten her şeyden kopuyorum, şimdi tümüyle yalnız olabiliyorum ve de özgür!”

Tren hareket etti, dışarı sarktım. Beni yolcu eden Dénes Horváth boynu bükük, elinden bir şey gelmeyen bir umutsuzlukla ağaç sütunun yanında duruyordu. Yas oyası işlenmiş mendilimi çıkardım ve ona salladım.

Gaz lambalarının yoğun parıltısı, donuk, siyah demir kirişlerin uzanan sayısız gölgeleri, tekerlek takırtıları, zil sesleri, her türlü bağırış çağırış, nemli havadaki ağır duman kokusu, salt kargaşa, salt ışık ve gölge, birbirini ezenler. İlk dakikanın korkusunu böyle anımsıyorum! Bir zamanlar, evliliğimin ilk aylarında bir kez zavallı Jenö bir haftalığına tiyatroya, alışverişe, mağaza vitrinlerine bakmaya götürmüştü koşuşturmayla geçen, kısa, hafif günlerde; koluna girerek, bir şeyi beğenir ya da istersem somurtan ya da yalvaran yeni evli kadınlara özgü gevezelikle böyle koşuşturmuştum bu telaşlı, çeşitliliğin kaynaştığı, süslü, büyük kentte; Jenö yanında çok para getirmişti, seçkin bir otele yerleşmiştik ve mutluluk içinde, saf bir centilmen havasında bol bol harcamalar yapıyor, şunu bunu gösteriyor, açıklamalar yapıyor, giydirip kuşatıyor, kolluyor, üstümü başımı örtüyordu... Şimdi ise bir başına kalmış bir durumda geliyorum, yoksul ve güvensiz, dul, her şeyden elini eteğini çekmiş, her şeyi gerilerde, çok uzakta bırakmış bir biçimde! Ne arıyorum burada? Fark etmez, ileride, ileride bir şey çıkacaktır karşıma, önemli olan şimdi gelebilmiş olmam! Ciddi, neredeyse kahramanca ve düşünmeden yapılan bir şey duyumsadım ilçeden ayrılabilmiş olmamda. Evet, ilçeyi orada bıraktım, dünyanın çenesi

tutulsun! Burada başıma ne gelirse gelsin hiç kimsenin yoluna çıkmak, hiç kimsenin yaşamında bir kargaşaya yol açmak istemiyorum! Kuşkusuz o zaman da böyleydi, evdekilerin, Szinyér'lilerin yargısı benim için 'dünya'nın ettiği söz anlamına geliyordu ve bana karar verme gücünü veren de yalnızca kadınsal duygu, aşka benzeyen inat ve boğulmuşluktu. Bu arada yüreğim öyle ağrıyordu ki, ağlamaktan boğazım öyle acıyordu ki, birine sokulmak, okşanmak, koluna girmek ne güzel olurdu diye düşünüyordum!

Zincir bariyerin gerisinde elini kolunu sallayarak bana işaret ediyordu eniştem Gida Rácz; en genç teyzem Marika'nın kocası. Yanında da bir hamal vardı el arabasıyla. Geçmeme yardım etti, eşyaları yükledi, ondan sonra kolumdan tuttu ve yaya olarak sepetlerimin ve kutularımın ardı sıra yola koyulduk.

"Bildiğin gibi ev uzak değil, faytona bir forint yirmiliği niye verelim ki? Buna üç altılık versem yeter! E, nasılsın, kendine geldin mi artık, benim zavallı küçük dulum?"

Oysa ev yakın değildi; telaşlı insan gölgelerini çiğneyerek ıslak kaldırımında epey yürüdük. Büyük kasabın vitrininde çeşit çeşit sucuklar, kalay yaprağına sarılı peynirler gördüm; bir başkasında yığınla puro ve yanında da yarı çıplak, çirkin balerinlerin resminin yer aldığı renkli dergiler. Ondan sonra kırağı düşmüş, yeni, sessiz bir bahçeden geçerken çalılarının arasında terk edilmiş bankların kara silueti göründü, karşımıza hoş, ince, uzun boylu bir çift çıktı; kürk şapkalı kız ağlaya ağlaya bir konudan yakınıyordu. Hamala bir yan sokakta yetiştik ve onu hemen geçtik. Merdivenden üçüncü kata tırmandık ve Gida yüksek sesle, tartışarak pazarlık etti hamalla. Marika kapıyı açtı ve onun yüksek sesle, minnettarlık dolu konuşma biçimi, yüzlerce sorusu, çığlıkları, sevinci, konuşurken durmadan elini kolunu sallaması ve hiç bitmeyen zarif koşuşturması yine bir parça ev havası yaratmıştı. Bizim soyumuzdandı o, her ne denli erken kopmuş olsa

da; o yoksul, Peşte'li, yabancı ve farklı temponun ardında Zimán kadınlarının doğal zarafeti, kendine güveni ve canlı, mizah tadındaki büyüleyici özgünlüğü vardı içinde.

Üç odaları vardı, ortadaki yemek odasıydı ve orada kurulu sofrada ince dilimlenmiş soğuk et, bir de iki parmak kalınlığında tereyağı ve çok az miktarda pişkin, beyaz çarşı ekmeği. Bir yanda yatak odaları vardı ve iki kız öğrenci artık uykuya dalmışlardı bile; öbür yandaki dar odaya Marika yeşil pelüşle kaplı sehpa ve gül dalı işlemeli ufak yastıklar yerleştirmişti; bu salon olmalıydı, ama benim gündüz banyoya konmuş olan demirden yapılmış katlanır kamp yatağını buraya yerleştirmişlerdi; derken yalnızca salonda çini bir soba olduğu için her iki yan odanın kanatlı kapısını açtılar.

O akşam tüm bu ayrıntılar gözüme çarpmış ve havamı kaçırmıştı; bu ucuz, tıksık tıksık, memurlara özgü yaşam biçiminin beni incittiği, utandırdığı bile söylenebilir. Gida'nın, benim zavallı kocamın son zamanlarında kazandığı paradan çok daha azını kazandığını biliyordum. Biz gül gibi geçiniyorduk o parayla! Söylediklerine bakılırsa bu dairenin kirası bizim çok odalı, bahçesi, verandası ve çilek ağaçları olan ev için ödediğimizin aynısıydı... İnsan uyuyabilse bari! Burada gizli fısıltılar hiç bitmiyor, duvarlardan her şey duyuluyor, aşağıdan Çigan müziği yükseliyor ve durup durup yeniden başlıyor, atlı tramvay zil çalıyor, araba takırtıları geliyor. Üşüyerek kalktım, sinirli sinirli, merakla ve büyük bir dikkatle pencerenin demir güneşliğini yukarı çektim. Aşağıda sokağın araba yolu gün gibi aydınlık ve devinim içindeydi, ama kaldırım neredeyse ıssızdı. Karşı köşedeki büyük kafeden müzik sesi geliyordu. İşte kapısı açılıyor ve ağır bir halı perde görünüyor; bir grup çıkıyor dışarıya biraz yalpalayarak, kadınlar ciyak ciyak gülüşüyor, kürk paltolu, iri yapılı bir adam kapıda paltosunun iki kanadını açıp ipek astarların içine birden kırmızı mantolu bir kızı kıstırdı. Kokusu yabancı gelen yastıklara gömüldüm yeniden. Demek burada işler böyle yürüyordu.

İlk yolculuğumu uyuşuk, hüzünlü, sisli bir günde Angyal-föld'e yaptım, Sándorka'ya gittim ve bu zavallı küçük kardeşimin ince yüzünü, tonzurlu tepesini, küçük başını, ruh hastalığı yüzünden dehşete kapılmış mavi gözlerini yeniden gördüm. Ancak iyi ısınmayan büyük, soğuk kabul salonunda, şu düşünce kafamda şimdi ilk kez döneniyordu: "İki küçük kardeşim birbiri ardına doğdukları sırada babamız içkiye başlamıştı artık!" Sık sık anlatılan bir olayı düşündüm. Yahudi Lipi yığınsal bir iflası düşünüp taşınırken ve babam da onun yediemini iken bir gün gereken saygıyı gösterip ninemin evinde bitivermiş; onun pencere nişinden yapılmış tahtının karşısına dikilerek ailemizin tuhaf dayanışması ve onurlu titizliğiyle şunu iletmişti: "Hanımefendiciğim... Hımın... Nasıl desem ki? Sayın beyefendiye dikkat etseniz iyi olur! Yazıhanedeki rafta, belge yığınlarının arkasında rom mataraları var!"

Sándorka'yı sırtında ham pöstekiden yapılmış hastane paltosuyla getirdiler ve hemşire de biraz ötede onu bekliyordu. Tir tir titriyordum ve bu titremeler beynime dek ulaşıyordu, korkumu belli etmeden yanına oturdum ve konuşmak istedim onunla. "Ben Magda'yım, annemizin yanından geliyorum, seni eve bekliyoruz, iyileşeceksin!" dedim. Gözü pek bakışlarla bana baktı, ama bu bakışlar yine de uzaklara yönelikti, sanki camın ötesine bakar gibiydi.

"Anlamıyor!" diye fısıldadı hemşire.

Bunun üzerine elimi elinin üzerine koydum ve hızlı hızlı, titreyerek okşadım ve boğazımda düğümlenen hıçkırıktan konuşamadım.

"Ben Magduci'yim," diye başladım yeniden ve gözlerimden yaşlar boşandı, "senin zavallı kardeşin, seni her zaman seven. Senin Magdacığın, baksana bana!"

"Hayır, hayır," dedi o zaman tekdüze, hüzünlü bir inatla. "Ben Vulpaverga olmanı istiyorum ve ben de Kral Rombertáró!"

“Evet... Evet, evet!” diye geveledim elini sıkarak.

“Ancak bu olamaz ki; çünkü yerin altında, aşağıda, derinlerde cehennem var, çığlıklar, diş gıcırıtları sonsuza dek hiç bitmiyor ve hiç sönmeyen bir ateş... Günahkâr düşünceler! Ancak benim üzerimde Bakire Meryem Ana’nın giysisi, yani kutsal *skapulare*⁷⁴ var, boynumda, bak, bana o verdi ve bunu giyen kimsenin başına bir şey gelmez. Ne kadar büyük bir günahkâr olursa olsun, son dakikada, ölüm saatinde bile çıkagelir ve o kişiyi kurtarır. Ancak burada, kötü insanlar, cehennem soyundan olanlar bu şalı sık sık üzerimden almak istiyorlar; gün gelecek, sol yanımda duracaklardır iğrenç bedenleriyle. Ama ben izin vermiyorum; o zaman beni dövüyorlar, ama Bakire Meryem Ana uğruna şehit olmak iyi bir şeydir! O bunların tümünü derleyip gül çelengi yapar ve göklerin kapısına varıncaya dek önümde gider! Eğer büyük bir dindarlıkla, durmadan, geceleyin bile dua edersen ve şeytana izin vermezsen sen de, sen de edinirsin bu şaldan. Daha sonra senin için ben de dua edeceğim!”

“Tamam, tamam! Sevgili Sándorkacığım, tatlı Rombertáró!”

“O zaman,” dedi ansızın aydınlanan, yumuşamış bir yüzle, “işte o zaman seni sevebilirim. İsa’nın gözünde kardeşimsin. Seni seviyorum, Vulpaverga!”

Elimi eline aldı, şiddetle sarsılarak sıktı ve çıtçıtlı eldivenin bilek üzerindeki küçük yuvarlak açıklığı üste gelecek biçimde ters çevirdi. Yüzü ateş gibi olmuştu artık ve gözleri de çakmak çakmaktı; bu açıklığı birden, tuhaf bir biçimde dudağına, dişlerine yapıştırdı; bunun üzerine dehşete kapıldım ve içgüdüyle elimi çektim. Yüzünde alışılmadık, dehşet verici, çirkin bir gülümseme belirdi ve yeniden bana doğru uzandı, kasılıp kalmış bükülü parmaklarıyla omzuma, belime doğru uzandı.

⁷⁴ Skapulare: Kimi tarikat keşişlerinin kullandığı şal. (ç.n.)

“Hemen dışarıya çıkın!” diye bağırdı hemşire ve önüne geçti. Gizli bir düğmeye basılması üzerine kapı iki yana açıldı, koridordan bir nöbetçi geldi ve tutup zorla odadan dışarı çıkardı hemen. Bütün bunlardan bir şey anlayamamıştım, ama uğuldayan başımda dehşetin takırtısı vardı, dünya benimle birlikte dönüyordu. Başhekim, bürosunda acımı paylaşarak:

“Çaresi yok!” dedi. “Ama yıllarca yaşayabilir ve burada onun giderlerini vakıf karşılıyor, onun için de en iyisi bu!”

Marika bu ziyaretim nedeniyle söylendi.

“Senin de özellikle bunun gibi öldüresiye tedirgin edecek şeylere gereksinmen vardı! Ona bir yardımın olur mu? Bir de sağlığından olursan tamam olacak doğrusu! Hadi gel güzelce giyinip Hatvani Sokağı’na, Sugár Caddesi’ne gidelim; şimdi öyle güzel şapkalar var ki; bir de Gách’ın giysi vitrini tam masallara özgü! Sana taşradayken gönderilenlerin tümü de modası geçmiş şeylerdi; geçen yılın modası ya da yerli malıydı; gerçek Paris giysilerini yalnızca Peşte’de bulabilirsin. Yas giysisi sana çok yakışıyor, ama yeni bir şapka alman gerek! Gıda yarın belki de ucuz bir loca bileti bulabilir Nemzeti’ye.”⁷⁵ Ağır hanımefendiler olacağız!”

Süklüm püklüm ve tedirgindim daha, ama Marika giysilerimi bir yana yığmış gözden geçiriyordu; derken o da giyinmeye başladı. Uzun süre kendisini allayıp pullamasına dalıp gittim. Yaptığım hesaba göre o sırada otuz sekiz yaşındaydı, kuzini Ilka Zimán’la yaşitti; ama çok daha genç görünmeyi başarıyordu. Küçük bir porselen ilaç eritme kabının dibini kibrit yakıp ise buladı ondan sonra eski bir diş fırçasını kullanarak kaşlarını boyadı; pudradan önce vazelin sürdü hafifçe ve dudakları için de bir tüp içinde kırmızı bir boyası vardı. Güzel bir zırh-korseyi kuşandığında şaşıtığım için bana güldü; korsenin bağları ta dizine dek uzanıyordu

⁷⁵ “Nemzeti Szinhaz”: Ulusal Tiyatro. (ç.n.)

ve çorabına ilıştırılabiliyordu ve de kalçalarını dolgun gösteriyordu. Gösterişli, güzel gözlü, otuz yaşında bir gelinceğiz sanırdınız görseniz.

İsli fırçayı, dudak boyasını ve vazelini onun ardından hemen ben de denedim; Marika ise saçlarını toplayıp o sıralar moda olan *Vecsera*⁷⁶ topuzunu yaptı. Ama bu pek yakışmamıştı, kendisi de bunun ayrımındaydı; çözdük ve eskisi gibi gevşek, uçuşan, Çingene biçiminde karar kıldık. Siyah bir dantel mendil yerleştirdim üstüne ve koluma da yas belirtisi, parlayan, siyah bir “*jet*”⁷⁷ takısı taktım.

Gerçekten de yerimiz locadaydı; Gida’nın bankada çalışan bir meslektaşı da yaşlı kız kardeşiyle bize katıldı. Ama ben önde, takılı, eldivenli kolumla kadife korkuluğa yaslanarak oturuyor ve neredeyse çocukça, yüreğim hoplayarak hayran hayran, iri iri açılmış gözlerle yabancı, koca dünyanın ışıltısını, kaynaşmasını izliyordum. Her şeyi nasıl tüm canlılığıyla görüyor, nasıl da dikkatle izliyordum; kadınların gülümseyen, yumuşak devinimini, parlayan gözlerle, bu gözlerle kaldırılan dürbünler arasındaki donuk çelişkiyi, yüzeysel ilginin belirtisi olan fısıldaşmaları. Sonra birden kışkırtan, açgözlü bir meraka kapıldım, birbirini tanıyan topluluğun yaşamının iç yüzünü görmek, içinde olmak merakına. Bu topluluk da belli ki birinci sınıftı, başı onlar çekiyordu ve ayrıcalıklıydı gerçek dünyaya göre, tıpkı taşrada benim de bir zamanlar başı çektiğim ilçede olduğu gibiydi. Tanrım, taşrada birinci olmanın verdiği güven duygusu burada nasıl da büzülüp küçülüyor; burada lastik tekerlekli atlı vagona değil de yalnızca atlı tramvaya binebilen, seçkin ve zengin çevrelerin ufak tefek özel bilgilerinden yoksun olan kişi nasıl da bir hiçten başka bir şey değil! Bu duygu benim için yeniydi, beni kışkırtıyor ve beni meşgul ediyordu. Arkamda Gida öbür memur-

⁷⁶ Veçera Rusça akşam demektir. (ç.n.)

⁷⁷ Siyah kehribar, oltutaşı. (ç.n.)

la konuşuyordu; yöneticilerinin zalimliğini çekiştiriyorlar, ufak tefek büro dedikoduları ediyorlardı. Eskiden capcanlı, serserice bir yaşam sürdüren, deri tozluk takan bu beyzade çocuğu nasıl da gerçek bir küçük *Beamter*⁷⁸ olmuştu; Marika'yla evlendiği sıralar küçük mülkünün son parçasını da kumara yatırmıştı. Yolu o zaman buralara düşmüş, buralara gelmek zorunda kalmıştı; şanslıydı, bu “düzenli” yaşama karşı ruhunda bir eğilim olduğu ortaya çıkmıştı. Dönüşüm geçirmişti, belki de o eski benliğini anımsamıyordu!

Sahne *Margit Gauthier* oynuyordu. Bu oyuncu kadın, üzerindeki biçimi nefis, renkli bir pelerini, büyük, özgün bir devinimle sıyrıp atıyordu ve ben de böyle kasıp kavuracak ölçüde hızlı bir devinimle, baştan aşağı böyle kıvranarak, çözülmeyi, artık umutsuz olan gücü, geçmiş, yaşantıları, kopma noktasına varıncaya dek gerilim taşıyan dakikaların akışını silebileceğimi duyumsadım. Ancak... Ben ondan daha ince yapıliyım ve yüzüm de çok daha anlamlı! Kimi zaman her şeyi, her şeyi istediğim ve kendimi bütün yaşamla, koca yaşamla dolu saydığım zaman da içimde binlerce tel geriliyor, karmaşık ve anlatılmaz duygular titreşiyor. Yani hiçbir zaman açıklanamayacak, ama jestler ve ses tonu çeşitlemeleriyle tümünü gözler önüne serebileceğim şeyler. Ah, bunun bir olanağı var mı? Bu işe nasıl başlanır? Büyük bir iskambil kâğıdı oyunu sahnesi; sevgilisi paraları Margit'in yüzüne fırlatıyor; Margit bir çığlık atıyor ve sahte kürklü pelerini korumak için yüzüne kaldırıyor. Ne denli ezberlenmiş, otomatize olmuş şey diye duyumsadım bunu o an. Birden ben olsam nasıl yapardım, anlayıverdim!

Perde indi ve Marika'nın heyecanla dirseğimi çekiştirdiğinin ancak o zaman ayrımına vardım. Aşağıda, salonun ön tarafında ayağa kalkan, son sahne oynanırken yarı karanlıkta sakınmasız devinimlerle dürbününü izleyici koltukları

⁷⁸ Alm. Memur. (ç.n.)

üzerinde gezindiren, sonra da cesaretle, dakikalarca bana yönelten bir erkeği göstermek istiyordu. Lambalar yandı ve ben halinden memnun yüzümü cesurca, bilinçli olarak ona çevirdim.

“Şu ünlü Losonczy var ya, o! Gazinocu, yarış atları sahibi; Peşte’nin ilk centilmeni!” diye fısıldadı Marika. Gerçekten de bir beyefendi görünüşü vardı; soluk esmer yüzü, kırılmış koyu saçı, ince uzun boyu, geniş omuzları ve biçimi erişilmez güzellikte giysisi.

Tedirginlikle, hoş bir coşkuyla, ama karmaşık duygularla uzun uzun oturdum evde, kamp yatağımın bir ucunda. Sonra yavaşça pelüş çerçeveli büyük salon aynasının önünde soyundum, iki kollu şamdandaki bütün mumları da yakmıştım. Sahne ışıkları da insanın yüzünü böyle aşağıdan aydınlatıyor! Nasıl olurdu acaba; bu bedene yapışan parlak, siyah ipek ne güzel yakışıyor bana! Geçen yılın giysisi, güzel günlerden kalma! Benim şimdi derin yas giysileri giymem gerekir; ama Marika diyor ki, Peşte’de fark etmezmiş, kim biliyormuş ki burada? Yalnızca şık dünyada zorunlu! Kuşkusuz burada onlar, ben, biz ‘şık dünya’ değiliz, yalnızca şöyle bir bedava loca bileti bulmuş kimseleriz! Ya o ince uzun boylu, gözleri çökmüş, ilginç, kara adam! Ah, ben de artık büyütüyorum bunu. Canı cehenneme! Evimdeyken benim ardıma düşen daha farklı centilmenler vardı yakın geçmişte! Peşte’ye özgü bu yapışkan alçakgönüllülük insana nasıl da bulaşıyor!

Ve ondan sonra da bu benim değişmiş olan toplumsal konumum üzerine kuşkulu, kibirli, direnen, kaçıkça düşünceler haftalarca peşimi bırakmadı. Szinyér’de nasılsam öyle duyumsardım kendimi, dul, yoksul olsam da; geçmişimi, ailemi tanırlardı, ama buradaki büyük kalabalıkta yitiyor insan, burada doğal çevremden kopuk durumdaydım, rüzgâra kapılmış, koparılmış ufak bir yaban otu gibi. Bu konudaki kızgınlığım yüzünden kimi zaman neredeyse gülünç oldum;

girdiğim mağazalarda bana “hanımefendi” ya da “madamcığım” diye seslendikleri zaman her şeyi bırakıp konuşmaksızın çıktım gittim. Ama şık kent merkezindeki mağazalar beni daha çok sinirlendirmişti: Bu gibi mağazalarda seçkinlerin balolarında kadril dansı yapar gibi hizmet ediyorlar; sunuş yok, pazarlık yok ve de incelikli bir alayla, aldırılmazlıkla eşyayı insanın eline tutuşturuyorlar onur kırıcı sözlerle.

Marika’nın saf bir biçimde memnun kaldığı eğlenceler yavaş yavaş sıkıcı olmaya başladı. Gezintiye çıkmak ve benimkinden çok daha güzel giysilere baka kalmak, Kugler Pastanesi’nde oturmak ve büyük paralar karşılığı yetkin bir dayanışmayla gevezelik eden, gösteriş yapan, dünyalarını yaşayan, oraya ait olmayanın ayırımına bile varmayan kişilerle aynı havayı solumak. Szinyér’deki o önemsiz kâtibeleri, zenginliğe tırmanan dükkân sahibelerini yeniden anımsadım. Onlara da, bizler rahat rahat dışa kapalı bir topluluk olarak, onlara aldırmaksızın eğlenirken aynen böyle, ‘aramızda olmak’ duygusu yetiyordu. Tanrım, bu tarafsız rol bana yeter mi hiç? Bir gün bir biçimde... Işıltılar saçarak ve egemenlik sürerek burada da yukarılara tırmanabilsem. Olabilir mi acaba bu?

Horváth’ın güzel, uzun mektupları bekliyordu evde ve pelesenk gibi yatıştırıcı oldu benim için onun gevezelik dolu, boyun eğmiş, trubadurca, eskil aşkı. Hiç sakınmaksızın içini döküyordu yazıya; uzaklarda oluşum ve şairane olmak bahanesi onun güzel, sıcak deyişlerinin, umutsuz ve inatçı tutkusunun seller gibi boşandığının kanıtıydı.

Her düşüm ve düşüncemde siz varsınız. Yasaklara, yazgının öfkesine ve sizin kendi iradenize karşın olsa da sizi sonsuz bir biçimde seviyorum, her zaman seveceğim ve de bunsuz yaşayamıyorum. Ne olacak bizim halimiz!?

Sözcükler, öğrenilebilen, pek çok kez sınanabilen, sıkıntı ve düşünüp taşınma dakikalarında oyun oynayarak üst üste yığılan sözcükler; ama yine de etkileyiciler. Herkes inanılmaz bir biçimde saf bu konuda! Utangaçlıkla, yüreğim çarparak pek çok kez okudum; bir hazineyi, bir tılsımı saklar gibi sakladım; kadınsal yaşantılarımın bu ilk yazılı rehini değerliydi benim için. Daha önce hiç kimseyle mektuplaşmamıştım. “Seviyor, seviyor,” diye düşünüyordum, yaşamımdaki gerçek, büyük, başlıca aşk bu muydu yoksa? Belki de yazgıdan söz etmekte hakkı var. Bunun böyle olması gerekiyordu! Yazgının bizimle ilgili olarak daha ne gibi niyetleri vardı kim bilir. Birbirimize ait olduğumuza kuşku yok!

Kaynanam yaşlı Bayan Vodicska da yazdı: Küçük oğlum iyiymiş, artık annesi ve babası için ağlamıyormuş... O gün yatarken bu yüzden acı acı ağladım; ertesi gün öğleden sonra bir oyuncakçıya gittim ve zavallıcığa görkemli oyuncaklar gönderdim; Noel haftasındaydık o sırada ve ben yabancı bir çam ağacının minik ışıkları altında başkalarının çocuklarının sevincini izledim o akşam yabancılıkla... Bir yığın acı birikmişti içimde; yaşamımın tüm yavanlığını, moralimin bozulğunu çok iyi duyumsadım o zaman. Yoksa yalnızca biri mi üzmüştü beni? Dénes Horváth acaba şimdi Ilka’da mı kutluyordu Noel’i? Beni bu da yatıştıramadı; çünkü beni görmeye gelmesini ben yasaklamıştım. Eğer gerçekten istiyorsa böyle acıtıcı sertlikteki, inatçı, vazgeçmeye yönelik, aşksal yasaklama onu engellememeliydi! İyi ama o gerçekten bir şeyi istemeyi biliyor muydu?

Böyle bir havadayken on sayfalık bir mektup yazdım ona; ondan sonra uzun mu uzun bir yanıt geldi; savunma, suçlama, kuşku, kıskançlık, duygusallaşma, bağışlama. Böylesi küçük bir karmaşanın her biri yaşamımın birer haftasına sığırdı.

Bugünkü aklımla bakınca da bunun nasıl olabildiğini açıkça anlayamıyorum; ama o zamanlar geleceğim konusun-

da pek az düşünüyör ve kaygılanıyordum. Olası ki, paranın değerini de gerçekten bilmiyordum ve de yaşamın işle olan bağlantısını da. Kocam zamanında hiç, ama hiç büyük bir para geçmemişti elime, ama her şey boldu, ufak tefek mali konuları konuşmazdık ve evimiz de herkese açıktı. Bir anda dönüşüm geçiremedim, azıcık paramın nasıl da hızla eriyip gittiği konusunda kaygılanamadım, başkalarının merhametine sığınmak zorunda kalma konusunda da umutsuzluğa düşmedim. Ufak aşk tartışmaları, mektuplar çok daha büyük bir kargaşa yaratıyordu içimde.

Ayrıca, rahat yaşıyordum, gündelik kaygılar, ev işleri yoktu; yine de yeni şeyler beni meşgul ediyordu; giyiniyordum, geziniyordum. Derken zaman geldi çattı.

“Evet ya,” diye düşüncelere daldı eniştem öğle yemeğini yerken, “tiyatro oyunculuğu da yabana atılacak bir şey değil şu sıralar. Oyunculuk yapman olanaksız bir şey değil! Gözü peklerin işi tabii, taşrada şaşıracaklardır; ama söylesene buna karşılık sana ne vereceklerdir? Durumu iyi akrabalarımız... İçlerinden biri seni geçindirebilir mi? Bana soracak olursan riskli denemeleri tercih ederim. İnsanın o bir yığın budalaca, taşralı önyargısından kurtulması gerekir, eğer gerçekten insan olmak ve kendi kendisinin efendisi olmak istiyorsa. Ancak tabii, dikkat etmek gerekir; buna akıllıca başlamak ya da hiç başlamamak gerekir! Bir insan bir konuda başarılı olduysa her zaman ortaya çıkan şey, haklı olduğudur.”

“İyi ama bu nasıl olabilir ki, Gida? Öğrenimini görmek gerekir diyorlar, devinmek, oturmak, kalkmak ve kitapları da yutmak, okuldaki bütün dersleri de geçmek... Ben artık yeterince... Genç değilim bu iş için... Belki.”

“Tabii... Hım! Ancak büyük bir yeteneğin varsa bunun bir anlamı olacaktır. İlginç görünüşün, görkemli bir boyun posun var, bunu zaten biliyorsun kardeşim! Bu halinle, yüzünle, gözünle, her şeyinle yaşamla baş edebilirsin sen... Hem de nasıl! Ama o doğal olarak biraz başka bir şey! Öğ-

renim her durumda çok gerekli; çünkü sen akıllı bir gelinceğizsin de, ama acaba o denli enerjin var mı? Çünkü böyle bir işe tam anlamıyla kendimizi adamamız gerekir; en azından birkaç yıl başka bir şey düşünmemek gerekir. Paran o zamana dek yeter ve de okul formalitelerini de herhangi bir biçimde çözümlemek gerekir. Tabii iyi, güçlü bir koruyucu olmaksızın hiç kimse böyle bir işe kalkışamaz.”

Birden konuyu değiştirdi; bundan da anladım ki, bu konuda daha söyleyecekleri var. Sebze yemeğini yerken iki öğrenci kızını engizisyon sorgusuna çekti; söylenenlere bakılırsa okuldan eve dek hukukçu bir züppe eşlik etmişti onlara; köşedeki bakkal da hemen haber yetiştirmişti. Çocuklar gidince gerçekten de hemen sadede geldi, işine gitmeye hazırlanıyordu.

“Doğrusunu söylemek gerekirse Ekonomi Derneği’nde Attila Losonczy ile karşılaştım bugün. Beni tanıdı ve yanıma geldi. ‘Kim o güzelim kadın, yanınızda iki kez, Kugler’de ve tiyatrodaki gördüğüm o görkemli güzel kadın kim? Dul mu?’ dedi. Çok güzel bir bedeni var. Neden sağa sola daha sık çıkmıyorsunuz? Kocasını intihar mı etti? Ah, hüzünlü bir konu! Eğlendirmek gerekir böylesi görkemli genç bir kadını. Buz pateni pistine gitmiyor musunuz hiç? Şimdilerde orada bir buz pateni balosu verilecek, bak sana bir davetiye vereyim. Yas mı? Koyu renk kürklü giysilerle gidiyorlar oraya. Eşin hanımefendi hazretleriyle de –böyle diyor– tanışmak istiyorum. Orada olacaksınız, değil mi? Görüşmek üzere!’ ... Bu kez daha çok senli benli konuşmuştu benimle; oysa daha önce bundan özenle kaçınıyordu; çünkü çok iyi biliyor ki, bir evlilik ilişkisi kurulabilir. Böylesi bir yarı aristokrat, gerçek aristokrattan daha kibirlidir! Evet, işte o davetiye! Mari ile konuşun bunu!”

Marika’yla günler boyu yüz elli forinte çok güzel bir kürk şapka, ona uygun boyun atkısı ve minik, moda bir manşonu alıp almamak konusunda konuştuk, kaygılandık,

düşünüp taşındık. Teyzem pahalı olduğunu ileri sürüyordu; serzenişte bulunuyor, somurtuyordu; ama vazgeçince de yeniden anımsatan o oluyordu. Sonunda paten pistine gideceğimiz günden bir gün önce onsuz koşup gittim ve satın alıp eve getirdim. Çok, ama çok yakışmıştı.

Ampul ışıklarını yüzlerce kez yansıtan buz pateni alanını görünce ve tanıdık Çıgan müziğinin melodisine uygun olarak dansa özgü adımlar atan çiftlerin salınışını görünce korkakça bir utanca ve suçluluk duygusuna kapıldım birdenbire. Çünkü bu bir danstı yine de ve benim sevgili kocam öleli altı ayı yeni geçiyordu! “Hayır” diye düşündüm, “paten kaymayacağım yine de! Yalnızca izlerim.”

Kalabalıkta Attila Losonczy’yi tanıdım ve bizim ayrımı-mıza varmasını bekledim. Sinirli, kara kuru başını iyi cins bir küheylan gibi kaldırdı ve gözleri parladı. Gida’yı selamladı ve iyi eğitim görmüş biri olarak bir iki dakika bekledi, sonra bize doğru geldi. Patenleri ayağındaydı artık. Alışılmış güven duygumla elimi uzattım. Ah, ben bir erkeğin hoşuna gittiğimi anlarsam artık bu dünya yaşamının ustasıyım! Birden gördüm ki, herkesin gözü üzerimde, iki üç kişilik kümeler fısıldaşarak bakıyor, tahmin yürütüyor, şaşıyor ve kıskanıyorlar; buydu, evet buydu benim gerçek havam. Yarım saat sonra kızağında idim ve binlerce ışık, salınan, dans eden gölgeler, kırılgılı dalların masalımsı parıltısı arasında, müzik eşliğinde, kendinden geçmiş, benimle uçuyordu hışırtıyla. Yine eskisi gibi, sarhoşluk dolu, olağanüstü bir saat. “Böyle üşüyorsunuz, olamaz! Pateni takmanız gerek!” Her türlü ayak dansını, müzik eşliğinde yapılan sporu çok güzel beceriyordum ve bunu biliyordum. Karşı koymak olanaksızdı. Koluna girerek uçtum ondan sonra. Onca zamandan sonra yine utku dolu bir gece, bana göre bir yaşantı ışıklarını saçıyordu çevremde ve içimde.

Benim ruhsal sağlığım için insanların yüreğini fethetmem, kutlamalara katılmam, bir yığın insanın gözü önünde

sahne almam gerekiyordu. Ekmek su gibi gerekliydi bu, yaşamım, ancak bu tür, bunun gibi etkinliklere katıldığım zaman yaşam oluyordu... Ayrıca, iyi anımsıyorum, bana yabancı bir yaşam süren, bir yığın kadına sahip, kesik kesik konuşan bu aristokrat bey benim üzerimde soğuk bir etki uyandırmıştı. O gün bütün gece ne konuştuğumuzu bilmiyorum.

“Kugler’e ne zaman gelirsiniz? Nerede görüşebiliriz? Baharın ta sonuna dek Peşte’de kalacaksınız, değil mi?”

Bu iş Gida’nın belirgin bir biçimde hoşuna gitmişti ve bu da beni incitmişti. Bir defasında Marika gelememi ve beni buz pateni pistine götürün o oldu, yoksunluk çekmeyeyim diye. Şubat sonunda karlar eriyor, çisil çisil yağmur yağıyordu; ama haftada iki kez Kugler’e kesinlikle gidiyorduk ve de kızırıyordum artık Losonczy geç kalırsa. Tanıdıklarını sırayla selamlıyor, kadınların yanında biraz oturuyor, ondan sonra yanıma geliyor, benimle ilgileniyor ve arabasıyla eve götürüyordu. Kimi zaman aklıma bunun doğru olup olmadığı geliyordu. Bu durum uygun muydu? Ama işte teyzem, erkek akrabam yanımdaydı, onlar hiç kuşkusuz başkentteki yaşam biçimlerini, değişik yanlarını biliyorlardı; yaşamımdaki bu çok çeşitlilik, hızlı değişim beni artık rahatsız ediyordu iyice. Gida bir gün Losonczy’nin yine kendisiyle konuştuğunu söyledi, ilişkilerimden söz etmiş kısaca ve de artık olgunlaşmış bir tiyatro oyunculuğu planım olduğundan. Nedenini açıkça bilmiyordum gerçi, ama kötü oldum bundan ve birdenbire anımsadım ki, sonuncu buluşmamızda her nasılsa başka bir biçimde, değişik bir ses tonuyla konuşmuştu benimle. Tuhaf, aşırı cesur bir evcenlikle kentte hiç yalnız başıma, Marika olmaksızın dolaşıp dolaşmadığımı sormuştu durmadan ve de bizim ciddi, bana ilişkin konularda konuşacağımızı eklemişti, evimde beni görmeye gelebilir miymiş, ne dermişim, bu işi bir başka türlü düzenlemek gerekmiyor muymuş? Böyle anlarda yarı yarıya tedirgin bir durumda susar ve durup durup tuhaf bir şaşkınlıkla bakardı bana. Marika’nın eskimiş

yeşil pelüş döşeli salonunda onu kabul etmek düşüncesinden ben de korktum; iş ertelenmeye, aptalca görünmeye başladı. Gözlerinde sık sık, hem de çok açık bir biçimde sabırsız, sinirli, neredeyse nefret dolu bir arzu görmüştüm; erkekler kendilerinde olduğunu bildiğim bu arzuyu silkeleyip atmak isterler, umursamamak isterler, ama bu arzu rahat bırakmazdı onları. “Söyleyin niye bilgiçlik taslıyorsunuz... Taslıyoruz biz bu ölçüde? Sizin gibi bir kadın! Ne ister ki! Kimseniz var mı? Üzerinizdeki taşralılık havasının daha geçmediğini kabul edin!”

Hatvani Sokağı’nın gezinti yerinde, ılık, rüzgârlı bahar akşamlarında, bir iki vitrinin önünde dura yürüye, örnek bir davranışla olan bitene göz yuman şaperonumun gerisinde kaldığımız sıralar böyle sürüp gitti bu. Ama ben hoşnutsuz, soğuk ve yabancı duygularla döndüm eve. Hayır, bana imgelemim aracılığıyla yaklaşılabilirdi yalnızca, böylesi hiçbir zaman olamazdı! İncitiyordu beni bu kestirme, tuhaf yöntem. Bugün artık yaşanmış bir yaşamın deneyimiyle erkeklerin havasını da çözebiliyorum. Onun benimle ilgili imgeleri güzel, hoş, seçkin bir taşralı hanımefendiye ilişkindi ve birdenbire ortaya çıkan şey müstakbel bir oyuncu-öğrencinin, belli ki güzelliğinden yararlanarak Peşte’ye yaşamaya gelmiş olması ve onun desteğini beklemesiydi. Aldanmıştı, ama artık yarıda kesecek durumda değildi, konuyu basitleştirmeye çalışıyordu.

Sonra konu ne denli yakışıksız başladıysa öyle de bitti. Bir akşam eve dönünce beklenmedik bir biçimde amcam Hiripty’yle, Piroška Teyzenin kocası eski milletvekiliyle karşılaştım; siyasal bir spekülasyon işi için gelmişti Peşte’ye. Anlaşılan bataklığın kurutulması işinde bir parça kıpırdanma vardı taşrada! Ancak bu artık beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Bana karşı biraz soğuktu; derken akşam yemeğinden sonra beni bir kenara çekti ve bir baba disipliniyle neler yaptığımı, niyetimin ne olduğunu sordu. Beni alt üst etti,

korkuttu, ağlattı; ama yine de bütün bunlar bana iyi geldi. Hatta (Yaptıklarımın izlenmekte olmasından ve mutsuzluğumdan acı acı, sarsıla sarsıla, tutkuyla ağlıyordum ama) sonunda şunları söyledi: Evet, burada yaşayan hukukçu oğlundan duymuş, söylendiğine göre ünlü kadın avcısının paralı metresi imişim; Peşte'li dedikoducular beni diline dolamış, tanıyorlarmış, insanlar sokakta birbirlerine gösteriyorlarmış. Tanrım, bu koskoca kent böyle küçük bir fesat yuvası mı?

Midem bulanıyordu yine; boş, yanlış, sahipsiz bir kargaşa içindeydim. E, neyim ben artık? Böyle çabucak hem de... Bu ölçüde! Doğru olan ne, kime kulak vermeliyim? Gidalar kurnazca beni kendi halime bırakıyorlar, savunmuyorlar. Anlaşılan yeterince becerikli davranmamışım... Pöh! Ama hayır, ben hiçbir şey istemedim, doğru değil! Ben bu işten ne anlarım? Evimdeyken kötü diller beni suçlasa da yalnızca seviden, romantik oyunlardan söz edilirdi; ya bu? Her şeyin öteki yüzü nasıl da çirkin! İyi ama ben bu dünyanın neresindeyim, ne dışarıdayım, ne içerideyim; yararlı ve koruyucu dizgeden koptum ve özgürlükle de gerçekten yapamıyorum, korkak ve müşkülpesentim, cesur değilim, kendi sorumluluğumu taşıyamıyorum. Şimdi kış geçti, bir yığın para uçtu gitti ve hiçbir konuda ilerleme sağlayamadım. Burada elden ayaktan kesen korkunç bir uçurumun kıyısındayım yeniden; çünkü ailemin ya da Szinyér'in eski yargıları çınıyor içimde, ta çocukluk çağımdan kalma kötü, sıradan ahlâksızlar, metresler, onlara "öyle davrananlar" üzerine yargılar! Hey Tanrım!

Ertesi gün Hiripy Amca basit ve kısa bir biçimde şunları söyledi:

"Yarın değil öbür gün yola çıkacağım, benimle gel Magda, sana yalnızca şunu söyleyeyim, bu daha iyi olur! Yazın bizde de kalabilirsin, bir şeyler buluruz yapacak; hiç kuşkusuz bu Sodom'da yapılabileceklerden çok daha iyisini. Eğer artık buna çok fazla alışmadıysan!"

Boynuna sarıldım, ağladım, eşyalarımı topladım; sanki birkaç ay önce büyük, kesin bir kararlılıkla gelen ben değildim. Hiçbir şey olmamıştı ve şimdi tadından pek hoşlanmadığım bu yaşamdan birden uzaklaşıyordum. Yaşamımda sıra bundaydı; benim verdiğim kararlarla beni kurtaracak hiç, ama hiçbir şey olmuyordu; bir rastlantı olursa bilmem. Ben kalkışmıyordum. Küçük kentim beni geri çağırıyordu, tanıdık evlerin göz kulak kesilmiş pencereleri, köy evleri, bataklık suların romantizmi, sıkı bağlar, söyleşen, düş kuran aşkların güzel budalalığı. Bir an önce geri dönmek istiyordum!

Yaşlı kavak ağaçları dizisinin en uç dalları çamur içindeki, kapkara yolun her iki yanında çıplak, utangaç, incecik yükseliyordu; tıpkı dilsiz, ciddi ünlem dizileri gibiydiler ve baharın ilk günlerinde yas tutarcasına sıırsıklam olmuş tarlalarda, karıklar arasında, ötede beride beyaz kar şeritleri göze çarpıyordu daha. Küçük, hafif araba dingiline dek çamura batmıştı; köyün saz damlı, pencereleri mavi boyalı, aziz resimleri görülen Ulah kulübeleri sofuca bir dindarlıkla bir yana yatarak ahmakça sabrı ve toprağa bağlanıp kalmış yarı hayvansal yoksulluğu taşıyor, evcenleştiriyorlardı. Şimdi kış yüzünden havası ağırlaşmış, pipo dumanı sinmiş odalarıyla, devasa çini sobanın boğucu sıcakıyla ve eskimiş paçavra dokuma kilimleriyle malikâne konağının da köhne bir görünüşü vardı. Piroska Teyzem, zavalıcık, Peşte'deki kız kardeşine göre, hatta anneme göre bile ne denli bitkin, solgun ve bakımsız durumdaydı; oysa üçünün içinde hali vakti en iyi olan oydu, en büyük "şansı" o yakalamış, toprağından ayrılmamış gerçek bir orta soyluyla evlenmişti. Yirmi yılda on beş çocuk getirmişti dünyaya, sayısız marmelat kavanozu ve yılda beş sepet kurutulmuş meyve koyardı bir kenara, pek çok tavuğı kuluçkaya yatırırđı, otuz düzine çizgili Ulah işi şal dokumuştı (Bunlar daha sonra küçük kızlarının mutfak

giysisi olacaktı) ve kendisinin topladığı tüylerle doldurulmuş yirmi sekiz şişkin yastığı olmuştı. Bu arada evi, tüm sülale için mutlu mutsuzların konaklama yeri idi, sorunu olan, bir bunalımla karşılaşan ya da bir bunalımı geride bırakmış olan herkes aylarca hiç rahatsız edilmeden oyalanırdı onlarda; değişen zaman çirkin, hesapçı, kuruşçu ve bencil ruhunu burada daha duyumsatmamıştı. Burada yalnızca kadın öğütülüyordu tekdüze, ağır yaşam angaryasıyla; çünkü her şey onun sırtından, onun boyunduruğa koşulmuş sabırla gerçekleşmişti bu yirmi yıl boyunca ve en büyük hukukçu oğluna da artık postayla on beş günde bir yiyecek dolu sandıklar gönderiyordu Peşte'ye; tıpkı daha önceleri kocasına, milletvekilliği döneminde gönderdiği gibi. Kendisinin bu toprakların dışına çıktığı pek görülmezdi; pahalı bir iki ipek giysisi dolapta küflenmişti; bu giysiye şapka getirttiğinde artık eldiveni olmazdı ya da ayakkabısı eksik olurdu. Yaşamın ayırımına bile varmazdı ve de yaşam geçip gitmişti.

Sanki benim üzerimde de durakalmıştı zaman. Gürültü koparan onca büyük değişim, bir konuda karar vermek, buna hazırlanmak, dehşete kapılıp geriye kaçmak, insanı yanıltan belirsizliklerden sonra şimdi sessiz, basit köy günleri ve gürültüsüz patırtısız, doğal ve iyiliğimi isteyen bir aldırmazlık kuşatmış çevremi; sanki ölünceye değin de böyle kalabileceğim gibi. Benden ve benim bitmek tükenmek bilmeyen, gürültüler koparan yaşamsal sorunumdan pek söz etmediler; o sorun ki, altı aydır her insanın bakışını “Ee, sen ne olacaksın?” dercesine üzerime dikiyordu. “Bize gel!” sözlerini Hiripy Amcaya kulağına o an fısıldanan, iyi niyetli bir düşünce söyletmişti. Piroška bir şey demeden, alışkanlığı, rahatlığı dolayısıyla buna razı oldu ve bir hafta sonra evlerinde her şey eski düzenine kavuştu. Buradaydım, hiç kimse bir bakış, bir imayla olsun rahatsız etmiyordu ve hiçbir işim de yoktu. Ev sahibi ya ekim işleriyle uğraşmaya gidiyordu

ya da Üstökös⁷⁹ okuyordu; Piroska tarhlar açıyor ve çapa yapıyordu.

Dénes Horváth'ın mektubu geldi. Tuhaf, yorgun bir ses tonu olan kararlı satırlar; ya da ben öyle duyumsamıştım! Salt sözcüklerle beslenen aşk zaman zaman iflas ediyor, kendisini giderek daha çok sorguluyor ve acılar içinde kıvranarak canlanmayı arıyor. Sevinç dolu, yüreğin tıp tıp attığı, insanın kendinden geçtiği saatler vardır ve tatlı ya da acı arzuların değerli dakikaları; ama bu doruk noktalarını yalnızca inatçı bir birlik oluşturma girişimi birbirine iştiriyor; bir de çoğu kez yorucu olan “Bugün de dünkü gibi!” kararını vermek. Ama ben sezmiştim bunu ve kabul etmek istemesem de kendimde de sezmiştim. Bu sıralar gelir aşksal sitemler... Hirip'e gelirken Szinyér'de bir süre kalmamış olmam ve ona haber vermemiş olmam onu incitmişti. Ben, onunla ilgili, Ilka'yla bağlantılı olduğunu düşündüğüm bir dedikoduyu neden sayıyordum. Uydurma bir şeydi, öylesine bulup buluşturmuştum, ama gerçeklerden pek de uzak olmadığımı duyumsuyordum. Onunla bağlarını kesin olarak koparmadığı belliydi; çünkü ne olursa olsun bir kadın gerekiyordu ve hemen yanı başındaydı; alçakgönüllü, sabırlı, azla yetinen bir kadın. Ben onun için bir tür bayram günü armağanı gibiydim, daha saygın ve daha çok beklentileri olan; yaşlanan eski sevgili rahat, insana kendi evindeymiş duygusu veren, alışılmış bir varlık; onunlayken insanın havasına, sözcüklerine bir çeki düzen vermesi gerekmiyor, onunla şakalaşabilir, ona huysuzluk edebilir ya da acıyıp birazcık iyi olabilir ona karşı; ona buncası yeter de artar bile. Dünyayı verseler onun yerinde olmak istemezdim, ama yine de onun da olduğu düşüncesi beni sinirlendiriyordu. Ona da ara sıra “Seviyorum!” diyebilir. Acaba benim için ayrı bir ses tonu, değişik bir sözcüğü, bakışı var mıdır? Onu öptüğünden başka bir dudakla mı öpüyor beni?

⁷⁹ Üstökös: 1875 yılında yayımlanmaya başlayan ünlü bir mizah dergisi. (ç.n.)

Böyle bir çelişik, karmaşık ânımda kısa, soğuk bir ayrılık mektubu yazdım. “Ya, ya da!” diye düşünüyordum; büyük, güçlü, bütünsel arzular eğer geçmişse artık; her şeyin en gerçeğini, güzelini, dolusunu yaşamışsak, tümüyle bitsin gitsin! Birinin gözünden düştüğümü duyumsamak, onun titizlenen hoşgörüsünü, bunu gizlemek isterken görmek nefret edilesi ve aşağılayıcı olabilir. Biz belki de artık birbirimize söylenebilecek her şeyi söylemiştik. Bu işin sıradanlaşmasına izin vermemiz doğru değil; bitsin gitsin! Aslına bakarsak bütün bunları neden yaptığımı da söyleyemezdim. Salt sinirlilikten miydi, yoksa sağlıklı içgüdümün bir fısıltısı mıydı? Yanıtını birkaç gün bekledim, ertesi hafta üç kez rüzgârlı, bahar öğle sonralarında yanı başımızdaki Inácskó’ya posta var mı diye gezinerek gittim. Hiçbir şey gelmedi! “Böylesi iyi artık!” diye düşündüm bunun üzerine keskin, ama şaşırtıcı bir biçimde geçip giden bir acı duyarak. “Böyle olmasını ben istemiştım ve de yapacak gücüm vardı! Şimdi artık yoluma devam edebilirim, şimdi artık gerçekten yalnızım; başıma her şey gelebilir!”

İnadın bu tuhaf, itici gücü beni anlaşılmaz bir biçimde bir şeye yöneltti; alışık olduğum, bugüne değinki benlik bilincimle dehşete kapılacağım için aslında bunu yapacak güç bulamazdım. İlk düşünceye neyin yol açtığını bugün artık anımsamıyorum; bir olasılık, mektup beklediğim günlerde, ünlü Tomanóczy ailesinden geldiğini, yoksul düşmüş bir soylu kızı olduğunu duyduğum Inácskó postanesinin memuresiyle bir iki kez konuşmuş olmamızdı. Güçlü bir yapısı, yuvarlak omuzları olan, güzel, iri yarı bir kara saçlı kadındı, kaşları neredeyse birleşmişti ve canlı, biçimli ağzındaki dişleri ıslıl ıslıl kendini gösteriyordu. Olağanüstü güzel, koyu gözleri vardı, güçlü, ateşli bakışları; ama sahip olduğu çizgiler dağılmış, sıradanlaşmıştı; korse giymiyordu, bol kıvrıklı, kırmızı bir bluz vardı üzerinde, omzunda da bir Berlin şalı; tekdüze bir sıkıntı sergileyen yüzüyle sürgülü pencerenin

arkasına tünemişti. “Eh, işte bu da yaşıyor! Her durumda yaşanabiliyor!” diye düşündüm soğuk, acımasız bir duyguyla. Çünkü bu da kadındı, güzeldi ve benimle hemen hemen yaşıttı! Benim daha fazlasını istemeye ne hakkım var? Yoksa bir defasında az kalsın vali yardımcısı eşi olacaktım da ondan mı? O geçti gitti, şimdi artık yok. Şimdi artık her şeyin sonu geldi ve benim yaşam bardağımı iyice kafama dikmem gerekiyor.

Evet, böyle sefil bir çamur yuvasında ben de postacı olacağım ve yakında böyle, solgun, boyun eğmiş bir durumda havale defterleri ve benzeri nesneler arasında oturacağım. Yüzüm sarkık olacak ve bakışlarım huysuz, bıkkın... Ama bu bir şey değil! Yaşam böyle! Yoksa bu bir intihar mı? Fark etmez! Buna gücümün yettiğini göstereceğim!

Hirip’te bir öğle yemeğinde Inácskó’da postacılığı öğrenmek istediğimi söyleyince tekdüze bir sevinçle karşıladılar. “Denemekte yarar var!” dedi amca; Piroska Teyze ise eğer gerçekten yaya gitmek istiyorsam yüksek çamur ayak-kabıları giymemi önerdi.

Ağaçlar usul usul, ayırımına varılmaksızın yeşerdi, bahar geldi; rüzgârlar ılıklaştı; yol kıyısındaki çalılıklar arasında yaprakları incecik tüylerle kaplı söğüt kedicikleri;⁸⁰ havada bir yığın mavilik; canlı güneş ışığı, tomurcukların solgun gölgeli yeşili. Ama erken kararıyordu hava daha ve postane-nin açık penceresinden gün batımı fısıltıları geliyordu ve biz iki yoksul, umutsuz kadının başında uğulduyordu.

“Lambayı yakacağım,” dedi Anna Tomanóczy çatlak, yorgun sesiyle. “Şurada papaza gelmiş taahhütlü bir mektup var, nasıl işleneceğini göstereyim. Çünkü buraya taahhütlü seyrek gelir!” Ama biraz daha durdu, gidip lambayı yaktı.

⁸⁰ İsa’nın Kudüs’e girişi anısına yapılan dinsel kutlamalarda süsleme amacıyla kullanılan ve bazı söğüt türlerinde görülen salkım çiçek grubu. (ç.n.)

“Bu altı satırlık bir çizgi ve koçanı da değişik!”

Dikkatimi vermekte pek istek göstermeden, duygusuz yüzümü avucuma dayayıp üzerine eğildim. Sundurmanın kapısı açıldı ve çizmeli ayak sesleri eşige doğru sessizce, çekingen bir biçimde yaklaştı.

“Gelen siz misiniz, Tráján?” diye sordu posta memuresi geriye dönüp bakmaksızın. “Ön tarafa geçin Tráján; bankın oraya, işim bitmek üzere!”

Mektubu benim götürmem gerekmişti, yarım saat mesafedeki Hirip’ten ücretli ırgatın karısını bulmam gerekiyordu; gökte yıldızlar da parlıyordu artık. Köylü çocuğu küçük bir sıraya tünemişti ağır, keyifsiz bir suskunluk içinde; selamlamak için yerinden hiç kımıldamadı dense yeridir.

Meyvelik birdenbire çiçeğe durdu, pembe renklere boyandı, ağaçlar çıldırmıştı; kırlar görkem saçıyordu, keleklerle, çiçeklerle dolup taşmıştı. İki yanı ağaçlı yoldan geçiyorsam evcen davranmam, koşmam gerekiyordu; çünkü bu koca, nedensiz bahardan, ötede beride açan çiçeklerden bıkmıştım. Postanenin bahçesinde de güzel, dalları fışkırmış Erik ağaçları sıra sıra dizilmişti, bahçenin çimeni yavaş yavaş büyüyordu ve akşam çanının sesleri üstlerine salıncağını kurmuştu. Saçlarımızı da dağıtıyordu. Zavallı Anna Tomanóczy yavaşça, yorgun argın o gün söylemişti:

“Eh, işte, ilk kez yarın ilan edilmiş olacak. İki hafta sonra da nikâh kıyılacak.”

“Kocaya mı varıyorsunuz?” diye şaşkınlıkla sordum. “Peki ama bunu niye şimdi söylüyorsunuz? Küçük hanım?! İyi, güzel de kime?”

“Tráján’la evleneceğim elbette!”

Bir şey diyemedim, başka soru sormaya da cesaret edemedim. “Bunun arkasında ne olabilir?” diye birden düşüncelere daldım ve tedirgin, hoşnutsuz bir havada sustum. Romantik bir roman mıydı bu?

Ortalık akşam karanlığına iyice gömölünce, zorlandığı da görülüyordu ama kendiliğinden konuşmaya başladı. Sanki borçluymuş gibiydi.

Konuşma biçiminin, tüm davranışlarının nasıl da ağır, köylülere özgü olduğu şimdi ortaya çıkıyordu.

“Söylesenize, şu çok mu özel? Bir köylüyle evleniverecek, ne var bunda? Yargıcın oğlu, toprağı var, evi, arazisi. Bana çok değer veriyor... Annesi ve babası da... Onların gözünde iyi bir yerim var, ayrıca biriktirdiğim iki bin forint de onların gözünde bir mal varlığı demek. Üstü başı dökülen bir kilise korosu şefi ya da köy noteri de alırdı beni bu parayı görünce... Olabilir... Ama size göre o daha mı iyi? Ayrıca da bu çevrede herkes evli, yaşlı.”

“Ama yine de! Nasıl olur bu? Sizin böyle olduğunuz gibi kalmanız daha iyi olmaz mı?”

“Öyle demeyin!” dedi birden alaycı bir ses tonuyla sert sert ve sonunda kısa, acı bir kahkaha attı soluyarak. Neredeyse çıkışacaktı bana. “Sahiden de benim için iyisi bu! Ama ileride bunu siz de anlayacaksınız, korkmayın! Sekiz yıldır bu haldeyim. Ah, o zamanlar ben de kentlilere özgü, herhangi bir hoş yaşama, güzel giysilere, moda âdetlere uyum sağlayabilirdim. Güzel ve diri, keyfince yaşayan bir kız, yapayalnız, genç yaşta, özellikle de böyle pis bir köyde. Papaz başlatmıştı, her yerde o başlatır bu tür işleri zaten, derken toprak ağası. Ama oğlu da istedi, ağzı süt kokan bir terbiyesiz; iş yürümeyince annesine söyledi, kıyametler koptu, bana hakkım olanı ödemediler, iyisi şu ki yalnızca yerimi değiştirdiler. Üç yıl önceydi bu. Burada köylülerden başka kimse yok. Hiripylerin gazetelerini her zaman gizlice okur ve kâğıt kuşağını yeniden yapıştırırdım. Ama insanın aylarca orta sınıftan biriyle iki çift laf edememesi de ne ola ki? Hiripyler, benimle ilişki kurmuyor biliyor musunuz? Bu delikanlı... Nasıl başlattı bilmiyorum. Anımsıyorum da, önceleri buradan gelip geçerken sundurma kapısından selam-

lardı; iyi akşamlar derdi; uzun sürdü bu. Ondan sonra ara sıra biraz durmaya başladı, bütün saygısıyla bir şeyler söyler, içeriye seslenirdi. Ben de tutar onu yanıtlardım işte, kimi zaman gülerdim. Artık sundurmanın ortasına geliyordu, ben ise içeride masanın başındaydım; öyle konuşuyorduk. Hoş bir delikanlı, düzgün bir yaşamı var. Köy düğününe çağrılacak olursam, yargıçlarla aynı masaya oturmaya başladım sürekli. Derken o korkunç kış akşamları geldi, o cehennem sessizlik, bitmek bilmeyen yalnızlık. Artık bu yana gelip gelmediğini gözlüyordum ve diyordum ki: ‘Sandığın üstüne oturun!’ Daha sonra içeriye girebilmesi için pek az bir çaba göstermem yetti. Okumayı öğrettim; bahar geldi, şimdiki gibi. Daha ne olsun? Yazın gece boyunca pencerenin altında dolanırdı arzuyla ve ben de üç yıldır bir rahibe gibi yaşıyordum, yalnızca para biriktirmek için. Yakışıklı delikanlı, dili de tutulmuştu benim karşımda; o da bir şey. İşte şimdi durum artık böyle. Bana niye öyle bakıyorsunuz? Benden ummaz mıydınız? Evet, şimdi artık her ne olursa olsun ona varmalıyım. Tabii, şimdi beni her şeyi açıkça anlattığım için küçümseyebilirsiniz. Ama dert değil! İleride siz kendiniz de göreceksiniz; yeter ki benim gibi siz de deneyin. Dilediğim bu.”

“Neden böyle konuşuyorsunuz Anna? Yoksa sizi incitiyor muyum? Ama hey Tanrım, sevmeyi biliyor musunuz? Birbirinizi seviyor musunuz?”

Acı, aldırmaz bir tavırla omzunu silkti:

“Ne? Artık bu işin içindeyim ve pişman da değilim. Neyi bekleseydim; burada terütaze başımla yaşlanmayı mı? O zaman mevsim yazdı, öyle büyük, deli bir yaz ki, hasat zamanı; böyle deneyimsiz bir çocuk söverek, dişlerini gıcırdatarak sevmeyi çok iyi bilir, derken bir kadın için çekişmeyi de! Şimdi tabii... Bu sıralar erkeklerin her biri sanki eşi olmanı kabul ederse bu bir lütufmuş gibi davranıyor. Teşekkür mü edeyim! Yine de şanslıyım, az bir miktar param var diye.”

Sıra ağaçlı yolda koşturdum, koşturdum, güzel kokulu yüksek ağaçların ince uzun boylu dizisi yükseklerden bana bakıyordu ve ardımdan kapandıklarını duyumsuyordum. Aydınlık yaprakların arasından ilkdördünündeki ay parlıyordu. Bir zamanlar Endre Tabódy burada, işte burada öpmek istemişti bir akşam, çok eskiden, hem de çok eskiden! Soluyarak içime çektim bu yoğun, çıldırtıcı, çeşit çeşit güzel kokuyu. Ah, yalnızca gençlik, yalnızca o geçip gitmemeliydi hiçbir zaman... Evet, benim daha bir parça gençliğim var, nereye saklasam ki? Bu zavallı Anna korkunç! Benden yaşlı da değil! Tanrım! Şimdi artık ara sıra zamanı hesaplamam gerekmeye başlıyor. Kimi zaman Hirip'e genç çocuklar, evlenecek kişiler, subaylar geliyor; çünkü büyük kız artık on altısını geçti, capcanlı, esmer, delişmen bir genç kız. Bana abla diyor, centilmenlere karşı arsızlık ediyor; henüz her şey yakışıyor ona. O eski dokuz kuka oyunu masasına da kimi aşk sözcükleri oymuş olmasın? Ben, güzel, dul, akrabası, ablası olarak ona şaperonluk yapıyorum. Ama benim de hakkım var daha, olması gerek! Bahar işte böylesine büyük bir kargaşa içinde!

Ücretli ırgatlar evinin arkasından geçerken ay ışığının aydınlattığı duvarda iki iri gölge seğirtti ve iki yana koştı ve bodur ayva ağaçlarının dalları hışırdadı, çıtırdadı. Ayva ağaçlarının altında durdum; üstüme çiçekleri düşmedeydi daha onlara değerek geçtikleri için. Tanımıştım onları. Yeni yetme, liseye giden beyzade idi biri, öbürü de koca kafalı uşak Domnyika; Piroška onu küçükken evlatlık edinmişti.

Cehennem gibi sıcak, insanı bitkinleştiren, hiçbir şey yapmaya izin vermeyen bir yaz geldi; Hirip'te kimi zaman günün yarısını buz mahzeninde oturarak geçiriyorduk bütün konuk takımıyla; Piroška Teyze bir dondurma makinesi getirtti, herkes aşağıya onun mucizesini görmek için iniyordu, ondan sonra battaniyeleri samanların üzerine yayarak tan atıncaya dek orada serinledik. Ayrıca inanılmaz miktarda karpuz yetişmişti o yıl; öğle yemeğinde kimi zaman on beş kavun kesiliyor ve aroması hoş olmayanlar çardağın terasından ücretli ırgatlara atılıyordu.

Bir yığın konuk gelip gidiyordu; pek çoğu da gepe- genç çocuklar, küçük kız kardeşimin flörtleri; Peşte'den hukukçular, çevrede tatil yapan akraba delikanlılar, subaylar, kentliler. Bu kuşak benim kızlık çağıma göre ne denli değişti! Ciddiyetsiz, yüzsüz, kibirli; acımasızca alaycı. Kızlarla da böyle konuşuyorlardı; tuhaf bir biçimde saldırgan ve iğneleyen, tuhaf bir burun sesiyle ya da aldırmazmış gibi görünerek. Ne desek boş, modernlik işte; şöyle böyle on yıl önce daha güzel bir biçimi yürürlükteydi!

Ya da ben yavaş yavaş ilgi alanlarının dışına çıkmış, hesaba katılmaz olmuş, yerimden olmuşum da bu bana gizli bir acı veriyordu! “Doğru değil, yaşlanmıyorum daha!”

diye düşüncelere daldım savaşım vererek. “Böyle bir şey o denli hızlı gerçekleşmez, bir anda olmaz! Yalnızca bu piliçler arasında artık ‘abla’ gibi görünüyorum ve bu yeni yetmeler bana seslenmeye bile cesaret edemiyorlar!” Besbelli haklıydım da... Ama o zaman artık dehşete kapılıyordum bu gibi şeylerden! Bir gün, ağustos sonuydu artık, bol yıldızlı, ateş böcekleriyle dolu, otların çılgınca koktuğu sıcak bir akşam yalnız başıma bahçede, erik ağaçlarının arasında gezindim, giderek daha heyecanlı bir koşuşturmayla vanilyalar ve sümbülteberler arasındaki beyaz yollarda dolaştım... Ta ki birden fırlayıp odama çıkıp da Horváth’a yazana değin. İki ayı aşkın bir suskunluktan sonra ilkin ben yazdım! Salt öylesine, kadınca bir kurnazlıkla, birkaç dolambaçlı ve uzak duran birkaç tümce; sanki artık çok eskiden, geri dönülemez bir biçimde aramızdaki her şey bitmişti ve bundan artık geçmişten bahseder gibi söz edilebileceğini belirten tümceler! Kulağıma yarım yamalak çalınan dedikoduyu bahane ettim; Szinyér’de benden ve ondan söz etmişlerdi ve o bir parça incelik göstererek ve iyi niyetle bu gevezeliğe kesin bir son verebilirdi; değerli birkaç anımız korunmuş olurdu vb. Kesinlikle emin dim ki, bu onu teşvik etmek ve ilişkinin sürmesi demekti ve bunu o da anlayacaktı. Bir an için zavallı büyükannemin sık sık söylediği şu deyişi geldi aklıma: “Hiçbir zaman, ama hiçbir zaman erkeği geri çağırmak doğru olmaz; hiçbir şeye değmez o! Başka neyi çağırırsan çağır... Birazcık epilepsiyle bir kadının öldüğü görülmemiştir...” Ama ben eski bilgeliği dinleyemedim, sabırsızdım, artık benim için her şeyin yitmiş olmasından korktum. Ben çağırdım onu yeniden!

Tam da ertesi günü rastlantısal bir olay bana da bir mektup getirdi; bu mektup benim o sıralardaki sağa sola savrulan belirsiz yazgımda beklenmedik bir değişiklik yaptı. Güzün yine ‘benimle ilgili bir şey’ olacağını az çok biliyordum; burada aylardır amaçsız yaşıyordum, zorlama postacılık düşüncesi kendiliğinden geçip gitmişti; zavallı Inácskó’lu köy-

l  yargıcın gelini Anna Toman c y de bunu   retmemiŐti; bu arada hastalanmıştı da. Ama o sırada hiç durmadan duyumsadı ım, beni savunan ve benden sorumlu bir topluluk içinde, ailemin içinde oldu umdu; topra ımda, akrabalarım, canlarım arasındaydım, bunlar nerede olursa olsun bir araya gelirler, benim ne olaca ımı g r Ő  rl r ve zamanında bir Şey bulurlar; üvey babamın isteğinin aksine, beni acımasız bir katılıkla yapayalnız bırakmazlar. Hiripy Amcam,  bris P rtelky Amcamın mektubunu gösterdiği zaman, “Bunda yanılmadım da!” diye düşünüyordum gerçek, minnettar bir sevinçle; bu mektupta bana da bir haber vardı. Canım onun yanına gitmek isterse, geçici olarak değil de, sonuna dek, ne zamana dek istersem, onlarda kalmayı düŐünürsem evini sevgiyle bana, ölmüŐ biricik küçük kardeşinin çocuğu olan bana açıyordu. O her zaman benden hoŐlanmıŐtı, ev yönetimindeki düzene ve temizliğe çoğu kez Şaşırmış ve değer vermişti; Şimdi de acıdı ı için  a ırmıyordu, onun bana ihtiya ı vardı; onun yalnızlığa gömülmüş dul evine akıllı ve yetkin bir kadının yönetimi gerekiyordu. Ne zaman istersem gidebilirdim, eylül ya da ekim başında bekliyordu... Bu adamın içten ve iyilik dolu ses tonu beni çok etkilemişti; herkes katı, kendini düşünen biri sayardı onu ve bizlere de yıllarca çok  ektirmiŐti, nineme, anneme ve bu yüzden de sepetlenmiŐti; önceleri bana da, Vodicska’ya vardım diye... Ama yine de bir yürek sahibi ve Peşte’liler ve ötekiler gibi sözcüklerle, yararlı tavsiyelerde bulunarak değil de eylemsel olarak yardım ediyor, yaşamımı bir anda düzene sokuyordu. Bu işten çok büyük bir keyif alaca ımı duyumsuyordum. Evet, bütün işler içinde benim için en uygunu buydu; çünkü bu işten anlıyordum, bu işle yo rulmuŐtum, ev yönetimiyle; evde, kadınca bir işti yapacağım. Kendi sevgili amcamın evinde hanımefendi olmak, hizmetçileri bir hale yola koymak, el ele vermek ve evi güzelleŐtirmek, her konuda istediğimi yapabilmek, çalıŐmak, koŐuŐturmak; onu bir yığın değişiklikle ŐaŐırtmak ve

etkilemek ve... Arabasıyla ne zaman istersem Szinyér'de do-
laşmak! Çünkü biliyordum ki bu yaz ulaşımın sapalaşmasına
neden olan su kaynaklarının ve bataklıkların olduğu yerde il
yolu açılmıştı ve Pórtelek o zamandan beri artık dağın başın-
da bir yerde değildi, ilçeye topu topu üç saatlik bir yerdeydi.

İhtiyarın gelecek yıl inşaat işlerine girişeceğini de duy-
muştum; işte yenileyeceği o eve bir kadın gerekiyordu, dü-
zen, güzellik, sunum; şimdi belki de ilin yaşamına daha çok
katılmak istiyordu. Çünkü şu sıralar sürmekte olan bataklık
sorunları hiç kimseyi onun kadar ilgilendirmiyordu. Evet,
gerçekten de iki kişiden birinin öbürüne ihtiyacı varsa onun
da ben olduğumu duyumsuyordum.

Eylülde ise Szinyér'e gittim, bu güzel güz ayını orada
geçirecektim. Gerçi kendime bile itiraf edememiştim ama
Horváth'ın mektubu hızlandırmıştı bunu; yanıtı tıpkı bek-
lediğim ve önceden düşündüğüm gibiydi: Narin, akıp giden
bir aşkı ve acıyı sezdiriyordu, kimi yeri etkilemişti beni; sö-
zün kisası, anlayışlı ve ilişkiyi sürdüren bir mektup. "Çok
uzun süredir yoktum ilçemde, kötü, sefil, sevimli yuvamda;
neredeyse bir yıl oluyor!" diye düşünüyordum sabırsızlıkla.
Öylesine anlamsız bir biçimde uçup gitmişti ki bu yıl! Ne
desek boş, benim için yaşam yalnızca sokağın kaldırımının
her taşının ve her evin, her pencerenin dillendiği yerdedir.

Üvey babam Péter'in hiç sözünü etmeden, ama gizliden
gizliye küçümseyerek hemen bir aylık yemek parasını öde-
dim; söyleyecek sözü olmasın da beni rahatsız etmesin diye.
Oysa bu tuhaf adamın o birkaç forintin ardında olmadığını,
ama bu konuda da 'ilkelerini' gerçekleştirmek istediğini pek
güzel anlamıştım. Tüm yaşamı boyunca tek saplantısı, bası-
mevinden çıkma, eline geçtiği an okuduğu her yeniliği ya da
yöntemi gerçek yaşamda denemek istemesiydi. Şimdilerde
kadın eşitliği atına binmişti. Şimdi ona para vermiş olduğum
için benimle uğraşmıyordu, bir türlü memnun edilemeyen,
yakıp yıkan doğasıyla yaklaşık iki aydır evde olan küçük kar-

deşim Csaba'ya yüklendi. Csaba'nın yaşamı kargaşa içindeydi. Güneyde olduğu sıralar çok zengin bir Sırp toprak ağasının kızına âşık olmuş, kız da bu gösterişli süvariye bayılmış; eh ana baba da zorla, şerle sözü kesmiş. Ama istifa etmesini ve kendileriyle yaşamasını, yani Sırpça söyleyecek olursak 'iç güveysi olmasını' istemişler ve de kayınbabasıyla çiftlikte çalışmasını; askerlikten ayrılacak olursa orduya ödenmesi gereken güvence parası konusu ne olacak diye düşünmeye kalkışmazlarmış ve biricik kızlarını da evden gönderemezlermiş... Oğlancağız hiç kimseye sormamış, ansızın yedeğe geçmiş ve sivil giysilerle ve nişan yüzüğüyle eve gelmiş. Gerçekten! Oysa süvari teğmeni üniforması zavallıya daha çok yakışıyordu! şimdi anneme yazdığı yığınla mektuptan ve bütün bu olan bitenden anlaşılan oydu ki, orada kendisini mal mülk sahibi biri gibi tanıtmıştı! Talihsiz çocuk! Süvariye-ken yaptığı yığınla yolsuzluk, bir de... Zavallı Vodicska'nın ölümünden sonraki kargaşalar birkaç bin forintinin suyunun çekmesine yol açmıştı; o kalan az bir parayı da şimdi burada her gece sefahat âlemlerine dalıp saçıyor savuruyordu. Bu konuda belki de Péter'in hakkı vardı; çok içiyordu, çirkin bir biçimde hem de, karşısına kim çıkarsa onunla ve kimi zaman da yerlere yıkılıncaya dek oluyordu bu. Tanrım, belki de elinden bir şey gelmiyordur zavallının... Ama nişanlısı alabildiğine vahşi, çılgınca, bir kızın tutkulu aşkını belirtmekten çok uzak mektuplar yazıyordu ona... Çöküşe doğru ilerleyen, karmaşa yaşayan bu genç yaşamı buradan izlemek kötü bir şeydi; annem kimi zaman öteki mutsuz için de ağlıyordu; ara sıra oğlumu düşünüyordum, o ne olacaktı acaba? Ama Horváth geldi ve avuttu beni, gezintiye götürdü, eskisine göre daha iyi, daha incelikli ve daha özverili bir aşkla sevip okşadı. Neredeyse gösteriye girişmişti şimdi bu konuda. Akrabalarımı görmeye gittiğimde de sık sık bana eşlik etti ve bir gün artık insanlar dostça bir tutumla gerçekten nişanlı olup olmadığımızı sormaya başladı. Kimileri düpedüz kut-

luyor, kimileri ise münasebetsizlik ederek, kahkahayla Ilka Zimán'ın bayımlara kadar varan acılar çekerek, gözyaşları dereler gibi çağlayarak ev ev tanıdıklarını dolaştığını ve kendisine avuntu aradığını fısıldıyorlardı... Tüm bunların üzerimdeki etkisi kötü oldu ve bir biçimde utandım; ne diyeceğini bilemez bir durumda olduğumu duyumsuyordum. Nişanlı değilim! Kocaya varmak istemiyor muyum? Peki, öyleyse Horváth'tan ne istiyorum? Gizlediğim bir incinmişlikle düşüncede bile kesin gerçeklikten kaçınıyordum; bu konuda benim elimden bir şey gelmez diye. Tabii, diyordum, o sağa sola borçlanmış bir adam ve kırk yaşında, bekârlığa alışmış ve uçarı yaşayan biri; evlilik de ona göre değil. “Amaan, sanki dertti de bana!” diye düşünüyordum yine kızgınlıkla. “Şu kısıtlı zamanda (topu topu bir hafta daha) ne beni rahatsız etmelerine, ne de beni bencillikten uzak bir biçimde seven bir kişiden ayırmalarına izin veririm!” Kendimi bilerek güzel düşlere saldım, sıcak el sıkışmalarına, suskunlukla ve ürkek ürkek arzulanan o kol kola girme yakınlaşmasının biraz kösnül ve insanı yoran tatlı işkencesine, titreyişlerin ortaya çıktığı sessiz ve boğucu birkaç dakikada ılık öpücüklere verdim.

Pórtelek'e, *pustaya*⁸¹ ancak ekimin ortasında gittim.

⁸¹ Pusta: Macar ovasındaki irili ufaklı çiftlikler. (ç.n.)

Atların döndürdüğü değirmeniyle o büyük, sundurmalı avluyu gördüm; burada bir zamanlar ücretli ırgatların oğulları, iç gömleği giymiş kızları arasında ben de oynamıştım; babaannem ve dedemin sağ olduğu sıralar. Karmaşık bir biçimde, sanki bir düş gibi anımsıyordum her zaman bu ata evini; bana adlarını veren canlarım buradan geliyordu; ama daha sonraki düşlerimde avlu her zaman daha geniş gibi görünüyordu; taş süsleme, gri evin sundurması sivri saçaklı alınlığı, çürümüş basamakları ve verandanın büyük, dolgun sütunları daha ağır, daha görkemli gibi gelmişti bana. Açıkçası her şey küçülmüş, eskimişti sanki! Ama yine de bu o evdi; eski, o eski ev; sıkıntıyla, bir yabancı gibi başıboş dolaşıyordum odalarda ve küçük ellerimle büyük, süslü, dövme demir kapı kollarına doğru uzanmıştım. Çok, ama çok geniş yemek odasını anımsadım, buranın döşemesini sekiz kadın külle ovarak kar beyazı etmişler ve üstünde dolaşılmasın diye ıslak saz samanı serpmişler ve ancak üç gün sonra, kuruduğu zaman süpürmüşlerdi. Pórtelky ninemin, yumuşak huylu büyük hanımın tekerlekli çıkırığının durduğu o cumbalı bahçe odasını bulacağımı biliyordum... Burada her şey eski mi eski, belki de yüzlerce yıllık; bu sert, küçük soylu aile, kronolojik zamanın belirsiz bir geçmişinde burada hüküm sürmüştü, di-

renmiş, inatlaşmıştı. Söylentilere bakılırsa birbiriyle yarışan eski kralların, yeni saray kuran prenslerin insanı baştan çıkarmaya yarayan kayrasının kimi insanlara unvan, sahipsiz kalmış topraklar, yabancılara özgü giyim kuşam ve üst düzey ilişkiler dağıttığı yere hiçbir zaman gitmemişlerdi. Burada kalmışlardı, vahşi sularla, bataklıkla akıntılarla, saz ormanları çemberiyle kuşatılmış olarak; bataklık yörenin kendilerine miras kalmış bu zengin, küçük yarımadasında. Onlar küçük krallardı ve soylu olmalarının verdiği bu bağımsızlık duygusunu kıskançlıkla koruyorlardı; bu yüzden de çoğu zaman tuhaf ya da içe kapanık, ölçüsüz ve birden parlayıveren, kibirli figürlere dönüşmüşlerdi; bunların yaptığı tuhaf işler konusunda da ilin iç kesiminde söylenceler yayılmıştı. Gutkeledlerin⁸² ve Balog-Semjénlerin⁸³ yaşıtı eski bir Szaniszló vardı içlerinde; bu kişi bir kadın uğruna küçük parmağını kesmişti, yüzüğü parmağıyla birlikte önüne fırlatabilmek için; bunun nedeni bir gün ona yüzüğün sonsuza dek parmağında kalacağına ant içmiş olmasıydı.

Bir başka deli burada bir başına yaşamış ve köylülerle hiçbir zaman konuşmamıştı, yalnızca köpek kırbacını şaklatırmış onların arasındayken; ama büyük kolera salgını sırasında can çekişen her köylünün gözlerini kendi elleriyle kapatmış. “Her Pórtelky sataşkandır!”, bu deyiş bir atasözü gibi söylenirdi uzak yörelerde: Kırk sekizden sonra sülalenin daha uzak, Tyukod’a göçmüş bir dalı baronluk elde etti, iyice zenginleşti; ama bataklık sakini gerçek Pórtelkylerin asi klan beyleri, kopup gitmiş olan ‘hain’ akraba takımını daha epey uzun bir süre yadsımak, küçümsemek, değer vermemek konusunda uğraşıp durdu. Ama dünya dönmeyi sürdürüyordu ve sonunda bunlar unutuldu; unvan ve daha fazla mülk ise

⁸² Gutkeled: Belgelerde ilk kez 1093-1111 tarihleri arasında adı geçen soylu bir aile. (ç.n.)

⁸³ Balog-Semjén: Belgelerde ilk kez 1214 yılında adı geçen soylu bir aile. (ç.n.)

kendi bildiğini okumuştı. İşte Barones Melanie günümüzde bir vali yardımcısı eşi olmuştu! Burada kalanlar arasında ise atalardan kalma değerli, verimli, zengin topraklar yavaş yavaş dağıtıldı, bölüşüldü. Kardeşleri memnun etmek gerekiyordu, kızları kocaya vermek; Gencs taraflarında güzel bir arazi ise bir Yahudinin eline bile geçmişti artık. Evden kopan ilk kişi benim babamdı. Hukukçu olarak Patak'a gitmiş ve avukatlığa başlamıştı. Açıkçası, pek de merhamet nedir bilmez bir kişi olduğunu fısıldadıklarını duymuştum sağda solda; soyabileceğini soymuştu; bir yığın mutsuz kadın, belki de sebze satıcılarıydı bunlar, bir defasında Szinyér pazarında arabasının önünde yere diz çökmüşler ve göğsü kaldırdıkları yumruklarını sallayarak lanet okumuşlardı, çoluğuna çocuğuna da... Tanrım, böyle olmuş işte! Üçümüzün az biraz hakkını, bir de anneminkini birkaç yılda güzelce devşirip toparlamıştı; derken içkiye vermişti kendini, belki de yalnızca, gece yarısı uyanık kalmak için, çalışırken güç katsın diye başlamıştı içkiye... Alıştı, kaldıramadı, bir yıl sonra bitmişti... Ábris Amca bunlar olup biterken çok uzak bir yöreden zengin ve çirkin bir at tüccarı kızı aldı, onunla buradaki her şeyi rehinden kurtardılar, satılmış olanları da yeniden satın aldılar, bir düzen sağladılar; ama hiç kimse onun tüm kartlarını açtığını görmemiştir. Çoktandır dul, tek kızı Peşte ilinde kocaya varmıştı. O ise son yıllarda artık bataklığın örttüğü, sular altındaki toprakları bile sudan ucuza satın aldı. Aynı anda il kurulunu daha sık ziyaret etmeye başlayınca ve zavallı kocama ani bir değişiklikte "Sevgili kardeşim" demeye başlayınca "Yaşlı bir namussuz o!" demeye başladılar birden akılları başlarına gelenler. Kocamı, vali yardımcılığına aday olduğu sıralar ziyaret de etmişti. Şimdi, dediklerine göre Melanie ile pek sıkı fıkıymışlar ve sonuç olarak da işte yazın, il yönetiminin gönderdiği hidroloji mühendisleri onun evinde konaklamış ve tesviye edilmiş derin vadileri aşarak Szinyér'e giden yol yapılmıştı. Arabayla topu topu üç buçuk

saat yol gitmiştim; bu neredeyse inanılmaz bir şeydi! Küçük-lüğümden anımsıyorum, gün doğumundan öğle sonrasına dek arabada sarsılır dururduk ve iki kez de sala binmemiz gerekirdi; o zamanlar koca Szamosköz'ü⁸⁴ dolanırdı Pórtel-lek'e ulaşmak isteyen.

Ábris Amca vardığım sırada verandada çubuğunu tüt-türüyordu; bir hizmetli büyük toprak maşrapalarda kefir getir-di, yanında da seramik tabaklar ve tahta kaşıklar.

“Birkaç çift gümüşü de var bunların, sonra bulursun; gerçi Júlia, annesinden kalanların neredeyse tümünü aldı gitti ama... Bense pek alışveriş yapmıyorum biliyorsun; on yıl öncesinde de buradan pek adım atmazdım dışarıya: Şim-di kısa bir koşuşturma oldu buralarda; doğrudur, kadaastro yapılırken dolandığım sıralardaydı bu; ilkin buradan başla-yacaklar, kont malikânesi ve Kendylerinkiyle aynı zamanda! Ama yine de koca çekirge sürüsünü buraya toplamayacağım! Daha sonra ne nerededir bulur, görürsün! Şundan emin ol ki, bana çok iyi geliyor bu kefir! Ya işte böyle, bacım benim! Şunların hepsi de senin eşyaların mı? Sandık, iki-üç sepet! Ne naneler var onda, bunların hepsinde? Salt krinolin mi?⁸⁵ Ölünceye dek giy giy bitiremezsin oncasını! Bahçeye, kıra çıkarken kısa etek, pamuklu etek gerekir!”

Şaşkınlıkla bakıyordum ona. Çünkü Szinyér'deyken be-nim nasıl yaşadığımı, nasıl giyindiğimi en az iki kez görmüş-tü. Acaba şaka mı yapıyordu şimdi?

Sırasıyla başladı günler; ani, çamurlu, yağmurlu bir güz, sulak yöreden gelen berbat, ağır sisler, uzayan akşam-lar, sessizlik ve çevremde de salt yabancı insanlar. Sadece suratsız ve güvenilmez köylüler, soğuk ve budala yüzler, bu

⁸⁴ Tisza Irmağı'nın kolu olan iki ırmak: Büyük ve Küçük Szamos, Doğu Macaristan. (ç.n.)

⁸⁵ Krinolin: Sert kumaştan yapılmış kabarık etekli kadın giysisi; tel çem-berli etek. (ç.n.)

dul evinde saplantı haline gelmiş keyifsiz âdetler. Büyük, iyi ısınmayan odaların akşam sessizliğinde, dumanlı yağ lambalarının ışığında kalın havlu pamuk ipliğiyle, yaşlı beyin çizmesiyle giyebileceği çoraplar örüyordum. Karşımda oturur çubuğunu tüttürürdü; ağızlığıyla kimi zaman büyük, beyaz bıyığını sıvazlardı iki yana doğru ve uzaklara, döşemeye tükürürdü. Ara sıra bir şey anlatırdı, eski işleri, bir de kimin ötekiyle nasıl, nereden akrabası olduğunu; bunun için kimi zaman raftaki deri ciltli, yıpranmış Iván Nagy'ı⁸⁶ açardı ve soyağaçlarını orada arardı sabırla. Ben konuşurken pek kulak asmazdı bana, ben de tutar yarıda keserdim güzelce. Ama bu durumdayken, sesim çıkmazken güçlü, koyu gözlerinin bakışlarını kimi zaman üzerimde duyumsardım. O an gizlice yüzünü, darmadağın kaşlarını, kemerli, ama güzel çizgileri olan, sert kartal burnunu, koca, gür aksakalını izlerdim. Kaç yaşındadır? Altmış beş olabilir; iyi ama niye düşünüyorum bunu? Rüzgâr *pusta* konağının penceresini takırdattı, açık bacadan içeri turba kömürünün ince külü savruldu, sessizlik çınladı, hışırdadı, dışarıda köpekler havladı... Kimi zaman gizlice, bir çeyrek saatliğine ücretlilerin evine kaçardım, burada ücretli kadınlar ip eğirirler, şarkı söylerlerdi ve bu taraflara yolu düşen bir Çingene de eski iç etekliğine karşılık iskambil falına bakardı kimi zaman. Donmuş, çiğnenmiş tütün kokan, üzerinde tuhaf betimlemeler olan resimli kartlarla fal açardı; arada sırada benim falıma da bakardı. "Öyle bir merhem biliyorum ki, eğer onu yedirirsen sevdiğine, bir daha hiçbir zaman, dünya yıkılsa elinden kurtulamaz, kaçıp gitse bile geri döner; onu istersen aldatabilirsin bile; köpeğin olacaktır. Ben yalnızca bir şey kaynatırım, bir şeyler pişirir taşıtırım, bu kaynayıp pişince yüreğinin arzuladığı kişi burada bitiverecektir, şu menteşeli kapıda, pencerede; hatta bacadan bile içeri düşer!" Fısıldayarak, soluk soluğa anlatıyordu renkli yalanlarını ve dönmüş gözlerinin akını kırmızı kor ateşi aydınlatıyordu.

⁸⁶ Nagy-Iván: Soykütüğü. (ç.n.)

“Ábris Amca,” dedim boğuk boğuk, neredeyse korkarak, “yarın benim Szinyér’e gitmem gerekiyor!”

“Gene mi, niye? İki hafta önce gittin ya!”

“Çok oldu. Baharat gerekiyor, banyo sabunu, kahve, bir de bana örgü örmek için pamuk ipliği, ufak tefek. Arabacının da zaten bir işi yok!”

“Sen nereden bilirsin ki onu? İş iyoğumuş! Ben ona iş buluviririm! Niyeymiş bu dolanıp durmalar? Dooru mu bu? Evde kaynatılan sabunun nesi varmış? Güzelliğini bozar, deel mi? Kokulu tuvaletler sürüp sürüştürüyorsun kendine! Bir de kahve... Kaave... Sanki yeni sağılmış süt kötü bir şey de! Eh, hadi toz ol, mademki kabına sığamıyorsun artık! Hay aşağılıklaş seni, nasıl da uluyor! Salıvermemişler mi? Hay babası yedi ağaçta ıslık çalasılar! Durun hele ben size gösteririm!”

Ama ertesi gün kentteydim ve beni hâlâ değerli, hüznüle sevilip okşanan, kırılğan bir hazinenin parçası gibi öpmeyi, okşamayı bilen birinin omzunda yakındım, ağladım ve dinlendim.

Tanrım, bahar bir gelse, bir gelse artık şu bahar! Bu korkunç kış hiç bitmeyecek! Kar bastırıyor ve *pusta* dünyasında döneniyor, tozu dumana katıyor, yolları gömüyor, kesiyor, koparıyor her şeyi. Bu büyük, ölümcül, kör beyazlık! Kımıldayan bir şey ve sesi çıkmıyor, dilsiz dişsiz, korkunç! İçeride de aynı sessizlik, dumanlı alevler islere buluyor her yanı, yalnızca örgü şişlerim tıkırıyor ve kar sakallı, gözleri çakmak çakmak bir ihtiyar giderek daha donuk bir biçimde bana bakıyor. Acaba uyanık mıyım ben şimdi? Yoksa tüm bunlar sadece bir düş mü? Sanırım korkunç sinirli biri olmuş olmalıydım o zamanlar.

Mart başında hava biraz yumuşadı, uzaktaki sular kardı ve bir süre çamur yüzünden bir yere gitmek olanaksızlaştı. Ama hiç olmazsa bir hazırlık başlamıştı, köyden mektuplar getiriyordu posta: Amcam evi onarmak istediği için

müteahhitlerle pazarlık yapıyor, mektuplaşıyordu; yazın da kızı Júlia'nın iki çocuğuyla buraya gelmesini bekliyordu.

Sanki onun da keyfi yerine gelmişti, yerinde duramıyor, durmaksızın sövüyordu.

“Daha çabuk, hey, küçük topuğunuzdan başlarım sizin, kadın kısmısının iyisi kımılдаşandır!”

Bunun üzerine küçük hizmetçiler pilili etekler kuşanmış bellerini ötede beride sallamaya başladılar, yüzlerini mendille örtüyor, ama kıkır kıkır gülüyorlardı ve onları zevklendiren keyifleri yüzünden yuvarlak omuzları sarsılıyordu.

“Hey bak hele! Ne çok yıldız var gökte artık, gökyüzü nasıl da açık! Gelsene Magdi, seyret! Hasta bir kedi gibi durmadan kuytularda gizlenme! Bak, gördün mü, benim yanıma sokulsan da olur biraz! Beri gel, hah tamam! Ruhum benim, ne tatlı bir küçük...”

“Öf! İğrenç, aşağılık ihtiyar! Bağıracağım ha!”

“Aptallık etme, çünkü yalnızca!”

“Geberesin e mi, aşağılık herif! Defol! Utanmıyor musun?”

“Ah, amma da nazlıymışsın güvercinim! Eh, pekâlâ, ama ben bu gelinceğiniz yine de herkese karşı böyle ilgisiz olmadığını duymuştum!”

Midem bulanarak, titreyerek, sefil bir biçimde odamda oturdum ve ağladım. Ne olacaktı şimdi? Sabahleyin ne diyecekti? Korkunç! Ben nereden bileyim bu yaştaki erkeklerin de...

Hiçbir şey demedi, sanki hiçbir şey olmamıştı. Başka şeylerden söz etti, alışık olduğu üzere kabalık ederek kesin buyruklar verdi. Derken birkaç gün sonra öğle yemeğinde birdenbire başladı:

“Evet, müteahhitler önümüzdeki hafta geliyor. Demem o ki, bu koca evde ellerinin değmeyeceği yalnızca üç oda ka-

lacak, bunlar bana ve kızıma yetecek yazın. Ama kâhyaların eski evi boş –onlar koyun çobanlarının yanına taşınacaklar– istersen orada oturabilirsin. Birkaç mobilya alabilirsin. Kötü bir yer değil, çoğu kişinin böyle bir yeri bile yok!”

Sert sert, gözlerini ayırmadan bakıyordu bana; patlamamı bekliyordu, ağlamamı, yakınmamı ve de işte o zaman beni kırabilecek, aşağılayabilecekti. “Hayır,” diye düşündüm. “Tek söz etmeyeceğim! Ne olacaksa olsun! Bir gün nasıl olsa bitecek.”

Artık neredeyse acı, inatçı bir sevinç duyuyordum ıstıraptan, sefaletten. Toprak zeminli bir ücretli ırgat evinde oturmam gerekiyordu ve eski, güzel, aynalı ve ipek yastıklı salonumu düşünüyordum, çiçekleri, piyanoyu. Şiddetli bahar yağmurlarında gece yarısı yatağıma sular damlıyordu ve bir defasında sağanakla sular alçak eşiği aştı, ortalık pis su doldu ve eski masayı, çürüğe çıkmış sandalyeleri alabora etti.

Ancak, güzel, parlak Paskalya günleri geldi yine, kuru, güneşli günler, serüvene çıkmış gibi canlı canlı gezinen güzel kokulu rüzgârlar ve gökyüzünün masmavi olduğu ferah öğle öncelerinde köyden çan sesleri duyuldu. Tarlalarda uzun gezintilere çıkıyordum ve yol kavşağında Horváth’ın kiraladığı araba bekliyordu... Onun dışında hiç kimsem, hiçbir şeyim yoktu o sırada.

Mayısta iki yeniyetmelik çağında, yaramaz çocuğuyla Júlia geldi.

Benden hoşlanmamıştı; orada olmamı istemediğini duyumsuyordum ve daha uzaktan, hey Tanrım, kuşkuya, korkuya kapılmıştı mülk elinden gidecek diye! Ben bir gün ihtiyara kendimi sevdirebilirdim; bir gün belki de paylaşmak gerekecekti benimle! Aman, Tanrı korusun, diye düşündüm, böyle bir yarışa katılacağımı sanmasın da. Ondan sonra daha soğuk ve çekingen oldum ve artık yavaş yavaş elimden evin yönetimi de çıkmaya başladı. Júlia her şeyi inceliyor, her şe-

yin sözünü ediyordu, bense onun bulaştığı şeylerle ilgilenmiyordum artık. Onunla tartışmak istemiyordum, ama bir evde iki hanımefendinin sözü geçmez diye düşünüyordum ve görünen de oydu ki bu ikisinin niyeti başkaydı, bana karşı anlaşmışlardı. Artık ihtiyarı düpedüz kıskırtıyordu. Pekâlâ, kendiliğimden gitmeyeceğim, iftiraya uğramamak için konuşmuyorum, her şey kendiliğinden olgunlaşacaktır. Artık neredeyse hiç konuşmuyordum onlarla: ama bu çok acı, ruhuma dek işleyen, sinirlendiren bir durumdu. Hizmetçileri de benden soğuttular ve böyle bir birliğe karşı tek başımdı.

Otlaklarda sık sık bir başıma dolanıyordum ve eğer bir buluşmaya gitmek üzere uzun, güzel gri mantomla, siperlikli, dantelli şapkamla yola çıkmışsam canlandığımı, derlenip toparlandığımı ve bir kentli gibi olduğumu duyumsuyordum yeniden. Hayır, burada böyle korkunç bir kış daha geçirmek olanaksız! Yeni buğday artık filizlenmişti. Uzaktan sık sık yukarılara savrulan duman bulutları görüyordum ve gün batımında neredeyse her gün göğün altı kızarıyordu; alev toprakları kıvılcımlar saçıyorlardı uzaklarda. Bir tanya⁸⁷ mı yanıyordu yoksa kır meyhanesi mi tutuşmuştu bir yerlerde? Jandarmalar çıka geldi tarlalara; sabotaj söz konusuydu.

“Kötü günler, eyvah, zor günler!” diye sızlanıyordu kavşaktaki kır meyhanesinin sahibi olan kadın. Horváth’la birlikte kimi zaman konakladığımız ve arabacıya bir parça jambon ve kötü şarap için fazla para ödediğimiz kadındı bu. “Yöre kaynaşiyor baylar, büyük işler olacak burada. Tyukod’da bir inek ucube bir yaratık doğurdu efendim! Yazık, şimdiye dek sazlıktan geçimini sağlayan, sepet ören, balık tutan bu toprağın insanları, bu yoksullar şimdi ne olacak, nereye gidecekler? Bataklıkta haklarını, koca bir köy büyüklüğündeki yeri de yüz forinte Saygıdeğer Ábris Bey satın

⁸⁷ Tanya: Küçük çiftlik. (ç.n.)

aldı... Hatta üç yıl önce oldu bu, zavallıların ne olup biteceğinden haberleri bile yoktu. Ah, çok üzülmüyorlar, burada onları şarap içerken bir dinleseniz, neler dediklerini bir duymanız. Dediklerine göre aralarında uzaklardan gelmiş kişiler dolaşıyormuş, kışkırtıyormuş onları. Kralın üç yıl önce Szinyér'e de gelen oğlunun⁸⁸ ölmediğini de anlatıyorlar, bir benzerini gömmüşler; huzur içinde yatsın zavallı; burada halkın arasına katılan onun derdini de öğrenir. O zaman da her şeyi kendi gözleriyle görmek için gelmişti, ama beyler onun hatırına evlerin dış duvarlarını badana yaptırmış, keyfi kaçmasın diye de insanları giydirip kuşatmışlardı... Gerçekten ölmüştür o efendim, gerisi masal! Ancak bu insanlar delirirler de yabaya sarılırlarsa ne olacak burada! Pórtelky konağının niye onarıldığını kim bilebilir! Gerçi il beylerine daha çok kızıyorlar ama! Buyrun efendim, şarabınız, paskalya çöreğiniz, buyrun!”

“Bilmiyorum ama bu işte bir iş olabilir!” dedi Horváth yarı fısıltıyla, dalgın dalgın. “Gerçi bu gibi şeyleri genellikle şişirirler ya! Çünkü o zaman dünyada, eğer her haksızlığa böyle karşı çıkılabilecek olsaydı, sürekli isyan çıkardı... Ama eğer böyle yazılmışsa hiçbir şeyden kurtuluş yoktur.”

Bu tür bir bilgelik beni yatıştırmadı, kopma noktasına dek gergin bir sinir nöbetiyle titriyordum, dışarıda, *pustada* kalmaktan korkuyordum, kaynaşanların içine karışmak istiyordum en çok da, aynı inancı paylaşmak ezilenlerle, gücenmiş, soyulmuş öfkeli yoksullarla. Günler geçti. Bir temmuz öğle sonrası acımasız bir rüzgâr esti *pustada*, ısıklar çalarak. Giysime yapıştı, saçlarımı yoldu ve yine bir yerlerden turba kömürü tozu getirdi gözlerime. Tepemde çığlık çığlığa bir ala doğan döneniyordu. Meyhaneci kadın parmaklığa dek gelip beni karşıladı ve solgun bir yüzle, kekeleyerek sordu.

⁸⁸ Avusturya-Macaristan tahtının karısıyla birlikte suikasta uğrayıp ölen varisi; 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasına yol açan olay. (ç.n.)

“Biliyor musunuz, ne oldu?”

“Ne? Neyi?”

Elimden tuttu, çiti geçmeme yardım etti, sessizce, titreyerek benimle araba yoluna geldi ve eliyle ileriye gösterdi. Uzaklarda, ta uzaklarda kara, yoğun bir duman sütunu yükseliyordu, kan kırmızısı, kor haline gelmiş çekirdeği, kıvılcımlar saçarak kararan göğü aydınlatıyordu. Rüzgâr ısıklar çalıyor, tozu dumana katıyordu.

“O... orası mı?”

“Szinyér yanıyor! İlçe!”

Başım döndü ve ben bu ölümcül dehşet karşısında ellerimle yüzümü örttüm. Orada değerli ya da yitirebileceğim neyim olduğunu düşünüyordum. Uzakta, tüm dehşetiyle, kıpkırmızı savruluyordu bu korkunç felâket; sanki bir Sodom laneti çökmüştü ilçenin... Benim ilçemin üzerine.

Yol insanlarla doldu; Gencs tarafından su işlerinin yeni gündelikçileri geldi ve de Ábris Amcamın taşçıları; kireç tozuna bulanmış, topuksuz ayakkabıları soluk soluğa, çılgınca koşturdukları için takırdıyordu; derken ayaklarından fırladı bunlar da ve kente doğru koşmaya başladılar soluklarını tutarak. Her şeyleri, herkesleri oradaydı.

Sonunda, en sonunda araba geliyordu işte beni almaya.

“Acele edin, tatlım, hemen! Olduğunuz gibi binin! Sür. Hayır, titreyecek bir şey yok, annenizin evi yönünde bir sorun yok, Cifrasor bahçeli bir sokak, büyük pazar ve park orayı koruyor... Ama öbür sokaklar. Sizin mobilyalarınız da, tüm eşyalarınız. Söylediklerine göre Telekdy kurtarabildiğini kurtarmış. Ohoo, hem de ta öğleden beri! Arabayı zor buldum. Bu korkunç rüzgâr! Kimileri deli baronun herkes sağa sola koşuştururken çaydanlığı kapıp alevlere su döktüğünü görmüş. İtfaiyeciler geliyor akşam Debrecen treniyle. O zamana dek Szinyér ne olur ki! Yangın nasıl da yayılır! Ağlamayın, ağlamayın tatlım, başınızı şurama yaslayın!”

Sımsıkı birbirimize sokulduk. Çok büyük, dehşet dolu ve hızla gelişen bir şeyin karşımızda olup bittiğini duyumsuyorduk ve heyecandan başımız dönmüş, yarı bilinçli yarı bilinçsiz, birbirimizi özellikle çok yoğun duyumsuyorduk. Bana sarılmıştı ve ateş gibi yanan parmakları siyah tül dantel giysimin üzerinde titreşip durdu, ama bütün bu süre boyunca neredeyse hiç kımıldamaksızın böylece kala kalmıştık.

Dumanla, yanan canlı nesnelerin yoğun, boğucu ve dehşet verici kokusu, kapkara kurumların cehennemi rüzgârda dönenip durması: Akşamın karanlığı işte böyle çabucak geldi çattı. Atlar havayı koklayarak ve korkuyla, durdurulması neredeyse olanaksız bir biçimde sürüklüyorlardı arabayı. Önümüzde alevlerin durup durup yükseldiği, korkunç devinimli, çılgınca, soluk soluğa, kan kırmızısı bir sel; yanan sokaklar, alevden kuleler, kuyruklu yıldız gibi savrulan ateş hortumları! Lav gibi akıyor, can çekişiyordu her şey ve tutuşuyor, göğe doğru uzanıyordu. Şaşkınlık dolu bir gürültü, uzaklardan gelen, yitip giden çığlıklar, devrilen nesnelerin şiddetli çatırtıları ötelerden! Çevrede soluk soluğa kalmış, tedirgin kişiler koşuşturuyordu, solukları tükenmişti, umutsuzdular, yaralı ayakları çıplaktı ve çığlıklar atarak arabanın bir yanına yapıştı birkaçı ya da bir an için arkasına tutundular, ama öbürleri iteledi onları, geride kaldılar, arkamızdan yumruklarını salladılar.

Bağların arasındaydık artık, yüksek kurtbağrı çalılarının oluşturduğu çit bir süre için bu dehşet sahnesini görmemizi engelledi; yalnızca kan rengi gökyüzü kıvılcımlar saçıyordu ve gürültüler daha da yakınlaşmıştı. Adım adım gidebiliyorduk ancak; çünkü kaçan topluluklar itişe kakışa geliyordu: Kadın, erkek, çocuk...

“Eyvah, bitti artık! Artık ilçe yok!” diye bize bağıryorlardı şaşılacak kadar canlı el işaretleriyle, sanki çok önemli yeni bir haber verir gibi.”

“Börvely Sokağı açık mı hâlâ?” diye sordu arabacı geri dönerek, ama bu itiş kakışta durmaya cesaret edemedi.

“Ah, yangın oraya da sıçradı artık! Çizmeci barakaları yanıyor, o yana gidemezsiniz!”

“Pazara Kálmándi kapısından geçebilirsiniz! Büyük pazara bir şey olmadı!”

Mezarlığın yanında ilerliyorduk; ateşin aydınlığı yandan olmak üzere ve kıpırtısız bir biçimde, neredeyse dingilik içinde mezar taşlarının mermerleri üzerinde, sessiz kırılarda yansıyor. Küçük sokaklarda alçak Sváb evleri inimin iniliyordu, sakinleri kollarındaki hazır, toparlanmış eşyalarla nöbet tutuyorlardı; dehşete kapılmış bir sürü gibiydiler. Hayvanları yularlarını koparmış başıboş dolaşıyordu sokakta ve avluda. Sonunda su kulesinin aydınlanmış çıplak köşesini ve pazarın ortasındaki Büyükbaş Hayvanların Kayıt Bürosunu gördük. Orada arabadan indik

Uzun mu uzun, devasa alanda simsiyah, kaynaşan bir arı oğlu gibi insanlar ve uğuldayan, hemen hemen yumuşak bir ağıta benzeyen sızlanmalar, kadın hıçkırıkları; felâketin tuttuğu yol üzerine varsayımlarda bulunan, geçip gitmesini dileyen, neredeyse yabancıymış gibi tehlikenin izlediği yönü ve çıkış yolunu arayanların tam bir bitkinlik içinde çıkardığı umutsuz, boğuk sesler. Rüzgâr gerçekten, başladığı gibi, ayrımına varılır bir biçimde çabucak dinmişti. Bütün alan yabancı, yüzlerce çeşit mobilya doluydu; her yana kap kakak ve başka eşyalar saçılmıştı; bir hırsız çıkacak olsa onları nereye saklayacağını bilemezdi. Birbirine yabancı gruplar birbirini tanıyormuş gibi yabancı divanların, sandalyelerin, masaların tepesinde çöreklenmiş, birbirine karışmış konuşuyor ve hıçkırıyordu; yitirilen şeylerin yarattığı neredeyse coşku ve birbiriyle ilgilenmelerini sağlayan kardeşlik içinde her türlü ayrım sona ermişti. Ama başka türden bağların, bilinen dayanışmaların bağlantıları da silikleşmişti; anımsıyorum, epey bir süre dolaşmış ve ilerleyen kümelerin seli bizi bir ileriye bir geriye atmıştı ve annemlerin oturduğu eve daha ulaşamamıştık. Cifrasor’un küçük bahçeli, biçimli avluları

gerçekten korunmalı ve karanlık idi ve karşıda kontun parkının yoğun kara yaprakları, ağaçların sert gölgesini koyu bir küme halinde pembe renge bürünmüş gökyüzünün geri planına çizip tabloyu tamamlıyordu. Çitin arkasında keskin ve tuhaf, neredeyse insani haykırışlar duyuldu; uyandırılan kuğular bağışıyorlardı orada korkuyla ve bu seslerde insanın kanını donduran unutulamayacak bir şey vardı.

“Yangın nereden başladı sevgili arkadaşlar? Bildiğinizi anlatın. Neler yandı?”

“Aman Tanrım! Yeni mi geliyorsunuz yoksa? Her şey... Neredeyse hem de... Bakınca göreceksiniz! Papszer’den Hét-sastoll Sokağı’na dek küçük Hajdúváros, Ároktopart ve daha ötesinde her şey yanıp bitti! Yoksulların kenti, saz damlı evler! Alevler önce orada baştan sona bir koşu tutturdu. Orada her şey kül oldu artık!”

“Kâhyalar mahallesi de, ustaların bölgesi de! Kisváz Sokağı’na dek, Çingene mahallesine dek her şey! Yangın ögle yemeğinden hemen sonra başladı!”

“Can kaybı var mı? Ah, bunu şimdi kim bilebilir ki? İnsanlar kırlara, köylere doğru kaçtı. Kadınlar çocuklarını bulabildiler mi acaba?”

Ötede örme işi *gubaya*⁸⁹ sarılı iri bedenlerini Büyükbaş Hayvanlar Kayıt Bürosu’nun sütununa yaslamış birkaç köylü duruyordu, bir küme halinde; bunlar alaca yarı karanlıkta simsiyah bir leke gibi kıpırdanıyorlardı. Kollardan biri uzandı ve yumruğuyla malikâneye bir tehdit savurdu.

“Ama besbelli ki onun, o alçağın bir zararı olmamış! Gökyüzünde bile bir adalet yok!”

“Lanet olasıca!” diye saldırdı öbürü. “Bir başlamışken orayı da sarmadı ki, o sığır herifi! Öcünü böyle dışarıda mı alıyor? Onların umurunda mı ilçe?”

⁸⁹ Guba: Macar köylülerinin uzun, kolsuz, kaba, çuhadan pelerini. (ç.n.)

İçlerinden biri bizim de orada olduğumuzu fark etti ve ben korkuyla Horváth'ı kolundan çekip onların bakışlarındaki öfkeden uzaklaştırdım. Yine ağlayıp sızlanan bir kadın kalabalığına karıştık.

“Megye Sokağı'nın yalnızca yarısı yandı! Ama bu bir mucize, inanmıyor musunuz mucize olduğuna! Könyök Sokağı'ndaki tıkış tıkış Yahudi evlerinin arasından geçip yukarıya ilerledi; ama belediye sarayının tutuşan tahta perdesini oradaki görevliler ve jandarma daha ilk anda su sıkıp söndürdüler. Yalnızca bahçedeki gardiyanların evleri yandı. Oradan da sola doğru ilerledi.”

“Zimán'ın evi de mi?”

“Ya, evet. Ön tarafı! Ama kiliseye on ev kala durdu... Gezinti yolunun oradan döndü ve dükkânlar dizisini baştan sona yakıp geçti. Eyvah ki, eyvah, orası korkunç! Şu yana bakın, şimdi bile alevler içinde. Malikânenin gölündeki suyu taşıyıp tükettiler. Templom Sokağı da kıvılcımlar saçıyor hâlâ. Aha! Bu ne?”

“İtfaiyeciler! Debrecen'liler!”

Duyulan rahatlama bir soluk alıncaya dek sürdü, sonra bitti ve kaynaşan bir uğultu alanda baştan sona ilerledi.

“Gidelim!” dedi Horváth ve elimi sımsıkı tuttu. “Megye Sokağı'nın kilise cephesi sağlam. Ben de orada oturuyorum. Oraya bakalım mı?”

Yavaş yavaş ve titreyerek Várkert'in eteğine ilerledik. Birden aklıma Ilka Zimán'ın evinin de orada, kilisenin yakınında olduğu geldi.

“Dayanamıyorum artık. Dinlenelim!” dedim küçük gezinti yolunun akasyaları altında ve birden bir banka oturdum. Bu küçük alan şimdi şaşılacak ölçüde ıssızdı; buradan herkes pazara doğru çekilmişti. Kilisenin görkemli kubbesi dingin, el değmemiş bir biçimde yükseliyordu karşıda ve donuk taş azizler, süslü çatı sırtında hayalet gibi sıralanmışlardı.

Minik alanın ağaçlarının ötesinde insan kümeleri itişip kakışıyordu daha; derken canavar düdüklerini çalarak itfaiye arabaları dizisi geldi hızla. Dükkânların olduğu yöne doğru saptılar.

Şaşılacak bir biçimde yalnız, kendi halimizde otuyorduk orada. Aç susuz çevreyi gözetliyorduk gecenin bir yarısı; dehşet sahnelerinin sürgitini, tüm akışını gördük ve de buna katılmak için yerimizden kıpırdamadık... Neden? Sanki onun yazgıcılığı bana da bulaşmıştı. Gitmek ve itişip durmak, koşturmak, birkaç saat önce benim kaç tane sandalyemin ya da dolabımın yanan evden kurtarıldığını bir an önce öğrenmek için mi? Eh! Zaten o bir yığın ıvr zıvır bana yük oluyordu, keşke tümü de yok olsaydı! Şaşılasi bir hafiflik, büyük bir özgürlük duyumsadım bu düşünceyle! Fark etmez! Biz ikimiz dilenciyiz, bizim korkacak bir şeyimiz yok! Burada böyle birlikteyiz hiç olmazsa! Ara sıra, kısa bir süre için başım omzuna dayalı uyukladım, sonra üşüyerek uyan-dım alaca karanlığın soğuğunda; ama o peleriniyle beni sardı ve özene bezene ısıttı. Soğuk çiğler düşmüştü her nesnenin üzerine; nemli tahta sıralar, üstüne konan yoğun kurumla avucumuzu siyaha boyamıştı. Uyuşmuş bir durumda ayağa kalktık; tan atarken bitkin, ıslanmış, sinirli ve sonsuz bir yenilmişlik, çökmürlük duygusuyla yola koyulduk yanıp karar-mış, simsiyah sokaklar boyunca.

Bu anılarım tüm ülkede yankılanan o korkunç geceye değin. Tüm bunların belleğime neden böyle derin kazındığını, yaşamımla bu denli güçlü bir biçimde nerede bağlantı kurduğunu bilmiyorum. Çünkü benim Szinyér'de ne evim vardı ne de mülküm... Hiçbir şeyim! Mobilyalarımın da birkaç tanesini arabacısıyla üvey babam Telegdy çekip çıkarmıştı; neredeyse iki oda dolusu ıvr zıvırı yanı başımda kalsınlar, yaşam boyu bana eşlik etsinler diye kurtarmışlardı. Bugün de fırtınanın vurduğu birkaç parça eşya çevremde duruyor. İçeride yananlarsa kabartma ipekli, Cupid'li takım, sandık dolusu

halı, güzelim piyano; tüm bunların karşılığında, vali yardımcısı Széchy'nin göze batan cinsinden iyi niyeti sayesinde bütün ülkeden gelen yardım paralarından pay aldım; kârlı çıktığım bile söylenebilir bu felâketten... Sonunda, neredeyse haftalar sonra inşa olmaya başladı benim yok olmuş eski ilçem; kiremit çatılı, demir panjurlu yeni evler; cam vitrinli yeni dükkânlar; süslü yeni demir parmaklıklar ve üstü örtülü ana kapılar; bir yıl içinde her şey canlandı, güzelleşti, toparlandı burada! Ama sanki insanların yaşamı anılarından, çocukluk çağlarından, tuhaf, renkli geleneklerinden kopmuştu; bunlar kendiliğinden olmuş, canlı şeyleri belirliyor, ayırt ediyordu. Burada güzel, düz sokaklarıyla, tek biçim, şık evleriyle yapay ve uydurma bir ilçe kuruldu çok geçmeden; sonuç olarak bu silleye refah, trafik akışı, her şey kazançlı çıkmıştı; ama onca eski, adlandırılmayan güzellik ve olağanüstülük o zamandır yok artık burada. Bugün de en çok yangından önce inşa olmuş ve eski haliyle kalmış o dolambaçlı, eski sokaklarda dolaşmayı seviyorum baştan sona. Ondan sonra ne olmuştu?

Annemlerin yakınında, Cifrasor'da iki odalı bir avlu dairesi satın aldım ve kalan mobilyalarımı oraya taşındım: Kuşkusuz Pórtelky Amcama dönmeyi canım istemiyordu, ama artık bu olamazdı da. İhtiyar burada Melanie ve başka birkaç tanıdık aracılığıyla benim, yangından önceki gün oradan gizlice, vedalaşmadan Horváth'la birlikte kaçtığımı yaymıştı. Önceden planlanmış bir işti bu. "Kaçış"! Evet, uzaklaşmaya ancak bu ad verilebilir ve konu insanların gözünde ilginç, tehlikeli, onları meşgul eden, hem de romantik bir renk kazanıyor. Başlayan dedikodu bu tedirgin haftalarda da yetişip zavallı başımdan aşağı boşanıvermişti.

"Ne diyeyim?" diye dikeldi annem. "Buraya, benim yanıma tan atarken geldin... Kim bilir nerede dolaştınız sabaha dek; kim bilir kaç tanıdık gördü gece yarısı dolanırken. Edilen sözlere bir şey diyemem. Güçlü şövalyen olduğunu kanıtlasın da o korusun şimdi artık!"

Yazgının ağ gözeneklerinin üzerimde daralıp sıkışmaya başladığını duyumsuyordum yine. Yine onun, yazgının tutsağı olmuştum; benim zavallı kadın başım! Yine bir erkeğe teslim oluyordum; çünkü savunulmayı, tutum takınmayı, hakkımın iadesini, onurumun korunmasını ondan beklemem gerekiyordu. Tam bir kadınca direnişle, kurnazca, gizlenmiş bir iradeyle tüm gücümü kullanıp bunu ondan istemekten başka ne yapabilirdim ki?

Evet, burada oturuyordum artık ve başka hiçbir planım, amacım ya da olanağım yoktu. O her gün özgürce bana gelebilsin diye burada oturuyordum ve yalnızca onun arzularını ve aşkını uyandırmak ve canlı tutmak için yaşıyordum. Onun da yavaş yavaş kargaşaya dahil olduğunu görüyor ve biliyordum ve başka bir çıkış yolu da kalmıyordu. Çünkü kamuoyu ona karşı oluşmuştu artık, iyiliği için. İnsanlar benim evime girip çıktığını görüyorlardı; evin önünden geçen yabancı, pek tanımadığım kişilerin de penceremi sürekli gözetlediğinin ayrımına varmıştım ve herkesin konuştuğu mesele olmuştuk yine. Sokakta saygıyla, merakla ve korkuyla bakıyorlardı bana, damgalı birine bakar gibi.

Bir nedenleri de yoktu oysa! Gerçekten... Gerçi ben bugün buradaki sınırların genellikle sanıldığı gibi pek de keskin olmadığını artık seziyorum ama aramızda bir kadınla erkek arasında olabilecek her şey olmamıştı. Çoğu kez arzularına karşı koysam da içimde katı, insanı acıtan bir azmin riskli tutkusu belirliyordu ve şunu düşünüyordum: “Ne yapalım! Her şeyin bir karşılığını vermek gerek, inatçı ve gururlu bir devinimle her şeyi önüne sermek gerek; bırak da olsun bitsin! Bağışlayıcı olmak ve de armağan dağıtan biri! Barış içinde olsun bitsin, kendisini aşağılanmış biri gibi duyumsamasın ve kendimi ondan, küçük bir satıcının yaptığı gibi sakladığımı sanmasın; niyet etmediği ya da eğilim göstermediği bir şeyi almaya kandırmakla kendimi önemli ve değerli biri haline getirmiş olurum.” Böyle düşünmeyi bana hiç kimse öğretmemişti, ama

bunun daha güzel, daha gururlu, daha insancıl ve daha soy-luca olduğunu duyumsuyordum... Ama ben böyle yapama-dım! Benim yaşamım bir çıkmaz sokağa yöneldi. Kendi insani gücümle denediğim her şey yıkıldı, başarısızlıkla sonuçlandı. Olası ki, bu çoğunlukla benim hatamdandı; anlaşılan savaşı-ma, bağımsızlığa elverişli değildim. Ama her zaman başkası aracılığıyla, bir *erkek aracılığıyla* güçlü bir biçimde isteklerde bulunmayı başarabiliyordum. Evet, onun karısı olmalıyım; ye-niden kocası olan bir kadına, hanımefendiye dönüşmeliyim; ilişkileri olan, korunmalı bir yaşama erişmem, kendi evimi çekip çevirmem gerek ve yine burada, memleketimde, Szin-yér'de. Eski yaşamımın geri gelmesini beklediğim söylenebilir bununla. Horváth başka türlü bir adammış... Maddi sorun-larmış... Eh, nasıl olsa bir biçimde çözümlenecekti! Ayrıca bu zaten benim işim de değil! Şimdi yalnızca savunmak, temiz, sebatkâr ve her şeyi hesaba katarak direnmek ve bana bir şeyin dayatılması durumuna da düşmemek için gözlerimi açıp dik-kat etmeliyim; zavallı, boyunduruğa vurulmuş ve aşağılanmış bir kadına, dikkatsiz, uçarı bir posta memuresine benzememe-ye çalışmalıyım. Hayır, bunu istemiyordum.

Öbürünü istiyordum! Onun kararsızlığını, savaşımını gördüm; kimi zaman hafif ve yumuşak insanlara özgü bir jestle bunu öteliyordu; kimi zaman beklenmedik bir biçim-de, neredeyse kesin bir karar vermeye dek vardıırıyordu işi ki ertesi gün yeniden geciktirmeyi başarıp sorumsuz günün tadını çıkarabilsin. Sonunda da düşündüğüm gibi oldu. Dışa-rıdan gelip beni etkileyen bir olay üzerine (İhtiyar Vodicska yine beni haşlayan bir mektup yazmıştı; kötü ünümün oğlu-ma bulaşacağından söz ediyordu), öfkeye kapılıp da ağlama-ya başlayınca birden, sevecen bir biçimde soğukkanlılığını yitirip: “Haydi bakalım, şimdi ne olacaksa olsun! Bunun böyle olması gerekiyor!” dedi.

Tüm ilçe için coşkulu, büyük bir olay olmuştu bu bek-lenmedik birleşmemiz!

İnsanlar birdenbire hoş, sıcak, iyi ve bağışlayıcı oldular bana karşı! Sanki bir hatayı gidermiş ya da onları bir konuda yatıştırmış gibiydim ve onlar hoşlanılası bir lütuf ile beni yeniden aralarına almış gibiydiler. Her şey yoluna girmişti bir süreliğine!

Tuhaf bir sirk bu dünya!

Yıllar, mevsimler, birbirine sarmalanan günler, sayısız mı sayısız hem de! Böyle, uzaktan, bir eleğin örgüleri ardından bakıldığında: Zaman bıkıp usanmadan ölçüp biçiyor, sıralıyor olan bitenleri, takvimde değişmeler oluyor ve bu nasıl da anlamsız geliyor insana ve de tepemizdeki güneşin kaç kez doğduğu ve battığı, doğanın kaç kez değişikliğe uğradığı ve ayın yeniden dolunaya kaç kez dönüştüğü, sellerin, kar, yağmur ve mevsim çiçeklerinin, meyvelerin kaç kez yeniden ortaya çıktığı! Biz insanların yaşamı başka bir bölümlemeye göre kendisine bir yön tutturuyor ve yazgımız –herhangi bir haritada olduğu gibi– sınırları kendi keyfine göre çiziyor. İkinci evliliğimden bugüne ne kadar zaman geçtiğini bir düşünecek olsam, bunun yaşamımın yarısı olduğunu anlıyorum. Ama bir bütün olarak ele alındığında, bu bir sürü yıl öylesine aynı kumaştan dokunmuş gibi geliyor ki; şaştığım bile söylenebilir; yani onca, yığınla günün sabahında yaşamı ayrı ayrı hazırlanmışım; giyinmişim, konuşmuşum, özen göstermiş ve savaşım vermişim yaşam için ve onca yıl boyunca kaynaşan sorunlar, kaygılar karşısında bir iki saniyeliliğine düşünceye dalarak onca kez: “Yapraklar düşüyor, belli ki havalar soğuyacak! Çok geçmez sobaları yakarız!” demişim ya da koyu bir aldırmaçlıkla göğe bakıp içimi çekmişim:

“Eyvah yağmurlu bir yaz mevsimi yaşayacağız! Zakkumlar geçen yıl daha güzel açmıştı!” Ya da şunu: “Gene Noel geldi, şu gerekiyor, bu gerekiyor!” Zamanın birbirine karışan, ağır ve çok dayanıklı, kararmış renkler taşıyan bir kumaşı; uzun, konumunu koruyamayıp alçalan, boş bir biçimde ağırlığını duyumsatan bir yaşam kesiti; ama ne çok sinsi, acı savaşım-larla, ne çok budalaca, anılması bile dert olan, romantizme uzak, insanın gücünü tüketen ve insanı aşındırıp eskiten se-faletlerin çatışmaları sonucu delik deşik olmuş, paçavra ya dönüşmüş bir kumaş! Öğüttü, kocattı beni yıllar! Ama tatlı ve hoş, sessiz ve tümüyle dingin bir yaşam sürüp de yine yaş-lanamaz mıydım acaba? Neredeysem orada olmak isterim! Şimdi artık nerede yanlış yaptığım konusunda düşüncelere bile dalmıyorum. Belki de herkesin yaşamı doğasına göre ge-lişiyor ya da varlığı koşullara uyum sağlıyor. Ben artık kendi-mi paydaşı olduğum, beni böyle biçimleyen geçmişten başka türlü biçimleyecek bir geçmişi ve günü düşleyemiyorum.

Otuzuncu yaşma girmiştim ve kocası olan bir kadın-dım yine; kendi irademle bunu yapmayı düşünmüş, kendi-mi buna zorlamıştım, düşüşe geçmiş olan yaşamıma destek çıksın diye, düşmanlarım çatlasın diye ya da aşk uğruna, ne bileyim ben artık –her şey için!

Sanki görünüşte eski mi eski bir dönem geri gelmişti! Yine küçük, üç odalı, birkaç insanın sığacağı bir dairem var-dı; yakın geçmişte kurulmuş, yeni ve temiz bir küçük sokak-ta, Hajdúváros'ta; büyük yangından kurtarılmış kabartma ipekli mobilya takımıyla, kalan yemek odası sandalyeleriyle, vernik cilalı yataklar ve dolaplarla buraya taşındım, sandık-lardan eskiden kullandığım, sağlam mutfak kap kacağını çıkardım ve annemden de zakkum ağaçları getirtip tuğla döşeli verandanın önüne bir duvar oluşturacak biçimde diz-dim. Yine buyurabileceğim bir hizmetçim vardı; eski tutku-mu sürdürerek keyfime göre fırçalayabilmek, toz alabilmek, cilalayabilmek gibi ev işlerim vardı. Ancak yazgım daha önce

bir kez ileriye doğru gelişme göstermişti ve bu gerilemenin kimi zaman melankolisi çöküyordu üstüme. Neyse, güç olsa da buna kısa zamanda alışmıştım yine de!

Yazın uzun öğle sonralarında verandadaki kamış kol-tukta otururdum; çan seslerinin titreşimi duyumsanır, hizmetçi mutfakta ütünün başında şarkı söylerdi; iğneyi sinirli sinirli, hızla batıra çıkara minik çocuk giysisi dikiyordum artık ve ağır, kadınca kaygılar, kafamın içinde acımasızca belirgin, görmezden gelinemeyen kötü karşısında duymaya alışık olduğum, isyan eden sıkıntı, yorgun argın, vagon takırtıları çıkarırcasına gelip geçiyordu. Kimi zaman yalnızlık öylesine çöküyordu ki üzerime, tanıdık bir iki seyyar satıcı kadının (eskiden olduğu gibi) sakına çekine, alçakgönüllülükle kapının kolunu gıcırdatmasına ve sırtındaki yüküyle şükür duası ederek ya da kısa kısa içini çekerek üç tahta basamağı çiğneyip yukarı çıkmasına öyle seviniyordum ki. “Ah, saygıdeğer hanımefendim!”⁹⁰

“Hayatım artık saygıdeğer bir kadın olmuş; ee, gerçekten de durum böyle mi? Aman Tanrım, ne de çabuk! Ama sırasıydı artık bunun. Ellerini öperim⁹¹ demek daha iyi, eğer isterseniz hemen öyle diyeyim de sevgili bubanız da rahat etsin. Çünkü tabii ki günümüz çocuklarından değilsiniz. Bir de belki evde daha da çok oturan biri olacaksınız, ufaklıklar bir koşturmaya başlasın da çevrenizde, görüveriiisiniz. Ama bakın şimdi, böyleyken bile berbat şeyler duymayacaksınız! Ben bunu o zaman anlatmış olsaydım bile!”

“Neyi, Trézsi?”

⁹⁰ Ekonomik ve toplumsal konumu üst düzeyde olan kadınlara seslenme biçimi. (ç.n.)

⁹¹ “Ellerini öperim”, “saygılarımı sunarım” anlamında, Türkçede hatırı sorulan üçüncü kişiden söz ederken olduğu gibi “ellerinizden öper” biçiminde ve “saygılarını sunar” anlamında kullanılan bir selamlama sözüdür. Küçük çocuklar tüm büyüklere böyle selam verir; erkekler genç kızlarla ve kadınlarla karşılaştığında söze böyle başlar. (ç.n.)

“Ay, ellerinizden öperim, yakışmıyor da gerçekten, ama artık lütfan gızmayın, anlatayım. Bir gün eski giysiler götürmüştüm kışın bir vakti; bey hanımlarının ipek eteklerini, bir de kullanılmış balo giysilerini götürürdüm, ellerinizden öperim, şu Rozmaring Sokağı’na... Kızlara, pardon... Çünkü onlar da büyük yangından sonra kala kala bir tek eteğe kalmışlardı. Ondan sooracığma sorarlar anında her bir şeyi, şehirde olan bitenleri. ‘Aman, diyor, koca bir sarışın, daha önce Kispipa’da kasiyerlik yapmış olanı; Trézsi, diyor, o sevgili, güzel, olağanüstü kadın, o dul kadın, ona o yaşlı, sefiş, boz herife varacamış, heee? Aman, ona böyle demek yaanış emme! Çünküm o artık... Hiçbir şey... Dünyada onun kimileri çooook! Geçimsiz bir ihtiyar, bir sıfır deyiveriyor.’ Yani bu berbat ağızlılar da ne biçim insan, öyle deal mi? Tabii ben, bir dünyayı verseler aazımdan çıkarmayı cesaret etmezdim bunları!”

“Çenenen şimdi de tutsan daha iyi olur, koca sıra!” diye biraz yapay bir öfkeyle çıkıştım; çünkü öç almaya can atan utancım ancak şimdi merakıma baskın gelmişti. Korktu, yalvardı, yaltaklandı, eh, ben de sonunda eskiden ninemin, annemin yaptığı ve benim de yaptığım gibi kahvesini getirttim ona; içmesini bekledim, ondan sonra satılık eski püskü eşyaları önüne yığdım.

“Aman saygıdeğer hanımefendi, niden satıyorsuuz bunnarı? Ben zaten fiyatını de veremem! Bahalı bir tiyatro eşarpı, siyah dantel pelerin. Dantelli sabahlık! Bunları giyip kuşanmamanızı elzem ettirir bir sebep yok ki, daha epey gençsiniz saygıdeğer hanımefendi!”

“Bilgiçlik taslamayın, Trézsi!”⁹² Söyleyin ne veriyorsunuz bunlara?”

“Aman, öyle mi? Tanrım! Bir şey vaat edecek cesaretim yok. Ne isterdiniz?”

⁹² Macarlar yabancılarla her zaman tekil üçüncü kişiye seslenircesine, siz diyerek, senli benli olmaksızın konuşur. (ç.n.)

Bir başka gün koca sırt çantasıyla Spach Teyze geldi; iyice şişmanlamış bedeni yüzünden soluk soluğaydı, küçük, hasır bahçe sandalyesi, altında çatırdıyordu. Bir kez kullanılıp atılan kundak bezlerini çıkardı, ufak yastık kılıfını, mavi fiyonklu, örme dantel kadın yeleşini. Ona tiyatro şalları için ödeme yaptım, incili şallar için forintceğizler verdim. Evet, kendime böyle bakmalıydım... Ne dersek diyelim! Kahvesini karıştırırken o da sağdan soldan ne biliyorsa sıraladı. Sesi kimi yerde alçalıp fısıltıya dönüşüyordu.

“Sahiden de saygıdeğer Bayan Ilka Zimán’ın sayın beyefendiyi şimdi de ölümüne sevdiğinden çokça söz ediyollar. Lanetlemişmiş –böyle diyollar, ben onların dediğini diyom, ikinizin birbirinizle ölünceyi dek sürecektir hayatınızı ve bir de büyü biliyormuş (Doğru mu bilmem, buna yemin de edemem!), gizli bir meslekten anlıyormuş... Okuyup üflüyor muymuş ya da ne yapıyorsa! Ama biliyorum ki, buna dokuz salı günü oruç tutması da dahil; bir de belki ayine katılmak üzere Pócs’a gidiyor; birbirinizle anlaşılamayasınız diye. Ama gine de lütfen inanmayın bu budalaca laflara; el alemin ağzı boş durmuyor, tıpkı... Onnarın tek sözü dooru deel, bunu bilir, bunu söölerim...”

Eğer yalnızsam çok daha kötüydü. Akşam olunca tedirgin oluyordum, Dénes’i bekliyordum, eve gelir mi gelmez mi diye. Oysa eğer akşam yemeğine geç kalmışsa her zaman nezaketle haber gönderirdi gazinodan bir çocukla, beklemeyeyim diye. Uzun mu uzun yıllar boyunca kendisini iyi duyumsadığı bu yerde sessizce oturmaya öyle alışmıştı ki; belki de bir rastlantı sonucu iyi bir grup oluşturmuşlardı ya da oynamaya başladıkları *ferbliyi*⁹³ sürdürmek istiyorlardı. Ancak ben şimdi... Böyle! Ah zavallı Jenö Vodicska beni bu durumdayken nasıl da korur, okşar, avuturdu! Şimdi tüm ruhsal yükümü de kendim taşımam gerekiyor... Üstüne üst-

⁹³ Ferbli: Pokere benzeyen bir oyun. (ç.n.)

l k bir de evi çekip çevirmekle ilgili her türlü kaygıyı: Kiranın dörtte biri, yakacak odun alımı, bahçe, kışkıklar; ilk kocamın nazık ve ayrıntılara işleyen özeni tüm bunlardan beni uzak tutardı.

Ne yazık ki D enes bu gibi i lere göre değildi! Eğer kimi zaman bir Şey rica etmi sem aşırı güzelini, pahalısını, elverişsizini almış oluyordu ve bu yüzden  ıkı tı ım zaman da keyfi kaçıyordu. Derken ertesı gün de yarı Şakacı, düşünceye dalmı  bir yüzle bo almı  olan cüzdanını gösteriyordu. “Bugün artık bir Şey yapın tatlım! Para yok! İleride bir gün V lla ’dan bir Sv b gelirse o getirir!”

Önceleri bu tuhaf, hafif ve gülümseyen sorumsuzlu u neye yoraca ımı bilemedim. Do ası mı böyleydi? Ama böyle kalamazdı... Ne edeyim ki? Şimdi artık bir kocaydı ve yakında bir baba olacaktı. Denemek gerekir –diye düşünüyordum– güzelce, tatlı sözlerle onun bunu anlamasını ve kabul etmesini sağlamak. Çünkü gazinodaki her bir ak am yeme inin parasıyla evde bir hafta yemek pi ebilirdi. O yazıhane biraz planlamayla bizi güzel güzel ge indirebilir, borçlarını bile  deyebilirdik. Ama borcunun aslında ne kadar olduğunu ve neyin nerede olduğunu ondan hiçbir zaman   rene-medim; öyle görünüyordu ki, kendisi de pek bilmiyordu ve bunu düşünmek keyfini kaçırıyordu ve buna yana mıyordu da. “   güne değin de çekip çevirdim i te i leri, tatlım!” dedi uysal uysal omuz silkerek ve pipo koleksiyonunun otuz    parçası arasından en sevdiği l le ta ı çubuğunu seçip çıkardı zevklenerek. “   güne değin!”... Ama sonunda da... Benimle evlenmi ti. Bu gibi i lere zorlamak gerçekten olanaksızdı... Çünkü erkekti!

Birden içimde d   manca bir hiddetlenme alevlendi ve hemen ardından da acı bir utanç. Bunu... Yüzüne vuramıyordum! Çünkü yine de... Gerçekten de *benim* başka bir çıkar yolum yoktu. Sorunlar artık çevremde çokça dolanmaya başlayınca, dünya beni haksız yere bir yana fırlatıp atınca,

param da azalmaya başlayınca ve yaşlı Vodicska da işlerime burnunu sokunca: “Sıkıntılı bir anımda, eğer alt üst olmuş yaşamım bir düzene girmezse, kibrit suyu içerek intihar ederim” diye bir şeyler söylediğimi de anımsıyorum! Ama Dénes eğer gerçekten iyi, gerçekten nazik ve soylu olsaydı... Bu gibi şeyler şimdi artık insanın aklına bile gelmezdi. Gerçekten de laf lafı açıyor ve ben o zamanki durumum yüzünden çok sinirliydim. İyi ama onun çocuğunu taşıyor muydum ve onun yüzünden değil miydi acılarım?

Bir iki keyifli dakikasında ya da eğer bir şey bunu aklına düşürmüştü etkileyici bir biçimde sevimli ve nazik de olabiliyordu; ama bu sürekli bir tutum değildi onda. Renkli, ilginç insanlar cinsindendi, kendilerini zaman zaman usta işi bir saat imişler gibi –incelikli ve temiz melodik bir hava, bir duygu yaratmak üzere– kurmasını çok iyi bilen, ama zaman zaman bunu unutup rahatlıkla kendi içlerine kapanan, her şeyle bağlantılarını koparıp dinlenen insanlardan. Tanrım! Flört edilecek ve iyi bir koca olabilecek kişiler birbirinden ne kadar da ayrı tipte oluyor! Dénes yumuşak yürekli ve sevimli bir nezaket sahibi, sempatik bir tip olarak biliniyordu –ve böyleydi de açıkçası– ama ruhsal ve bedensel rahatını kaçırarak olurlarsa beklenmedik bir biçimde inatçı, kimi zaman çığ olmasını da biliyordu. Böyle zamanlarda kimi zaman onda evcil, sıradan kentsoylu ailesinin ufak tefek şeylerle bağlantılı kibri, ilkel bencilliği ve kaba saba anlatım biçimi beliriyordu. Şu da doğru ki, çabuk barışıyordu ve yolu yordamı bilirse, denk getirilen bir kurnazlıkla her şeye ikna edilebiliyordu ve eğer parası varsa kolayca ve hesapsız bir biçimde ne kadar istenirse veriyordu. Bir olasılık, –bu ilk zamanlarda benim en büyük sorunumdu– artık beni yeterince sevmediğini duyumsamamdı. Sanki artık ne bedeni ne de ruhu için vazgeçilmez biri değildim. Ama belki de hiçbir zaman olmamıştım! Ben gidince bırakmıştı; ben ilişkiyi kesince buna razı olmuştu; geri çağırınca da gelmişti... Geçmişte de böyleydi

besbelli! Bu arada başka kadını da vardı. Yumuşak bir adam, çok zayıf ya da çok güçlü; çünkü onun için hiçbir şey önemli değil ve değiştirilmeye de yanaşmıyor.

Sanki bu evliliğin tüm sorumluluğu benim üzerimdeymiş gibiydi ve kendim de böyle duyumsuyordum. “Eğer yalnızca böylesi gerekecek olursa yaparım diyerek bunu ben başlatmıştım; gör bak, buna nasıl uyum sağlayacağım!” Her davranışı, değişmeyen yaşlı bekâr alışkanlıkları ve alışılmış aile reisliği biçimleri ve kaygıları karşısında takındığı bağımsız tutum bunu söylemiş gibi görünüyordu. Evet: Ne dersek diyelim... Erkeklerde savaşım ve büyük ödünler pahasına elde edilmiş duygusu uyandırmak gerek; kadının bir yarışma sıırıının tepesinde kıpırtısız duran bir ödül nesnesi gibi beklemesi gerek ve kollanıyormuş, şaperonlukla, istemiyormuş gibi görünerek ve edilgenleşerek değerini artırması gerek. Bunu ben de bilirdim, ama çok yoksul ve terk edilmiş bir durumdaydım! Şimdi artık teslim olmuşum ve bu acımasız, inatçı ve boğucu incinmişliğe karşı elimden bir şey gelmediğini duyumsuyordum. Çoğu kez ağzımdan bir iki incitici ve şaşırtıcı söz, keskin, sinirli suçlama çıktığı da olmuştu, ama o, korku dolu bir şaşkınlıkla tartışmadan, bu çirkin savaştan çekilmişti. Bu gibi durumlarda başka insanlar aramaya daha çok gitmişti; topluluk içinde, neşeli yüzler arasında akşam yemeği yemek, kendisinin yine de özgür biri olduğunu duyumsamak... Çoğu zaman mutfak giderlerini karşılayacak parayı verirken de bir düzen tutturamamıştı; öyle ki benim azıcık birikimim de tükenmişti. Sonuç olarak her ne kadar kısılmış beklentilerle olsa bile, benim bir yolunu bulup giyinip kuşanmam da gerekiyordu.

Baharda ilk kız çocuğum doğdu.

İki üç yıl geçivermişti şaşırtıcı bir hızla, şimdi bana öyle geliyor. Düş gibi değil de ağır, budalaca savaşım veren, bilinçsiz ve yine de ölümüne yorucu bir uyku gibi. Yaşamı yaşıyordum, insanı ağlatacak ölçüde minik, gıcırdayan çarkları olan, renksiz ve zor, insan öğüten yaşamı. Yara bere içinde kaldım, öteye beriye çarptım, bu yaşamın içinde ben de asık suratlı biri oldum çıktım. Alttan alarak ve acılar çekeerek daha iyi, daha ince birine dönüşen türden insanlardan değildim. Bunlar beni daha da inatçı birine dönüştürdü ve inanılmaz kötülükler doğurdu içimde.

O sıralar çocuk beklediğim için bu durum beni neredeyse sürekli evde oturmaya, bir kıyıya çekilmeye zorluyordu. Daha ikinciye emzirmiştım ki, yolda olan üçüncü yüzünden onu süttten kesmek gerekmişti. Yine kız, her üçü de kız!

Kanımı emdiler, yiyip bitirdiler, mideye indirdiler gençliğimi!

Eh, pekâlâ, bu tamam! Onlar benim, bedenleri benim bedenim, benim sevgili küçük kurbağalarım! Güzeller, sağlıklılar, yaşam gibi! İşte bakın benim gelişip serpilen, zengin mi zengin soyum, benim gecikmiş üretkenliğimin olgun sürgünü, kurumaya yüz tutmuş öbür yumrunun bir yanından da

fıskırırcasına filizlenmişti. İyi ama bunun için benim böyle çürümem mi gerekiyordu? Yaşamım konusunda benim elimden bir şey gelir miydi? Haydi, buna evet diyelim... Başka türlü olabilir miydi? Yani artık her şey, ama her şey bana mı bağlıydı?

Artık emmiyordu. Sıkı, yaşam dolu, istek dolu küçük ağzı büzüldü kaldı, minnacık yumrukları tatlı tatlı uyurken sımsıkı kapalı. Neyse, bu bir damlacık şey öyle değerli ki... Ona böyle uzun uzun bakmak mümkün. Ama öbür ikisi çocuk odasının duvar kâğıtlı kapısını böğürerek tekmeliyor:

“Anne kahve! Anni anne, kave, kavi!”

Şimdi artık kahkaha atıyorlar, küçüğü büyüğünün söylediğini taklit ediyor “Anni, anne!” Eyvah, uyandıracaklar şu bir damla çocuğu! Susacak mısınız siz? Hey, canavar enikleri, süpürge sapıyla içeri gelirsem!

Bir dakikalık bir sessizlik, hafif bir fısıltı. “Tave!”

İyi de nerede şu bakıcı, o sefil Ulah buzağısı! Onlarla baş edemiyordur ya da kaçıp mutfak hizmetçisiyle dedikodu etmeye gitmiştir! Off... Eyvah, şimdi de Zsuzska,⁹⁴ küçük kızım bir yere çarptı! Tanrım, insan burada delirir!

“Sen, ey sen aşağılık solucan, ee, nerelerde sürtüyorsun bakalım sen? İki çocuk burada yalnız bırakılır mı, duvarda da yanan lamba? Ne kekeliyorsun? Neredeydin? Senin o pis üstüğüye benzeyen topuzunu yolarım senin! Eyvah... Burnu nasıl da kanıyor! Şuraya bak! Su getir öküz! Senin canına okurum! İşte şurayı sil! Sen de öyle bağırıp durma, hey Tanrım, kemiğin kırılmadı ya! Evet, işte her şey geçti!”

Sesimi alçaltıyorum biraz, utanarak, sinir nöbetine benzeyen, içimden gelen öfke birkaç dakikada yatışıyor; belaya bulaşmış tüm yaşamım, yorgun, gayrı memnun, buruşturulup bir kenara atılmış, hüznü dolu kadın varlığımın ölçsüz,

⁹⁴ Zsuzska, Zsuzsa'nın (Susan) okşama biçimidir. (ç.n.)

çirkin ve hastalıklı bir biçimde isyan ettiği öfkeydi bu. Öbür odada Dénes'in bir aşağı bir yukarı dolaştığını duyuyorum, parmağıyla beceriksizce trampet çalıyor pipo masasında.

“Eyvah, orada lamba bile yanmıyor! Koş hadi, beyefendi evde! Sobaya da bak, ondan sonra sofrayı kur! Ama bardaklar pırıl pırıl olacak, demedi deme!”

Ah, bu çok çocuklu, az odalı evi çekip çevirirken o eski düzene, alışılmış, pırıl pırıl, görkemli temizliğe ne dertlere katlanarak, savaşımlar vererek ulaşıyor; ucuz hizmetçiyle, yani on üç yaşında salak bir bakıcıyla ve her türlü rahatı bir sultan gibi doğallıkla bekleyen, ama kendisi parmağını oynatmayan bir kocayla çok zor; belki de inmeli parmaklarıyla düşmüş bir çiviye bile duvara çakamaz... Yalnızca oturuyor ve piposunu tütürüyor; düşüncelere dalarak sabit bakışlarla önüne bakıyor, iri mavi gözleri çubuğun dumanlarının ardına takılıp duruyor desem... “Ne desem boş, artık bunun böyle olması gerekiyordu. Takdir-i ilahi böyleymiş!”... Neredeyse gözlerimle görüyorum ki, bu gibi şeyleri, her zaman böyle şeyleri düşünüyor. Ben bir zamanlar esprili, ilginç, özgün bulmuştum bu adamı! Ama o zamanlar başka türlüydü daha; belki onu da bu günlük uğraşlar, sorunlar, ağır yükler köreltmiş, sıradan, duygusuz biri haline getirmişti benim gibi. Evet ama o benim gibi her şeyin içinde değil! Bürosu ayrı yerde, oradan gazinoya gidiyor, kâğıt oynuyor, insanların arasında, ilçenin tüm işlerinden haberdar oluyor; içindeki canlılık, çekicilik, düşünce, ne varsa yabancılara sunuyor. Evde yalnızca yiyor, uyuyor ve mutfak giderleri için her gün avcuma saydığı para karşılığında kendisine hizmet edilmesini bekliyor; öyle de bir tavırla ki, sanki kendisini bağlayan hiçbir şey yokmuş gibi, sanki bugünden yarına hiçbir sorumluluk üstlenmeksizin bir anda öte yana geçebilecekmiş gibi. Hiçbir yerde güvenlik yok! Öyle duyumsuyordum ki, pamuk ipliğine bağlıydı yaşamım bu üç yumurcakla; bu köksüzlük beynimde takırdıyor, beni kovalıyor ve işkence ediyordu.

Her türlü eğilimim bir başkasına, bir erkeğe bağlanarak, onun aracılığıyla var olmak, yapmak ve istemektir; ama ipler parmaklarımdan arasından kaymıştı ve tutunmak olanaksızdı. Birden, tatsız bir hüznle aklıma, o gün aldığım Ábris Amcamın ölüm haberi geldi. Yarı köylü kâhya kadınına –onunla sevişmişti de– on bin forint bırakmıştı. İşte hemen ölmüştü, uzun süre acı çekmem gerekmiyordu, eğer ben o zaman... Daha akıllı olabilseydim... Öf...

Ufaklıklar sessizleşti, ağladıktan sonra burunlarını uykudayken çekiyorlardı; biz sessizce oturuyorduk akşam yemeğinde ve onun çatalıyla tabağındaki tas kebabının etlerini keyifsiz keyifsiz evirip çevirdiğini görünce boğuk öfkem içimi yakıp yıktı.

“Rahatlıkla yiyebilirsiniz,” diye seslendim sonunda, belki de kızgınlıktan boğuk bir sesle. “Tadı yerinde! Sizin gibi bir *Grand Seigneur* de arada sırada bizim alçakgönüllü ev mutfağını şereflemlendirebilir.”

“Ne istiyorsunuz yine, Magda?” diye sordu, bana baka kalarak, karasız bir biçimde ve titreyen elindeki çatal dura kaldı.

“Hiçbir şey! Yalnızca çünkü şampanyalı akşam yemeğinde on katı parayı verip de bundan daha farklı bir şey yemediğinize işaret ediyorum; iştahınızı böylesine bozmuş olan o yemekte.”

“Benimle niye uğraşıyorsunuz, lütfen ama?! Yani evde azarlanmadan bir lokma bir şey bile yiyemeyecek miyim? Ne günah işledim size karşı?”

“Bana mı? Yo! Beni hiç ilgilendirmiyor. Kendi paranızı harcıyorsunuz; yani bunun anlamı, sizin ödenmemiş delikanlılık çağı faturalarınızın tutarını, sizin vergi borcunuzu, baro üyelik ödentisini –bugün de bir kâğıt geldi, baktım, uyarıydı– ve her şeyi, köylülerin pul paralarını da, şu mutsuz küçük solucanların giysi, okul parasını da harcıyorsunuz...”

“Bir de sizin mülkünüzü... Niye eklemiyorsunuz? Turbalık malikâneyi, su kestanelerini, çopra balığı sürülerini, aydaki üzüm bağlarını mı? Evet, ben artık böyle bir alçağım, haydudum, başkalarının sırtından geçinen bir parazitim! Ve bunu siz söylüyorsunuz bana, Magda! Söylemeye cesaret ediyor musunuz?”

“Başkası söyleyemez zaten. Pahalı yeme içme yordakçılar, ayyaşlar, belediye meclisi toplantısı yapan köylü takımı söylemez tabii.”

“Neden budalaca sözler ediyorsunuz? Ayrıca da onların her biri sizin akrabalarınız. Değerli soyunuz, niye küçümsüyorsunuz?”

“Doğrusunu söylemek gerekirse, onların merhametine kaldınız iyice. Tabii, onlarla bol bol içiyorsunuz, onlara kasiyer kadınları da siz buluyorsunuz, hatta sakat elinizle keman da çaluyorsunuz, bir seslenseler Çingene Bankó’nun mesleğini elinden aluyorsunuz.”

“Hımm! Hanım arkadaşınız şu eskici kadından mı aldınız bu haberleri?”

“Herkesten! İlçenin yarısının sizin yaptıklarınızı bilmediğini mi, dışarı çıkmadığım için yaptıklarınızı duymadığımı mı sanıyorsunuz? Utanın! Siz onların soytarısısınız belki de... Tabii zavallı Jenö’yü sevmezlerdi; çünkü onlardan farklıydı. Siz rağbettesiniz, oysa nereden geldiğinizi, dedenizin kim, neci olduğunu bile bilmiyorlar. Ama onlar da alçaldılar, son günlerini yaşıyorlar, şimdi artık kim gelirse gelsin onlar için fark etmez. Nerede o eski kibir? On yıl önce dönüp bakmazlardı bile bir serseriye.”

“Benim gibisine. Ama bakın, şimdi artık buna bir son verin! Elimden geldiğince duymazdan geliyorum, ama yüz kez söylenince... Lanet olsun, deli olan gitsin kendisini tımarhaneye kapatsın, orada zaten birkaç akrabanız var...”

“Pöh! Utanın, utanın! *Bunu* yüzüme vurmanız!”

“Siz başlattınız. Asalak olduğumu söylediniz; yoksa sizin akrabalarınız mı ödedi benim akşam yemeğimin parasını? Eh, biliyorsunuz eğer ben iyilik olsun diye ısmarlayan kişinin bir yudum bile içkisini içtiysem...”

“Sorun da bu zaten. Biliyorum bunu yapamayacak ölçüde budalasınız. Kâğıt oyununda da sürekli yitiriyorsunuz. Olabildiği kadar alçak onlar, sizinle oturup paranızı alıyorlar, sizin gibi bir dilencinin, âcizin parasını; zavallı ailesinin de sefalet içinde olduğunu bile bile. Yıllardır dışarı çıktığım yok, eli yüzü düzgün bir paçavram bile yok.”

“Neden yok? Onun parasını da ben mi içtim? O mal mülk nerede?”

“Ancak sorumsuz, sığ bir kişi düşünebilir böyle... Sizin gibi sefih bir müzisyen... Erkek değil de. Üç çocuğunuz var, unuttunuz mu? Peki, ben niye kan ter içinde kalarak çalışıyorum böyle, üstüme giyecek bir giysiye de layık değilsem?”

“Bu çalışmanın getirisinin bana düşenini, bir hizmetçi daha ucuza ve de hiç yakınmadan yapardı. Üç çocuğuysa ben istemedim.”

“Yani ben mi istedim? Eyvah, rezil ki eyvah! İnsanı baştan çıkarmaya görsün Tanrı! Zavallıları da keşke yanına alsan! Ama öyle ya, Marcsi’nin kızılı çıktığında bir doktordan öbürüne dörtnele koşuyordunuz. Şimdi de böyle konuşuyorsunuz.”

“Kuşkusuz, zavallı yavrucuklara acıyorum bile. Onları siz büyüteceksiniz diye.”

“Oo, talihsiz adam. Bari aklına Marcsi’yi iyileştiren Jakobi Amcanın parasını vermek gelse ya. Şampanyalı, kasiyer kadınlı akşam yemekleri yerine.”

“Gene mi kasiyer kadınlar! Bunu da mı eskici Trézsi söyledi? Hey Tanrım! Ben ne de büyük bir delikanlı olmuşum. Ne desem boş işte! Gençleştirmiş beni!”

“Bir de şu acuze, sevgili Ilka’sı. Arada sırada onu ziyaret ettiğinizi bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Birlikte çubuk tüttürüyorsunuz. Olmayan dişleriyle günde on beş puro içiyor o ihtiyar. Birlikte dünyayı alaya alın bakalım, bana da gülün, burada kendisini gebertip duran bu budalaya da. Heyhat, *alte Liebe!*”⁹⁵ Ona işin kolayı kalmış.”

“Öyle olsa bari. Benimle gülüyorsa ve benimle puro içiyorsa daha iyi ya, şirret biriyle olmaktansa. Ayrıca o da sizin akrabanız. Dünyanın alay konusu olmanız, böyle bir kıskançlık ve de çingene kadının dedikodusu yüzünden ona açıkça kızmanız yeterince bir utanç konusudur.”

“Sizi şeytan kıskansın! Ancak şu da bir gerçek ki, adamlarınızı da akrabalarım arasından pek güzel seçtiniz.”

“Demeyin! Yoksa tutup da yarım akıllı üvey babanızla mı dostluk etseydim; dünya yazınının kaymak tabakasını toplayıp üst üste yığan, akli doyuncaya dek yalayıp yutan üvey babanızla mı? Şimdi bir Alman deli papazının, bir şarlatanın kitabından sağlık işleri öğreniyor ve o yalın ayak, on adımlık küçük bahçenin çimenleri üzerinde dolaşırken ve sınıf mümessili de arkasında, elinde suibriğiyle ayacıklarını ıslatırken izlemek için büyük pazardaki insanlar parmaklığın oraya yığılıyor. Benim de bunu yapmam gerekiyor, değil mi? Ya da ünlü kardeşiniz Csaba’yla arkadaş olmalıyım, sarhoş subayla, içeceği zaman kılıcını, sorguçlu şapkasını rehin bırakanla. Şimdi üçüncü noterin bile yanından kovulmuş olanla; çünkü ona noter yardımcılığı bile fazla, içince ertesi gün hendek kıyısından topluyorlar. Yakınlarınız güzel birer defne çelengi sizin için, öyle değil mi?”

“Rahat bırakın onları! Onlar arasında sayın, saygın kişiler de var, mantıklı, çalışkan, ama öyleleri bakmıyor size.”

“Tabii... István, mükemmel insan István, bay Noter. Bu kişi şimdiye dek üç kardeşini güzelce varından yoğundan etti;

⁹⁵ Alm. Eski sevgili. (ç.n.)

neden olmasın ki? Bir tavuk kadar akılları yok ki, tavuk bile kendi yemini kendi bulur. Tabii, István bana bakmıyor, ama acaba kendisine bakıyor mu ve de annesine? O şimdi yüksek beylerle sıkı fıkı arkadaş. Karısı valinin eşinin nedimesi oldu, oda hizmetçisi; kendisiyle birlikte çılgınca paralar harcatıyor giysiye; yolculuğa giderken, havuz banyosuna giderken onu da yanında sürüklüyor. O küçük sakar, kaz kafalı kadın neredeyse uçacak, dili de çözülmüş artık, gözü de açılmış; o ‘yiğit, mantıklı’ kocası ise bunu ağır ödüyor. Böylece insan dünyada bir iki kişiyle ilişki kurmuş olur, değil mi?”

“Oho, amma da uzun bir liste! Baronesle ben kardeş torunlarıyız; benimle, Ágnes Kallós’la değil. Ben Bayan Vodicska iken o benim ardımda dolanırdı, ben onun değil, bunu söyleyebilirim. Ama şimdi kuşkusuz ne desek boş; bir kadına, kocasına bakarak değer biçiliyor.”

“Evet, her şey boş! Ben artık böyle küçümsenecek, ne idüğü belirsiz, oraya buraya savrulmuş bir herifim; sizin alçalmanıza yol açan, kendisinin olduğu yere, yani dibe çeken biri. Yalnız benim şaşırdığım, şimdilik bu çatıyı, benim uçarı ve kalın kafalı oluşuma karşın, otlakçı işimin kalan ufak tefek gelirlerini sabahları ben uyurken komodinin çekmece-sinden büyük bir çabayla toplamanız, cüzdanımın her köşe bucağını küçümseyerek, ama şevkle, bir saksığan gibi karıştırarak paylaşmanız.”

“Rozmaring Sokağı’nın elinden hiç olmazsa onu kurtarıyorum.”

“Amma da işinizin ehlisiniz! Bravo!”

“Arada sırada aldığım sütü, şu üç masum çocuğa neyle alayım, hizmetçinin parasını nasıl ödeyeyim, yakacak odunu? Her gün önüme itelediğiniz parayla mı?”

“Pekâlâ! Haydi deneyelim bakalım, güçlü bir akrabanızın yardımı sayesinde sabah oluncaya dek elime beleş bir şey geçecek mi? Mademki ben artık böyleyim...”

Az önce zaten gitmeye hazırlanıyordu, piposunu silkeledi, yavaşça, zengin biri gibi paltosunu, bastonunu aradı. Bu davranışın amacı yalnızca formalite gereği bir geçiş yapmak ve alaycı, küçümser, doğal bir son yaratmaktı. Ama yine de yavaşça topladı eşyalarını, tıpkı yarı bilinçsiz biri ya da eski bir alışkanlık gereği durdurulmayı, barıştırılmayı bekleyen biri gibiydi. “Artık gitse, bir an önce, geberse bari mademki artık...” diye düşünüyordum inatla; çünkü bilmeden belki ben de korkuyordum onu durduracağımdan ya da barışçı bir devinimle geri çağıracağımdan; ya da tartışmayı iş olsun diye uzatmak, ama giderek daha yumuşak itirazlarda bulunarak, yavaş yavaş sakinleştirerek, konuyu bir yakınmaya, ricaya dönüştürmekten korkuyordum; ya da ağlamaya başlamaktan birdenbire, tutkulu, kıvrana kıvrana boşanan bir ağlamaya; kapıdan dönsün de önümde sessizce dursun, elinden bir şey gelmeyen biri gibi, pişmanlıkla ya da avutarak ve okşayan elini başıma koyup sonra aşağıya, belime doğru kaydırmasından korkuyordum; ya da düpedüz eşikte önünü kesmekten, tartışmadan kıpkırmızı olmuş, sinirli, parlayan gözlerle, açılıp kapanan burun delikleriyle, ama artık rahatlamış olarak, kahkaha atarak, ona sarılmaktan... Çünkü tümünü, tüm bunları denemiştim artık, bu aşamaları geçmiştik. Dört yıllık bir evlilik vardı arkamızda. Bitmiştim; belli ki o da! ‘Ama yine de! Şimdi artık gitsin!’

Ama yalnız kalınca boğuk boğuk, acı acı ağladım. Buydu benim yaşamım! O bu durumu telafi edecek yer bulacaktır, ama ben burada sinir içinde kızgın yastıklarda kıvranaçağım ve o küçük solucan da tedirginlikten bulanmış, zararlı, sinir yüklü sütü emerken mızıldanacaktır. Onun için yüzü boyalı bir paçavra ya da o yaşlı, dişsiz tilki, eski sevgilisi benden daha değerli; belki de şimdi ona benden yakınmaya gidiyordur... Benim bunun öcünü almam, bunu ona iade etmem de olanaksız, bu üç köstek yüzünden yerimden bile kıpırdamam olanaksız. Yaşam benim ne güzel hakkımdan

geldi, nasıl da cezalandırıyor. İyi ama niçin, gerçekten de niçin? İyice soldum sarardım birdenbire son yıllarda; bedenim biçimsizleşti çok çocuk yüzünden, durmadan emzirmekten pasaklı biri oldum çıktım... Yalnızca soluk soluğa çalışıp durma, üvendreyle beni dürtten bir zorunluluk!

Bunlar büyüyünceye dek beni daha neler neler bekliyor! Daha çok da olabilirler... Aman, Tanrı korusun! Eğer şimdi onu alıkoyarsam, geri çağırırsam... Evet, böylece onu etkilemeyi sürdürebilirim. Ama daha çok çocuk: Hayır, buna artık dayanmam. Ölürüm daha iyi! Artık burama geldi.

Böyle bir adamın yanında, böyle bir babadan! “Ben mi istedim onları?” diye sordu az önce de. Onlar yoldayken de bana sanki bunun nedeni benmişim gibi davranmıştı. Zavallı ilk kocamın bu dönemdeki neredeyse özür dileyen, minnettar, sorumlu ve etkileyici nezaketi nasıl da başkaydı. Jenö... O bir azızdı. Eksiği gediği olmayan, gerçek, ciddi duygulara sahip, vicdan sahibi bir adam, yaşam karşısında da oyunu bir kez yitirince ölmeyi bilmişti. O, yaşamı ‘ya, ya da’ biçiminde algıladı ve yaşadı, çok ciddi bir biçimde, hem de doğuracağı en son sonucuna dek. Bu yumuşak ruhlu, uçarı, sis-adamı burada daha çok, ‘öyle de, böyle de’ biçiminde başıboş dolaşarak dünyada, her şeye bir rastlantıyla ulaşıyor, her şeyin yalnızca üstünde ve dışında yüzüyor, içinde insani konularda gerçekten ciddi hiçbir şey yok. Onun için aile, kadın, mevki, iş, rütbe ne ki? Ancak ötede de beride de kendisini iyi duyumsasın yeter ve bunu bugüne dek başardı da. Ne adam!

Ben yine de *bunu* sevdim. Acaba bu gerçek bir aşk mıydı? Çünkü şu an da beni uğraştırıyor, bana işkenceler çektiyor, kışkırtıyor, üzüyor; onu üzmem mi gerekiyor, ondan nefret mi etmem gerekiyor? Önemli benim için. Ne desek boş, sağlıklı, kanlı canlı, olağanüstü çocuklarım da ondan: İçeride, küçük, sıcak, beyaz odalarında soluk alıp veriyorlar, güzel, kırmızı, dolgun yüzleri, yumuşacık saçları (babalarının gibi), sıcak, güzel kokulu bedenleri orada, gece lamba-

sının cılız yarı loşluğunda soluyor. İşte bunlar... Yaşamdan benim payıma düşen bunlar. Kadın olacaklar bir gün benim gibi. Ama yazgılarının azıcık da olsa benimkine benzemesini istemiyorum. İleride bu konuda yardım edeceğim. Bu konuda benim yaşamım artık bir işe yarayacak!

Yine yıllar... Yıllar!

Bu yıllardan bende kalan anı, okula giden her birine her mevsim üç çift yeni ayakkabı, bir de minik giysi gerekmiyordu; çünkü her ne pahasına olursa olsun... Her ne pahasına olursa olsun şık, düzgün dolaştırmak istiyordum onları. Babalarından bunu alabilmek ne tartışmalara, ne savaşımlara, canımı dişime takarak onu ne soymalarım mal oldu! Çoğu kez cüzdanından, yastığının altından çaldım bir iki onluğu; gece eğlenmiş ve sabahleyin derin, horultulu, ağır bir uykuya dalmışsa. En kolay böyle zamanlarda oluyordu; çünkü ayrıma varsa bile gece yarısı bir kasiyer kadına mı, çingeneye mi yoksa bir başkasına mı verdiği belli olmuyordu. Üstelik ruhsal bir suçluluk da duyuyordu, ayılmanın tatsız dakikalarında kendinden utanıyordu ve lavaboda gargara yaparken, aksırıp öksürürken ancak dişlerinin arasından sövüyordu; bu sırada çevresinde at koştururcasına sabah temizliği yapmak, coşkulu bir telaş, cilalanacak şeyler, hizmetçiyi yönetmek söz konusuydu. “Ah lanet olası! Hırsız soyunun da! Haydut çetesinin de! Nerelere geldim ben, beni pençesine alalı ne oldum? Engerek yılanı... Evet!”

Bunların tümü de bendim; çünkü işler artık böyle yürüyordu ve aramız da böyleydi! “Nasıl gelişmişti bu, buraya dek

nasıl gelmiştik?” diye soruyorum kendi kendime şimdi yalnızlığa gömülmüş, hiç rahatsız edilmeyen yalnızlığım içinde, yaşlılığın getirdiği uysallaşma sürecinde. Tanrım, birbirimize karşı davranışlarımız, ilişkimiz derece derece, yavaş yavaş batmıştı derinlere ve aslında yalnızca *sözler*, giderek daha çığ, daha uğursuz, daha bir frenlenemez, daha çirkin sözler işaretiyordu inişe geçen yolu. İyi ama birlikte yaşayan iki insan arasında zaman zaman birbiriyle konuşmaktan daha önemli olan nedir? Araya barışmalar girer, hatta ateşli aşk dakikaları bile, ama tek sözcük bile iz bırakmaksızın uçup gitmez. Nefretten kaynaklanan ve ortalığı kızıştıran, bir anlık, engellenemeyen bir paylama; ya da insana sitem dolu sertleşmelerin indirdiği, ruhun ya da ikiye bölünmüşlüğü en zayıf noktalarına denk gelen alçakça, acımasız darbeleri; geçmişin, en acı, en rahat ya da en değerli köşelerinde saygısızlığın ya da ölçsüz alayın zehrini döküp saçışı; sonuç olarak işi artık birbirlerini küçük düşürmeye dek vardırımları, temelsiz, asılsız, kışkırtıcı suçlamaları; karmaşık tutkulu, soluk soluğa kalmış, neredeyse şaşırtıcı uydurma şeyleri savunmalarının nedeni öbürünün acı duymasını, daha çok, daha da çok acı duymasını istemek ve de bunlarda boğucu kinin, aşağılanma ya da büyülenmişliğin işkencesinin kendisine bir yol bulmasını istemek; ah, evet, bunlar *yalnızca laf*, doğru, ama duyguları korkunç bir biçimde etkiliyor ve her şeyi, ama her şeyi yakıp yıkıyor. Böylesi darmadağın olmuş, her bir çirkin sahnenin ardından sessizlik gelebilir, utanma, yeniden yakınlaşma; ama bir sonrakinde daha cehennemi, daha korkunç olacaktır çarpışma.

Köylü çiftler hiç olmazsa kavga ederler, birbirlerinin hakkından gelirler ve böylece kışkırtılmanın bu neredeyse bedensel acılara yol açan, sinirsel gerilimin öfkesini bedensel olarak kusarlar, ama bizim gibiler için bu olanaksız. Eğitimleri ya da bir başka önyargı erkekleri bundan son anda alıko-
yar ve de öfkenin yol açtığı kışkırtma, tıpkı dizginlenmiş aşk arzusu gibi daha zararlıdır.

Hangimiz daha kötüydük, ben mi yoksa o mu? Şimdi uzaktan, açıkça görüyorum ki, sinirden, aşırı bedensel ve ruhsal gerilimden dolayı ben o zamanlar neredeyse yarı deli biriydim. Zengin insanlar böyle durumlarda yolculuğa, kaplıcaya, şimdilerde sanatoryuma gidiyorlar; benim yaşam boyunduruğunu parçalanıncaya dek çekip sürüklemem gerekiyordu. Kadınlık yıllarımın çiçeğe durduğu sıralar, yaz mevsimimin tam orta yerinde ben buradaydım; kaygıyla, çocukla şaşkınlığa uğramış; toplulukta bulunmaya alışmış, bir zamanlar kutlamalarla kuşatılmış benliğim yalnızlığa, bir köşeye çekilmeye zorlanmış; dış görünüşüm bakımsız, ihmal edilmiş, kadınlık gururum ve her türlü duygum görmezden gelinerek incitilmiş olarak buradayım. O adamı vahşice kışkandıgımı da biliyorum; yüz yüzeyken küçük düşürdüm onu, nefretten soluk soluğa kalarak incitici sözler savurdum, ama akşamları aklını yitirmiş bir tedirginlikle bekledim, eğer gecikmişse kuşkulanıp onu kadınlarla en olmayacak biçimde düşledim. İlka, dişsiz yaşlı ejderha, eski sevgili... Süreğen zaafım buydu ve de eğer kimi zaman (belki de yalnızca kışkırtmak için) benim ettiğim sözler karşısında onu savunacak olursa artık kendimi tutamıyordum. Oysa artık o zamanlar bile bu çılgınlıkların ikili ilişkide benim altta kalmama yol açtığını duyumsuyordum. Ne saçmalıktı bu! Onun gibi sakat, ellisine yaklaşan, yaşam konusunda eli kolu bağlı bir adamı... Eğer akşam yemeğine beklemeyelim diye eve haber göndermişse, her defasında ben de bir not yazıp çocukla geri göndermiştim; paylama, tehdit, kuşku ve incitici sözler olurdu kurşunkalemle karalanmış bu kısa satırlarda; masasında ki arkadaşları artık ayırımına varmışlardı bunun ve gülümseyerek kızdırıyorlardı onu: “Dénes emir büyük yerden! Kaça dek dışarıda kalabileceksin? Yarın mısır taneleri üzerinde diz çökeceksin!” Tan atımı dolayında, sarhoş olarak eve geldiği zaman kafasında her şey artık bir parça sislenmiş olur, bu yüzden içinde bir öfke dururdu daha; ama böyle zamanlarda

şarap kokusu içinde, evin üç odasında bir oraya bir buraya, gümbürdeyen, ağır adımlarıyla kışkırtılmış olarak dolaşırdı ve ben akşamdan beri gözlerimi kırpmamış, kuru gözlerle, derin bir uykudaymış gibi yaparak, ama ısıklık çalan burun deliklerimle, sonuna dek gerilmiş sinirlerle kendimi frenler, sabrederdim; ama dayanılmaz bir anda içimdeki her şey bir bomba gibi patlayıp ortalığa saçılmıştı.

“Aşağılık, sefil sarhoş! Ne dolaşıyorsunuz burada, kovduğunuza neden gitmiyorsunuz! İnsanın gözüne ilişmesi bile bir nefret konusu, yakınlığı da bir bulaşıcı hastalık yayacakmış gibi!”

“Keyfiniz amma da yerinde! Hey, bakın hele nasıl da yükseklerden atıyorsunuz! Benim şaşırdığım, yedi yıldır bu sefilin ekmeğini yiyor olmanız, döktüğü terleri yalamanız... Bir yılan, silkeleyip atamadığım, insanı yiyip bitiren bir sülük sanki... İnsanın kurtulamadığı gut sanki, veba...”

“Ah Tanrı... Tanrı sizin o alçak ruhunuzun belasını versin! O bir lokma acı ekmeği benim yüzüme mi vuruyorsunuz? Dışarıda bu denli çalışsam, bana hem para hem de değer verirler.”

“Bana mı çalışıyorsunuz? Attığı her adım bir lanet! ‘Dışarıda’ ne olduğunu gördük... O yüzden yakama yapıştınız, o yüzden sırtıma bindiniz, alçak cadı! Bunun için bana gerek vardı! Mademki bunca küçümsüyorsunuz, neden gitmiyorsunuz buradan; Pórtelky atalarınız mezarlarında, sevgili torunları benim gibi basit, zavallı bir hali vakti yerinde köylünün merhametine, ekmeğine kaldı diye döneniyorlardır. Kendinize bir lokma olsun bir şey kazanamadığınızı gördük. Asalak olan hiç olmazsa bir kenara çekilmeli.”

“Pöh! Hiç utanmıyor musunuz, söyleyin? Gözleri sönmüyor ki! Masum çocukların önünde! Ee, nereye götüreyim onları? Burada bırakabilir miyim? Sizin gibi bir hayvan herifin yanında? Sizi yetiştirip bu hale getirenler mi yetiştirsin...

Aşağılık herif!”

“Öyle olsa bile sizinkinden daha iyi bir el uzanmış olacaktı bu talihsiz çocuklara! Kim bilir hangisinin babası kimdir? Dünyadır... Koca dünya!”

“Sesinizi kesin artık... Kesin artık!” diye boğulurcasına haykırdım, yerimden sıçradım ve pençeye dönüşmüş parmaklarımla üstüne yürüdüm. “Siz... Evet, siz... Layık olsanız bari! Öyle olmasını isterdiniz tabii... Öyle bedavadan... Öyle olmalıydı, böylesi yoktur... Böyle bir alçak gibisi!”

Öfkeden aklım başımdan gitmişti, üstüne saldırdım; bir sandalye kaptı benim önümü kesmek için, ya da onunla vurmak istemişti... Dengesini yitirdi ve halının üstüne boylu boyunca uzanıverdi.

“Baba... Babacığım, gelin... Sizi güzelce... Sıcak, küçük yatağınıza götüreceğim, gelin n’olur!”

Küçük Marcsi duruyordu yanında minicik beyaz gömleği içinde üşüyerek; erken olgunlaşmış, ciddi, ana yüzüne benzer yüzüyle üstüne eğilmiş, büyük bir acıyla, babasının üstüne düştüğü sakat elini çekiştiriyordu altından. İki küçükse orada, benim yatağımın üzerinde bacaklarını toplamış ağlıyor, titriyordu... Yarı yarıya doğruldu, çocuğu öptü ve sarhoşların o gözü yaşlı duygusallığıyla okşadı; sendelediği için elinden tuttu, ufak, becerikli elleriyle soyunmasına yardım ettiği için onun sevgili küçük periciği olduğunu söyledi! Derken ortalığa sessizlik çökünce, üşüyerek ve mızıldanarak o da yanıma sokuldu.

“Sevgili anneciğim! Konuşmamayı bir becerebilsen! Uyur gibi yap; öyle di mi, ninem Klári de böyle demişti. O zaman yatar zavallı kendiliğinden...”

Bu korkunç yaşamda nasıl da şaşırtıcı bir biçimde akıllı, iyi, temiz yürekli kalabildi bu zavallı küçük varlıklar! Bu gibi zamanlarda her ikimizi de hasta saymayı ve döne döne yinelenen kötü bir düş gibi sergilenen bu sahneleri gerçek

yaşamın akışından ayırmayı öğreten şu tuhaf, basit çocuk felsefesini onlara kim öğretmişti? Ve de aynı ölçüde sevmeyi bizleri! Babaları çoğu kez haftalarca ilgilenmezdi onlarla, yok gibiydiler sanki derken keyfinin yerinde olduğu bir yarım saatinde alır gider, çalım satarak onlarla gezinir, gereksiz eşyalar, oyuncaklar satın alırdı onlara. Eve getirirlerdi bunları ve ertesi gün tutar dükkânda minik çocuk önlükleriyle, çoraplarla değiştirirdik... Ben kimi zaman tutulduğum bir iki sinir nöbeti sırasında birden cezalandırır, kimi zaman döverdim onları ufak bir şey yüzünden; bunu da doğanın bir gereği sayarlar, becerebilirlerse elimden sıyrılırlar ya da kabullenirlerdi; ama her damla kanımla onlara tutunduğumu, inatçı ve sürekli bir iradeyle onlar için çalıştığımı ve kaygılarını gideren, her zaman hesaba katılabilecek tek kişi olduğumu duyumsarlardı. Bu gibi gecelerin ertesi günü ve kendi aralarında ya da okulda sağlıklı, neşeli, gürültücü, gerçek çocuklar idiler, düpedüz görmezden gelirlerdi olanları. Evet, babalarının uçarılığından da onlara bir şeyler geçmişti; ama bu karışım onlar için çok talihli bir ölçüdeydi. Sağlıklı, akıllı, yaşam doluydular gerçekten. Bizim birlikteliğimizin başarılı yanı onlardı! Tanrım... Yani biz ikimiz doğaya, yaşama ya da her neyse ona bunun için mi gerekiydik? Yazgının bizim aracılığıyla amaçladığı şey bunlar mıydı, onlar uğruna mı birbirimize girmemiz gerekiyordu?

İyice yaralanıp berelenmiştik. O da kuşkusuz, zavallı! Şimdi artık uzun uzun düşündükten sonra onun doğrularını da duyumsuyorum.

Bir dayatma durumunda, kendisinin istemediği bir kelepçeye vurulmuş durumda duyumsuyordu her zaman kendisini; çevresinde yaşam zincirinin ağır baklalarının nasıl birbirine eklendiğini ve üzerindeki düğümün daha da, daha da sıkıştığını görüyordu; elinden bir şey gelmiyordu buna karşı, ama günah keçileri arıyordu ve ben hemen yanı başındaydım. Evet... Çünkü o yaşı geçkin delikanlı döneminde ger-

çekten iyi, kolay ve güzel güzel yaşıyordu, borçlarına karşın hem de ve böyle çirkin, kaba hamliklar, aldırmaçlıkların da ancak evlenince yaradılışının unutulmuş, gizli köşelerinden sıyrılıp yüzeye çıktığına inanıyorum. Onu kötü bir insana dönüştüren kişinin ben olduğumu sanıyordu; onu kabalaştırmıştım, yaşamını sınırlamıştım, kanını, tatsız işinin terini emiyordum. Çünkü evet, ana sorun yoksulluktan kuşkusuz!

Koşullar giderek ağırlaştı. Her şey pahalandı. Çocuklara büyüdüğü için giderek daha çok şey gerekiyordu. Birkaç yeni avukat geldi kente; taptaze, doktor unvanı olan ve uyanık; oysa bu meslek de eskiden olduğu gibi öyle kolay para kazandırmıyordu artık. Bataklık düzenleme davaları yavaş yavaş sona erdi, kurutulması işi artık bitmek üzereydi; şimdi artık her şey genç kont Imre Scherer'in gözdesinin elindeydi ve o da (Hakkını teslim etmek gerek) becerikli bir biçimde, kurnazca ve hızla görüyordu işini; Szinyér kıyısındakiler öndelik almışlardı, pek çok kargaşa güzel güzel son buldu; yalnızca zarar gören köylüler eli kolu bağılı kaldı; ama onlar iki, üç yüz forintlik el konulmuş hakları için avukat tutmuyorlardı; onun yerine Amerika'ya gidiyorlardı ve giderek de daha çoğu yapıyordu bunu; işi aşırı burada bırakmışlardı. Eh, işte böylece avukatların yazgısı ağırlaştı; Dénes kimi zaman aylarca önemsiz davalardan başka bir şeyle uğraşmıyordu ya da noter amcam István ona sağda solda formalite bir iki rol sağlıyordu ve birkaç forint getiriyordu bu. Ama bizim kimi zaman evde yiyecek bir şeyimiz bile kalmıyordu ve borçlu olduğumuz bakkaldan, kasaptan korkuyorduk ve dili uzun hizmetçi de azarlayacak olursam tersleniyor, ücretini ödesem daha iyi olacağını söylüyordu. Eğer ondan sonra bir yerlerden daha bol para getiren bir iş çıkmışsa ve bunun kokusunu almışsam, Dénes'ten onu çalmak, soymak, yürütmek için, çocukların yaltaklanarak elinden alması için elimden geleni yapıyordum, artık ne bulursam. Giysi, ayakkabı ve döşeme cilasına, ucuz ve abuk sabuk

ama gösterişli, oda süsü resimlere (Tanrı bağışlaya!), çiçeğe, renkli köylü dantellerine, yani bu tür zavallı, hafif, sevimli, ufak tefek yaşam güzelliklerine sımsıkı sarılıyordum (bugün de); temiz, güzel kokan, keyifli odalara, güzel, bembeyaz ve özenle –pırıl pırıl edilmiş Alman gümüşü çatallar ve leke izi kalmamış bardaklarıyla– kurulmuş sofraya sarılıyordum. Ne desek boş, Dénes'i de evine olabildiğince bağlayan buydu; yanımda istemeden alıştığı hışırtılı çarşaflar, biçimli yemek servisi, her zaman düzgün olan pipo koleksiyonu, her gün taze kum konan, kâğıt süslü tükürük kutusu ve iyi bir mutfak, acılar çekerek olsa da denkleştirilmiş, kavgası verilmiş bol ve olağanüstü güzel yemeğim. Bunu da biliyordum ve eğer varsa parayı biriktirmekten, harcamaktan kaçınmıyordum. “O zaten kârlı olmayan bir şeye yatırım yapıyordu!” Bizde tutumluluğu, bir yerlere para koymayı kim düşünürdü ki? İcra memuru gelmiyor diye sevinsek yeri ydi, dava giderlerini bile ödememiştik, yerin altından bile para çıkarırdı yine de (her zaman son dakikada) ve yine bir haftalık dinginlik, sessizlik gelirdi. Ne kazandığını, kime ne borcu olduğunu da, benden eğlenmek için ne kadar para sakladığını da bilmiyordum... Ona bu konularda nasıl destek olabilirdim?

Bir defasında öylesine, neredeyse kendiliğinden, onun yerine dolaştım, ricalar ettim, yandaş topladım. O sıralar artık her şey çok kötü gidiyordu ve sandım ki, bir iki demeden hemen sonu gelecek, bir biçimde çözümlenecek; böyle kalamazdı, bir yaşam boyu sürdüremezdik. Dénes'le sürdürdüğüm bütün uzun evlilik yaşamında karşılaştığım geçici bir duyguydu bu. İnsanlar o zaman daha çok benden yandılar; çektiklerim yüzünden, acımasız savaşım yüzünden bana acıyorlardı; büyük, inatçı irademle çocukların düzgün yetiştirilmesini, giyim kuşamlarını, evin temizliğini yine de becerdiğim için beni övüyorlardı. Anlaşılan dünya çektiğim cezayı yeterli bulmuştu. Başkalarının, yabancıların aklına şu geldi: Memur yenileme zamanı yaklaşıyor, savcı yardımcı-

lığı boş, şu talihsiz adamı oraya yerleştirmeli! Hiç olmazsa belirli bir geliri olur. On yıldır güzel güzel içki âlemlerinde mahvolmalarına yardım ettiği; çoğu zaman o sol, çolak elindeki kemanıyla ağlattığı; onunla oyun oynamaya artık bir süredir sıkılarak ve utanarak oturan ve son forintlerini almaktan korkan taşralı dostları şimdi kendilerini onun için ortaya sürüyorlardı. Seçilmesi güzel ve etkileyiciydi, oybirliğiyle olmuştu; sanki bir cenaze töreninde saygı duruşunda bulunur gibi. Zavallı, ah zavallı! Herkes için sevmeye değer, sevimli, uçarı kalmayı bilmişti, sefaleti, çökmüşlüğü zamanında bile; bir tek ailesi için kötüydü; bir tek onu batır-mıştı. Yaradılışı buna uygun değildi.

Haberi anneme götürdüm. Eh, resmi niteliği olan bir kadın olmuşum yine de, benim zavallı başım! Yaşamın benimle alay ediydi bu! Bir başka seçim vardı kafamda, eski düşler, umutlar... Eh, o konu da benim için önemsenmeyecek bir şey değildi artık. İlçenin yabancısıydım artık neredeyse, evden çıkmayalı öyle çok zaman olmuştu ki... Yangından sonra yeniden yapılan sokaklar, dükkânlar; sağlam kalmış eski evler dizisi, budakları düğüm düğüm akasyalar; işte burası ilk kocamla son kez oturduğumuz yer. Nasıl da büyümüş o ağaçlar; daha o zamanlar odunluğun önüne o dikmişti. Demir parmaklıklı kapının önünden yavaşça geçtim. İşte Várkert'in eteği; demir parmaklığın arkası eski, devasa ağaçlarla dopdolu; yaşamın dokunmadığı orman sessizliği, tekdüze, değişmeyen, seçkin ve içine kapanık bir dinginlik! Benim başıma ne çok şey geldi; nasıl da değiştim o zamandan beri, buralarda dolaşalı beri; Dénes'in kolunda, imgelerin ardında, büyük bir aşkın salınımına kendimi bırakarak değişmiş de değişmiştim. Cifrasor'un renkli misketlerle dolu küçük bahçelerinin tümü de eski; Büyükbaş Hayvan Kayıt Bürosu, su kulesi ve şu yanda otların бүrüdүğü hendek kıyısının ötesinde mezarlık; zavallı Vodicska'nın mezarı çökmüş artık ve mermer haç altın yaldızlı harfleriyle reverans

yapıyor: “Avuntusuz babasından bir anı olarak!”

Değişmemiş, bir zamanlar beni bir biçimde ilgilendiren, o zamanlar başka gözle baktığım ne çok şey var. Ah, fark etmez artık, zaten geçip gitmiş! Şimdi artık yalnızca Marcsi’yi, Zsuzsi’yi, Klári’yi yetiştirmek ve çöküşün sürmesinin önüne onların geçmesini sağlamak; dünyada hiç olmazsa benim kanımdan gelenlerin ayakları üstünde kalmasını, kendilerine bir yer edinmelerini başarmak.

“Şimdi kızlar da liseye gidebilir. Onların bunu yapmasını istiyorum, o zamana dek de yaşar mıyım bilmem, ama dert değil! Doktor, öğretmen olsunlar, erkeklerin işine benzer işleri olsun.”

Péter Telekdy sararmış, kuruyup büzülmüş yüzünün ekşi gülümsemesiyle hasta yatağından bana baktı.

“Geçici bir heves o! Bilgisizlerin çılgınlığı, hiçbir temeli yok. Kadın türünden hayvan, her zaman ikincil kalacaktır, başka türlü de olamaz. Çünkü yaşam sürelerinin üçte ikisini, soyu sürdürmekle geçen bilinçsiz, hayvanca kaygılar, sınırlamalar işgal ediyor ve aklını da içgüdüler yönlendiriyor. Eğer bunlardan kendini kurtarırsa, yönünü şaşırmış, sakat, bir türlü yerini bulamayan bir figür olur; budala ve mutsuz. Kadın doğanın kör bir aracıdır, bilincine kavuşmamış, daha ancak yarı yarıya kök salmış bir bitki yaşamı sürdüren bir varlıktır; sahip olduğu tek değer iradeye bağlı olmayan bir büyüleyicilik ve güzelliştir, tıpkı çiçekler gibi ve de tohumların suskun, beklentisiz, bekleyip duran verimliliği gibi. Düşünürlerin tümü de, Platon, Spinoza, Kant, Schopenhauer, Nietzsche bu konuda aynı görüşü paylaşıyor. Yalnızca günümüzün hastalıklı eğitimi, zor kullanarak kadını ciddiye almak oyununu oynuyor.”

Şimdi böyle konuşuyordu ve belli ki bir zamanlar bu konudaki inancının ne denli başka olduğu aklına gelmiyordu. Zavallı garip adam! Çevresi kitaplarla tıka basa dolu,

sararıp şişmiş hasta yüzüyle, irinli, çirkin yaralarıyla iki yıldır böyle yatıyordu. Hastalığını sağlık saplantısı sırasında edinmişti; o zamanlar soğuk su kürü, beden eğitimi yapıyor, kanı sağaltan yaban otlarının çayını ve taze sağılmış çiğ süt içiyordu; resmi kadastro gezileri sırasında da yapıyordu bunu, köylerden geçerken. Çürümüş, soyu tükenmeye yüz tutmuş, bozulmuş ve kanı karışık zavallı bedeninde hızla, mahvederek çoğalan hastalık mantarlarına doktorlar insan organizmasında yüz yılda bir rastlıyor. Şarbon hastalığıydı bu, kaynatılmamış süttten bulaşmıştı.

Annem sessizce, aldırmadığı söylenebilecek, neşeli bir sabırla dolanıyordu çevresinde. Onun böyle yatmasına alışmıştı, onunla pek sorun olmuyordu, emekli aylığıyla, yıllık gelirle, borçla geçiniyorlardı sessizce; okuyor, okuyor ve kimi zaman üzerinde uyuklayan anneme açıklamalarda bulunuyordu; derken şarlatanlığa her zaman eğilimli, doğuştan gelen o büyücü kadın içgüdüleriyle açılan yaralarını sardı, temizledi, ona bir doktor gibi baktı ya da ona ayrıntılı bir zevkle karma, eski Macar yemekleri, hafif, nefis, yüzlerce tat taşıyan, tam onun damağına göre yiyecekler pişirdi; bunları ona eski, budalaca Fransız yemek kitaplarının reçetesine göre Telegdy dikte ettirirdi. “Bırak da zavallının keyfi yerine gelsin; bunları yalnızca damağı bekliyor, istiyor, sindiremiyor artık zavallı!” Anneme şaşıırıyordum çoğu kez; eski neşesi, mizahı bile yitmemişti. O yaşamı hiçbir zaman fazla ciddiye almamıştı. Ne darbeler yemişti oysa. Oğullarından biri tımarhanede, ondan haber alamıyor; öbürünü yönlendiriyor kimi zaman, ama ondan da hayır yok. Csaba iyice sefil olmuştu. Kimi zaman yollarda para dilenerek köy köy dolaşüyor, kimi zaman bir hendekte uykuda sayıklarken bulunuyordu yarı donmuş bir halde; o zaman bir hastanede pis hastalıklarını tedavi ediyorlar, banyo yaptırıyorlar, besleyip şişmanlatıyorlar, bir iki hırslı doktor o sırada (Bunlar kimdi, neciydi biliniyor) üzerinde alkolizme karşı bir kür denemeye

başlıyor, eski giysilerini giydiriyor ve düzgün davranışları, güzel el yazısı sayesinde ona iş de veriyorlar kimi zaman, teşvik ediyorlar, gönlünü alıyorlar. Bu bir iki ay sürüyor, derken içki nöbeti tutuyor, kaçıyor, son sığınağında alkole boğuluyor, gömleğini, paltosunu alıyorlar hesabı ödeyemediği için ve ardından evde bitiveriyor paçavra gibi bir paltoyla, kirli, çıplak bedeninde kenelerle ve pislik içinde. Ah, ne ağır bir baskı olmuştu bu da benim ruhuma. Ona karşı insana acı veren, dehşete düşüren, işkence eden bir acımayla karışık nefret duyuyordum; dehşet dolu düşlerimde haftalar önceden yine buralara geleceğini duyumsuyordum ve ona bakmak, yedirmek, bir süre sabretmek gerekiyordu; yolculuk içgüdüsüne yeniden kapılıncaya dek. Ağlar, yalvarırdı böyle zamanlarda, başka bir zaman yükseklerden atarak, acı acı herkesi suçlardı ya da bir budala gibi, çocuk gibi kızlarımla oynar, yemeklere aç bir kurt gibi saldırırdı. Bir gün bir Ulah çingene kervanıyla dolaştığı haberi geldi ve bu oymaktan biriyle evlendi, içlerinden bir *Dilina*'yı⁹⁶ aldı. “Bravo, dedi annem tatlı tatlı gülerek, bari bir de gelin kızım bizi ziyaret etse! Bir iki mercanı, şalı sakınmazdım ondan.” Bu konuda o ancak böyle konuşurdu; duygusuzlaşmış mıydı, yoksa uçarı doğasının mı gereğiydi, bilinmez.

“Küçük kızlarım, benim canlarım, siz öğrenim görün yeter ki! Her ne pahasına, her ne pahasına olursa olsun! Siz evde hiçbir iş yapmayın; ben yemeği pişirir, ortalığı süpürür, toplarım, benim nasır bağlamış ellerim, biçimsiz, ihmal edilmiş bedenim için zaten fark etmez. Siz yeter ki daha güzel, daha utku dolu, bağımsız bir yaşama hazırlanın; kendinizin efendisi olmaya, erkek karşısında aşağılanmamaya, hiçbirinin bulaşık yıkayan savunmasız bir hizmetçisi, tekmelenen köpeği olmamaya hazırlanın. Öğrenim görün yeter ki, her şeyi, son yastığımı bile verecek olsam da!”

⁹⁶ Deli, Macarcaya Dili biçiminde geçmiştir. (ç.n.)

Çalışkan bir yoksul öğrenciye onları liseye hazırlaması için bedava yemek veriyordum. Marcsi ve Zsuzsi sınavda başarılı da olmuşlardı: Klári babasının müzik yeteneğini kapmıştı; ona ayda beş forint taksitle patırdayan, öksüren bir piyano aldım ve dersler aldırđım. Ben çalışıyordum, şimdi artık yine bir hizmetçiyle soluk soluğa, zorlayarak, bitip tükenene dek. Ama güzel ve bol yemekler yiyorduk. Dénes'in beklediğı buydu ve buna daha çok para veriyordu, midesi onun için giderek daha çok önem kazanıyordu. Şişmanladı, oturup durdu, çubuk tüttürdü; şimdi artık evde de şarap içiyordu, şişkin yüzü kimi zaman hemen hemen mavileşmişti, kan çanağına dönmüş gözleri, titreyen dudakları; koltukta uyuyakalıyordu çoğı zaman ve kızları da onu bu durumdayken soyup yatırıyorlardı. O sıralar artık kimi zaman "Artık onunla tartışmaya da değmez!" diye düşünüyor ve talihsizi rahat bırakıyordum. Kimi zaman haftalarca, neredeyse hiç konuşmadığımız oluyordu.

Zamanın dolmasını, yılların, mevsimlerin geçmesini yalnızca çocukların gelişmesiyle ölçer oldum ondan sonra. Marcsi'nin çân biçiminde biçilmiş eteği ince belinden, o güzelim kız öğrenci kalçalarından ayakkabısına dek dökülüyordu. Zsuzska'nın olağanüstü gözleri şakacıktan, söylemle didişen genç öğretmenin yüzünde takılı kalınca bu öğretmen kulaklarına dek kızarıyor; on iki yaşındaki Klári artık kimi zaman solgun bir durumda, gevşek ellerle piyanonun başında oturuyor ve şöyle diyor: "Ágnes Teyzenin kızlarının çaldığı bir piyanoda çalmak istiyorum. Ne değişik bir sesi var ve ne pahalı notalar alınıyor onlara! Ama onlar küt kulaklı!"

Onlar büyüyor, büyüyorlar, bu arada benim kırılaşan saçlarımla, çökük gözlerimdeki süpürge çalısına benzeyen kırışıklarla ve dudagımın çevresindeki derin çizgilerle kim uğraşır? Ben yaşamdan çoktandır genç görünüş, bakımı yapılarak sürekliliği sağlanmış güzellik karşılığında alınabilecek bir şey beklemiyordum artık; benim ayrımına varılmaksızın yaşlanmam hiç kimsenin gözüne çarpmıyordu.

"Gerçekten de yahu, benim artık Peşte'de büyük, koca adam olmuş hukukçu oğlum var!" diye düşünüyordum kimi zaman, neredeyse şaşkınlıkla ve tedirginleşerek. Gerçekten de, dedesinin yetiştirdiği oğlum Pityu artık yılda iki üç kez

saygısını eksik etmeksizin selamlarını iletteği ve olan bitenleri anlattığı mektuplar gönderiyordu oradan; yılbaşında, ad günümde, bir de sınavlardan sonra. Tıpkı çocukluğunda ona yazı yazmayı öğrettikleri zaman olduğu gibi ve şimdiki mektuplar eskilerine göre yalnızca daha gelişmiş biçem alıştırmalarıydı; ne daha dolaysızdılar ne de daha insancıl bir sıcaklık söz konusuydu. İyi ama bu nasıl olsun; bunu bekleyebileceğim ne var ki? Elbette, dedesi, o yaşlı Vodicska, geçkin ve inatçı insanlara özgü önyargıyla tek torununu ve mirasçısını yıllar önce bir başına yetiştirmişti. Bana karşı, tanımadığı annesine karşı sevgi duymayı öğretebilir miydi acaba, istemedenden de olsa bana yabancılaştırmış olması gerekmez miydi ki o zaten benden her zaman nefret ederdi. Ben de ona karşı aynı şeyleri duyuyordum: Bu yaşlı adam yaşamımın kötü ruhuydu ve çocuğumu yine de ona bırakmıştım. Biliyorum ki, o zaman başka bir şey yapamazdım ve çocuk için de böylesi daha iyiydi; dedesi eğer karışmazsam, kendi istediği gibi, bir oğlu gibi büyütebilirse, yitirdiği oğlu yerine onu yetiştireceğini söylemişti. Eh, buna engel olabilir miydim, zorla bu sefaletin içine sürükleyebilir miydim onu, bir üvey çocuk olarak, belirsiz bir yazgının ortasına? Duygusal kitaplardan edinilmiş dünya görüşleriyle, “Bir tek ana yüreğiyle pazarlık yapılamaz, ona bilgiçlik taslanamaz!” diyor duygusallar... Eh, evet, ben şimdi bana yaşamın öğrettiği, süssüz, yüze göze bulaştırılmış, çiğ ve katı gerçekleri sonuna dek düşünmeye cesaret ediyorum. Evet, analık da yalnızca içgüdü değil; çünkü tam anlamıyla hayvan değiliz. Yarı yarıya da toplumsal bir duygu bu; özveri, zorunluluk; ondan sonra çocuğun benliği de çok önemli; çünkü bir yabancıyla evleniyoruz ve çocuğumuz onun da kanı, canı, ardılı... Bir defasında zavallı kaynanam öldüğünde (Ameliyat için Peşte’ye götürdükleri sırada geçerken) küçük çocuğu bana bırakmışlardı ve o zaman yaklaşık on gün bende kalmıştı. On iki yaşında olmalıydı... Kızlar daha pek küçüktü. Anımsıyorum da artık değişmiş, artık unutulmaya

yüz tutmuş çocuk yüzünü nasıl da arayışla, beklentiyle izlemiştim o zaman; nasıl da çabalamış, araştırmıştım içimdeki o acılı, büyük, trajik analık bağı; ama yalnızca şaşırarak ve soğuk bir kaygıyla bakmıştım her şeyi bilerek dosdoğru yapan bu küçük yabancıya, örnek alınacak ölçüde alıştırılmış bu çocuğun doğru ve her nasılsa her zaman iyilik ardındaki işlerine, yaptıklarına; bu bana kimi zaman o eski, içgüdüsel ve insanın elini kolunu bağlayan yabancılık duygularımı (Boşuna savaştım buna karşı) anımsatıyordu; belli zamanlarda zavallı babasına karşı duyduğum, yakışık almayan, kötü ama doğal antipatilerimi... Evet, evet, babasına benziyordu ve de en çok da büyükbabasına. Ona ağlayarak veda ettim yine; ona karşı olan sevgi imgelerime ağladım; bunlar aramızdaki uzaklık sayesinde el değmeksizin yerinde duruyordu. Ama analığa erişmiş çağıma ulaşınca dek acılar çekmiş bir ruhla ve teslim olmuş bir bedenle, rastlantıyla değil de, kendi isteğimle artık insan olarak, kadın olarak sahip olduğum o kızlarla, *benimkilerle* yine yalnız kalınca derin bir soluk almıştım sanki; onlar benim için yaşamın içeriği, zorunluluk, onur ve beni yazgıma bağlayan birer bağ idiler daha o zamandan ve sonra da, sonsuza değin de öyle kalacaklardı. Büyüdüler, kocaman oldular... Benimle büyüdüler, kaygım, terim ve iradem hep onlara yöneltti ve benim gururum, benim başarıım idiler.

Yeniyetmelik çağına erişince, onların geleceğini yoluna koyabilmem için bir kez daha tüm enerjimi, elde kalan akılcılığı toparlamam gerekmişti. Çünkü babaları hızla çökmüştü, günden güne bir hiç olmuştu. Alçalmış, fırtınalı geçmiş yüzünden zayıflamış, akıl bakımından da tükenmiş, acınası, ayaklarını yerde sürüyen bir adam. Sessiz ve inatçı bir nefretle dolanıyorduk birbirimizin çevresinde; küçümsemenin o boğucu öfkesi yalnızca sıkılmış dişlerin arasından tıslarcasına edilen bir iki sözle kendisini gösteriyordu karşısındakine. Ama aynı masada yemek yiyorduk ve basit, neşeli, hoş gören sevgileriyle ikimizin çocukları kuşatıyordu bizleri.

Büro doğal olarak onun için bir arpalıktı; zaten hiç kimse de ondan başka türlü olmasını beklemiyordu. Öğle dolayında hızlı adımlarla belediye sarayına giderdi; beylerle konuşur görüşür, kimi zaman, işleri zaten kendisinden daha iyi bilen ve sessizce, sabırla, dakik bir biçimde çalışan yaşlı kâtip Kricsak Bey'e göstermelik olsun diye bir şey dikte ettirirdi. Kricsak Bey o zamanlar artık soylu biri olan Zsuzsanna Képíró ile evliydi; benim bir zamanki aşçım. Yıllarca bu yiğit kadının pansiyoneri olmuştu, çamaşırlarını o yıkar, yemeğini o pişirirdi; eh, şimdi yaşlı başlı haliyle onun gösterdiği bağlılığı ödüllendirmiş ve onu hanımefendi yapmıştı. Zsuzsi kimi zaman eskiden, gündeliğe gittiği sıralar olduğu gibi bana gelirdi; saygılarını sunmak ve alçakgönüllü bir davranışla bir iki çift söz etmeye. Ama kocasıyla sürdürdüğü yaşamı bir bir anlatınca bunlar insanın ufak tefek yanlışlarının yüzüne vurulması gibi olurdu gerçekten de. "Ben, efendime söyleyeyim, aybaşında her zaman elli forintin hepsini kendime ayırıyorum. Hesaptan bunu düşükten sonra ona her zaman harçlık olarak iki buçuk forint daha bırakırım; kalır kırk altı. Onun on beşini hemen bir yana ayırıyorum üç aylık kira olarak; kalır otuz bir..." Zsuzsanna Képíró parıltılı, sinip sakladığı yüzünü yayvan avucuyla sıvazladı, burnunu çekti, bilgiç bilgiç, bilinçli bir gururla bana baktı. "Ama bir krajcár⁹⁷ bile borcumuz yok, -Tanrı vermesin de- gözlerim aksın ki! Onunla evlendiğimden beri tasarruf sandığına iki yüz forint yatırdık! Bak hele, bak hele," diye düşündüm acı bir gülümsemeyle, "ben istesem de böyle çekip çeviremem işleri". Dénes'in aylığına yasaların elverdiği tarihe dek, on yılları kapsamak üzere el konulmuştu. Sabit bir gelire kavuşur kavuşmaz alacaklıları üzerine çullanmıştı.

Durumumuz böyleydi. Kızların buradaki öğreniminin bitmesine pek bir şey kalmamıştı artık, Peşte'de sürdürme-

⁹⁷ Krajcár: Macar para birimi forintin 1945'ten önce yüzde biri. Günümüzde filler'dir. (ç.n.)

leri gerekiyordu öğrenimlerini; yemek parasını, pahalı okul ücretlerini ben nereden bulacaktım hey Tanrım? Bunun üzerine öyle bir işe giriştim ki, buna en ufak zerrem bile karşı çıkıyordu; Hiripy amcamın danışman oğluna, eski başkâhya Jolsvay'ye rica mektupları yazdım; o sıralar Peşte'de artık ekselanslar⁹⁸ arasına karışmıştı ve bakanlık bekliyordu ve bir de ne iş gördüklerini, ne gibi bağlantıları olduğunu, kimlerle akrabalık kurduklarını, kimlerle evlendiklerini, onlara kimin gönül borcu olduğunu ya da onların kimlere gönül borçları olduğunu araştırıp öğrendiğim birkaç uzak akrabama. Acı veren bir şey olsa da büyük bir saygıyla onlara kendimi anımsattım, durumumu açıkladım, yüreğe işleyen yakınmalarda bulundum ve yeterince saygılı, yeterince alçakgönüllü ve yine de kendine güvenen birinin mektubu olup olmadığını anlamak için iki üç kez okudum. Nasıl önemliydi bu benim için; kaç kez yırtmış yeniden yazmıştım! Klári'yle ilgili olarak –ne buluş ama!– Dénes'in bir zamanlar yurt dışında birlikte dolaştığı yaşlı keman sanatçısı Perényi'ye yazdım. O şimdi Müzik Akademisi'nin en başta gelen yöneticisiydi.

Derken biri, öbür ikisinin bursunun yaşlı Kontes Szinyéry'nin bakana yazacağı içtenlikli bir iki satıra bağlı olduğunu söyledi. Eh, pekâlâ, söyleneni yaptım, kontese gittim.

Parkın kapısı açıldı ve yaşamımda ikinci kez sık, koca meşe ağaçlarının, donuk, ağırbaşlı çamların koyu yeşil kümelerinin yanından geçtim. Bir orman sessizliği vardı burada ve ayaklarımın altında altın renkli yığınla kuru yaprak hışır hışır hışırdıyordu; güz mevsiminin melankolik güneş ışığı beyaz yolların üstünde kıpırtısız, ılık ılık dinleniyordu. Zavallı Jenö metazori beni tanıştırma ziyaretine getirdiği gün, yaklaşık yirmi beş yıl önce geçmiştim buradan. Ne zordur şu –rica etmek, yakınmak, birisinin karşısında eğilmek– ne acı bir içkidir! Malikânedekiler öğreneceklerdi hanımefendilerine yalvarmaya gittiğimi!

⁹⁸ Ekselans: Vekil ya da elçiye verilen unvan. (ç.n.)

Beni kapıda karşıladı; uysal, yaşlı bir gülümseme vardı yüzünde ve bana doğru titreyen, ak saçlı başını sallıyordu onaylayarak. Beni beklediğini ve kendisinden konuşma rica-sında bulunduğum mektuba sevindiğini ekledi. Altın yaldız-lı kısa ayakları olan kanepede beni yanına oturttu, soluk gri ipeğin belli belirsiz kokusunu duyumsuyordum; ricamı yerine getirmeyi kabul etti, küçük elini benim kaba avucuma koydu.

“Ne çok oldu görüşmeyeli! Nasılsınız? Sevgili kocanız beyefendi ne yapıyor? Ah, oğlum Lajos onu çok seviyor, sunduğu hizmetlere olağanüstü değer veriyor. Yoksa... Doğru, doğru, özür dilerim. Evet, bu ikinci kocanız. Yoksulluk, tabii, tabii! Lütfen gücenmeyin... Ben işleri birbirine karıştırırım, adları da kimi zaman. Seksen yaşındayım –bir düşünün– çok bu, öyle değil mi? Evet, haklısınız, çocuklar, artık bizim için önemli olan onlar! Bizim için mi? Böyle konuşmayın! Böyle genç biri, sizin gibi! Ama derken gidiyor onlar da, yüreğimizden uzaklara gidiyorlar! O zaman kala kala bir din kalıyor, gökyüzüne güvenebiliriz. Kiliseye gidiyor musunuz? Bakın, güzel olan öbür şeyleri artık biz yaşlılara vermiyorlar, ama bu kalıyor bize ve öyle de güzel ki! Piaristlerin yeni, genç vaizinin gerçekten de ağzından bal damlıyor, öyle değil mi? Ben her zaman ona günah çıkaracağım, ben artık bir tek onunla günah çıkarabiliyorum. Mektubu... A tabii, sizin için hemen bugün yazacağım! Sayın yeni kocanızın adı da neydi? Horváth! Soylu, değil mi?”

Dinginleştim, etkilenererek büyük demir parmaklıklı kapıya doğru yürüdüm; dolambaçlı patikada, ağaçların arasında yolumu şaşırmayayım diye bahçıvan evine dek uşak arkamdan geldi sessizce; bu ağaçların zengin yapraklarını, iri bedenlerini ya da karlı, kırağılı taçlarını yaşamım boyunca öyle çok izlemiştim ki parmaklığın ardından.

Bu yüksek soylular bir yaşam boyunca nasıl da uysal, nazik ve soğuk kalabiliyorlar! İyilik yaparak, zengin olduk-ları için, yaşamın çiğ, alçakça, insanı yolun kenarına atan

türden sefaleti hiçbir zaman onlara uğramadı diye Tanrıdan özür diliyorlar. Ama acaba bu dünyevi yaşamı ve insanı anlayabiliyorlar mı?

Annemlere doğru gittim; zavallı Péter Telegdy haftalardır son günlerini yaşıyordu artık. “Jakobi diyor ki, bir iki günü kalmış!” diye fısıldadı annem verandada. Ağlamıyordu. Duygusuz, sessiz bir hüznle, yumuşacık dolandı ılık gün öğle sonrasında, kahve yaptı ve dut ağacının altında içtik. Bahçedeki masa örtüsüne solgun yapraklar düşüyordu, önümüze, usul usul. Derken, “İçeriye, o zavallının yanına gidelim biraz!” dedi ve önlüğündeki kırıntıları silkeledi.

Gün batımının zayıf, kızıl ışığı hasta yatağına çapraz düşüyordu; günün soluk ışınları beyaz yastık üzerinde oynamıyordu; kıpırtısız bir biçimde, gevşek gömlek içinde kavrulmuş omzunu ve neredeyse yumruk kadar kalmış, iskelete benzeyen yaşlı başını çelenk gibi kuşatıyordu. Tıraşlı yüzü sarı ve kıpırtısızdı, dizlerini çekmişti ve yıpranmış yorganda bir tümsek oluşturunuyordu; sırtüstü yatıyordu, uysal, masum ve tıpkı zavallı bir çocuk gibi. Neredeyse dört yıldır böyle yatıyordu.

Pencerenin yanında sessizce oturduk, uyuduğunu sanıyorduk. Annemden öğrendiğime göre artık günlerdir böyle suskunmuş; daha önce her şeyi anlatıyor, yapılacak işleri düzene koyuyor ve sık sık vasiyetini yineliyormuş. Tahta tabut istiyormuş, böylece sessiz doğaya, toprağa bedeni daha çabuk karışmış; ama mezarı başında yapılacak konuşmayı yine de yurt dışı üniversitelerinden eski sınıf arkadaşı, yoldaşı olan Telegd’li Reformist papazının yapmasını istiyormuş. Mezarında çelenk, çiçek olmasın istiyormuş, mermer haç dikilmesini de; aile mezarlığına da özellikle götürmesinlermiş. Neredeyse keyifle uğraşıyormuş bunlarla; onu başka bir şey pek de ilgilendirmiyormuş dünyada. Dört yıldır aynı tavan süslerini izliyordu ve bu arada tüm felsefeyi, olağanüstü her insan düşüncesini okumuş, yaşamıştı.

Bir an için mum gibi beyaz elini uzattı; tütün masasının üstünde bir şey aradığı sırada yarı karanlıktaki bir kuş gibi ikircim içinde titrediğini gördük. Annem usulca yanına gitti, bir sigara yaktı, eline verdi ve yatağın başucuna oturdu konuşmadan. Savaşım verircesine kor haline gelip durduğunu gördüm küçük ateşin, giderek yoğunlaşan akşam karanlığında... “Sen de bir sigara yak, canım!” dediği duyuldu o hüznü, sessiz ve teslim oluş anlamına gelen cılız sızlanışının. Şimdi artık ikisi birden sigara içiyordu, ama annemin içer gibi yaptığını ve büyük bir dikkatle hasta yatağına baktığını gördüm. Yastık, çarşaf düş gören, ılık bir beyazlıkla odanın karanlığında belirginleşiyordu, tuhaf bir bulut gibi. Büyük bir sessizlik vardı.

Ondan sonra annem ayağa kalktı, yanına gitti ve eli uysalca, yumuşak yüzünde, gözünde gezindi. Saniyeler boyunca böyle kaldı, derken döndü yavaşça, bana doğru geldi pencereye: “Artık soğumuş!” diye fısıldadı, başını önüne eğdi ve gördüm ki artık çoktandır gözlerinden yaşlar iniyordu. Sarkan elinde yarısına dek içilmiş sigara izmaritini tutuyordu, donakalmış parmakların arasından aldığı izmariti. Bunu büyük bir dikkatle, özenle küçük bir masa çekmecesine yerleştirdi; tüm yaşamı boyunca değerli, hüznü bir anı olarak saklamak üzere.

Vasiyetine göre gömüldü; kentteki tanıdıkların çoğu mezarlığa giderken onu izledi ve tabutun başında sessiz gözyaşları döküldü. Zaten hepimiz çoktandır Péter Telegdy’nin yokluğuna alışmıştık. Artık genç değildi, emekliliğinden beri daire arkadaşları neredeyse unutmuşlardı onu; annemin açıklıktan ölmesini engelleyecek küçük bir yıllık geliri olduğunu herkes biliyordu. Onun bu bağlılığını, sabrını övüyor ve onun şimdi dinginlik içinde yatmasını yürekten diliyorlardı. Dénes titreyen parmaklarıyla piposunu doldururken “Eh, şimdi sıra bizde,” diye homurdandı önüne bakarak. “Bir yığın kişi göçüp gitti. Huzur içindeler şimdi! Ne desek boş!

Bunu güzelce beklemek gerekiyor, takdir edildiğinde gelinceye dek!”

Ama o hâlâ tadını çıkara çıkara çekiştiriyordu çubunu, nefis sofrâ şaraplarının tadına bakıyordu dilini şaklatarak, eğer küçük bir dava ücreti, içki satışı izin belgesi karşılığında küçük bir iki fıçı geçmişse eline bayram keyfiyle yaşıyordu bunu; altın rengini görebilmek için kadehini lambanın önüne tutuyordu ve kimi zaman da akşam yemeklerinde gövdeye indirdiği tas kebabı ve makarna tabaklarına bakıyordum şaşkınlıkla. “Neredeyse hastalık ölçüsündeydi artık bu aç kurt iştahı!” diye düşünüyordum mavi-kırmızı yüzünü, kabaran kalın boynunu görmezden gelmeye çalışarak... Yine sıkıntılı günler geldi, mutfak için neredeyse hiç para vermiyordu: Bir akşam eve gelmedi, yine orada kalmıştı. “Acaba kimin parasını yiyor; çünkü bir yarım forintliği bile yok!” diye düşündüm aldırmayarak.

Böyle bir günün sabahında sokak kapımızın önünde çingene çalgıcılarının müziğini duyuyorum birden. “Ah, Tanrı cezasını versin, bir bu eksikti!” diye öfkeyle yerimden kalktım, kışkırlamak için hızla yürüdüm. Parlak bir sabahtı, hizmetçi veresiye et almak için çoktan yola koyulmuştu; bense temizlik yaparken giydiğim giysiyle, önüme bağladığım paçavraya dönmüş pamuklu bir önlükle, başımda da toza bulanmış gri bir başörtüsüyle duruyordum. Marcisi pencereden dışarıya bakıp “Anneciğim bu kılıkta çıkma dışarı!” diye bağırdı. Ama artık ne dediğini duymuyordum. Dışarı çıktığımda Bankó’nun oğlu benim eski, o çok eski şarkımı çalıyordu:

Asmanın yaprağı mavi damarlı...

Bu şarkıyı eskiden babasına çaldırırdım. “Nice mutlu ad günü sabahları dilerim!” diye bir çığlık atıyor ikinci ke-

mancılardan biri ve şarkının varyasyonlarına geçiyor. Aman Tanrım bugün ad günüm olduğu kimin aklına gelir ki? Bu Dénes çıldırdı mı? Arkalarında bana tanıdık gelen, hoş, sert bir erkek sesi:

Ben büyüyeli beri!

Diye usul usul söylüyor şarkıyı. Kapının sövesinin bir yanına dayanmış, Endre Tabódy duruyordu kocamla birlikte...

En son gördüğümden bu yana on yıl geçmiş; o zaman da belediye meclisi toplantısının yapıldığı gün bir anlığına ya da sokakta küçük sarı brıçkasına gömülmüş bir durumda yanımdan geçip gitmişti; belki de o zamandır durmamıştım böyle yüz yüze: Kim bilir ne zamandan beri! Şimdi kan çanağına dönmüş, içkiden mahmur gözlerini bana diyor, elime uzanıyor ve öpüyor (Eyvah avucum kaba saba, tırnaklarım bakımsız!) ve şarap tadındaki, sert, sevimli sesiyle benim eski mi eski şarkımı söylüyor.

Ben büyüyeli beri!

Her zaman bu kadını sevdim!

Esmer yüzünde ne çok çizgi vardı, ne çok kırıışık... Çenesi saça sakala karışmış... Dişleri seyrelimiş!

Üç kız hep birlikte dışarıdalar, çevrelerini alıp içeri bu yur ediyorlar. Çalgıcılar da arkalarından. Devam edin, bu şey benim küçük namussuz kızlarımın hoşuna gidiyor; şarkı, müzik ve annelerinin eski flörtü, dünyanın tadı gelecek! Marcsi verandada, iki akasyanın altında sofrayı kuruyor, donatıyor. Ya Zsuzska? Ne yapmıyor ki, kızı şarap için koşturuyor ve bakıyorum da çarşı sepetine para yerine kâğıda

sarılı bir şey koyuyor çabucak. Küçük mavi taşlı yüzüğünü rehine gönderiyor olmasın? Klári Çigan müziğini duyunca biraz yüzünü ekşitirdi, dayanamadığını söylerdi, ama şimdi o da çekimine kapılıyor, sarhoş adamlara açık mutfakta kahve yapıyor. Üstüme bir şey giyivermek için içeri koştum, bir de aynanın çekmecesinde bir kutunun dibinde eski bir pudra kalıntısı buldum. Dışarı çıktığım zaman artık taze güz sabahında, akasyaların altında içiyorlardı. Kızlar da aramıza oturdular, ben de bardağımı Dénes'e uzattım doldursun diye ve Tabódy ile kadeh tokuşturdum.

“Hanımım, hanımım!” deyip duruyordu bir sarhoş melankolisiyle ve coşkulu-hüzünlü bir durumda gözümün içine bakıyordu yüzünü iki yumruğuna dayayıp. “Doğru mu, söyleyin? Biz miyiz, ikimiz miyiz şimdi burada yüz yüze olan?”

“Ya da Endre, bizim birbirimizi bunca zamandır görmemiş olmamız doğru bir şey değil, öyle değil mi? En azından böylesi olmadı hiçbir zaman... Koca sabah aydınlığında.”

“Bakın... Bir şey söylüyor! Hımın, Magda! Tuhaf da bu aynı zamanda! Oysa belki de işin doğrusu bu olmalıydı.”

“Tanrı korusun!”

“Kim bilebilir ki onu, Magda?”

Dénes şarap şişesine uzandı ve titreyen eliyle Endre'nin bardağını tutturamadı. “Eh, haydi bırakalım da gençler takılsınlar... Değil mi Marcsi, Zsuzska? Şimdi annenizi rahat bırakın!” Ve şakacı, tatlı, sinsî bir zampara gülümsemesi yayıldı kırmızı, nükteli yüzüne.

“Senin işin yine de kolay delikanlı!” diye seslendi ona konuğumuz. “Tümümüzün de yaşlandığı kesinkes doğru, ama sen burada güzel, tatlı üç çocuğun arasında oturmaktaşın. Bu konuda, görmüş olduğun gibi benim payıma bir şey düşmedi! Zavallı kadıncağız iki yıl önce öleli beri Tanrının hesabına yaşıyorum, tıpkı bozkırdaki bir yaban hayvanı gibi. Ne güzel bir, ‘açıl susam, kurul sofram’ var burada, ne se-

vimli, içten bir ev havası! Hey, Magda siz bu konuda eskisi gibisiniz. Çevredeki her şey güzel, temiz, hoş; avlu, bahçe, veranda. Yalnızca verandanın kapısı üstündeki şu eski av anıları düzensiz; bir de şu zakkum fıçısının yeşile, bahçe bankının ise kırmızıya boyanmış olması. Çiçek bile burada başka yerlerden daha güzel açıyor! Hey, bu nasıl bir kadın yahu! Eşi benzeri yok, doğru mu dostum? Sen eğer bunun değerini bilmezsen, bir tek itirazın bile olsa...”

“Dur hele! İyi kötü geçinip gidiyoruz işte!” dedi Dénes; itiraz etmediğini belirterek ve bu anda belki de böyle duyumsuyordu.

“Yaşamının büyük bölümünü böyle bir kadınla geçirdin!” diyerek mahmurluğun verdiği keyifle kendisini hüznülü bir coşkuya salmak istedi Endre. “Ve böylesine güzel üç cancağız, aman Tanrım, en küçüğü bile analık çağına gelmiş! Ama şu... Şu ortancası benziyor en çok annesine... Beyaz çingene yüzüyle! Hey Tanrım! Peki, iç bakalım Dini!”⁹⁹

Kláriceğiz babasının guttan mustarip dizine sıcak bir örtü getirdi.

“Sırtındaki o paltoya sarılsan iyi olur, Endre! Sabah ayazı var!” dedim sessizce ve ben de Berlin şalıma iyice sarındım. O sırada iyice, bir güzel birbirimize baktık ve başımızı salladık aynı şeyi düşünen, artık her şeyi anlayan kimseler gibi... Hiçbir şey üzülmeye değmezdi.

Bir zamanlar –düşünceye dalmıştım– ayrılınca yaşlılığı düşünmüştük. Her şey olduğu gibi kalsın diye, anılarımız hazinelerimiz olabilsin diye, ileride tüm olan bitenleri yeniden düşünelim diye. Eh, şimdi, işte anılar, işte o güzel an; kırışık dolu bu iki yüzdeki o eski gözlerle birbirimize bakıyoruz. Ve işte... Bir hiç! Buna değmiş miydi acaba?

Çingeneler et suyuna lahana çorbasıyla iyice karınlarını

⁹⁹ Dini: Dénes’in okşama biçimi. (ç.n.)

doyurdular, sıcacık kahveleri kafaya diktiler ve tazelenmiş bir güçle işe giriştiler. Tabódy onlarla mırıldanıyordu şarkıyı ve sesi, eski, boğuk, titrek-sıcak erkek sesi bir an için değerli, ağlamaklı, geçip gitmişlik duygusuyla ruhuma işliyordu. Bu daha önce bir kez daha olmuştu... Bir dakikalığına ellerimi yüzüme kapadım ve bir zamanlar bir baloda, dans edilerek geçmiş, delice, pembe renkte bir gecenin sonrasında olduğu gibi yalnızca dinledim.

*Yaprağı mavi damarlı asmanın,
Yetiştirir güzel kızı güzel kadın!*

“Hey, Zsuzsika, güzel kiraz çiçeği, ey tomurcuk, ey şaşlası şey, ey tümü güzel kokuların! Bu yana çevirin o güzel, küçük cadı gözlerinizi... İşte böyle, bakın... Yaşlı bir adamdan bunu esirgemeyin!”

Başımı kaldırdım ve güldüm. Ah yaşlı deli!

“Neden gülüyorsunuz bana hanımım? Bu güzel genç meyvenizi *litania*'ya¹⁰⁰ benzer dua sözleriyle kuşatırken size aşk ilan etmediğimi sanmıyorsunuz her halde? Bir zarar vermeyeceğim ona, korkmayın! Sizin o insanı mahveden iki gözünüz bakmada o kül rengi çiçek yüzde, sizin yansımanız... Hayır, yetmiş yedinci kuşaktan ninesinin bakışları, insanın başını sarhoş edişleri, kucaklayışları, karşı çıkışları, cilveleri, acımasızlıkları, bunların tümü, ama tümü bu iki cadı aynasının içinde ısıldıyor. Gözleri sanki derin mi derin bir kuyu, dünyanın merkezine dek ulaşan...”

“Eh, haydi bak öyleyse Zsuzska yavrum, bırak da konuşsun! Şarkıya başlıyor, doğrusu biz buna değeriz!”

“Magda, zaman geldi geçti, birbirimizden uzaklara savrulduk. Yoksa bir rastlantı sonucu mu oldu bu... Neden? An-

¹⁰⁰ Litania: Tanrının merhameti ve azizlerin aracılığı için yakarı. (ç.n.)

laşılan onun çok önemli olduğunu duyumsamadık. Ve biliyor musunuz? Glmeyin, en önemli olan da o değil, Magda! Bakın şunu sık sık yaşadım, sizi düşünmediğim zamanlar, gözlerimi yumunca beklenmedik bir biçimde gözleriniz tüm canlılığıyla karşımda oluyordu. Ya da bu değil de... Eğer aklıma ‘hanım, kadın’ sözleri gelmişse ben her zaman, bilinçsizce de olsa bundan sizi anladım. Bunlar düşünülecek olursa sizinle yirmi beş yıl bir çatı altında olmamak nedir ki? Yaşam, koca bir yaşam pek öyle önemli değil, ama bir yerlerde bir kez ya da birçok kez birlikte olabilirdik biz şimdiye dek. Ninelerimizin sevdiğini her kucaklayışı, kızınızın iki gözünde bir by olmuş sanki.”

“Tüm bunlar güzel bir şiir, Endre! Bu şiiri okumanız öyle iyi geliyor ki insana. Güzel, tatlı bir şey bu! Yaşam gerçekten de pek öyle önemli bir şey değil; çünkü sonu bir. İşlerimiz nasıl bir yol tutturmuş olursa olsun, yaşlanmak pek de iyi gelmiyor insana. Biz ikimiz birlikte yaşamış olsaydık, Tanrı korusun! Ama bir insan bunu bir başkasına syleyebiliyorsa önemli olan da budur, en önemli olan. Ben bunu bilir bunu söylerim. İnsanın verebileceği en büyük armağan söz dr, söz!”

Ev işlerine de bakmak üzere ayağa kalktım ve tatlı bir mutfak ateşinin sıcağını düşündüm; sabah soğuğu ısıırıyordu insanı dışarıda, çimler ıslaktı ve ayakkabım da penesiz. Yeniden dışarı çıktığımda delice ardaşların canlı bölümünü tepiniyorlardı artık. Güneş de parlıyordu, ortalık ısınmıştı. Bir yerlerden iki de eski yedek ėretmen çıkmıştı ortaya; bunlar Peşte’ye gitmek üzere kayıtlarını yaptırmış genç ėretmen adaylarıydılar ve bahçenin kırağı düşmüş imlerini ayaklarının altında ezerek dans ediyorlardı. Sokaktan işinde gücünde, alışkan insanların daireye, pazara gittiklerini gördüm; bunlar çitin yanından bize bakıyor ve başlarını sallıyorlardı. Yerel gazetede sürekli olarak bizimle ilgili bir açık artırma ilanı olurdu: Amcam István görünüşte bunları satın alır ve

azıcık ıvır zıvır eşyamız için sürekli olarak zilyet davası açardı; dükkâncı herkese borçlu olduğumuzu söylerdi.

“Dert değil Dénes! Kaba’lı kadın ne demişti? İç! Bak, ben de içiyorum! Al şunu Bankó, ne bakıyorsun? Eskiden baban daha büyük banknotlar sokuştururdu cebine... Hey, kim bilir ne zamana dek? Diyorlar ki Magda, anneniz Telegd’i oradan ayrılırken lanetlemiş, hiçbir sahibi ölünceye dek içinde barınamasın diye, hepsi mahvolsun diye. Eh işte, eğer bu doğruysa sıra bana geliyor yakında, son demlerimi yaşıyorum. Dert mi sanki! İleride beni belediye başkanlığında bir görevle getirirsiniz. Üzülecek, acınacak hiç kimse yok. İçelim, o... lanete.”

İçeri gitmek üzere yeniden ayağa kalktım. Evet, bir sözüyle bu güzel, sessiz, ölüye ağıt yakar havamı bozmasından korkuyordum. “Eğer ağızlarını bozacak olurlarsa içeri gelin!” diye uyardım Marcsi’yi, en ciddi olanını.

Ağır, sisli bir öğle sonrası. Kızlar keyifleri kaçmış, kitaplarının başındaydılar. Dénes yemek odasındaki divanda, yüzünde kuluçkaya yatmış gibi bir anlatımla, ağzı açık, salyalı, derin derin horluyordu.

Öylesine sıra dışı bir keyfim vardı ki, dolaşıp duruyor, ortalığı düzeltiyor, yamanacak şeyleri bir çıkarıyor bir bırakıyordum; sanki bugün benim başıma bir şeylerin daha gelmesi gerekiyordu. Öğleden beri hiç kimseyle, hatta hizmetçiyle bile kavgaya etmemiştim. Ne olmuştu bana, ben yaşlı deliye!

Yoğun bir kurşuni akşam köktü erkenden; küçük oda kahverengi, kabartma kumaştan takımıyla, ucuz vazolarıyla ve dokuma örtülerle derin, uykulu bir gölgeye büründü; uzun zamandır dikiş dikemiyordum artık. Birden kalktım, piyanonun yanına gittim. Zavallı, yaşlı çalgı sararmış dişlerini gösteriyordu bana. Korkuyla, bir hırsız gibi, utanarak, işten uyuşmuş, alışkanlığını yitirmiş, kaba parmaklarımla

üzerinde gezindim. Ne zor oluyordu! Yıllardır çalmamıştım. Ama yine de bir şey çıkacak, bir şey gelecek aklıma. Tanıdık bir arya, melankolik bir Leh dansı; bunu bir zamanlar çalmıştım. Ne zamandı? Ah, anımsıyorum, evimize ilk kez gelmeye başladığında Dénes Horváth getirmişti o notayı; doğru çalmayı da o öğretmişti. O zamanlar büyük bir çaba gösteriyordum öğrenmek için; hoşuna gitmek istiyordum böylece. Ve işte gerçekten biliyorum da hâlâ! (Yavaşça, ayaklarını sürüyerek içeri girdiğinin bilincine varmıştım yarı yarıya, çıktı mı, yoksa arkamdaki divana mı oturdu?) Dinle, bu Leh şarkısını bugün de biliyorum; işte bu falso, yeniden, şimdi doğru. Nefis, ılıman, sevimli, tıpkı bir sobanın ılık sıcaklığı gibi; sanki titreşen eski bir müzikli saatin baştankarası şakacı, hüzünlü bir ninenin alımlılığıyla saç tozu¹⁰¹ serpilmiş başların, ipek fiyonklu ayak bileklerinin oynadığı menüeti oynuyor; ah evet, bir zamanlar büyükannemin dolabındaki kadril yaftalarında görmüştüm bu görüntüyü... Tralalla!

Bir an dönüp baktım. Gerçekten de arkamda divanın bir köşesinde oturuyordu ve mendilini gözüne tutuyor, sessizce ama hüngür hüngür ağlıyordu... Aman Tanrım. Ağlıyor... Ne oldu buna? *Duyumsayabiliyor mu* hâlâ böyle şeyleri ya da herhangi bir şeyi, yaşamının sefaletini? Yoksa yalnızca içki, yaşlılık, alçalmışlık mı yaşıyor gözlerini? Zavallı! Belki de şimdi yanına gitmek, başını, elini okşamak gerekiyor... Öyle ya! Yarın ya da daha bugünden bir katil gibi, acımasız bir alayla birbirimizin yüzüne duygusallaştığımızı vuralım diye! Hayır, biz artık *sözcükler* aracılığıyla birbirimize yakınlaşamayız. Bu budalaca, güzel dakikayı duyumsadık, birlikteydik, hapsedelim artık, yalıtalım ve yarın ya da daha bugünden kavgayı sürdürelim... Çocuklarımız, eğer biz şimdi bir mucizeymiş gibi anlaşılmayı denersek ne derler? Artık böylesine alıştık biz; bunun artık çıkış yolu yok.

Biz iki zavallı, talihsiz insan!

¹⁰¹ XVII-XVIII. yüzyıllarda saçta ya da perukaya serpilene ince pirinç unu. (ç.n.)

Bir an her şey, köprüleri kurabilen, dengeleyici olabilen, birlikte yaşayışımızın bahanesi ve anlamı olan her şey yanımızdan yöremizden uçuştuk; bunun on yıllar boyunca bizi birbirimize bağlayan tek şey olduğunu sanıyorduk. Üç çocuğun üçü de evden gitti. Ama artık o sıralar birbirimiz için o denli önemsizdik ki, kesinlikle birlikte de kalabilirdik. Önceleri sık sık atıp tutuyorduk: “Ayrılın işte!” “Gitse ya!” Şimdi artık sözü bile edilmiyordu bunun ve genellikle de birbirimizle öyle az konuşuyorduk ki... Ama alışılmış bir yığın kötü şey doğamız olmuştu; kendimizi artık başka bir yaşam biçiminde düşleyemiyorduk bile.

Dénes de ayrıca artık ciddi şeylerden konuşmaya değer biri değildi. Gün be gün alçalıyordu, gözle görülür bir biçimde. Artık sık sık cam gibi donuk gözlerle oturuyordu yerinde ve açık unuttuğu ağzından ağızlığı düşüyordu. Ben bu hızlı çöküşü onu her gün gördüğüm için pek dikkat etmiyordum, ama başkaları, yabancılar gelecek olursa şaşkınlıkla ve başlarını sallayarak şunu söylüyorlardı: “Hmm, gidici artık bu!” “Yaşamsal motivasyon zayıflıyor, bedeni artık büzülüyor: makine arada sırada duruyor ve tekliyor!” diye dalıp giderek açıklamalarda bulunuyordu kır saçlı, insanı yatıştıran bir konuşma biçimi olan, sevimli, ufak tefek yaşlı Doktor Jakobi

Amca... Artık tedavi etmiyordu hastaları, yalnızca her yeri dolaşiyor ve dalıp gidiyordu hastalıklar konusunda.

Bense karşımdaki bu insan enkazını izliyordum ve sanki çoktandır yerleşen bir kaygıya kapılıyordum; kendi yaşamımın derdine, evet, bu belki de gülünç ama geleceğimin derdine. Yeniden dul kalmak, eski, korkunç anılarla dolu, başarısız yaşam savaşımına yeniden mi girişmek kendi adıma, günlük ekmeğim adına? Hayır, gerçek bir dehşet duygusu saplanıyordu yüreğime; bu düşünce benim saplantım olmuştu, sürekli, sinirleri geren zorunlu düşüncem olmuştu. Neredeyse yirmi yıl geçmişti o günden bugüne; geçinmek daha da güçleşmişti o zamandan beri, bense ölümüne yorgun, tükenmiş. Ne yapabiliirdim? Çocuklar daha uzun süre kendi ayakları üzerinde durabilirler, parasız konaklama sorunu çözümlenmiş, burs sağlanmış durumda, ama daha sonra onların eline kalmak? Ya da akrabaların? Bizim ailemizin o eski, ünlü dayanışması öyle dağılmış, parçalanmıştı ki (Yoksa her aile bu durumda mı, çağın mı gereği idi bu?)... Birkaç aylığına kalmayı bile hesaba katamaz mıydım hiçbir yerde?

Annem, Telekdy'nin ölümünden sonra çok geçmeden Peşte'ye taşındı. István amcamlar daha önce gitmişlerdi emekli olup; sessizce ve gitmeden önce de burada Bere'yi satmışlardı. Çünkü şurası da doğru ki, bir yığın çocuğu orada daha iyi, daha ucuza yetiştirme olanağı vardı; Melanie de Ágnes'i çekim alanına sokmuş olmalıydı; Ágnes'i dostluk değil de hayranlık dolu bir kendinden geçiş bağlıyordu ona. Ama Bere'nin, toprağın ayaklarının altından kaymasına izin vermek; zavallı ninem burası için bir yaşam boyu ter dökmüş, çalışıp çabalamış, türlü kurnazlıklara başvurması gerekmişti! Çünkü borçları pek fazla olmasa gerekti, gerçi burada bir zamanlar büyük paralar harcayarak yaşıyordu ve bütün kente Ágnes'in Melanie ile Karlsbad'a gittiği, yataklı vagona yolculuk yaptıkları ve trenin lokantasında yemek yedikleri haberi yayılmıştı. Burada, bu bolluk yurdunda, gü-

rültülü patırtılı zenginliğin gelenekleri çerçevesinde yetişmiş aile arasında böylesi, duyulmadık bir gösteriş biçimiydi... Ama Bere'yi bunların yanı sıra tutabilmeleri de olanaksızdı, çok isteseler bile. "İnan ki üzölmüyorum," dedi Ágnes vedalaşırken. "Bir tek iyi anı bile beni ona bağlamıyor. Yalnızca kaygı, sorun; her bahar gelişinde tüm akraba takımıyla gübre kokan, boğucu ve toz toprak içindeki köye taşınmak, çılgıncasına bir yığın iş, koşuşturmayla ot gibi yaşamak. Birkaç hafta ortalığı temizlemek, badana yaptırmak, düzenlemek, konserve yapmak, kış için sebzeyi meyveyi kurutmak; konunun varsa kaygıdan başka bir şey vermez insana, kendini buna vermen gerekiyor, yok eğer insan çalışmayacak olursa bu kez de tekdüzelik öldürüp aptallaştırıyordu orada. Zavallı kaynanamın sağlığında sürekli olarak baskı altındaydım, her yıl bir çocuk doğurdum, daha sonra biraz özgürleşince ben de çiçeğe durdum, doğrusu bir parça giyim kuşam, dinlenme, eğılenceler, hevesler dersin benimki seninkinden sonra oldu Magda, ama her kadının eline bu fırsat bir kez geçiyor; eh ben, kuşkusuz kenti sevmiştim daha sonra; insanları, çevremdeki yaşamı ve tüm Bere, yazı dışarıda geçirmek ve köy idili bana gerçekten de yük oluyordu inan ki!" Hepsi bu! Ve ben görüyorum, ailede herkes de, Hiripy'nin çocukları da, duyduğuma göre babalarının ölümünden sonra toprakları paylaşmışlar; onları artık hiçbir şey bu topraklara bağlamıyor, büyüdükleri, babalarının ter döktüğü, sahtekârlık yaptığı, bir yaşam boyu tutkuyla kimi zaman mahkemelere koştuğı bu topraklara. Bunların tümü de kente gitmeyi arzuluyordu, Peşte'ye gitmeyi, gürültülü sokaklara, tiyatrolara, bir iş yapmadan ev yönetmeye; oyalayıcı, ucuz, kolay, aç bir yaşama.

Hatta annem bile, işte şu yaşlı başıyla nasıl da sevinçle alışmıştı Peşte'ye.

İnan ki –diye yazıyordu bir mektubunda– en olağanüstü yer burası! Tüm ülkenin insanları buraya akıyor, yavaş yavaş, aile aile. Lotaryada kazanan, parasını ışıltılar içinde burada harcamaya geliyor, dilenci konumuna düşen sefil olmaya buraya geliyor, zimmetine para geçiren, alçalan buraya geliyor saklanmaya. Akıyla, güzelliğiyle, düzenbazlığıyla ya da herhangi başka bir hüneriyle ticaret yapmak isteyenlerin buraya gelmesi gerekir. Burada çiçek yaparak, gazete satarak, şiir yazarak, erkek ayartarak yaşıyorlar; daha da neler yapıyorlar düşünemezsin bile. Şu benim azıcık kırk forint aylığımla –Tanrı benim annemden razı olsun, toprağı bol olsun– bayağı iyi geçiniyorum burada, inan. Küçük bir odam var bir ailenin yanında, çok da iyi (Yalnız şu Tanrının cezası böcekler olmasa!) ve gündüz evde oturduğum olmuyor pek. Bir gün bir akrabanın, öbür gün bir başkasının yanında geçiriyorum günümü, yalnızca hiçbir şey yememeğe dikkat ediyorum; çünkü bildiğin gibi burada pahalıya patlıyor: Koruda¹⁰² oturup arabaların geçişini izliyoruz; yavrum, burada insanın gözü iyice doyuyor; sizin oralarda hâlâ mideyle uğraşıyorlar uzun uzun. Pazar günü kafeye gidiyoruz. Taşralı kadın bunu düşleyip de bir gazinoya gider gibi kadın arkadaşlarıyla bir kafeye gitmeye cesaret edemez ve de otuz krajcára köpüklü kahveni içiyor, moda dergileri, elektrik ışığının, tatlı bir sıcaklığın tadını çıkarıyorsun, çevrende üç garson koşturuyor ve candan da bir yığın insanın gelip geçtiği sokağı izliyorsun; hiçbir şeyi de iki kez görmeksizin. Burada ne ilginç kısa yaşam romanları gözlemlenebilir bir bilsen! Eh işte, insan memleketinden gelmiş bir tanıdıkla karşılaşıyor kimi zaman. Seviniyor, minnet duyuyor ve soruyor bu tanıdık: Ne yapıyorsunuz burada hayatım? “Altı aydır burada oturuyoruz!” yanıtını alıyor. Ve giderek de daha çoğuna rastlıyor insan. İşte bir gün bulvarın tam ortasında incecik uzun boylu,

¹⁰² Varosliget; Budapeşte’nin büyük parklarından biri. Liget koru demektir. (ç.n.)

kır saçlı, üstü başı dökülen bir adam, koltuğunun altında da bir tomar gazete, bana bakıyor, büyük bir sevinçle kahkahalar atıyor ve sonra da şu şiiri söylüyor:

*Altın sarısı gül, Klári Zimán,
Solmakta parlak yüzün;
Arada sırada gösterişliliğin,
Yazgı vergini ödedin.*

*Ama anlaşılan iyi kötü,
Şarkı senden söz etti
Ben de senin için –anla şimdi
Olaydım keşke çoban köpeği!*

Düşünsene bir kimdi bu yaşlı deli, Jánoska yahu, Széchy'nin eski uşağı, bana otuz yıl önce bir yığın kamelya buketi taşıyan. İhtiyar burada gazeteci, sosyalist ve halk ozanı János Hazaffy olmuş. Bunun gibi şiirlerle geçiniyor; bunu hemen bir kâğıda yazdı ve elime tutuşturdu. Son beş forintimin birini ona verdim, ama sanki daha çok param varmış gibi davrandım. Görüyorsun işte, beni tanıdı! Siz ne yapıyorsunuz? Dini'nin sağlığı nasıl? Marcsi ve Zsuzska geldi dün bana, kötü olduğunu söylüyorlar. Baksana, belediyede on yıldır çalışıyor o, eğer artık çalışamıyorsa emekli olabilir. Benim Péter'im gibi. Ancak eşinin eline ölümünden sonra bir şey geçmiyor, seninse benim gibi şu azıcık gelirin de yok. Ne yaparsın o zaman, yavrum? Eğer artık Tanrı onu gerçekten yanına almak istiyorsa dua et yalnızca... Gerçi böyle şeyler yazmak günahtır, ama dua edersek bağışlanabilir. Hey, keşke sen de bir gün buraya gelebilsen. Küçük bir daireye taşınısak, iki bağımsız dul sevinç içinde yaşasak! Kadının da eğer iki kocaya hizmet etmişse –bizim gibi– bir parça dinlenmeye hakkı

vardır. Eh, işlerinin yoluna girmesini dilerim, Tanrı seninle olsun, annen kucaklıyor.

Hamiş: Yavrucuğum! O tavan arasında size bıraktığım yedi çuval dolusu çeşit çeşit ıvır zıvır kitabı, zavallı kocam Péter'in mirasını sen yine de Piaristlerin kütüphanesine veriver. Çuval başına iki forint demişlerdi; o da bir şey! Dükkâncı yalnızca elli krajcár vereceğini söylemişti; bir şeyler sarmakta kullanacakmış. Kucaklarım!

Annen

Annem böyleydi. Çok güçlü de olsa herhangi bir bağ onu hiçbir yere, hiçbir şeye bağlamıyordu; bu yüzden de her yeni duruma kolayca ve hızla alışıyordu; mizahçı, sevimli tavırları, hâlâ iyi ve soylu görünümü, iletişim kurulabilirliği yüzünden her yerde hemen seviyorlardı. “Aman,” diye düşünüyordum, “ben artık buradan hiçbir yere gitmem, yeni bir yaşama başlamak, ona alışmak, uyum sağlamak... Bana göre bir şey değil artık. Ben annemden daha yaşlıyım!” İyi ama ben kalan bu zavallı ömrümle ne yapacağım, nereye gideceğim eğer bu adam yarı ölü bir durumda sürünüp durursa... Tanrım, günah, büyük bir günah bu konuda dehşete kapılmak, ama her şey buna bağlı: Bir kez daha bir başıma terk edilmişliği, yaşam savaşını, başkasının buyruğu altına girmeyi denemeye cesaret edemem. Dénes'in yanında yine de, sefalet içindeyken bile kendimin kadınıydım ve evimin tek yöneticisi ve egemeni de bendim. O gerçi hiçbir şeye karışmazdı zavallı, hiçbir zaman. Şimdiyse sanki yok gibi, altı aydır daireye de yalnızca ara sıra gitmişti; başı umutsuzca eğilmiş, koltukta oturuyor, pipo da tat vermiyor artık her zaman; yemekleri de seçmiyordu, kötü, ucuz, lokantadan getirilen yemeği ağgözlülükle, harap olurcasına yiyordu. Borç alarak ve emeklilik kesintisinden kalan aylık altmış forintle geçiniyorduk.

Ama evde yaşamımız boyunca hiçbir zaman olmayan bir sessizlik vardı. Ne çocuk, ne hizmetçi, ne kavga. Bu yaşayan ölüyü burada koruyor, çevresinde dolanıyordum; yemek pişiriyor, çamaşır yıkıyor, temizlik yapıyordum, ama artık o eski öfkeli tutkuyla değil de yeni, uysal, rahibe gibi bir teslimiyetle. Yeni bir düş doldurmaya başlamıştı benim yüze göze bulaştırılmış, telaşlı varlığımı: Din; yeryüzünden ötelere bir umut; daha üst, uysal, bağışlayıcı ve şefkat dolu bir Tanrı inayetine ölümüne yorgun bir yaslanma... Evet, bu da olmuştu! Kadın varlığım bunalımlı yılları aşmıştı, sinirliliğim de terk etmişti beni; insanların bana değer verdiğini, sempati duyduklarını da duyumsuyordum, görmeye geliyorlar, avutuyorlardı ve tüm bunlar beni öyle duygulandırıyor ki. Artık yaşamımı uzun uzun düşünüyordum ve yaşamımı böylece bir bütün olarak, uzak bir mesafeden ve yumuşak perdeden çalınan notalar halinde, biraz silikçe bir biçimde görmeye başlamıştım. Pek çok konunun önemi ancak bu sırada biçimlendi içimde. Bu arada şunu da gördüm: Pek çok kez ben kendim yaşamamıştım, bir düzeltme yapmamış, eylemde bulunmamıştım; yabancı, hesaba katılmayan, benim üstümde bir güç uygulamıştı bunu ve gizli biri istemiş, niyetlenmişti sürekli olarak; ancak insan bunun ayrımına sonradan varıyor. Buna ne diye rastlantı, yazgı, dünyanın düzeni adını veriyoruz? “Tanrı”, bu da yalnızca bir sözcük, ama hiç olmazsa her zaman aynı anlama geliyor. Önemli olan, başka düşler, coşkular, önemli şeyler bizi terk ettiğinde herhangi bir şeyden hâlâ bir parça imge alıp almadığımız. Ölüm yalnızca bir geçiş, düş; yaşam önemli değil ve her şeyin arkamızda kaldığını duyumsadığımız zaman önümüzde birdenbire gelecek açılıyor. Bilinmeyen, belirsiz, ama güzel, masalımsı, incelmış, sonsuz: Gökler ülkesi. Gençleşmiş bir bedenle, acıyla kefareti ödenmiş, masum, bakire, yetkin bir ruhla yeniden dirilmek ve sevdiklerimizi, üzdüklerimizi, anlamadıklarımızı, bize işkence edenleri yeniden görmek; ama

salt birlik içinde, çözülmürlük içinde, anlayış ve sevgi içinde ve bir yerlerden, yükseklerden, uzaklardan gülümseyerek, hüzünle ve bağışlayıcı bir biçimde geçmiş yaşamımıza ve ağıtlar vadisine bakmak. Mutlu Kilise'ye ulaşmış olanların gözlerinde anımsama sonucu kutsal yaşlar ışıldar...

O alabildiğine sessiz, güzel birkaç akşam boyunca coşku, fısıltılı, telkin edici sesiyle Rahip Rozverics, Piaristlerin ünlü, genç vaizi böyle, işte böyle konuşmuştu. Bu papaz o sıralar bu mezhebe küçük ilçenin tüm soylularını kazanmıştı. Kadınlar görkemli vaazını susuz kalmış bir yürekle parfümlü ayinlerde dinliyorlardı; papaz atama hakkı olan kont ailesinin günah çıkartıcısı olduğu için onu evinde kabul etmek, onunla her yerde görünmek moda olmuştu; yaşlı kontesin, benim iyilik meleğimin koruyucusu olduğu bir komünyon kurdu; burada kentin Katolik kadınları, kızları ara sıra toplanır altar yastıkları, vaaz kürsüsü örtüleri işlerlerdi: Ve Rozverics onlara yüksek sesle Assisi'li Francesco üzerine, İskenderiyeli Katherine üzerine, genç bakire bedenini karşı kıyıya geçebilmek için İsa'nın öğretisi gereği yedi kayıkçıya teslim eden Mısırlı Meryem üzerine öyküler okur ya da anlatırdı. Zambaklar arasında koyunlarını otlatan ve adı değerli merhemler gibi yayılmış olan İsa'dan söz edilirdi; bir tan atımı gibi gözlere şifa veren, güneş gibi yükselen, ay kadar güzel ve sancaklı bir komutan gibi korku salıcı İsa'dan söz ederdi... Anımsıyorum da o sıralar bu kenti, her ne denli hâlâ eski, sinirli, romantik, ateşli bir yuva idiyse de coşku, hızlı bir dindarlık sarmıştı; buraya taşınan yabancılar da bu havanın tutsağı olmuştu; o sıralar Katolik olmak demek seçkinlik, topluluğa karışmak, her yerde hazır bulunmak demekti, bir modaydı ve Protestan kadınlar bu yüzden her şeyden yoksun kalıyorlar, kendi aralarında öfkeyle ter ter tepiniyorlardı.

Ben, batmış, yoksul düşmüş, modası geçmiş kadın, bu akıma dahil oldum; bu akım ki kentimin şimdilerde önde gelen kadınlarıyla, bütün bir toplumsal yaşamla narin ve kut-

sal bir kardeşlik bağı kurmama yol açmıştı. İnanılmazdı bu! Eprimiş, tek siyah giysimle, yıpranmış ellerimle, utanılası, herkesçe duyulmuş zavallı yazgımla güvenilir bir kişi oldum: Komünyonun sekreterlerinden biri.

Rozverics'in koruması altındaydım, ötekiler gibi beni de oraya götüren, coşkulandıran o idi. Kızlarım Piarist lisesinden mezun olmuştu, onları tanıyordu, iyiler iyisi kontes de belki bana dikkat etmesini söylemişti; bana uğrar, avuturdu, inancımı değiştirmiş ve beni ikna etmişti. Ama bunun bende modası olan bir heves değil de içten gelen bir gereksinme olduğunu duyumsuyordum. "Tanrı çağırıyor!" demişti papaz ve bunu duyumsamak öyle yüce, sevindirici, yükselticiydi ki. Benim şansım, çocukluğumda beni dindar bir biçimde yetiştirmemiş olmalarıydı ve ritüelin tüm güzelliği, gerçeküstülüğü, sözlerle büyülemenin gizemliliği, geleneğin şiirselliği ve dogmanın kristal gibi akıl üstü oluşu, tümü, ama tümü yeni, şaşırtıcı, eskimişlik ve alışılmışlığın sıkıcılığı olmaksızın karşılamıştı beni ve benim başka yollar çiğnemiş, yorgun ruhumu canlı bir hayranlığa sürüklemişti.

Korkularım ve beni dehşete düşüren kaygımın ortasında inanç benim için kurtuluş ve güzellikti. Kimi sessiz akşamlarda dudakları büzülmüş, ciddi, ateşli gözleriyle, solgun, kutsal, genç bir rahip gelirdi; bu rahip tüm dünyevi bilimi, sanatı, yazını biliyordu ve inançtan ayrılmamış, hatta fanatigi olmuştu. Özgeci bir biçimde, bunu bir görev bilerek, İsa sevgisiyle uğraşıyordu benimle ve onun için benim mezhep değiştirmem ve kurtuluşa ulaşmam önemliydi. Gözümde tüm varlığı anlaşılmaz, mucizevî, yüce ve kışkırtıcıydı; tıpkı azizlerin sözleşmesi gibi, yetkinleşme yolu ya da düşmanları sevmek gibi. Kavrulmuş, solmuş ruhuma utku dolu borazan sesleriyle idealler, şiirler ve duygular getirmişti.

"İnanç," diyordu, "içimizdedir ve nesnelerin gerçekliğinde değildir. İnanç ruhun bir durumudur, yüreğin isteyerek boyun eğişi, alçakgönüllülük ve teslimiyettir. Önemli

olan bu. Siz inanıyorsunuz ki, yeryüzü yuvarlaktır ve güneşin çevresinde dönmektedir. Oysa bu inanç için de daha az bir saygınlık ve boyun eğiş gerekmemektedir ve buna inanmak insanın ruhuna, tersine inanmaktan daha fazla bir armağan sunmamaktadır. ‘Ama inancımız dağları bile yerinden oynatabilse de’ diyor Aziz Paulus ‘sevgimiz yoksa hiçbir şey değmeyiz...’ Yaşam kaygılarından, ekmek kaygısından, mevki kaygısından korkmak niye? Ruhsal yaşamımız bağımsızsa, önemli mi bu? İlk kutsal Hristiyan piskoposları toplumsal konumlarına bakıldığında köle ya da zanaatçı idiler. Kırıları zambaklarla donatan kimdir? Alçakgönüllülük ve beklen-tisizlik yeryüzü yaşamına incitmeden yardımcı olur, yukarı kaldırılan bakışlar insanı her türlü sıkıntıdan kurtarır. *No lite timere –halleluya!*”¹⁰³

Başımı sallayarak öne eğdim, mucizevî bir biçimde yatışmıştım; ipek kumaşlı mobilya takımının bulunduğu odada sarı abajurlu gaz lambası cızırdıyordu; dışarıdaki küçük sokakta koşuşturanların adımları kalın, taze karda yumuşacık sesler yaratıyordu... “Bu havada yaşamımın, kışa özgü, sıcak, mahrem ne çok akşamı olmuştu!” diye düşündüm birdenbi-re.

Yan odadan uyuyan adamın ağır horlaması duyuluyordu.

Kiliseye gidiyor, günah çıkarıyor, adak adıyordum. Şu sıralar, pek yakınlarda kızım Marcsi eve geldiğinde anlatmış-tı: Şimdi yeni bir sinir hastalığı tedavisi varmış; buna göre sorular sorularak, kendini sorgulamayı sağlayarak ve konuş-turularak hastalar yatıştırılıyor ve tedavi ediliyormuş... Eh, sanırım kilise bunu çok daha önce bulmuş ve daha ucuza, daha popüler bir biçimde ve daha yetkin bir biçimde uy-guluyor. Başımı günah çıkarma koltuğunun menekşe rengi kadifeden koluna yasladım ve bir sel gibi, hiç çekinip sak-

¹⁰³ Lat. Korkmayınız! (ç.n.)

lamaksızın yaşamımın öyküsünü boca ettim: Duygularımı, yaptıklarımı ve tedirginliklerimi. Tam anlamıyla şunları duyumsadım: Çözülme, rahatlama, barış! Tanrının bu mucizevî hizmetçisi ruhumu nasıl da akıllıca, incelikle ve ciddiyetle bakımını yapıp tedavi ediyordu. Bir doktora, yolda bir sürücüye, bir desteğe gereksinmesi olan biri gibi ona gereksinme duyuyordum. Başım arkaya yaslanmış, yarı kapalı gözlerle kilisenin arka sıralarından birine oturdum ve yoğun sisli yarı aydınlığı, kemerlerin uzayan, uzak gölgelerini, zümrüt ve yakut renkli pencere camlarının ötesindeki ışınların döşemenin kare mozaiklerinde ve kıvrımlı giysiler içindeki azizler üzerinde kırılırken oluşturduğu yağmura benzeyen, renkli, cennetimsi büyüsünü izledim. Ya da ta içeride, uykulu, beyaz danteller içindeki büyük altarı, derin, soluk altın rengiyle bir hayal gibi görünmesini, uçşan imgeyi. Rozverics dolaşıp duruyordu orada; ince uzun boyuyla, narin omuzlarında sarı ve beyaz, kilisenin uykulu renkteki giysileriyle; ılık bir ışıktan pelerin içindeymiş gibi çevresini aydınlatıyordu; usul adımlarla dolaşıyor, dönüyor, eğiliyordu; ipeksi sesi hipnotize eder gibi, değişmeyen, gizemli, yabancı sözcükleri arı vızıltısına benzeyen bir sesle anlatıyordu...

Sisli bir şubat sabahı kardan bembeyaz, dünyevi bir biçimde aydınlık sokağa biraz uyuşmuş bir durumda çıkınca hareli mantosu olan ufak tefek bir yaşlı kadının bir yerlere doğru hızla seğırttiğini gördüm. Ama eski, incilerle süslenmiş, fırtınalar yaşamış şapkasını tanımıştım. Yetiştim ve usulca selamladım: Ilka Zimán idi.

“Günaydın, tatlım!” Pamuk eldivenli elini güve yemiş manşonundan çıkarıp bana uzatıyor. “Oo, Magdi, ne çok oldu görüşmeyeli... Seni gidi hanımefendi, seni! İşte görüyorsun ya, kiliseye gidenler bir biçimde yine de buluşuyor!”

Başımı salladım ve solgun, binlerce kırışık içindeki yüzünü, keçeleşmiş, kırılmış saçlarını, tepeden tırnağa özensiz, evecen, matem içindeki ve öksüren tıksıran ufak yaşlı

bedenini izledim. Aman Tanrım, nasıl da çökmüştü bu! Yani zaman böylesine geçip gidiyor muydu?

“Nasılsınız tatlım benim, biricik kızım? O zavallı, talih-siz adam ne âlemde?”

“O adam değil artık Ilka. Artık pek konuşmıyor, söyle-neni de zor anlıyor. Yalnızca işte, yiyor ve soluk alıyor. Gör-meye git onu Tanti, eğer ilgilendiriyorsa.”

“Niye yapayım ben bunu sevgili Magdam? Ben onun başka hallerini de anımsıyorum, onu böyleyken niye göre-yim? Senin payına bu düştü zavallı kadını; bakıyorsun, kolluyorsun; ama görüyorsun ya bu lanet olası dünyada önünde ya da sonunda her şeyin cezasını çekiyorsun. O za-vallı çok yaşadı, çok dolaştı her yanda, kendisini bir yığın güzel şeyle, daha biz onu tanımadan önce de bozmuş, pe-rişan etmişti. Oysa daha yaşayabilirdi! Altmış bir yaşında... Hayır, altmış iki! Daha yaşayabilirdi güzel güzel, doğru değil mi? Eh, Tanrı seni kutsasın Magda! Ama yine de gördüğün gibi kilise çıkışı bu karşılaşmamız ne hoş bir şey değil mi?”

Kan çanağına dönmüş, ışısız gözleri ödemliymiş gibi gözyaşına boğulmuştu; burnunu kızartıncaya dek sildi, hava-yı kokladı, öksürdü. Birbirimizin elini sıktık bir kez daha... Bir kış sabahı büyük kiliseden çıkarken.

Bu kış da geçti... Bahar da... Yaz geldi. “Bir iki haftası var en fazla!” diyor sonunda Jakobi Amca. Büyük, ağır bir taş düştü yüreğimden, bir soluk aldım (Tanrı yine de bana karşı iyilik dolu) ve birdenbire yeniden her şeyi yapmaya hazır, acıma duygusuyla elinden bir şey gelmeyen bu inmeli, zavallı insan cenazesine baktım, temizleyip pakladım. İşte yine de, emekli etmemişlerdi onu... Beni düşünmüşlerdi... Şimdi artık gidiyordu zavallı... Yine de ondan sonra açlıktan ölmeyecektim o küçük, yıllık yedi yüz forint emekli aylığı-m-la. Tanrım sona gelmiş miydik? Biz niye birbirimizle daha iyi olamamıştık acaba? Yatıştırıcı bir söz, veda, açıklama...

Mümkün olsa da! Ama artık konuşmuyor, anlamıyor da...

Başka bir şey daha oldu bu bahar mevsiminde: Rozverics kentten gitti, o tatlı dilli vaiz. Ansızın bir başka yere atandı! Ben o bir yığın adice, korkakça, kuşku uyandıran ya da onu destekleyen dedikodu fısıltılarının aslı astarı var mıydı bilmiyorum; bu dedikodu fısıltıları onunla bir kadın arasında bağlantı kuruyordu; otuz yaşlarında, hâlâ güzel, temiz yüzlü ve ciddi bir kızla, komünyonun bir başka sekreteriyle; dindarlığa ve iyiliğe adanmıştı bu kız kendisini. Söylendiğine göre sık sık öğle yemeği, akşam yemeği yiyordu onlarda, her gün gece yarılarında dek kurtuluş yolunu açıklıyordu ona... (Bağışla Tanrım!) Sokakta da onun yanında yürüyordu, hem de baştan sona. Birdenbire başat duruma geçen Protestan kamuoyu, “Dükkâna, tuhafiyeciye yoksul çocuklara giysi almaya niye birlikte gitmişlerdi onlar?” diye utku dolu bir alayla herkese yayıyordu bu olayı. “İki yıldır burada kenti aptal yerine koyuyor, mezhepler arasındaki o eski anlaşmayı bozuyor, kadınları kaygılandırıyor; çünkü her biri ona âşık olmuş ve İsa Efendimiz buranın tek derleyeni, toparlayıcısıdır!” Magyar Sokağı’nda böyle konuşuyorlardı küstahça, ama tümünün de yatışacağı belliydi, doğrularıyla açıkça bir utku kazanabilirdi bu temiz yaşam sahibi adam; ama o savaşmamış, karşı çıkmamış, evcenlikle atanmasını istemişti ve kontes de onu ikna edemediği için üzgün, bu isteğini yerine getirmişti. Acaba gerçekten bunun duygusal bir temeli, ince, göksel, kutsal bir başlangıcı, korkusu ya da savaşımı var mıydı? Pis bir ağızla, ama kendileri de inanmaksızın, yarı yarıya sezdirerek fısıldıyordu bir kıyıya itilmişlerin gürültücü patırtıcı takımı. Çünkü bizler insanız! Savaşta belki de böyle teslim olması doğru değildi, korkakça kaçması; ama kim bilir neler göçmüş, ne gibi bir trajedi oynanmıştı bu sert, katı ve savaşçı gencin ruhunda. Ama o gidince bu deli, sinirli, coşan ve bile bile düş kırıklığına uğrayan kent birdenbire, onun mucizevî, yürekleri titreten sözleriyle dindarlık

kisvesi olarak, zorunluluk yükü olarak üstüne örttüğü her şeyi silkip atıverdi. “Tümü de ona âşıktı!” diye kahkahayı basıyorlardı erkekler hep bir ağızdan; Lutherçiler ve komşu kentin sosyetesı de. Bu kişiler utandılar, sustular, daha sonra da İsa’ya ihanet eden korkak havari takımı gibi kendileri de gülenlerin yanına geçtiler. Bir modaydı, hevesti, iki sıkıcı sezonun oyunuydu! Birdenbire her şey eskisi gibi oldu; kinik konuşmalar, iki anlamlı diyaloglar, rahatlık, keyiflilik, gürültülü bir çocuksuluk. Bunca zaman içinde birkaç yüz canı dönüştürmek, inceltmek, derinleştirmek olanaksızdı! Şimdi kimi zaman üzülerək ya da hor görerek söz ediyorlar ondan: Etkisi altında kaldıkları için utanıyorlar, bir kutsallık oyunu oynadıkları için.

Bende durum başkaydı. O zaman ben de dehşete kapılarak ve bir yere çarpmış gibi düşünüyordum kendimi: Yani gerçekten *bununla* mı hedefe ulaşmıştı; onun müzikal sesi ve demir gibi sert, kor gibi yanan iradesinin arkasında bir erkeğin olduğunu mu duyumsuyorduk? Olabilir, evet... Belki ben, kendim de! Artık eski mi eski bir zamanda geçmişim o çağı... Ama iş pek öyle basit değil, öyle açıkça dünyevi şeylere bağlı değil ve duygulara öylesine gözü pek ayrımlarla bir ad verilemez. “Aşklar” diye gülümsüyordum kimi zaman hüznle, “ve benim yaşamım!” Kim bilir hangisi daha gerçek, daha bir istemeden olan aşk idi; bilinçsiz olduğu için de her şeyden bağımsız olan! Olası ki, ben yaşamımda gerçek, büyük aşkı tanımamıştım, her şeyin üstünde olanını! Zavallı Rozverics! Evet, o gideli beri benim ruhsal yaşamım da daha alışılmış, renksiz, daha dünyevi bir yön tutturdu. Ama yine de güzel günlerdi o günler! Kiliseye gidiyordum hâlâ (Bugün de gidiyorum, bana kala kala işte bunca bir şey kalmıştı), ama inancımda artık bir daha canlılık dolu bir keyif, yücelmiş, hamle yapmış, ateşli bir durum olmadı. Daha sonraları benim bilgili kızlarım tatil nedeniyle eve geldiler, konuştular, açıklamalar yaptılar kimi konularda; Marcsi şimdilerde

kitaplar da gönderiyor sık sık; çok okudum ve şu sonuca ulaştım ki, dünyanın başka çözümlemelerinin, her ne denli hüznölendirici bir biçimde amaçsız olsa da daha ilginç ve yüzlerce çeşidi var; ama bilim kutsal, insanca bir savaşım. Ancak, inanç ve hayranlık *güzel* idi. Belki de o havayı ölünceye dek koruyamamış olmama yazık; ama kuşkusuz içimde bu konu için yeterli imgelem ve teslimiyet yoktu; içimde derinlemesine kök salmamıştı. Ama ölümümünden önce –bunu kesinlikle duyumsuyorum– bir papaz çağıracağım ve günah çıkaracağım. Çünkü orada, o dünyada artık bilgiçlik taslayacak bir şey yok!

Zavallı Dénes! Gönüllü olarak yardıma gelen Zsuzsi Képiró ile büyük bir güçlkle artık soğumakta olan ağır bedenini yatağa yatırdığımız zaman (“Yatakta ölmezse ruhu sık sık ziyarete gelir,” diye uyarmıştı Zsuzsi Kadın) homurdandı, bana baktı sert sert. O çoktandır budala ve anlamsız gözlerinde bir şey birdenbire geri gelmiş, ısıltılı akıllılığıyla sanki beni tanımıştı; elime yapıştı ve savaşıarak, titreyerek ve beceriksizce didindi durdu ağzına götürmek için... Öpmek mi istiyordu yoksa belki de ısırma mı, neydi bu? İnmeli bir insanın yarı hayvansal, belirsiz, kötürüm bir devinimi, isteydi. Ama ben ansızın, buz gibi bir dehşete kapılarak elimi tüm gücümü kullanarak çekip kurtardım; dizlerim titriyordu, öbür odaya kaçtım. Artık bir canlı için hayalet benzer bir yabancı, anlaşılma bir şey idi ölmek üzere olan bu insan. Daha sonra yatıştım, ama yatağa bir daha gitmedim; yalnızca eşikten izledim kapalı, şişkin gözlerini, düşmüş çenesini, yorganın altındaki şişmiş karnını ve hasta bedeni neredeyse dayanılmaz kokusuyla birlikte durmaksızın, haftalardır evi doldurdu.

Güzel, dingin bir sabahı o sabah da. Sessizce düşüncelere dalarak gidip geliyordum ılık gün ışığında; biraz içeri girdim, temiz odadaki ipekli divana oturdum ve ellerim kucağımda İsa'nın öğrettiği duayı okudum; sonra usulca tuğla

döşeli verandayı bir uçtan bir uca geçtim Berlin şalına sımsıkı sarınarak; kendime azıcık kahvenin yanı sıra küçük, lake cilalı bahçe masasında şık, temiz bir kahvaltı sofrası kurdum ve uzaklara, mavi beyaz göklere baktım. “Bugün Tanrı’nın buyruğu yerine gelecek!” diye düşünüyordum daha dingin bir yatışmışlıkla. Nereye gidecek, ona ne olacak? *Var mı* şimdi o, şu anda, henüz? Nasıl geçip gidiyor öte dünyaya, nereye ulaşıyor insan, ne de çok dilsiz gizem var! Ama tüm bunlar şimdi öyle basit, yakın geliyordu ki bana. Çünkü *bugün* ölmeyecek, yıllardır içinde bir şeyler her gün ölüyor, kim bilir ne zamandır... Belki de doğduğumuzda ölmeye başlıyoruz. Solan çiçeklere ne oluyor? Oysa onlar da yaşıyor, canlılar, *varlar!* Ayağa kalktım ve yavaşça, tek tek topladım hatimleri, menekşeleri, fesleğeni, ebegümecini, ne varsa tümünü; bir mutfak bıçağı almak için içeri girdim ve sağlam pembe köklerinden keserek zakkum da derledim; tabutu süslemek için. Bu arada sık sık demir parmaklıklı kapıya gitmem gerekmişti; çünkü hemen her geçen kişi, tanıdığımız kişilerin et almaya giden hizmetçileri, köylü sütçü kadınlar, sebze satıcısı kadınlar, daireye giden beyler selam veriyor, hastayı soruyorlardı... Saat on bir sularında Zsuzsi içeri çağırdığı zaman artık çenesi beyaz bir peçeteyle bağlıydı ve iki gözünde de iki ağır gümüş forint vardı. Zsuzsi kendi parasından seçip koymuştu üstüne, güzelce kapansınlar diye.

O günden beri üç yıl geçti. Şimdi bu küçük Sváb evinde oturuyorum, sokağa bakan tek odası benim ve içinde de eski kahverengi mobilya takımım ve bir yığın eski, otuz yıllık, cilalanmaktan aşınmış ıvır zıvır eşya; bana bir yaşam boyu eşlik etmişti bunlar. Ama zakkumlar da burada, ta büyükan-nemin ağaçlarından alıp da diktiğim o zakkumlar, birkaç çiçek tarhi da var; fesleğen, kırmızı hatmi, ebegümecici. Çan seslerinin duyulduğu yaz öğle sonralarında aralarında oturuyorum, okuyorum; kendime güzel bir kahve yapıyorum küçük fincanda ve gelecek olurlarsa bir iki eski temizlikçi

kadına da ikram ediyorum. Ama kimi zaman haftalar geçiyor kapımı çalan olmuyor.

Kızlarımın işi yolunda. Marcsi Peşte'de bir kız lisesinde yetkin bir öğretmen; –eski komisyoncu Lipi'nin (Bugün zengin bir Peşte'li beyefendi) kızı da, Szerén de öğretmen oldu, birlikteler. Daha öğrenciyken yakın arkadaşılar– o zamanlar buna karşı çıkardım, ama o zamandan beri bu “Szeréna Szinyéri” ünlü bir kadın ozan oldu. Güzel, tuhaf aşk şiirleri yazıyor. Neler de biliyor ve nelere girişebiliyor bu Yahudi kızı! Kızım Zsuzsi eczacı oldu (Bu meslek yalnızca bir erkeğin yanında mı öğrenilebilir diye takılıyordu büyüğü ara sıra) ve çok geçmeden daha büyük bir taşra kentinde yöneticisiyle nişanlandı. Çeyizi ona Marcsi verecek; bana da, pek istemesem de en çok o yardım ediyor; çünkü burada azıcık param bana yetiyor. Klári de okulunu bitirdi, şimdilik verdiği nitelikli piyano dersleriyle geçiniyor, ama ona bir Peşte okulunda kadro sözü verilmiş bile. Marcsi eski bir öğretmenine, büyük bir sanatçıya âşık olduğunu sanıyor. Dert mi sanki bu! Onun bu gösterişli günler için vakti var, ekmek uğruna acele davranıp kocaya varması gerekmiyor... İşte bu durumdalar, uzun zamandır bana, kaygılarıma, sevgime gereksinimleri yok. Ara sıra yazıyorlar, ama giderek seyrekleşiyor bana gelişleri.

Güzel, büyük bir sessizlik var, çan sesi net bir biçimde duyuluyor ve ben yalnız başıma ellerim kucağında aynı yerde uzun süre oturabiliyorum ve –yüzlerce biçimde birbirine bağlayıp çözerek, açıklayarak, canlandırarak– yaşamın eski mi eski olayları konusunda düşüncelere dalabiliyorum.

RENKLER ve YILLAR

Margit Kaffka

1900'lerin başında Macaristan'ın taşrasında bir kasaba. Güzel ve genç bir kadın olan Magda, aşkından vazgeçerek kendisine rahat bir hayat vaat eden bir avukatla evlenir. Kocasının yerel seçimlerde başarısızlığa uğrayıp intihar etmesiyle Magda'nın yaşamı bütünüyle değişir. Yapacağı ikinci evlilik çok kısa zamanda ona bir cehennem hayatı yaşatacaktır. Modern Macar edebiyatının en önemli yazarlarından Margit Kaffka, 20. yüzyılın başında yaşayan kadınların çelişkilerini, umutsuzluklarını ve özlemlerini derin bir psikolojik çözümlemeyle ele alıyor. *Renkler ve Yıllar* Macarca aslından yapılan çevirisiyle ilk kez Türkçede.

"Bugün herkes bunu konuşacak!" diye düşündüm coşkulu bir sevinçle. Megye Sokağı'nın gözü üzerimizde! Ama bu iyi bir şey, bize serbest! Çiçeğe durmak, çalım satmak, beğenilmeyi kabullenmek; genç yaşta, keyfimizce, dans ederek, varlık içinde her türlü güzelliği yaşamak. Aşkı güzelce yaşamak!

20 ₺
KDV DAHİL

